Sinema
ve
Din Eğitimi

Sinema ve Din Eğitimi

Dr. Bilal YORULMAZ

SİNEMA VE DİN EĞİTİMİ

Editör
Zühdü MERCAN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-605-5557-23-2

Yayın Numarası
109

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 00 /3
Şubat 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Akademi Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.akademiyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

– Ey Muhammed! Kalk, seninle şair ve hatiplerimizle yarışacağız.

– Ben şiirle gönderilmedim. Fakat haydi getirin şiirlerinizi.

Hz. Peygamber, şairi Hassan bin Sabit ve hatibi Sabit bin Kays'ın mücadeleyi kazanmaları sonucunda Temim kabilesinin hidayetine vesile olmuştur. Efendimiz dönemin en güçlü medyası olan şiir ve hitabete ayrı bir önem vermiş ve İslam'ın yayılmasında bu güçlerden istifade etmiştir. Sonraki yıllarda dini mesajların aktarımına hat, tezhip, ebru, minyatür gibi sanatlarla devam edilmiştir. Tarih boyunca insanlara etki eden araçlar değiştikçe "değişmeyen dini mesajlar"ın sunumu da bu araçlara göre şekil almış ve etkili bir şekilde insanlara aktarılmıştır. İslam medeniyeti karşılaştığı her şeyin "bizce"sini üretmiş, Ayasofya'ya Süleymaniye ile, resme minyatür, hat, tezhib ile, tiyatroya karagöz-hacivat ile cevap vermiştir.

En son ortaya çıkan ve önceki sanatları bünyesinde barındıran, dolayısıyla en etkili mesaj taşıyıcı olan yedinci sanatta ise Ayasofya karşısında bir Süleymaniye oluşturulamamıştır. Sinemanın İslam ülkelerine gayri müslim ve azınlıklar eliyle ulaşması Müslümanların bu sanata ilgisinin çok gecikmesine sebep olmuştur. Özellikle ülkemizde sinemanın ilk yıllarında dine ve dini değerlere saygısızca yaklaşılması Müslümanların gözünde sinemayı tehlikeli bir araca çevirmiştir. Bıçağın sadece adam öldürmeyeceği, meyve de doğrayabileceği 1960'lardan sonra anlaşılmış ve milli sinemanın temelleri atılmıştır. Fakat o dönemde yaşanan yetişmiş eleman sıkıntısı günümüze kadar devam etmiştir. Hz. İsa ile ilgili Hollywood'da yüzlerce

film yapılmışken efendimizle ilgili sadece "Çağrı" filminin yapılmış olması bu sıkıntının en büyük delilidir.

Sinema filmlerinin dini ve ahlaki değerleri yıkmada çok etkili bir araç olarak kullanıldığı doğrudur. Fakat sinema filmleri yıkım gücü nisbetinde etkili olan bir din eğitimi aracıdır. Bu nedenle bu etkili araçtan nasıl yararlanılacağı araştırılmalı ve din eğitiminin hizmetine sunulmalıdır.

Yukarıdaki düşüncelerden hareketle hazırlamaya başladığımız bu tezin vücut bulmasında emeği geçen bir çok insan bulunmaktadır. Bunlar arasında bir yıllık hasrete katlanan sevgili eşime, ben yurtdışındayken yerlerini yurtlarını bırakıp eşime ve çocuğuma bakan değerli anne ve babama, internet ortamında yaptığı çalışmalardan istifade etmemi sağlayan Dr. Anton Karl Kozlovic'e, ufuk açıcı fikirleriyle bana destek olan Salih Diriklik'e, kitaplarından istifade ettiğim İsam, Bridwell, Hamon ve Fondren kütüphanelerine, SMU'ya misafir araştırmacı olarak kabul edilmeme vesile olan Southern Methodist University Perkins School of Theology dekanı Prof. Dr. William B. Lawrence'e, tez yazım sürecinde değerli fikirleri ile önümü açan, tecrübelerinden istifade etmemi sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa Uzun ve Prof. Dr. H. Mahmut Çamdibi'ne, tez konusu belirlerken bir çok kişinin aksine tutucu bir tavır sergilemeyen değerli hocam Prof. Dr. M. Faruk Bayraktar'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bilal Yorulmaz
Dallas 2010

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
age	Adı geçen eser
agb	Adı geçen bildiri
agm	Adı geçen makale
agr	Adı geçen röportaj
as	Aleyhisselam
agt	Adı geçen tez
BBC	British Broadcasting Corporation
C.	Cilt
CD	compact Disc
CIA	Central Intelligence Agency
çev.	Çeviren
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DVD	Digital Video Disk
EBE	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ed.	Editör
FBE	Fen Bilimleri Enstitüsü
FBI	Federal Bureau Of Investigation
Hz.	Hazreti
İmdb	Internet Movie Database
md.	Madde

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Milattan Önce
MPPDA	Motion Pictures Producers and Distributors of America
OAE	Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü
PCA	Production Code Administration
ra.	Radıyallahu anh
RKO	Radio-Keith-Orpheum
röp	Röportaj
s.	Sayfa
sav	Sallalahu aleyhi ve selem
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SRC	Studio Relations Committe
sy.	Sayı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfi
tv.	Televizyon
vb.	Ve benzeri
VCD	Video Compact Disc
vd.	Ve diğerleri
WASP	White, Anglo Sakson, Protestant

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amaçları

Araştırmanın amaçlarını şöylece sıralamak mümkündür.

1. Sinema filmlerinin bir din eğitimi materyali olarak örgün eğitimde nasıl kullanılabileceğini ortaya koymak.
2. Sinema filmlerinin bir yaygın din eğitimi aracı olarak nasıl kullanılabileceğini belirlemek.
3. Sinemanın hangi yollarla din eğitimini engelleyen, zorlaştıran bir araç olarak kullanılabildiğini tespit etmek.
4. Sinemanın insan ve toplum üzerindeki etki gücünü incelemek.
5. Din eğitimi açısından filmlerin nasıl anlayışılıp yorumlanabileceğini örneklemek.
6. Hollywood, İran ve Türk sinema tarihini ve bunlara ait filmleri din eğitimi açısından tahlil etmek.

2. Araştırmanın Önemi

Din eğitimi sadece bilgiye dayanan bir enformasyon süreci değildir. Dini bir bilgi öğretilirken, dini bir tutum ve davranış kazandırılmaya çalışılırken kişiye sevgiyle yaklaşılmalı, kolaylaştırma yolu tercih edilmelidir. Din eğitimcisine düşen vazife muhataplarına sevgiyle yaklaşması, onların ilgilerini çekecek öğretim yolları bulmasıdır. İşte bu ilgi çekici yollardan biri de sinema filmleridir.

Sinemanın din eğitimi açısından değerinin farkına ilk yıllardan itibaren varan Avrupa ve Amerika'da din eğitiminde filmlerin kullanımı ile ilgili aşağıdaki çalışmalar yapılmaktadır.

1. Üniversitelere bağlı araştırma merkezleri (New York Üniversitesine bağlı "The Center For Religion and Media") kurulmuştur.

2. (The Journal of Religion and Film) gibi akademik dergiler yayınlanmaktadır.

3. (www.filmeducation.org) gibi web siteleri açılmıştır.

4. Çok sayıda yüksek lisans, doktora tezi ve makale.[1] yazılarak akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

5. Üniversitelerde "Din ve Film" gibi dersler okutulmaktadır.[2]

6. İslâm, Hristiyanlık, Budizm gibi dinlerin öğretiminde filmlerden faydalanma yolları araştırılmaktadır.[3]

Batıda sinema tarihinin ilk yıllarından itibaren filmlerin eğitimde kullanımıyla ilgili çalışmalar yapılmasına rağmen ülkemizde şimdiye kadar bu alanda özellikle de din eğitimi alanında çok az sayıda çalışma görülmektedir.

Bu sebeple araştırmamız, sinema filmlerinin din eğitiminde olumlu ve olumsuz yönleriyle etkin bir araç olarak kullanılabilmesini inceleyen Türkiye'deki ilk çalışmalardan olması bakımından önemlidir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada görsel ve yazılı tarama modelinin esas alındığı bir yöntem uygulanarak üç grup veriye ulaşılması hedeflenmektedir.

1. Sinemayla ilgili metinler.
2. Din eğitimi ile ilgili metinler.
3. Filmler.

---

1 Jolyon Mitchell-S. Brent Plate, *The Religion and Film Reader*, Routledge Publishing, New York 2007, s. 2.

2 Gregory J. Watkins, *Teaching Religion And Film*, Oxford University Press, New York 2008, s. 17-54.

3 Gregory J. Watkins, age, s. 57-153.

Öncelikle birinci ve ikinci gruptaki veriler ele alınacak, bunların ışığında film çözümlemelerine yönelinecektir.

1960'lı yıllardan sonra film incelemelerinde iki ana akımdan söz etmek mümkündür.[4] Bunlardan birincisi, odak noktasına Althusser-Metz-Lacancı bakış açısını koymakta ve kültürel çalışmalar alanına doğru bir kayma göstermektedir. İkinci yöntem olan tarihsel-biçimci perspektif ise, sinemayı estetik bir olgu olarak ele almakta ve bu nedenle de film analizlerinde, biçim incelemelerinin merkeze alınması gerekliliğinden yola çıkmaktadır.[5]

Fakat bu çalışmadaki temel bakış açısı başlıbaşına bu akımlardan biri olmayacaktır. Çalışmamızın film çözümlemelerindeki temel bakış açısı "din eğitimi" olacaktır. Din eğitimi perspektifinden filmler çözümlenirken tek başına uslup ya da biçim değerlendirmeleri yeterli olmayacağından yorumbilim, göstergebilim, yapısalcılık, tarihsel-biçimci perspektif vb. yardımcı olarak kullanılacaktır. Ayrıca sadece görsel analiz yapılmayacak yeri geldiğinde filmlerin metinleri de (diyalog, monolog vb.) analiz edilecektir. Böylece din eğitimi temel perspektifinde filmler çok boyutlu olarak incelenecektir.

Araştırmada film çözümlemelerinden önce bütünlüğü sağlama adına Hollywood, İran ve Türk sinemalarının tarihsel gelişimleri yine din eğitimi perspektifi temel alınarak incelenecek, din ve din eğitimi ile ilgili olumlu ve olumsuz olaylar, filmler bu bölümde değerlendirilecektir. İran ve Hollywood sinemasının da araştırmaya dâhil edilmesinin sebepleri şunlardır:

1. Hollywood sineması kurulduğu günden bu yana dünya üzerindeki en etkili sinema olarak birçok ülke sinemasını kendi ülkelerinde bile geride bırakarak en çok izleyiciye sahip olmuş bir sinemadır. Ayrıca din ve din eğitimi ile ilgili olarak da sayıca en çok film Hollywood sineması tarafından üretilmiştir. Bunun dışında İslâm dışındaki bir dinin –Hristiyanlığın-sunumunu da gösterdiği için tezi zenginleştirecek materyallere sahiptir.

---

4 Nilgün Abisel vd., *Vesikalı Yarim Üzerine*, Metis Yayınları, İstanbul, 2005, s.159.

5 Arzu Ertaylan, *1990 Sonrası Türk Sinemasında Yabancılaşma Olgusu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, 2007), s. 212.

2. İran sineması ise günümüzde kısıtlı bütçesine rağmen Hollywood sinemasına alternatif oluşturabilecek nadir ülke sinemalarından biridir. Ayrıca bir İslâm ülkesi olması ve sinema tarihinin Türkiye sinema tarihi ile çok büyük benzerlikler taşıması da araştırma için İran sinemasını vazgeçilmez kılmaktadır.

Araştırmada filmlerin yaygın din eğitimi üzerindeki etkisi olumlu ve olumsuz olarak iki kutupta değerlendirilecek, din eğitimini etkileme yolları filmlerden örnek çözümlemeler getirilerek incelenecektir.

Örgün din eğitimi yönünden ise filmlerin bir eğitim materyali olarak okullarda nasıl kullanılabileceği, hangi ilkelerin esas alınması gerektiği, piyasada bulunan dini içerikli filmlerin DKAB derslerine uygunluğu gibi konular yine filmlerden örneklerle incelenecektir.

4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Sinema toplumu etkileme, ona yön verme gücüne sahiptir.

2. Sinema insan psikolojisi üzerinde etkili bir araçtır. İçeriği ve sunumuyla insanları coşturabilir, üzebilir, fikir ve kanaatlerini yönlendirebilir.

3. Sinema filmleri çok etkili bir din eğitimi aracı olarak kullanılabilir.

4. Sinema filmleri aynı zamanda din eğitimini engelleme gücü de yüksek olan bir araçtır.

5. Ülkemize yurtdışından ithal edilen dini içerikli filmler İslâm inancına, dini ve milli ahlâka aykırı sahneler ve mesajlar içerebilir.

6. Sinema filmleri dini çağrışımlı isimleri küçük düşürme, din adamlarını kötü gösterme, sahne aralarına dine aykırı motifler yerleştirme, anlık görüntülerle gizli mesajlar verme, yeni bir din oluşturmaya çalışma gibi yollarla din eğitimini engelleyici roller üstlenmektedirler.

7. Mesajını açıktan veren filmler propaganda yaftasıyla etkilerini azaltırlar.

8. Alt metinler kullanarak mesajını ileten filmler daha etkilidirler.

9. Korku ve erotik film türleri din eğitimi açısından kullanışsız iken, diğer türlere giren filmler duruma göre din eğitimine elverişli olabilir.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Hollywood, İran ve Türk sinema tarihi ve filmleri ile sınırlandırılmıştır. Bu üç ülkenin sinema tarihi bizi dünya sineması hakkında genel bir kanaate ulaştıracaktır. Bunlardan seçilen filmler ise nitelik ve nicelik bakımından yeterli olduğundan diğer ülke sinemaları araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca üst ve alt metninde din eğitimi ile ilgili olumlu veya olumsuz bir mesaj bulunmayan filmler de araştırma dışında bırakılmıştır. Nitekim izlenen yaklaşık 700 filmin büyük bir kısmı bu sebeple araştırma konusu dışında kalmıştır.

6. Araştırmanın Konusu ile İlgili Önceden Yapılmış Bazı Çalışmalar

Ülkemizde din eğitiminde sinemanın kullanımı ile ilgili özel bir çalışma yapılmamasına rağmen az da olsa sinema-din ilişkisi üzerinde durulduğu görülmektedir. Özden Candemir'in "Türk sinemasında Dini Filmler"[6] adlı yüksek lisans çalışması Türk sinemasında seksenli yıllara kadar yer alan dini filmleri ele alırken Özgür Velioğlu "70'li Yıllar Türk Sineması Köy Filmlerine Türklerin İslâmiyet Öncesi Dini İnançlarının ve İslâmiyet İnancının Yansımaları "[7] adlı yüksek lisans çalışmasında İslâmiyet öncesi dini inançların Türk filmlerinde nasıl yer aldıklarını örneklerle göstermiştir. Bunların dışında dikkate değer diğer iki çalışma ise Yalçın Lüleci ve Handan Karakaya'nın yüksek lisans tezleridir. Lüleci "Sinema ve Din: Türk Sineması Örneği"[8] adlı teziyle Türk sinema tarihi ağırlıklı bir çalışma ortaya koymuş, Karakaya ise "Türk Sinemasında Din Adamı Tiplemesi"[9]

---

6 Özden Candemir, *Türk Sinemasında Dini Filmler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, 1986)

7 Özgür Velioğlu, *70'li Yıllar Türk Sineması Köy Filmlerine Türklerin İslâmiyet Öncesi Dini İnançlarının ve İslâmiyet İnancının Yansımaları*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2004)

8 Yalçın Lüleci, *Sinema ve Din: Türk Sineması Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007)

9 Handan Karakaya, *Türk Sinemasında Din Adamı Tiplemesi*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, 2008)

adlı çalışmasında Türk filmlerindeki olumsuz din adamı tiplemelerini örnek filmler çerçevesinde incelemiştir.

Bunların dışında televizyon ve medya ile din ve din eğitimi arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar da olmakla birlikte araştırmanın konusu sinema ve din eğitimi olduğu için bunlara değinilmeyecektir.[10]

10 Örneğin; Ayşe Zişan Furat, *Yetişkinlerin Yaygın Din Eğitiminde Televizyonun Yeri ve Fonksiyonları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2008) ; Zehra Gelici, *Sırlara Vurgu Yapan Mistik Televizyon Dizilerinin Din Eğitimi Açısından Tahlili*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2007).

Birinci Bölüm

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA SİNEMA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA SİNEMA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

A- AMERİKAN SİNEMASI TARİHİ

1. Sinemanın Doğuşu ve Yükselişi

1894 yılında Thomas Alva Edison "Kinetoskop" adlı bir cihaz icat ederek kısa film gösterimlerine başlamıştır. Filmlerin geniş bir izleyiciye ulaşmasına ise o yıllardaki Amerikan toplum yapısı vesile olmuştur. 1900'lü yılların başında milyonlarca göçmen Amerika'ya akın etmiş, büyük şehirlerin nüfusunun önemli bir kısmını göçmenler oluşturmuştur. Göçmenlerin yeni ülkelerinde karşılaştıkları en büyük problemlerden biri de İngilizceye hakim olamamaları olmuştur. Bu nedenle göçmenler eğlenmek için tiyatroya gitmek yerine fiyat olarak çok daha uygun, sessiz olduğu için dil gerektirmeyen kinetoskop gösterilerini tercih etmişlerdir. Böyle bir halk kitlesinin varlığı sinemanın Amerika'da büyük bir gelişme göstermesinin ana sebeplerinden birini oluşturmuştur. Ayrıca sinema aydınların küçümsediği bir halk eğlencesi olarak gelişmiştir.[11]

Başlangıçta sinema, tiyatro oyunlarından sonra gösterilirken bir süre sonra sadece film gösterimi yapılan salonlar açılmıştır. Sinema salonlarına giriş için 5 sent ödendiği ve argoda 5 sente nickel denildiği için bu salonlar

---

[11] Rekin Teksoy, *Dünya Sinema Tarihi*, Oğlak Yayınları, İstanbul 2005, s. 62

da "nickelodeon" olarak adlandırılmıştır. 1908 yılında New York'taki nickelodeon sayısı 600'ü aşmış, yalnızca New York'un yıllık sinema bileti girdisi altı milyon dolara ulaşmış ve yatırımcıların kârı iki yılda yüzde altı yüz artmıştır.[12]

İlk zamanlar sinemalarda gösterilen filmlerin büyük bir kısmını Fransız yapımları oluşturmuş ve Fransız sinemasının bu egemenliği 1900'lü yılların başına kadar sürmüştür. Bu dönemde Amerika'da film üreten üç şirket (Edison Manufacturing Company, Vitagraph Company of America, The American Mutoscope and Biograph Company of America) kurulmuşsa da [13] ürettikleri filmler Fransız filmlerinin benzerleri olmuştur.

Fransız Lumiere kardeşler, Pathé ve Amerikan film şirketleri Kinetoskop'u icat eden Edison'a patent hakkı vermemek için bir mücadele içine girmişlerdir. Kendi aygıtlarının patent hakkını almak için yaptıkları bütün başvurular ise Edison tarafından engellenmiştir. Fakat bir süre sonra mahkeme masrafları artmaya başlayıp kesin bir sonuç alınamayınca Edison büyük şirketlerle anlaşmaya karar vermiştir. 1908 yılında Edison ve diğer büyük Amerikan film şirketleri Fransız şirketlerini ve küçük Amerikan film üreticilerini ortadan kaldırmak için bir araya gelerek Motion Picture Patents Company'i kurmuşlardır. Anlaşma sonucunda yapımcıların sattıkları filmlerin her metresi için Edison'a bir buçuk sent telif hakkı ödemeleri, ham film üreticisi Kodak'ın yalnızca bu yapımcılara ham film satması, Nickelodeon sahiplerinin de Patents Co'ya haftada iki dolar ödemesi kararlaştırılmıştır.[14]

Halkın Trust (Tröst) olarak adlandırdığı Motion Picture Patents Company'nin kuruluşundan bir hafta sonra 24 Aralıkta (Noel gününde) New York polisi tarafından şehirdeki beş yüzden fazla nickelodeon kapatılmıştır. Kapatma sebebi olarak kiliseler ve bazı derneklerin nickelodeonları ahlaka aykırı yerler olarak değerlendirmeleri gösterilmiştir. Bu olaydan kısa bir süre sonra filmlerin genel ahlak kurallarına uygunluğunu

---

12 "Nickelodeon (Movie Theater)", http://en.wikipedia.org/wiki/Nickelodeon_(movie_theater) ; Erişim: 16.01.2010.

13 Rekin Teksoy, age, s. 64

14 Rekin Teksoy, age, s. 65

denetlemek için bir sansür kurulu (National Board Of Censorship Of Motion Pictures) oluşturulmuştur. Daha sonraki yıllarda sinema salonlarının karanlık oluşunun tehlikeli bir ortam oluşturduğu görüşü kuvvet kazanmıştır. Chicago Ahlak Komisyonu "sinema salonlarının ahlaksızlığın en çok rastlandığı" yerler olduğunu, sinema salonlarının erkeklerin kadınlara sarkıntılık ettikleri bir ortam oluşturduğunu ve kadın tacirlerinin, kızları sinemada kandırıp kötü yola sürüklediklerini öne sürmüştür. Araştırmacı Dr. Anna Howard Shaw "her sinemanın girişinde ve içinde bir kadın polis" olmasını önermiş ve "bir ay içinde 23 genç kızın sinemada tuzağa düşürülerek, ahlak dışı amaçlar için Texas'a kaçırıldığını" belirtmiştir.[15]

Edison'a patent hakkı ödemek istemeyen bağımsız sinemacılar Kaliforniya eyaletinin Los Angeles kentinin bir bölgesi olan Hollywood'a yerleşmiş ve burada filmlerini üretmeye başlamışlardır. Kaliforniya'da Edison'un avukatlarının etkisinin az oluşu, gerekirse Hollywood'un Meksika sınırına yakınlığından dolayı polisten kaçarak Meksika'da saklanmanın mümkün oluşu,[16] iklimin bütün yıl boyunca film çekimine elverişli olması, çevrenin denizden dağa uzanan değişik manzaralar içermesi, az ötedeki Los Angeles şehrinde her türlü gereksinimin karşılanabilmesi, Los Angeles'ta işçi sendikaları olmadığı için ücretlerin düşük olması, Hollywood'u kısa sürede sinemacıların ortak merkezi kılmıştır. Kısa sürede "Büyükler" olarak adlandırılan MGM, Warner Bros, Paramount, 20'th Century Fox, RKO ve küçükler diye isimlendirilen Columbia, Universal ve United Artist yapımevleri Hollywood'da stüdyolarını kurmuşlardır.[17]

Hollywood'u kuranların neredeyse tamamı göçmenlerden oluşmuştur. Carl Laemmle Alman, Adolph Zukor ile William Fox Macar, Samuel Goldwyn ve Warner kardeşler Polonya, Leh Musevisi Louis B. Mayer Rus göçmenidir.[18]

---

15 Rekin Teksoy, age, s. 66

16 "Hollywood", http://tr.wikipedia.org/wiki/Hollywood; Erişim: 09.10.2008

17 Rekin Teksoy, age, s. 77

18 Rekin Teksoy, age, s. 78

1913 yılında bağımsız Fox film şirketi, Motion Picture Patents Company'i tekel oluşturduğu gerekçesiyle mahkemeye vermiştir. Mahkemenin 1915 yılında Motion Picture Patents Company'nin aleyhine sonuçlanmasıyla bağımsızlar Edison ve büyük şirketlere karşı yürüttükleri mücadeleyi kazanmışlardır. Sinema sanayinin denetimi, yeniden bu gösteriyi başlangıç yıllarında büyük kitlelerle buluşturmayı başarmış olan göçmen kökenlilerin eline geçmiştir. Bankalar Hollywood'a yerleşen bağımsızları desteklemiş ve büyük stüdyoların kurulabilmesi için kredi vermişlerdir.[19]

Bu arada İtalyan Quo Vadis filminin ABD'de gördüğü büyük ilgi üzerine David Wark Griffith, konusunu kitabı mukaddesten alan Judith of Bethulia (Bethulia'lı Judith) isimli bir film yapmıştır. Sinema tarihinde önemli bir yere sahip olan filmde 1000 figüran, 300 at kullanılmış, pahalı dekorlar yaptırılmıştır. Ancak dört bobinlik (1500 metre) film için 36 bin dolar harcanınca Biograph şirketi Griffith'in görevine son vermiştir.[20] Filmde eski ahitte adı geçen Bethulia'lı Judith'in hikayesi konu edinmiştir. Hikayeye göre Judith, İsrail'i zaptetmeye gelen Asurlu komutan'ın yanına cariye olarak sokulmuş ve komutan sarhoşken kafasını kesip İsrail'e dönmüş ve böylece kahraman olmuştur.

Griffith'in altı ay sonra çektiği "The Birth of a Nation" (Bir Ulusun Doğuşu 1915) sinema tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Amerikan iç savaş yıllarını anlatan film sinematografik yönden o güne kadar çekilen diğer filmlerden üstün özelliklere sahip olduğu için uzun süre gösterimde kalmış ve yirmi milyon dolarlık geliriyle yapımcılarına çok büyük bir kâr sağlamıştır. Güney'in beyazlara bırakılması gerektiği tezini açıkça savunan film ırkçı tavrıyla büyük tepki toplamış, filmin bazı eyaletlerde ve Avrupa ülkelerinde gösterimi yasaklanmıştır. Ayrıca filmin gösteriminden sonra siyahların linç edilmesi olaylarında da artış gözlenmiştir.[21]

---

19 Rekin Teksoy, age, s. 66
20 Rekin Teksoy, age, s. 70
21 Rekin Teksoy, age, s. 71

Griffith 1916'da "İntolerance" (Hoşgörüsüzlük) filmini çekmiş, film için hiçbir masraftan kaçınılmamış ve Hollywood'da yeni bir Babil inşa edilmiştir.[22] İki yıllık çalışmanın ardından 48 bobinlik bir film meydana gelmiş, normalde 8 saat olan filmi salonlar kabul etmeyince, film 3,5 saate indirilmiştir. dört bölümden oluşan filmin İlk bölümünde 23 grevcinin polis kurşunuyla öldürüldüğü bir olay, ikinci bölümde M.Ö. 539'da Baal'de keşişlerin hoşgörülü prens Balthazar'a başkaldırmaları, üçüncü bölümde İsa'nın yaşamı ve çarmıha gerilmesi, dördüncü bölümde ise bir genç kızla nişanlısının Paris'te Saint Barthélemy Gecesi'nde öldürülmesi anlatılmıştır.[23] İntolerans 1.9 milyon dolarlık masrafa rağmen çok az gösterimde kalabilmiş ve çok büyük bir zarara yol açmıştır. Ticari açıdan zarar etmesine rağmen sanat açısından film sessiz dönemin en önemli yapımlarından birisi kabul edilmiştir.[24]

Sessiz sinema yıllarının cinsel sömürüye en çok başvuran yönetmeni Viyana doğumlu bir Yahudi olan Erich Von Stroheim'dir. Stroheim "Blind Housbands/Kör Kocalar" (1919), "Foolish Wives/Çılgın Kadınlar" (1922), "Greed/Hırs" (1925) ve "The Wedding March/Düğün Marşı" (1928) gibi filmlerinde evli kadının cinsel özgürlüğü, üçlü aşk ilişikileri konularını gündeme getirmiş, filmlerinde içki alemleri ve tecavüz sahnelerine yer vermiştir.[25]

Stroheim ile aynı yıllarda yönetmenlik yapan Cecile Blount De Mille ise Kitab-ı Mukaddesten esinlenerek hazırladığı "Ten Commandents/On Emir" (1923 ve 1956) ve "Kings Of Kings/Kralların Kralı Hz. İsa" (1927) gibi filmleriyle hem gişe rekorları kıran hem de toplumun tepkisinden uzak filmler çekmiştir.[26] De Mille, dinsizliğin gençlik üzerindeki olumsuz etkilerini ele alan "The Godless Girl/Allahsız Kız" (1928), Roma döneminde Hristiyanlara yapılan baskıyı ele alan "The Sign Of The

---

22 Roy Kinnard-Tim Davis, *Divine Images*, Carol Publishing Group, New York 1992, s. 27.
23 Rekin Teksoy, age, s. 72
24 Roy Kinnard-Tim Davis, age, s. 27.
25 "Erich von Stroheim", http://en.wikipedia.org/wiki/Erich_von_Stroheim ; Erişim: 18.11.2008
26 "Cecile B. De Mille", http://en.wikipedia.org/wiki/Cecil_B._DeMille; Erişim: 18.11.2008.

Cross/Çarmıhın İşareti" (1932) ve "The Crusades/Haçlı Seferleri" (1935) filmlerinde de dini temaları belli orandaki cinsellik ve şiddetle süsleyerek sunmuştur.[27]

2. Hollywood Filmlerinin Dünya Piyasasına Hâkim Olması

İlk yıllarda çok büyük bir iç pazara sahip olması sebebiyle Amerikan sineması yurtdışına açılmamıştır. Bu dönemde dünya piyasasına Fransız filmleri hakim olmuşlardır. Ancak çektikleri filmlerle bir müddet sonra çok büyük bir sermayeye ulaşan yapımcılar pahalı prodüksiyonlara imza atmayı başarmışlar ve yurtiçinde yabancı şirketlerin hâkimiyetini sona erdirmişlerdir. Ayrıca yüksek maliyetli filmler iç piyasada kâra geçtiğinde yurtdışına çok uygun fiyata pazarlayarak dünya film piyasasına hakim olmaya başlamışlardır. Sessiz dönem boyunca Amerikan endüstrisi, yurtdışında Dışişleri ve Ticaret Bakanlıklarından yardım almış ve ABD konsoloslukları ile izleyici tercihleri, gösterimi etkileyen koşullar ve rakiplerin faaliyetleri gibi film ticaretiyle ilgili önemli bilgileri toplama konusunda işbirliği yapmışlardır. Hatta 1927'de endüstrinin ticari birliği MPDDA başkanı Will Hays Hollywood filmlerinin Amerikan mallarının sessiz satıcısı rolünü oynadığı gerekçesiyle Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir Film Dairesi kurulması için "Ticaret filmleri izler" sloganıyla başarılı bir lobi faaliyeti yürütmüştür.[28]

Yapılan çalışmalar kısa sürede meyvesini vermiş, Amerikan filmleri birçok ülkede yerli yapımlardan daha çok gösterime girme imkanı bulmuştur. 1927'de İngiltere'de 44 (%4.85) İngiliz filmine karşı 723 (%81) Amerikan filmi gösterime girmiştir. Fransa'da %63'ünü, Avustralya ve Yeni Zelanda'da %87'sini, Kanada'da %98'ini ve Hindistan'da %80'ini Amerika'dan ithal edilen filmler oluşturmuştur. Bu dönemde Amerikan filmlerinin egemenliğine girmeyen sadece iki ülke kalmıştır: Almanya ve Japonya.

Amerikan filmlerinin bu egemenliğine karşı Avusturya, Macaristan, Fransa, Britanya ve Avustralya kota uygulamasına başlamıştır. Almanya'da

---

27 Rekin Teksoy, age, s. 200

28 Ruth Vasey, "Sinemanın Dünya Çapında Yaygınlaşması" Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (75-85) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 77

yeni bir yasa çıkarılarak her yıl üretilen Alman filmi kadar film ithal edilebilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Avrupa ülkeleri ortak bir sinema pazarı oluşturarak "Film Europe"u kurmuşlardır. Fakat filmlere ses öğesinin eklenmesiyle bu girişim etkisini yitirmiştir. Sessiz film bir norm olarak kalmış olsaydı Film Europe belki de sarsılmadan kalabilirdi. Fakat sesli filme geçişle birlikte varlığını koruyamamış, sesli görüntüler, yeni kurulmakta olan birliğin, kendisini oluşturan dil gruplarına ayrılmasına neden olmuştur.[29]

İkinci dünya savaşının patlak vermesi Hollywood için geçici bir mali kayba neden olmuştur. Dış gelirlerin %75'inin sağlandığı Avrupa ülkelerinde günden güne izleyici sayısı azalmıştır. Hollywood bu dönemde iç piyasaya yönelik savaş filmleri yaparak gelirini koruma yoluna gitmiş, savaş sonrasında ise endüstrisi çökmüş Avrupa ülkelerinde sinema salonlarının en büyük tedarikçisi olarak gücünü perçinlemiştir.

İkinci Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte Hollywood yetkilileri Avrupa'ya gelerek ihracat anlaşmaları yapmaya çalışmışlardır. Müttefikler, Almanya, İtalya ve japonya'da sinema endüstrisini kontrol altına alarak milliyetçi ideolojilerin yeniden yeşermesini engellemek istemişlerdir. Amerika'nın gerçek niyeti ise beş yıldır biriken filmleri Avrupa piyasasına boşaltabilmek olmuştur. İngiltere bu oyunu görmesine rağmen etkili bir muhalefet oluşturamamış, bütün Avrupa yeniden inşa sürecinde Amerikan yardımlarına muhtaç olduğu için Hollywood filmlerine kota koyamamışlardır. Böylece Hollywood egemenliği bütün kıtada giderek artmaya başlamıştır. [30]

3. Hollywood'da Otosansür

Hollywood yıldızlarının hayat tarzları ve filmlerdeki gayri ahlaki örneklerin artması Amerikan toplumunda tepkiye neden olmuştur.[31] Katolik ve Protestan kiliseleri, bazı yerel gazeteler ve okul-aile birlik-

---

29 Ruth Vasey, age, s. 82.

30 Geoffrey Nowell Smith, "Savaştan Sonra", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (496-504) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 496.

31 James M. Wall, *Church and Cinema*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan 1971, s. 89.

leri filmlerden cinsellik ve şiddet görüntülerinin temizlenmesini isterken, halkın çağrılarına ilk cevap yerel yönetimlerden gelmiştir. Yerel yönetimler, bir taraftan "yangın yönetmeliğine aykırılık" gibi bahanelerle sinema salonlarını kapatmaya yönelmişler, diğer taraftan yerel sansür kurulları oluşturmaya başlamışlardır. 1913 yılına kadar hiçbir sinema salonunun herhangi bir kilisenin 60 metre yakınına kurulmasına izin verilmemiştir.[32] "1920'de, rahip Wilbur Fisk Crafts, Senato'ya ve Katolik kilisesine, Amerikan sinema endüstrisini "şeytanın ve 500 adet Yahudi'nin elinden kurtarmak" için çağrıda bulunmuştur."[33] Ayrıca Katolik psikoposlardan oluşan IFCA (International Federation of Catholic Alumnae) beyaz ve kara listeler yayınlayarak katolikleri filmlerin olumsuz etkilerinden korumaya çalışmışlardır.[34] Bu arada film endüstrisinin toplumu karşısına alarak güç kaybetmesini engellemek için MPPDA (Motion Picture Producers and Distributors of America/ Amerika Film Yapımcıları ve Dağıtıcıları) kurulmuştur. MPPDA'nın başına geçecek kişinin; dinine bağlı, vatanını seven ve politikacılarla arası iyi olan biri olması[35]gerektiği düşünülmüş ve bu sırada Posta Bakanlığı görevini yürüten, Presbiteryen kilisesi temsilcisi William Harrison Hays'e teklif edilmiştir. Hays de 14 Ocak 1922'de Posta Bakanlığı görevini bırakmış ve yıllık 100.000 dolar maaşla MPDDA'nın ilk başkanı olmuştur.[36]

Hays patronlarını "yazan, konuşan ve yasa çıkaran kesimi göz ardı" edemeyeceklerine, filmlerinin sadece değişik izleyicilere doyurucu bir eğlence düzeyi sunmakla kalmayıp ülkenin kültürel ve yasal liderlerini mümkün olduğunca az rahatsız etmesi gerektiğine inandırmaya çalışmıştır.

---

32 Giannetti, L.- Eyman, S. (1996). *Flashback: A brief history of film (3rd ed.).* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1996, s. 23; Aktaran Anton Karl Kozlovic, "Religious Film Fears 1: Satanic Infusion, Graven Images and Iconographic Perversion", *Quodlibet Journal*, Volume 5 Number 2-3, (July 2003), s.1.

33 Zeynep Aksoy, "Hollywood Radikal mi",http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=2167; Erişim:10.11.2008.

34 Frank Walsh, *Sin And Censorship; The Catholic Church And The Motion Picture Industry*, Yale University Press, New Haven 1996, s. 95-96.

35 Rekin Teksoy, age, s. 87.

36 Will H. Hays, http://en.wikipedia.org/wiki/Will_H._Hays ; Erişim: 10.11.2008.

"filmlerimiz o kadar kaliteli olmalıdır ki, aklı başında hiç kimse sansür uygulama ihtiyacı duymasın." ilkesiyle hareket eden Hays, sivil ve dini örgütlerle, veli-öğretmen dernekleriyle, kadın kulüpleriyle de irtibat kurarak desteklerini almaya çalışmıştır.[37]

1924 yılında yapımcılar çekecekleri filmlerin konu özetlerini William Hays'e göndermekle sorumlu tutulmuşlardır. 1926'da kurulan SRC (Studio Relations Committe/ Stüdyo İlişkileri Komitesi) tarafından "Hays Code/Hays Yasası" ya da "Production Code/Üretim Yasası" olarak da bilinen film üretim yasası hazırlanmıştır. Tüm stüdyolar tarafından kabul edilen yasayı 1930 yılında, Motion Picture Herald dergisinin yönetmeni Martin Quigley ile Cizvit Rahip Daniel A. Lord üç genel ilke üzerine bina etmiştir:[38]

1. Seyircilerinin ahlâkî standardını düşürecek hiçbir film çekilmemelidir. İzleyici suça, günaha, kötülüğe sempati duymamalıdır.

2. Sadece dramın gereklerine uygun doğru yaşam örnekleri sunulmalıdır.

3. Doğa ya da insani yasalarla alay edilmemeli. Bunların ihlaline sempati uyandırılmamalıdır.[39]

1968'de Amerikan mahkemesi tarafından konuşma özgürlüğü kanununa uymadığı için kaldırılan[40] Hays yasanın maddeleri şu şekildedir:

Don'ts And Be Carefulls /Yapılmayacaklar ve Dikkat Edilecekler

Yapılmayacaklar

1. Kutsal şeylere saygısızlık: (Uygun dinsel törenlerle bağlantılı saygıdeğer bir biçimde kullanılmadığı sürece) Tanrı, Rab, İsa vb. sözcüklerin saygısız ve kaba ifadelerle kullanılması.

---

37 Richard Ivlaltby, "Sansür ve Kendi Kendini Düzenleme", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (276-291) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 279.

38 Will H. Hays, http://en.wikipedia.org/wiki/Will_H._Hays ; Erişim: 10.11.2008.

39 Richard Ivlaltby, age, s. 283.

40 Sedef Oran, "Sinemada Sansür Ve Korumacı Sınıflandırmalar", www.istanbulfilmhouse.com/index.asp?page=ayinkonusu&id=41; Erişim: 10.11.2008.

2. Her tür müstehcen çıplaklık: Gerçek görüntüsüyle ya da siluet halinde ve filmdeki diğer kahramanlar tarafından her hangi bir şehvet duygusuna yönelik hovardaca bir yaklaşım.

3. Yasadışı uyuşturucu trafiği.

4. Herhangi bir cinsel sapıklık iması.

5. Beyaz kölelik.

6. Irk karışımı (beyaz ve siyah ırklar arasında cinsel ilişkiler)

7. Seks hijyeni ve zührevi hastalıklar.

8. Çocuk doğurma sahneleri- gerçek görüntüsü ya da siluet halinde.

9. Çocukların cinsel organları.

10. Din adamlarıyla alay etme.

11. Herhangi bir ulusa ırka ya da inançlara kasıtlı hakaret.

Dikkat Edilecekler

1. Bayrağın kullanılması

2. Uluslar arası ilişkiler. (başka bir ülkenin dinini, tarihini, kurumlarını, önde gelen insanlarını ve vatandaşlarını uygunsuz bir biçimde göstermekten sakınma)

3. Kundakçılık

4. Ateşli silahların kullanılması

5. Hırsızlık, soygunculuk, güvenliği bozma, trenleri, madenleri, binaları vb. dinamitleme (bunlarla ilgili çok ayrıntılı betimlemelerin aptallar üzerindeki etkileri unutulmamalıdır.)

6. Zalimlik ve olası iğrençlik

7. Herhangi bir yöntemle cinâyet işleme tekniği

8. Kaçakçılık yöntemleri

9. Zorla bilgi alma yöntemleri

10. Suçun karşılığı yasal ceza olarak asma ya da elektrikli sandalye yoluyla idamlar

11. Suçlular için sempati uyandıracak durumlar

12. Kamusal kahramanlara ve kurumlara yönelik tutum

13. Kışkırtıcılık
14. Çocuklara ya da hayvanlara yönelik zalimce davranışlar
15. İnsanları ya da hayvanları dağlama
16. Kadın ticareti ya da namusunu satan bir kadın
17. Tecavüz ya da tecavüz girişimi
18. Gerdek gecesi sahneleri
19. Yatakta erkek ve kadın birlikteliği
20. Kızları kasıtlı baştan çıkartma
21. Evlilik müessesesi
22. Cerrahi operasyonlar
23. Uyuşturucu kullanımı
24. Yasa uygulamaları ya da yasayı uygulayan görevlilerle ilgili sahne ya da isimler
25. Aşırı ya da şehvetli öpüşme; özellikle kötü kahramanlardan biri söz konusuysa.[41]

Yasa resmi bir cezayı öngörmemiş, ama yasayı ihlal edenler hem yerel yönetimlerin sansür kurullarına takılmış hem de dağıtımcılar tarafından boykota uğramışlardır. Ayrıca bu yasanın ilkelerini çiğneyen filmler oskar adayı da olamamışlardır.

Hays yasası, cinsellik ve şiddet öğelerini tamamen yasaklamamış, sadece kontrol altına almaya çalışmıştır. Ayrıca bu öğeleri kullanan filmler, iyi öğelerle filmi dengelediklerinde herhangi bir sorunla karşılaşmamışlardır. Örneğin kötüler, filmin sonunda cezalandırılmışsa ya da bir cani, yaptığına pişman olmuşsa filmde gösterilen aykırı görüntüler hoş karşılanmıştır.[42]

1934 yılında Katolik psikoposlar bir araya gelerek bir "İffet Cemiyeti" kurmaya karar vermişler ve cemiyet üyeleri iffete ve Hristiyan ahlakına aykırı filmlerden uzak duracaklarına dair söz vermişlerdir. Aynı yıl SRC'nin

[41] The Hays Office Original List of "Don'ts" And "Be Carefuls" For Hollywood Films, http://www.eurekacityschools.org/ehs/middlemissp/Film%20Crit/production%20code%20lists ; Erişim: 10.11.2008

[42] Rekin Teksoy, age, s. 87

adı PCA (production Code Administration/ Üretim Yasası Yönetimi) olarak değiştirilmiş, başkanlığına da Joe Breen getirilmiştir. Bütün üye şirketler senaryoların bir örneğini Breen'e göndermeyi, PCA onayı olmayan hiçbir filmin dağıtımını yapmamayı, aksi halde 25.000 dolar ceza ödemeyi kabul etmişlerdir. Breen ise yasanın ilkelerini çok katı bir şekilde uygulamıştır.[43]

İkinci Dünya savaşı ve sonraki yıllarda ise sansür kurullarının ve PCA'nın otoritesi sarsılmıştır. Rossellini'nin "Mucize" filmine (1948) New York Sansür Kurulu tarafından konulan yasağı kaldıran Yüksek Mahkeme, sonraki yıllarda da "müstehcenlik" dışındaki sansürleri anayasaya aykırı olarak nitelemiştir.[44] 1950'li yıllardan sonra şirketler PCA onayı olmadan film göstermeye ve gişe başarısı elde etmeye başlayınca sansür kurallarındaki ihlaller günden güne artmıştır.

Sansür kurallarına meydan okuma Otto Preminger'in "Ay Mavidir"i (1953) gibi çok erken örneklerle başlamış, Alfred Hitchcock'un "Sapık"ındaki (1960) aşırı şiddet ve seks sahneleri ise kendisinden sonra gelecek birçok filme öncülük etmiştir. Seks ve şiddet unsurlarını kullanan istismar filmlerinden sonra sert pornografik filmlerde ciddi bir artış meydana gelmiştir. Ayrıca Hollywood izleyici tabanını genişletmek için sansür standartlarını gevşeterek yeniden düzenlemiştir. 1968'de üretim yasasının yerine getirilen sistem Hollywood için yeni bir pazarlama stratejisine dönüşmüştür. Filmler G (genel izleyici), PG (17 yaş altındakilere ebeveyn rehberliği tavsiye edilir), PG-13 (13 yaş altındakiler için uygunsuz), R (sınırlı, 17 yaş altındakiler ebeveyn kontrolünde izleyebilir.), X (17 yaş altındakilere kesinlikle yasak) olarak gruplara ayrılmıştır. Bu sistemle birlikte yönetmenler X grubuna girmeden R sınıfında filmler yapmaya çalışmışlar, gençler ise hep bir üst seviyedeki filmleri seyretmek için yol aramışlardır. Böylece, sınıflandırma sistemiyle birlikte cinsellik, sinema endüstrisinin yeni itici gücü olarak artan bir şekilde kullanılmıştır.

---

43 Richard Ivlaltby, age, s. 285

44 Richard Ivlaltby, age, s. 289

4. Anti Tröst Kararı ve TV

Hollywood'un altın çağında büyük stüdyolar kendi salonlarına da sahip oldukları için piyasayı kontrolleri altında tutmuşlardır. Fakat 1948 yılında Yüksek Mahkeme "Paramount Davası" olarak bilinen dava sonucunda yapım ve gösterimin tek elde toplanamayacağına karar verince sinema sektöründe yeni bir dönem başlamıştır. Büyük şirketlerin bir kısmı şirketi ikiye bölerken bir kısmı da sinema salonlarını satmıştır. Böylece büyük şirketler küçüklerle eşit şartlarda mücadele etmeye başlamışlardır.

TV'den önce sinemaya rakip olan radyo, film şirketleri tarafından satın alınarak ya da ortak olunarak film temelli programlarla etkisiz hale getirilmiştir. Böylece radyo ve sinema bütünleşmiş ve radyo, film sektörüne rakip olmak yerine yardımcı olmuştur.

Hollywood'u tehdit eden bir diğer unsur da televizyonun yükselişi olmuştur. İnsanlar evlerinin rahatlığında aileleriyle ücretsiz olarak eğlendikleri televizyonu sinemaya tercih ederken film şirketleri ilk yıllarda bu rakibe film satmaktan uzak durmuşlardır. Bu ambargoyu ilk bozan ise kolay kâr peşinde koşan küçük şirketler olmuştur. TV için filmler üreten küçük şirketler büyük paralar kazanmaya başlayınca büyük şirketler de harekete geçmişlerdir. 1954'te önce RKO (Radio-Keith-Orpheum), film kütüphanesini TV'ye satmış, ardından diğer film şirketleri onu izlemiş, bir yıl sonra ise büyük şirketler televizyon için özel üretimler yapmaya başlamışlardır.[45]

Çekim bölgelerindeki kullanılmayan alanların bağımsız yapımcılara kiralanmasıyla TV'ler 1960'larda düzenli teatral filmler göstermeye başlamışlar, böylece "TV filmi" denilen bir tür ortaya çıkmıştır. 1965 yılında prime-time programların %70'i büyük-küçük film stüdyolarında üretilmiştir. Stüdyolar düşük bütçeli filmlerin TV'ye kaymasından sonra B filmleri yapımını sonlandırmışlardır. Haber, belgesel filmleri gösteren sinema salonları kapanmış ve bunlar kadın filmleriyle (kadın seyirciye yönelik

---

45 Douglas Gomery, "Hollywood Sisteminin Dönüşümü", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (504-513) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 504-507.

düşük bütçeli melodramlar) birlikte TV'nin reyting getiren programları olmuşlardır. [46]

İlgili yönetmeliklerin gevşemesiyle birlikte kablolu yayına olan ilgi artmış ve 1972-1982 yılları arasında kablolu yayına abone olan aile sayısı 6,5 milyondan 29 milyona çıkmıştır. Anti-tröst yasası nedeniyle kendi kablolu TV'lerini kuramayan Hollywood şirketleri 1990'ların sonunda egemen olan ücretli TV servisleriyle özel anlaşmalar yapmak zorunda kalmışlardır.

Sinemanın mücadele etmesi gereken bir diğer yenilik de videokasetler olmuştur. Sony'nin 1975'te 1500 dolardan piyasaya sürdüğü ev video kaydedicisinin fiyatının 1980'lerde 300 dolara düşmesiyle ailelerin üçte ikisi video kaydediciye sahip olmuşlardır. Ancak Hollywood ilk yıllarda savaş açtığı bu tehditi de lehine çevirerek kâr elde etmesini bilmiş, videokaset dağıtımından 1980lerin ikinci yarısında gişe gelirlerini aşacak kadar bir gelir sağlamayı başarmıştır. 1990'a gelindiğinde sadece ABD'de kiralama ve satış yoluyla 10 milyar dolar kâr elde edilmiştir. Bundan sona ortaya çıkan videodiskler piyasaya ilk sürüldüklerinde başarısız olmalarına rağmen lazer kayıtları bilgisayarla birleştiren yeni teknolojiler sayesinde yaygınlık kazanmıştır. Videokaset ve video diskler Hollywood'a daha önce mümkün olmayan uzun vadeli gösterim imkânını sunmuştur.[47]

Video teknolojisinin yaygınlaşmasına rağmen sinema salonlarına gitme alışkanlığı yok olmamıştır. 1990'ların başında ABD'de haftada ortalama 20 milyon seyirci sinema salonlarını doldurmuştur. Çok katlı alışveriş merkezleri sayesinde her zamankinden daha fazla sinema salonu ortaya çıkmış, büyük bütçeli filmler yaklaşık 3000 salonda eş zamanlı olarak gösterime girme imkânına kavuşmuştur.[48]

Yeni teknolojilerle birlikte Hollywood, filmlerden elde ettiği kârı artırmıştır. Bir film önce sinema salonlarında gösterime girmekte,

---

46 Michele Hilmes, "Televizyon ve Film Endüstrisi", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (528-538) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 529-530

47 Michele Hilmes, age, s. 536-539

48 Douglas Gomery, "Yeni Hollywood", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (538-547) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 539.

ardından ücretli TV'lerde gösterilmekte ve VCD, DVD'ler sayesinde uzun yıllar satışı gerçekleşmektedir. Böylece bir filmden azami kâr elde edilmektedir.

5. Modern Gişe Filmleri Çağı

İlki 1977'de çekilen "Yıldız Savaşları" filmi bu dönemin ilk eseri olarak kabul edilebilir. Bu filmlerin ortak özelliği özel efektlerle zenginleştirilmiş bir görselliğe sahip olmalarıdır. Bu görselliği kullanarak muazzam gişe başarıları elde eden bu filmler dönemin siyasi atmosferine uygun alt metinlere de sahiptirler.

"Yıldız Savaşları" ve "İndiana Jones" filmleri Amerikan'ın uluslararası ilişkilerine atıflar yapan filmlerdir. "İndiana Jones-Kutsal Hazine Avcıları" filminde, birinci ve üçüncü dünya ülkelerinde istediği gibi dolaşan, buraların maddi kaynaklarına kolayca ulaşan beyaz erkek tipi Amerika'yı temsil etmektedir. Yıldız Savaşları filminde de Asi İttifak'ın askerleri, Sovyet üniformalarına benzeyen kıyafetler giyen Galaktik İmparatorluğu askerlerini bozguna uğratırken Sovyet Rusya'ya üstü kapalı bir mesaj verilmiştir. "Yıldız Savaşları-Jedi'nin Dönüşü"(1983) ve "İndiana Jones-Kader Tapınağı" (1984) filmlerinde de Vietnamlılar alt metinlerde yer almış fakat ilginç bir şekilde Amerikalılar mazlum gösterilmişlerdir. Bir müddet Yıldız Savaşları ve İndiana Jones filmleriyle örtük bir şekilde sunulan Vietnam alt metni Vietnam gazisi Rambo filmleriyle artık açık bir şekilde sunulmaya başlanmıştır. Bu filmlerde Rambo hem bir kahraman hem de kurban ve mazlum olan kişidir. "İlk Kan"da (1982) Rambo hem kendisine işkence yapan hem de gazilere saygı duymayan Amerikalıların kurbanıdır. "Rambo"da (1985) hayatta kalan esir Amerikalıları kurtarmak için Vietnam'a döner ve yeniden savaşmaya başlar. Ama bu kez savaşı kazanır! Bu dönem filmlerde "beyaz erkek" (Amerikalı) hep mazlum olarak gösterilmektedir. Böylece kahramanlık adına yapacağı kıyımlar, cinâyetler meşrulaştırılır. Davranışları haklı bir intikam hareketi olarak yeniden kodlanır ve onu suçluluktan kahramanlığa yüceltir. Üçüncü Tür (1977) ve E.T.(1982) filmleri ise

yabancıları dost ve iyi niyetli olarak gösterip Amerikan toplumunun dış ilişkilerle ilgili kaygılarını gidermeye çalışan filmler olmuşlardır. [49]

Hollywood tarihinde hristiyanların zevkle izledikleri yüzlerce filme karşılık bazen büyük tepkiler toplayan filmler de çekilmiştir. "Jesus Christ Superstar/Süper Star İsa" (1973) filminde bir rock yıldızı olarak gösterilirken[50] Jean-Jacques Annaud'un yönettiği "The Name of The Rose/Gülün Adı" (1986) filmi imparator ve papalık makamının yetki savaşı, kilisenin halk üzerindeki etkisi, halkın kiliseye olan bakışı, hristiyan tarikatlar arası sürtüşmeler gibi konuları işlemiştir. [51] Martin Scorsese'nin yönettiği "The Last Temptation of Christ/Günaha Son Çağrı" (1988) filmi ise Hz. İsa'ya Hristiyan akidesinden çok farklı bir bakış açısı getirdiği için büyük bir tepki toplamıştır. Filme göre Hz. İsa, çarmıha gerilirken herkes gibi bir hayat sürmeyi hayal etmekte, Maria Magdalena ile evlenip sevişmeyi, çoluk çocuğa karışmayı istemektedir.[52] Son yıllarda en çok tepki toplayan ve birçok ülkede yasaklanan film ise Ron Howard'ın yönettiği "Da Vinci Code/Da Vinci Şifresi" (2006) olmuştur. Hz. İsa'nın soyunun devam ettiği, dolayısıyla tanrı olmadığı tezini işleyen film onca tepkiye rağmen "Yıldız Savaşları 3" filminden sonraki en büyük açılış hasılatını elde etmiştir.[53]

Son yıllarda en büyük ilgi gören dini film ise Mel Gibson tarafından yönetilen ve 2004 yılında gösterime giren "The Passion of The Christ" (Tutku-Hz. İsa'nın Çilesi) olmuştur. Film, Latince, Aramice seslendirmeli, İngilizce altyazılı olduğu için ticari başarı kazanamayacağı düşünülmüş ve hiçbir Hollywood stüdyosu projeyi kabul etmemiştir. Böylece film Mel Gibson'un şahsi imkânlarıyla çekilmiştir.[54] Hz. İsa'nın son 12 saatinin

---

49 Joseph Sartelle, "Bir Hollywood Gişe Filminde Düşler ve Kabuslar", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (584-597) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s. 584-594.

50 Peter Malone, *Movie Christ And Antichrist*, Crossroad Publishing, New York 1990, s. 33.

51 "Gülün Adı", http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCl%C3%BCn_Ad%C4%B1_(film) ; Erişim: 18.11.2008

52 Rekin Teksoy, age, s. 775

53 "Da Vinci Şifresi", http://tr.wikipedia.org/wiki/Da_Vinci_%C5%9Eifresi_(film) ; Erişim: 18.11.2008

54 Louis Giannetti, *Understanding Movies*, Pearson Education Publishing, New Jersey 2008, s. 450.

anlatıldığı film anti-semitizmi körüklediği ve çok kanlı görüntülere sahip olduğu gerekçesiyle eleştiriler almıştır. Sinema salonları tarafından boykota uğrayan film ancak Papa'nın "Evet, aynen böyle oldu." sözleriyle destek vermesi üzerine gösterime girebilmiş ve çok büyük bir ticari başarı kazanmıştır. Film, 609 milyon dolarlık gelir elde ederek 121 milyon seyirciye ulaşmıştır.[55]

B- İRAN SİNEMA TARİHİ

1. Devrim Öncesi Dönem

a. *İlk Dönem*

İran Sinemasının dayandığı gösteri sanatı olarak, Muharrem aylarında oynanan taziye'yi kabul edenler[56] olduğu gibi "Muğkeşân" ve "Gristen-i mugan" isimli oyunları da temel kabul edenler[57] vardır. Bu kadar eski dönemlerden beri sahne sanatlarına sahip olmasına rağmen İran'da sinemanın ilerleyişi ilk yıllarda oldukça yavaş olmuştur.

Osmanlı ve İran'ın sinema ile tanışma serüveni birçok noktadan ortak özellikler gösterir. İki ülkeye de sinema saray yoluyla girmiştir. Halka açık gösteriler azınlıklar ya da yabancılar tarafından gerçekleştirilmiş ve ilk seyirciler de yine azınlıklar tarafından oluşturulmuştur. Başlangıç yıllarında iki ülkede de ABD ve Mısır filmleri piyasaya hâkim olmuş; altmışlı yıllarda toplumsal gerçekçi, yetmişli yıllarda erotik sinema akımları görülmüştür. Bu dönemde bir tarafta toplumdaki gelir uçurumunu ve adaletsizliği yansıtan toplumsal gerçekçi filmler, diğer tarafta ise klişe aşk hikâyelerini işleyen filmler varken, aynı yıllarda her iki ülkede de sinema seks filmleriyle felce uğratılmıştır.[58]

İran'a sinemanın ilk girişi Osmanlı'da olduğu gibi saray vasıtasıyla olmuştur. Kaçar hanedanından Muzafereddin Şah, 13 Nisan 1900'de

---

55 John Bartunek, *Inside The Passion*, Dearborn Media Group, West Chester 2005, s. 9.
56 Cihan Aktaş, *Şark'ın Şiiri İran Sineması*, Nehir Yayınları, İstanbul 1998, s. 253-297.
57 http://www.seyhbedreddin.net ; Erişim: 24.04.2008.
58 www.dergibi.com/roportaj/cihan_aktas.asp ; Erişim: 24.04.2008.

Avrupa'ya bir seyahate çıkmış ve Fransa'da, sarayın Ekkasbaşı (Sahafbaşı) Mirza İbrahim Han (1875-1916) ile birlikte kendisi için hazırlanan özel bir gösterimde film izlemiştir. Muzafereddin Şah burada sinematograftan çok etkilenmiş ve bu araçtan satın alınması için Ekkasbaşı'na emir vermiştir. Böylece ilk sinema araçları İran'a, 1900'de Şah tarafından bir armağan olarak getirilmiştir.[59]

"Kurgusal olmayan ilk İran filmi, Belçika'nın Ostend kentinde, elli kadar arabadan oluşan bir "çiçek alayı"nın, ziyarete gelen Şah'ı çiçek buketleri yağmuruna tuttuğu 18 Ağustos 1900'de, resmi saray fotoğrafçısı Mirza İbrahim Han tarafından çekilmiştir."[60] Bazı sinema tarihçilerine göre bu görüntüler; bazılarına göre ise Oyanes Oganyan'ın 1930'da filme aldığı "Abi ve Rabi" filmi İran Sinemasının başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.[61] İlk yıllarda İran sinemasında çoğunlukla Şah'ın yaşamı konu edilmiştir. Bu da sinemayı Avrupa'da olduğu gibi yaygın bir eğlence aracına dönüştürmemiş ve saray çevresi ile sınırlı kalan bir yapıya büründürmüştür.[62]

İran'da halka açık ilk salon, 1900'de Katolik misyonerler tarafından Tebriz'de açılan ve ticari gayesi bulunmayan Soli sineması olmuş, ticari sinema modelini ise İbrahim Han Sahafbaşı Tahrani geliştirmiştir.[63] Fakat 1904 yılında açtığı "Çerâggaz" adlı sinema salonu bir ay kadar faaliyet gösterebilmiştir. Tahran'ın ikinci sinema salonu ise 1907'de sarayın sahafbaşı'ndan sonraki kameramanı olan Rus asıllı Rusi Han (Mehdi İvanef) tarafından açılmıştır. 1912'de Tebriz Ermenisi Erdeşir Han da bir sinema salonu açmıştır. Erdeşir Han, kadınlara yönelik olarak Hurşid Sineması'nda özel programlar başlatıp ilk açık hava sinemasını kurmuş, böylece önemli iki yeniliğe öncülük etmiştir.[64]

59 Cihan Aktaş, age, s. 25.
60 Hamid Nafisi, "İran Sineması", Geoffrey Nowell-Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (766-772), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2003, s. 766.
61 Richard Tapper, *Yeni İran Sineması*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007, s. 4.
62 Hasan Güler, *Humeyni Sonrası İran Sinemasında Kadın*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi OAE, 2006), s.47
63 Hamid Nafisi, age, s. 766.
64 Cihan Aktaş, age, s. 26-27.

Etnik ve dinsel azınlıklar yeni doğan İran Sineması'nın gelişiminde etkili olmuşlardır. Yurtdışında eğitim görmüş ve yönetici elit kesimle bağlantıları olan[65] Azeri ve Rus asıllı sinemacılar İran'da sinemanın yaygınlaşmasını sağlamışlardır.[66]

İlk İran uzun metrajlı kurgusal filmi, Rusya'da sinema eğitimi görmüş Ermeni asıllı Ovans Oganyans tarafından 1929'da çekilen "Abi Rabi" olmuştur. "Abi Rabi" aynı zamanda İran sinemasında güldürü özelliklerine sahip ilk filmdir.[67] Oganyans 1931'de "Hacı Ağa Sinema Aktörü" adlı ikinci filmini çekmiş fakat filmdeki hacı ağa tiplemesi seyircileri rahatsız ettiği için film beklenen ilgiyi görmemiştir.[68]

1930'lu yıllarda İran'da yabancı sesli haber filmleri (Paramount, Pathe, Ufa, Metro ve Movietone) yaygın bir şekilde gösterim imkânı bulmuştur. İran'da yaygın bir biçimde gösterilen Farsça ilk sesli haber filmi, 1932'de bir Türk fotoğrafçı tarafından Türkiye'de çekilen ve Atatürk'le görüşüp Farsça kısa bir konuşma yapan İran Başbakanı Muhammed Ali Faruği'yi gösteren bir film olmuştur.[69]

İranlı yönetmen Abdülhüseyin Sepenta tarafından 1933'te Hindistan'da İranlı oyuncularla çekilen "Lor Kızı" (Duhter-i Lor) Farsça seslendirilmiş ilk uzun metrajlı kurgusal film olması nedeniyle İran Sinemasının gişe rekorları kıran ilk filmi olmuştur.[70] Bundan sonra İran sinemasında on yıllık bir durgunluk dönemi başlamıştır. 1948 yılında, İran'da çekilen ilk sesli film olan "Hayat Fırtınası"yla (Tufan-i Zindegi, İsmail Kuşan) filmiyle yeniden sahneye dönerek, 1979 yılındaki İslâm Devrimi'nin gerçekleşmesiyle farklı bakış açılarını barındıran yeni bir döneme adım atıncaya dek yoluna devam etmiştir. 1900–1979 yılları İran sinemasının çocukluk yılları olarak kabul edilmektedir. Bu dönem filmlerinin pek çoğunun karakteristik özelliği, sinema dili ve tekniğinin

65 Hamid Nafisi, age, s.766.
66 Cihan Aktaş, age, s. 26.
67 Fatin Kanat, *İran Sinemasında Kadın: Kadın Temsili ve Kadın Yönetmenler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2006), s. 15.
68 Cihan Aktaş, age, s. 30.
69 Hamid Nafisi, age, s.766
70 Cihan Aktaş, age, s. 30

basit şekilde kullanıldığı, biraz da cinsellik ve şiddet katılmış, yüzeysel ve özensiz melodramlar olmalarıdır.[71]

"Hayat Fırtınası" filminin "Lor Kızı"ndan on beş yıl sonra çekilebilmesinin sebebi yerli üreticilere karşı film ithalcilerinin desteklenmesi olmuştur. "Lor Kızı"nın yönetmeni ve baş oyuncusu Sepenta, Hindistan'da beş film çektikten sonra çalışmalarını İran'da sürdürmek istemiş fakat yabancı şirketler ve bürokrasi tarafından engellenmiştir. Bu yıllarda yerli üretime karşı film ithalcilerinin desteklenmesi sonucu azınlık ve yabancıların etkinlikleri iyice artmıştır. İlk film alım şirketinin sahibi azınlıktan Aleksandr Loyen ve Arnold Jakopson iken en büyük sinema şirketi olan "İran Sinema Şirketi" mensuplarının da çoğunu azınlıklar oluşturmuştur.[72]

Sonraki yıllarda "Farsî Film" diye nitelenerek küçümsenecek olan klişe filmlerin ilki sayılan "Şemsâr" (Utangaç, İsmail Kuşan 1950) filminin hâsılat rekoru kırması, yerli sinemada yeni bir dönemin başladığının göstergesi sayılmıştır.[73] Farsî filmler, Türkiye'deki Arabesk filmlerle hemen hemen aynı konulara ve özelliklere sahiptir. Bu filmlerde bir kadın ya da erkeğin çektiği acılar ya da kandırılan, kötü yola düşen masum genç kızların maceraları gibi konular işlenmiş, her filmde mutlaka bir şarkıcı şarkılar söylemiştir.

b. İkinci Dönem

İran'da İngiliz sömürgeciliğiyle mücadele edilen ve petrolün millileştirildiği dönem, yerli sinema tarihinin 2. dönemi olarak gösterilmektedir. Bu dönemde danslı, şarkılı Mısır filmleri halen yaygın olmasına rağmen içe yönelik sinema çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanmıştır.[74]

Musaddık önderliğindeki Milliyetçi cephe hükümeti zamanında ABD filmlerinin etkisi kırılmaya çalışılmıştır. Fakat 1953'te ABD destekli darbe ile Musaddık hükümeti düşünce darbeden sonra İran'a giren yabancı

---

71 http://farsca.blogcu.com/Iran+Sinemasi ; Erişim: 24.04.2008.
72 Cihan Aktaş, age, s. 31-32
73 Cihan Aktaş, age, s. 34
74 www.iramer.org/irsam/news/5.html ; Erişim: 24.04.2008.

filmlerin sayısında yeniden artış meydana gelmiştir. Bu dönemde çekilen gazino ve dans sahneleriyle dolu birbirinin benzeri yerli filmler ve bu filmlerde oynayan artistlerin yaşantıları ülkenin dini yapısına ve geleneklerine uygun düşmediği için eleştiri toplamaya başlamıştır. Görünürde sinemadaki ahlâkî yozlaşmayla mücadele içinde olan devletin ilgili kurumları, aslında bu suya sabuna dokunmayan filmlerin devamını tercih etmişlerdir.[75] "Cenûb-i Şehr" (Şehrin Güneyi) gibi toplumsal eleştiri içeren filmler ise hemen toplatılmıştır.[76] Bu nedenle sarayın hışmından çekinen yönetmenler ya seks filmi çevirmiş ya da şikâyet edecek gücü bulunmayan cahil ve fakir halkı konu almışlardır.[77]

Bu dönemlerde yönetmenlere kaliteli filmleri hususunda destek veren tek kurum İran televizyonu olmuştur. 1969'da faaliyetlerine başlayan İran televizyonu, sinema-i azad (özgür sinema, 1969) akımını himaye etmiştir. Bu akımın içinde olan yönetmenler devrimden sonra da çalışmalarını sürdürmüşlerdir.[78]

c. Üçüncü Cephe Sinemacıları

1960'ların sonlarında Ferruh Gaffari, İbrahim Gülistan ve Feridun Rehnema, sinemada yeni bir akımı başlatmışlardır. Yeni dalga sinema akımı olarak da algılanan bu hareketin mensupları toplumsal sorunları gerçekçi sahnelerle tasvir eden farklı bir sinemanın temellerini atmışlardır. Sanatsal sinema ile ticari sinemayı birleştiren bu sinema akımına "Üçüncü Cephe" adı verilmiştir. Ticari sinema ile uzlaşarak ortaya çıkan ilk entelektüel sinemacı olan Celal Mukaddem'in "Üç Divane" (1968) filmini Mesud Kimyâyî'nin "Gel Yabancı" (1968) ve Ali Hatemi'nin "Hasan Keçel" filmleri takip etmiştir.

Daryuş Mehrcuyi'nin "Gav" ve Mesut Kimyayi'nin "Kayser" filmleri İran sinemasını değişmeye zorlayan ve sinemada yeni bir döneme başlangıç teşkil eden filmler olmuşlardır. Mehrcuyi'nin "Gav" filmi, Pehlevi

75 Cihan Aktaş, age, s. 38
76 Hamid Nafisi, age, s.767
77 Cihan Aktaş, age, s. 41
78 www.iramer.org/irsam/news/5.html; Erişim: 24.04.2008.

rejimine açıkça eleştiri getiren sayılı filmlerden biri olduğu için yasaklanmış ve yapımından ancak iki yıl sonra jeneriğine hadisenin elli yıl önce (yani Pehlevi iktidarından önce) geçtiği ibaresinin konulmasıyla gösterime girebilmiştir.[79]

İran'da sansür kanununun birçok hükmü ihmal edilirken, saltanatın kaynağını koruma ve geri kalmışlığın tebliği maddelerinde son derece hassas davranılmıştır. Ayrıca film ithalinde sorun çıkmasın diye müstehcen filmlere yönelik sansür maddeleri yumuşatılmıştır. Böylece ithal filmlerle reKâbet etmek isteyen yerli yapımcılar seks ve şiddet filmlerine ağırlık vermeye yönelmişlerdir.

Devrime kadar İran sinemalarında Amerika ve Avrupa filmlerinin yanında Hindistan, Türkiye ve Hong Kong filmleri de gösterilmiştir. Bu filmler daha çok "Farsi Film" izleyicisinin beğenisini toplamıştır. İran'da "Fahreddin" adıyla tanınan Cüneyt Arkın'ın tarihi filmleri yetmişli yıllarda geniş ilgi görmüştür. Bunun dışında "Türk Filmi" başta melodramik öğelerin vazgeçilmezliği olmak üzere birçok özelliğiyle "Farsi Film"i etkilemiştir. Bu etki farsi film senaryolarının Türk filmlerinin senaryolarına benzerliğinden de anlaşılabilmektedir.[80]

Entellektüel sinema ise "Çeşme" (Arbi Evansiyan 1972), "Basit Bir Hadise" (Şöhrab Şehid Sales 1973) ve "Cansız Tabiat" (Şöhrab Şehid Sales 1975) filmleriyle varlığını sürdürmeye çalışmış fakat seyirci toplayamamıştır.[81] "Sistemi sorgulamayan entellektüel sinemacılar; halkın milli ve dini değerlerini kolaylıkla sorgulayabilmişler",[82] bunun sonucunda da daha bitmeden salonları boşalan, sadece birkaç gün gösterimde kalabilen filmler ortaya çıkmıştır.

19 Ağustos 1978'de Abadan Raks sinemasında Kimyayi'nin "Geveznha" (Geyikler 1976) filmi gösterilirken, yangın çıkmıştır. Salondaki 700 seyirciden 600'ünün feci şekilde yanarak can verdiği bu facia üzerine devlet bir günlük yas ilan etmiş ve bu olaydan üç gün sonra hükümet istifa

79 Cihan Aktaş, age, s. 44
80 Cihan Aktaş, age, s. 46
81 www.iramer.org/irsam/news/5.html; Erişim: 24.04.2008.
82 Cihan Aktaş, age, s. 47

etmek zorunda kalmıştır. Sonraki günlerde Tahran'da 25'den çok sinema salonu ateşe verilirken devlet bu yangınları aşırı dincilerin çıkardığını öne sürmüştür. İran Sinema Tarihi yazarı Cemal Ümit, bu yangınların devrimin coşkusuna kapılmış heyecanlı gençlerden yararlanmak suretiyle, devlet memurları (Savak) tarafından çıkarıldığını ifade etmektedir. Ona göre bu yangınlarla amaçlanan, askeri darbe için ortam hazırlamaktı.[83]

2. Devrim Sonrası Dönem

a. *Devrim sonrası İran sineması*

Devrim öncesinde din adamları sinemaya büyük bir günah olarak bakmış, dindar insanlar sinemaya gitmemiş ve evlerinde televizyon bulundurmamışlardır. Sinema, Muhammed Rıza Pehlevi'nin[84] batılılaşma projelerinin en büyük destekçisi olduğu için devrimin ilk günlerinde en çok tepki gören kurumlardan biri olmuştur.

1979 yılında gerçekleşen İran İslâm Devrimi ile İran sineması, yeni bir döneme girmiştir. İmam Humeyni, İran'a gelişinin ilk gününde yaptığı konuşmada şu meşhur cümlesini söyleyerek çok sade ve açık bir şekilde sinemaya bakışını tasvir etmiştir: "Biz sinemaya karşı değiliz, fahşaya[85]• karşıyız."[86] Dini liderler genel olarak sinemaya karşı olmamışlar, Âyetullah Humeyni'nin de dediği gibi, İranlıları yozlaştırıp köleleştirmek için Pehlevi rejimi tarafından "kötüye kullanılmasına" karşı gelmişlerdir.[87]

1979'da ithal filmlerin sayılarını bir hayli azaltan eleme dönemi başlamış ve önce "emperyalist ve anti devrimci" nitelikte bulunan Türk, Hint ve Japon filmleri yasaklanmıştır. Bunların ardından da Amerikan filmleri yasaklansa da batı ülkelerinden gelen filmlere karşı toptan bir yasaklama olmamıştır. Devrimden sonraki ilk üç yılda ülkeye getirilen 898 filmin

---

83 Cihan Aktaş, age, s. 49. Ayrıca Bkz: Richard Tapper, age, s. 32

84 Pehlevi için bakınız: http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammed_Rıza_Pehlevi ; Erişim: 24.04.2008.

85 • Fahşa: Fuhuş, zina, akla uygun olmayan iş.

86 http://www.yakindoguhaber.com ; Erişim: 24.04.2008.

87 Hamid Nafisi, age, s. 769.

513'ü geri çevrilmiş, ihtiyacı karşılamak için de devrim öncesine ait birçok film gözden geçirilerek belirlenen İslâmi ölçülere uydurulmuştur.[88]

Devrimin ilk yıllarında sansür şartlarındaki belirsizlik ve savaş yüzünden pek fazla film yapılamamış ve bu belirsizliğin bir sonucu olarak yapılan filmlerde kadın oyunculara yer verilmemiştir. Bunun üzerine Kültür ve İrşad Bakanı olan HüccetülİslâmHatemi, sinemada sınırlamaları ve engelleri ortadan kaldırarak yapımcılara bu alana sermaye yatıracak güvenceyi vermiş, Fecr Film Festivali de sinemacıları teşvik etmiştir.[89] Yerli yapımları desteklemek için Farabi Sinema Vakfı kurulmuş ve "İslâmi Değerler"i kodlayıp kaliteli film yapmayı teşvik eden birçok yönetmelik yürürlüğe sokulmuştur. Yerli filmlerden alınan belediye vergisi azaltılmış, bilet fiyatları yükseltilmiş, donanım, ham film ve kimyasal madde ithalatı (yirmi kat daha yüksek olan serbest kurun yerine) devlet kontrollü döviz kuruyla uygulanmıştır. Ayrıca yapımcı ve gösterimciler, filmlerin salonlara tahsisinde söz sahibi olmuşlardır. Bu önlemler sonucunda yapılan film sayısı neredeyse üç kat artmış ve 1983'te 22 olan uzun metrajlı film sayısı, 1986'da 57'ye çıkmıştır.[90]

Nasır Takvaî, Ali Hatemî, Abbas Kiyarostemî, Daryuş Mehrcuî, Khosrov Sinaî, Behram Beyzaî gibi, devrimden önceki önemli ve yetişmiş film yapımcıları, "Kaptan Khorşid" (Nasır Takvaî) , "Kemal'ul-Mulk" (Ali Hatemi) , "Kirazın tadı" ve "Dostun Evi Nerede" (Abbas Kiyarostemî) , "Hamun" ve "Sara" (Daryuş Mehrcuî) , "Ateşin Gelini" (Khosov Sinaî) , "Belki Başka Zaman" , "Yolcular" ve "Köpek Avı" (Behram Beyzaî) gibi övgüye lâyık eserler vermeye koyulmuşlardır. Bunlardan başka devrim sonrasında yetişen sinemacılar da eserler vermişlerdir. Bugünkü İran sinemasının önemli yönetmenlerinden pek çoğu ise İslâm Devrimi sonrasındaki yıllarda sanat çalışmalarına başlamışlardır. Bunlara Mecid Mecidî, Muhsin Makhmelbaf, Semira Makhmelbaf, İbrahim Hatemikiya, Rakhşan Benî İtimad, Ebulfazl Celilî, Cafer Panahî vb. ünlü yönetmenler örnek verilebilir.[91]

---

88 Cihan Aktaş, age, s. 54-55.
89 Cihan Aktaş, age, s. 56
90 Hamid Nafisi, age, s. 769-770
91 http://www.yakindoguhaber.com ; Erişim: 24.04.2008.

Kaliteli filmlerin yaygınlaştırılması amacıyla derecelendirme sistemi devreye sokulmuş, sinema yazar ve eleştirmenlerinden oluşan elli kişilik bir heyet filmleri a,b,c,d şeklinde dört düzeyde sınıflandırmıştır. İyi filme, iyi yönetmene ve iyi senaryoya daha fazla imkânlar sağlanmış, ayrıca en iyi sinema salonları ve sinema seyircisinin yoğun olduğu saatler, kaliteli sayılan, sanat değeri taşıyan filmlere ayrılmıştır. Verilen destek nedeniyle a ve b sınıfında olan kaliteli filmlerin ortalama kazançları yükselirken, c ve d sınıflarına girenler genellikle kâr elde edememişlerdir.[92]

Kaliteli eserlerin verilmesinden sonra Farabi Sinema Enstitüsü yurtdışına açılmak için zorlu ve yoğun bir çabanın içine girmiştir. İlk yıllarda uluslararası festivallere gönderilen dört yüz mektuptan sadece dört tanesine cevap gelmiş, festivallere katılabilen ilk filmler ise tepki toplamış, bazıları izlenmeden tahkir edilmiştir. Buna rağmen Farabi Vakfı çeşitli festivallere film göndermeyi ısrarla sürdürmüştür. 1985'te Emir Nadiri'nin Davende (Koşucu)'sinin Nantes film festivalinde büyük ödülü kazanışı gerek ülke içinde gerekse yurtdışında büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bundan sonra festivallere katılan ve ödül kazanan filmlerin sayısı birer ikişer artmaya başlamıştır. Bunca başarıya rağmen, İran'dan festivallere kabul edilen her film, sanat çevreleri ve medya tarafından, "ölü İran sinemasının istisnai bir yapımı" veya "İran'da sinema alanında yanan bir kıvılcım" olarak nitelendirilmiştir.[93]

Batı medyasının İran aleyhtarı yayınlarına rağmen 1988'de yaklaşık 125 çeşitli düzeyde uluslar arası festivallere katılım gerçekleşmiş, 1989'da bu sayı 240'a yükselmiştir. İran filmleri 1989'da 8 festivalin büyük ödülünü kazanmış, 1997'deki 732 katılım ise 43 ödülle neticelenmiştir.[94] 1990-1997 yılları arasında uluslar arası festivallere 4053 katılım gerçekleşmiş ve 250 civarında ödül kazanılmıştır.[95] Kiyarüstemî[96], Mehrcûî ve Muhsin Mahmelbaf gibi ustaların yanı sıra Mecid Mecidî[97], Ebulfazl

---

92 Cihan Aktaş, age, s. 60

93 Cihan Aktaş, age, s. 64-65.

94 Cihan Aktaş, age, s. 65-66

95 http://www.dergibi.com/sinema ; Erişim: 24.04.2008.

96 Abbas Kiyarüstemi, http://tr.wikipedia.org; Erişim: 24.04.2008.

97 Fıtratın Diliyle Konuşan Yönetmen http://www.aksiyon.com.tr ; Erişim: 24.04.2008.

Celilî, Semira Mahmelbaf, Cafer Penahî ve Behmen Kubadî gibi genç yönetmenlerin 1990'larda çektiği başarılı filmlerle İran sineması uluslararası düzeyde önlenemez bir yükseliş kaydetmiştir. Böylece en azından bir tane İran filmi gösterilmeyen saygın hiçbir film festivali kalmamıştır.[98] İran sineması 80'li yılların ortalarından (İslâm Devriminin ilk yılları) bugüne değin 300'ün üzerinde uluslararası ödül kazanmış ve bir kısmı seçkin, 4000'den fazla uluslararası festivale katılmıştır. İran sinemasının uluslararası alandaki en önemli başarılarına Mecid Mecidî yapımı "Cennetin Çocukları" filminin Oscar adayı olması,[99] Abbas Kiyarostemî'nin eseri olan "Kirazın Tadı" filminin Cannes Film Festivalinde Altın Palmiye ödülünü alması, Semira Makhmelbaf'ın "Kara Tahta" filminin 2000 yılında UNESCO'dan Federico Fellini Madalyasını alması, Muhsin Makhmelbaf'a Fransa Kültür Bakanlığı tarafından "Sanat ve Edebiyat Adamı" nişanının verilmesi, "Huşeng Kâvusî", "Abbas Kiyarostemî" ve "Cafer Panahî"ye Fransa Kültür Bakanlığı tarafından "Şövalye" nişanının verilmesi örnek gösterilebilir.[100]

Hollywood sinemasına nispeten çok daha dar bütçelerle üretilen İran Filmlerinin cazibesi -ilk yıllarda dışarıya açılmasına engel sayılan özellikleriyle- Hollywood filmlerinin aksine şiddet ve seks sahnelerine yer vermeyişiyle açıklanmaya başlanmıştır.[101]

b. İran'da Dini Sinema Arayışları

Devrim öncesinde Şii ulema sinema ve televizyonu haram saymışlardır. 1904 tarihli bir rapora göre dönemin önde gelen din adamlarından Şeyh Fazlullah Nuri, Tahran'da ilk sinema salonunun açılışına iştirak etmiş ancak ardından sinemayı memnu kılmıştır. Bunun üzerine salon sadece bir ay çalışabilmiştir.[102] Âyetullah Humeyni 1960'lı yıllardan itibaren halkı kitle iletişim araçlarına karşı uyanık olmaya çağırmış ve

98 Richard Tapper, age, s. 12-13

99 http://yenisafak.com.tr/arsiv/1999/subat/27/dusunce ; Erişim: 24.04.2008.

100 http://www.yakindoguhaber.com ; Erişim: 24.04.2008.

101 Cihan Aktaş, age, s. 68

102 Hamid Naficy, "İranian Writers, The İranian Cinema, And The Case Of Dash Akol", *İranian Studies* 28/2-4, (İlkbahar-Sonbahar 1985), s. 237; Aktaran: Richard Tapper, age, s.34

sinemayı ahlaksızlığın, fuhşun ve kültürel bağımlılığın kaynağı olarak göstermiştir. Ulemanın bu tavrından dolayı dindarlar evlerinde televizyon bulundurmadığı gibi sinemaya da gitmemişlerdir. Hatta Şah döneminde Kum şehrinde televizyon izlenmesi yasaklanmıştır. Devrim öncesi ulemanın bu tavrının sebebini Âyetullah Hamaney şu şekilde açıklamıştır: "50'li yılların sonlarında ve 60'lı yıllarda tiyatro ve sinemada bir gelişme oldu. Bu kurumlar sola eğilim gösterirlerken, eserlerde din aleyhtarlığı artış gösterdi ve aşikâr hale geldi. Zulüm yönetimi, dine karşı her eğilimi ve her kurumu, her türlü solculuğu, İslâm akidesinin önünü alması mümkün görülen her hareketi takdir ve teşvik etti, buna karşılık İslâmi hareketi baskı altına aldı."[103]

Devrimden sonra sinemanın mahkûm edileceği düşünülürken ulemanın tavrı değişmiş, Sinemanın haram olduğu kanaati, yerini sinemanın bir tebliğ aracı olarak kullanılıp kullanılamayacağı tartışmalarına bırakmıştır. Âyetullah Humeyni Fransa'dan İran'a döner dönmez yaptığı ilk konuşmada bu yeni anlayışı şöyle özetlemiştir: "Bizler, sinemaya radyoya ya da televizyona karşı değiliz… Sinema, halkın eğitimi yararına kullanılması gereken modern bir icat olmasına karşın, gençliğimizin yozlaştırılmasında kullanılagelmiştir. Bizim karşı çıktığımız da, sinemanın yönetmenlerimizin hainane politikaları istikametinde sunulmasıdır."[104]

1982 yılında yapılan bir düzenlemeyle sinemanın dine karşı yıpratıcı bir tavır alması engellenmeye çalışılmıştır. Bu düzenlemeye göre bir filmin yasaklanmasına yol açabilecek durumlardan bazıları şunlardır:

- Tevhit ve diğer İslâmî ilkeleri zayıflatmak veya bir şekilde hakaret etmek.
- Doğrudan veya dolaylı olarak peygamberlere, imamlara, Velâyet-i Fakîh'e, yönetici meclise ve müctehidlere küfretmek.
- İslâm'ın ve Anayasa'da bahsi geçen diğer dinlerin kutsal saydığı değerlere ve şahsiyetlere küfretmek.
- Günahkarlığı, yozlaşmayı ve fahişeliği özendirmek.

---

[103] Cihan Aktaş, age, s. 90-91

[104] Ruhollah Khomeini, *İslâm And Revolution: Writings And Declarations of İmam Khomeini*, çev. Hamid Algar, Mizan Press, Berkeley 1981, s. 258; Aktaran: Richard Tapper, age, s.34

- Tehlikeli alışkanlıkları ve kaçakçılık gibi ahlaksız yollardan geçinmeyi özendirmek veya bunların yolunu göstermek.
- Seyirciyi infiâle sürükleyecek veya yanlış yola saptıracak biçimde teferruatlı şiddet ve işkence görüntülerine yer vermek.[105]

Bunların dışında; Tevhid, vahiy, ahiret inancı, yaratılışta ve yönetimde Allah'ın adaleti, imamet ilkesi ve İslâm nizamı gibi konuların inkarı ve çarpıtılarak sunumu da bir filmin yasaklanmasına gerekçe olabilmektedir.[106]

Âyetullah Hamaney, Seyyid Ali Muhakkık Damad ve Âyetullah Hurrempenâhî gibi din adamları sinemanın bir tebliğ aracı olarak kullanılması gerektiği görüşünü öne sürmüşlerdir. Bunlara göre sinema zamanın şatlarına uygun bir tebliğ aracıdır ve toplumu olumlu yönde değiştirebilecek büyük bir güce sahiptir. Âyetullah Humeynî, sinemayı Batının görsel sanatlarla yayılan şeytanî kültürüne karşı kullanımı zorunlu bir tebliğ aracı olarak kabul etmiştir.[107] HüccetülÌslâm Zem ve HüccetülÌslâm Efsahî ise bu görüşlere karşı çıkmışlardır. HüccetülÌslâm Zem'e göre, "Sinema tebliğ aracı değildir. Bunun için zaten mescitler, minberler vardır. Sinema vaaz ve propaganda açısından araç olarak kullanılabilirse de işlevi vaaz değildir. Kimse vaaz dinlemek için sinemaya gitmez."[108]

1992'de Farabi Sinema Vakfı'ndaki kadro değişikliğinden sonra, İran'da dinî sinema konusunda birçok seminer ve sempozyumlar düzenlenmiş ve dinî sinema alanında çok önemli fikirler ortaya atılmıştır. Bu çalışmalara "Dini Sinema Araştırmaları Seminerleri", Sinema Gözüyle Din Sempozyumu", "Dini Sinema Arayışı Seminerleri" ve "Dini Sinema Festivali"i örnek verilebilir.

Âyetullah Cennetî'ye göre "dinî sinema, dinî hedeflerin hizmetinde ve dinî kültürle halkın hizmetinde olan sinemadır."[109] Sosyolog Hattat Âdil'e

---

105 Richard Tapper, age, s. 49

106 Hamid Nafisi, "İran'da İslâmi Film Kültürü", *Selam*, (10 Eylül 1997); Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 70.

107 http://www.hussoloji.com/iran-sinemasi-2 ; Erişim: 24.04.2008.

108 Cihan Aktaş, age, s. 102

109 "Fıkıh Açısından Sinema" Konulu Bildiri, *1. Dini Sinema Arayışı Semineri*, 4-6 Ocak 1997; Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 131

göre ise dini sinema iki yönüyle tanımlanabilir: Din tarafından onaylanan sinema ve dini doğrulayan, destekleyen sinema. Birincisi umumi bir tanımdır; bu tanıma göre, bütün filmlerin doğrudan doğruya dini konulara ayrılması gerekmez. Mesela eğitim ve sosyal bilimler dalında ya da tabiat üzerine yapılan filmler bu tanıma girmektedir. Fakat ikinci tanımda filmin asıl konusu dindir. Bu durumda sinemadan dini destekleme, güçlendirme ve teyit etme bakımlarından istifade edilir.[110]

Âyetullah Hamaney, bir filmin İslâmî sayılabilmesi için iki özellik taşımasını şart koşmaktadır. Hamaney'e göre; öncelikle filmde telkin edilen değerler İslâmî olmalıdır. Namaz kılmayı öğretmek İslâmî bir değerdir. Fakat doğruluk ve cesaret de İslâmî değerlerdendir. İkinci husus, filmde gayri İslâmî sahnelerin yer almamasıdır. Bu iki özelliği taşıyan bir film hem içerik hem de biçim açısından İslâmî sayılabilir.[111]

Yazar ve yönetmen Nadir İbrahimî ise, içine ibadet sahneleri serpitirilen filmleri "İbadetçi sinema" diyerek eleştirmektedir. İbrahimî'ye göre, dinî sinema, içinde ibadet sahnelerine yer verilen ya da inandırıcılıktan yoksun tevbe hikâyelerini konu alan değil, seyirciye dini bir bakış açısı kazandırabilen sinemadır. Haccı işleyen bir filmde, hacı olmanın manevi açıdan yükselmek, temizlenmek ve günahlardan uzak durmak olduğu seyirciye verilebiliyorsa işte bu sanattır.[112]

Âyetullah Haeri Şirazî dini sinema tanımını biraz daha genişleterek "fıtratı ihtiva eden her film, yönetmeni kafir bile olsa dini sayılabilir." demektedir. [113]

Farabi Sinema Vakfı'nın müdürü Muhammed Beheştî ise dinî sinema şeklinde bir tanımlama yapmak yanlıştır görüşünü savunmaktadır. Ona

---

[110] Haddad Adil, *1. Dini Sinema Arayışı Semineri*, Tahran, 5 Ocak 1997; Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 130

[111] Ayetullah Hamaney, "Tiyatro ve Sinema Üzerine", *Hüner*, Şark-Garb Yayınevi, Bakü, 1994, s. 10 Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 122.

[112] Nadir İbrahimi, "1. Sinema Gözüyle Din Sempozyumu Bildirisi", *Negd-i Sinema*, no:8, s. 51-52; Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 133-134.

[113] "Vije-i sinema-i Dini", *Negd-i Sinema*, no:11, Tabistan 1376, s. 143; Aktaran: Cihan Aktaş, age, s. 135.

göre: “dini sinema” ayrımı, hayatın bazı alanlarının dinî, bazılarının da lâdinî olduğunu kabullenmek anlamına gelebilmektedir.[114]

İran’da dini sinema alanında yapılan tartışmalarda net bir tanım veya görüş ortaya çıkmamıştır. Kimisine göre insanı yücelten ve olgunlaştıran her sanat dinîdir; kimisine göre ise felsefi anlamda dinî ya da dindışı sanattan söz edilemez. İran şartlarında üretilen her filmi dinî sayanlara karşılık, İran’da üretilen filmlerin kerhen caiz sayıldığını savunanlar da vardır.[115]

Dini sinema ile ilgili yoğun çalışmalar neticesinde bazı yönetmenler 90’lı yıllarda “İrfânî” diye adlandırılan filmlere yönelmişlerdir. Dindar sinemacılar irfanın sinemaya indirgenemeyeceğini savunurken, “irfânî” diye nitelendirilen ama eleştirmenlerin irfanın istismar edildiğini öne sürdüğü filmler, görünüşte dinî bir ifadeye sahip olması sebebiyle, İran şartlarında kolay bir sinema türü olarak yayılmıştır.[116]

İrfânî sinema tabiri altında, bazen samimi bazen de zahiri bir hakikat arayışına değinen filmler, dört grupta değerlendirilebilir.

a) Doğrudan doğruya İrfânî konuların işlendiği filmler. Bu filmlerde cebir ve irade, ilahî ve insânî aşkın birliği, aşk vasıtasıyla kendini tanıma tecrübeleri, iman ve tekâmül gibi konulara rastlanmaktadır. (Örnek: “Baysıkılran”(Bisikletli Adam), Muhsin Mahmelbaf, 1989)

b) Doğrudan İrfânî konuları ele almayan, irfanı çağrıştıran sahnelere sahip olan filmler.(Örnek: “Nubet-i Aşk”(Aşk Zamanı), Mahmelbaf, 1991)

c) İrfânî mesajları efsanelere ve sırlara dayanarak vermeye çalışan filmler. (Örnek: “Nakş-ı Aşk”(Aşkın Portresi), Şehriyar Parsipur, 1991)

d) İrfânî arayışları konu edinen filmler. (Örnek: “Hamon”(Hamon), Daryuş Mehrcuyi, 1990)[117]

İran sinema tarihi, ilk yılları itibariyle Türk sinemasına bir çok yönden

[114] Cihan Aktaş, age, s. 123.
[115] Cihan Aktaş, age, s. 123.
[116] Cihan Aktaş, age, s. 146-147
[117] Cihan Aktaş, age, s. 146-162

benzemektedir. İki ülkeye de sinema azınlıklar veya yabancılar eliyle, sarayın öncülüğünde girmiştir. İki ülkede de sinemacıların saldırgan ve saygısız tavırları nedeniyle sinemaya karşı dindar insanlar mesafeli durmuş, film izlemeyi günah saymışlardır.

Devrim sonrası dönemde ise İran'da sinemaların devlet eliyle yasaklanması beklenirken, filmler belli şartlar altında devlet desteği görmüştür. Bu dönemde dini bakış açısıyla yapılan sempozyumlar ve akademik çalışmalar çok verimli bir fikri ortam oluşturmuştur. Günümüzde devam eden tartışmalar ve üretilen filmler bu alanda çalışacak akademisyenlere ışık tutacak niteliktedir.

C- TÜRK SİNEMA TARİHİ

1. Osmanlı Dönemi

Sinemanın Osmanlı ülkesine girişi diğer birçok teknoloji ve modern sanata göre çok daha erken olmuştur. Bu 1894 yılında Edison'un keşfettiği Kinetoskop adlı gösteri cihazının aynı yıl İstanbul'a getirilmiş ve Beyoğlu'nda halka seyrettirilmiş olmasından anlaşılmaktadır. Halkın yoğun ilgisiyle karşılaşan Kinetoskop İzmir'de de Apollon salonu ve Luka kahvehanelerinde kullanılmıştır.[118]

28 Aralık 1895 yılında Louis ve Auguste Lumiere kardeşler Sinematograf adını verdikleri bir âletle Paris'te Grand Cafe'de halka açık ilk gösterimi gerçekleştirmişlerdir. Bu gösterimden bir kaç ay sonra Jamin adlı bir Fransız tarafından sinematograf Osmanlı ülkesine getirilmiştir. Eylül 1896'da Osmanlı Devleti'nin resmi kurumları tarafından yeni icad "sinematograf" hakkında verilen raporda, sinematografın "ilmin yayılmasında insanlık için önemli bir araç" olarak nitelendirilmesi, ülkedeki sinema faaliyetlerinin başlamasında ve bu yeni icadın saraya girmesinde etkili olmuştur.[119]

---

118 Süleyman Beyoğlu, "Osmanlı Sinema Tarihine Dair Bazı Bilgiler", *Simurg: Kitap Kokusu*, C. 1, sy. 2-3, (2000), s. 459.

119 BOA. İ., RSM., Dosya No: 6/1314-R-2, 12 Rebiyülâhir 1314.; Aktaran: Ali Özuyar, "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", *Sinematürk*, sy. 7 (Mayıs 2007), s. 22.

Nitekim1896 yılında Sultan Abdülhamid, Bertrand adlı bir Fransız vasıtasıyla sinematograf izlemiştir.[120]

Sinematografın Osmanlı devletinde halka açık ilk gösterimi ise 16 Ocak 1897'de Romanya uyruklu bir Polonya yahudisi olan olan Sigmund Weinberg tarafından Galatasaray'daki Sponeck Birahanesi'nde yapılmıştır.[121] Takip eden yıllarda Mısır, Irak, Halep ve Şam'da da ilk sinemaların açıldığı bilinmektedir.[122] Manastır'da faaliyet gösteren Manaki kardeşler ise Balkanların ilk sinemacıları olarak kabul edilmektedir.[123] 1935 yılında Almanya'da başlayan düzenli televizyon yayıncılığının, Türkiye'deki başlangıç tarihinin 1968 olduğu düşünüldüğünde sinemanın Osmanlı ülkesine ne kadar erkenden girdiği daha iyi anlaşılacaktır.[124]

İlk zamanlar halktan sinemaya kaşı çıkanlar olsa da bu yeni icad kısa sürede kendine sağlam bir yer edinmiştir. Öyle ki bir süre sonra sinema, Ramazan gecelerinde Karagöz ve Meddah'a eşlik etmeye başlamıştır.[125] Sinemanın yeniliği ve cazibesi bazı çevrelerin karşı koymalarını alt etmiş ve giderek Osmanlı toplumunda yaygınlaşmıştır.[126] İlginç olan nokta ise tiyatroya halen soğuk bakmaya devam eden halkın bu yeni icada karşı önemli bir tepki göstermemesidir.[127] Nitekim Kumpanya Müdürü Hanri'nin 1897 yılının Ramazan ayında, Şehzadebaşı Fevziye Kıraathanesi'nde yaptığı gece gösterileri ilgiyle izlenmiştir. Halkımızın, sinema konusunda gösterdiği bu yumuşak tutum hakkında bugüne kadar ileri sürülen en sağlam görüş, geleneksel Karagöz oyunu ile sinema

---

[120] Ayşe Osmanoğlu, *Babam Sultan Abdülhamit (Hatıralarım)*, Selçuk Yayınları, İstanbul 1960, s.75.

[121] Burçak Evren, *Sigmund Weinberg: Türkiye'ye Sinemayı Getiren Adam*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995, s. 33.; Giovanni Scognamillo, *Türk Sinema Tarihi*, Metis Yayınevi, İstanbul 1987, C. I, s. 12

[122] Halit Refiğ, "Sinema'da Türk-Arap İlişkileri", *Türk-Arap İlişkileri: Geçmişte, Bugün ve Gelecek: I. Uluslararası Konferansı Bildirileri*, Ankara, 18-22 Haziran 1979.

[123] Halit Refiğ, "Osmanlı'da Sinema", *Yeni Türkiye*, C. 34, sy. 701-7, s.786.

[124] Halit Refiğ, agm, s.786

[125] Ali Özuyar, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, Öteki Yayınevi, İstanbul 1999, s. 35.

[126] Burçak Evren, "Sinemamızın İlk Türk Müslüman Kadınları", *Sinematürk*, sy. 1, (Ekim 2006), s.22.

[127] Salih Diriklik, *Fleşbek- Türk Sinema-TV'sinde İslâmi Endişeler ve Çizgi Dışı Oluşumlar*, Söğüt Ofset, İstanbul 1995, C. 1, s.9.

arasında teknik benzerlikler olduğudur.[128] Ülkemizde o yıllarda çok yaygın olan Karagöz oyunu insanları sinema fikrine hazırlamış, karanlık odada sinema ile tanışan halk, bu yeni icada karşı fazla yabancılık duymamıştır.[129]

1903 yılında yayınlanan "Sinema Nizamnâmesi" ile Osmanlı Devleti'nde ilk defa sinema ile ilgili bir düzenleme yapılmıştır. Bu nizamnâmede, birçok konunun yanında filmlerdeki müstehcenlik hakkında da hükümler yer almıştır. Nizamnâmenin on altıncı maddesinde "yabancı ülkelere ait olay ve görüntülerden edebe ve ahlâka aykırı olmayanlar -sayısı günlük programdaki resimlerin yarısını geçmemek üzere- büyük şehirlerdeki özel yerlerde halka seyrettirilebilecek, fakat hurafeye dayalı, faydasız ve münasebetsiz manzaraların gösterilmesinden uzak durulacağı" ifade edilmiştir. Ayrıca filmlerin gösterilebilmesi için devlet memurlarının onayı şart koşulmuştur.[130]

Osmanlı'da "müstehcenlik" gerekçesiyle bir filmin yasaklandığı belgelenebilen ilk olay, Ekim 1908'de yaşanmıştır. Beyoğlu İstiklal Caddesi'ndeki Odeon Tiyatrosu'nda, bir sinematograf kumpanyası tarafından düzenlenen film gösterilerindeki bazı filmler müstehcen sahneler içerdiği için bazı seyirciler tarafından şikâyet edilmiştir. Yapılan bu şikâyetler üzerine Beyoğlu Mutasarrıflığı bu filmlerin gösterilmesini yasaklamıştır.[131]

Saray ve konaklarda film izleme imkânı bulan kadınlar önceleri halka açık sinemalara gidememişlerdir. Çünkü bu dönemde yalnızca erkekler için seanslar düzenlenmiştir. İlk defa Asadarya'nın Pangaltı'da açtığı bir sinemada haftanın belirli günlerinde kadınlara da film gösterilmeye başlanmıştır.[132] Daha sonraları dönemin bazı sinema salonlarının ahşap bir paravanla haremlik-selamlık şeklinde ikiye ayrıldığı görülmektedir.[133]

---

128 Salih Diriklik, age, C. 1, s.9.

129 Erman Şener, *Yeşilçam ve Türk Sineması*, Kamera Yayınları, İstanbul 1970, s.15.

130 BOA., Y. PRK. AZJ. Dosya No: 46/16, 29 Zilhicce 1320.; Aktaran: Özuyar, "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", s.22.

131 BOA, ZB. Dosya No: 328/6, 01 Tesrinisani 1334.; Aktaran: Özuyar, "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", s.22-23.

132 Ali Özuyar, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, s.33.

133 Gönül Dönmez-Colin, *Kadın, İslâm ve Sinema*, Deniz Koç (çev.), Agora Kitaplığı, İstanbul 2006, s.XI.

Bu dönemde Kadınların sinemaya gitmelerine halktan karşı çıkanlar da olmuştur. İzmir İkiçeşmelik civarında oturan vatandaşlar valiye bir dilekçe vererek "Mukadderât-ı İslâmiye'nin[134] sinematografhanelere gitmesini men buyurmasını" istemişlerdir. İzmir Valisi Celâl Bey de halktan gelen bu gibi talepler doğrultusunda Müslüman kadınların sinemaya gitmelerini yasaklamıştır.[135]

Beyrutta ise Vali Edhem Bey'in, sadaret makamına aksi yönde birçok telgraf çekilmesine rağmen, kadınların sinemaya gitmelerini yasaklamaması dikkat çekmektedir. Bu konuda devletin tutumu halktan farklı bir yönde görünmektedir. Bu tartışmaların yaşandığı yıllarda Sultan Reşad yüzlerce kadını Harem bahçesinde toplayarak sinema seyrettirmiştir. Ayrıca kadınların sinemaya alınmamaları konusunda ısrarlı isteklere rağmen bu konuda Meşihat makamından olumsuz bir fetva da alınamamıştır.[136]

Fransız Pathe-Freres Sinema Şirketi'nin İstanbul temsilciliğini alan Weinberg, Tepebaşı'nda ilk sinema salonunu 30 Ocak 1908'de Pathe Sineması adıyla açmış ve 1942'ye kadar varlığını devam ettirmiştir.[137] Aynı tarihlerde (1908) Pallas ve Parison sinema salonları da İzmirlilere hizmet vermeye başlamıştır.[138] Konya'daki ilk sinema gösteriminin Dr. Dat'ın hastanesinde ve "Hristiyan Gençler Teşkilatı" ilgilileri tarafından 1910 yılında gerçekleştirilmiş olması dikkat çekicidir.[139]

Bu yıllarda henüz bir Türk Sinemasından söz etmek mümkün değildir. Çünkü işletmelerin büyük kısmı azınlıklar veya yabancı uyruklulara aittir. Weinberg Türkiye'deki Pathe şirketinin uzman sinemacısı olmuştur. Pathe'den sonra Gaumont şirketi de temsilcisi Rum Telemakos Sipiridis ile Osmanlı topraklarına girmiştir. Cine Theatrale d'Orient adlı dağıtım şirketi ise Alman ve Danimarka filmlerini işletmiştir.[140]

---

134 Doğrusu Muhadderât-ı İslâmiye (müslüman Kadınlar) olacak.
135 Oğuz Makal, *Tarih İçinde İzmir Sinemaları*, Güsev Yayınevi, İzmir 1999, s. 66-67
136 Süleyman Beyoğlu, agm, s.469-470.
137 Mustafa Gökmen, *Eski İstanbul Sinemaları*, Turing Yayınları, İstanbul 1991, s.19-20.
138 Süleyman Beyoğlu, agm, s. 460.
139 Sefa Odabaşı, *20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü*, Konya Valiliği Yayınları, Konya 1998, s. 177-178.
140 Süleyman Beyoğlu, agm, s.461

a. *İlk Filmler*

İlk film gösterimleri gibi ilk film çekimleri de yine azınlıklar ve yabancı uyruklular tarafından gerçekleştirilmiştir. Lumiere kardeşlerin en ünlü adamlarından biri olan Promio, İstanbul ve İzmir'de Türk piyadelerini, Boğaziçi ve Haliç'i görüntülemiştir. 1896-1899 yılları arasında Felix Mesguiceh, Francis Doublier, Charles Moisson, Perrigot gibi birçok filmci Anadolu ve Mısır'da çekimler yapmışlardır. Fransızlar bu işte öncü olmakla beraber İngilizler, Almanlar ve İtalyanlar Osmanlı İmparatorluğu'nda birçok belgesel film çekmişlerdir. Ayrıca çekilen belgesel nitelikli filmlerin çoğu Osmanlı vatandaşlarına da seyrettirilmiştir. 1899'da Odeon Tiyatrosu'nda Boğaziçi görüntüleri, 1908'de Tepebaşı Tiyatrosu'ndaki Pathe Sineması'nda İstanbul üzerine filmler, 1909'da Odeon (daha sonra Eclair) Sineması'nda "Genç Türkiye'nin Devrimi" adlı filmler gösterilmiştir. 1910 yılında Pathe sinemasında 1000 metrelik bir filmde Osmanlı ordusunun manevraları, sultan V. Mehmed'in gezintileri, selamlığı ve Edirne seyahati dönüşü gibi konulara yer verilmiştir. Aynı sinemada Sırp kralının İstanbul seyahatinin filmi de gösterilmiştir.[141]

Yurdumuzda çekilen ilk Türk filmi,-varlığı tartışmalı da olsa-[142] Fuat Uzkınay'ın 14 Kasım 1914'te çektiği "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" adlı 150 metrelik belgesel filmdir.[143] Bundan sonra Enver Paşa'nın emriyle kurulan Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD) Çanakkale savaşları, esir edilen İngiliz kumandanı General Tounsend, Galiçya Seferi, Alman İmparatoru'nun İstanbul'u ziyareti gibi değerli belge filmleri çekmiştir.[144]

Merkez Ordu Sinema Dairesi'nin başına Weinberg, yardımcılığına ise ilk Müslüman-Türk sinemacısı olarak kabul edilen Fuat Uzkınay getirilmiştir. Weinberg belge filmlerin yanında öykülü filmler de çekmek istediğinde, Benliyan operet kumanyası ile "Himmet Ağa'nın İzdivacı" adlı komedinin çekimlerine başlamıştır. Fakat 1916'da Osmanlı devleti

---

141 Süleyman Beyoğlu, agm, s.461

142 Ali Özuyar, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, s.117-131.

143 Zahit Atam, "Sosyolojik Bir Yaklaşım ya da Sinemamızın Kentsel Kültür Dönemi", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, (2002) s. 322.

144 Halit Refiğ, agm, s.787

Romanya ile de savaşa başlayınca Romanya uyruklu Weinberg görevden uzaklaştırılmış ve yerine yardımcısı Fuat Uzkınay getirilmiş, film de 1918 yılında Fuat Uzkınay tarafından tamamlanmıştır.

b. İlk Sinema Yayınları

1914 yılında ilk sinema gazeteleri *Ferah*[145] ve *Sinema*[146] da yayın hayatına girmiştir.[147] Bundan sonra cumhuriyet devrinde *Le Courrier du Cinema* (Sinema Postası, 1923), *Opera- Cine* (1924), *Sinema Mecmuası* (1924), *Sinema Yıldızı* (1924), *Sinema Rehberi* (1924), *Le Film* (Film Mecmuası, 1925), *Sinema Mihveri* (1926), *Artistic-Sine* (1926), *Cine-Turk* (Türk Sineması 1927), *Sinematograf Ceridesi* (Sinema Gazetesi 1927) gibi sinema gazete ve dergileri de yayınlanmıştır.[148]

1916 yılında Müdafa-i Milliye Cemiyeti de gelirlerini artırmak için film çekimlerine başlamıştır. Cemiyetin 1917 yılında çekip izleyiciyle buluşturduğu "Pençe" ve "Casus" filmleri sinemamızın ilk konulu filmleri sayılmaktadır.[149] "Casus" hakkında kesin bir bilgi yoktur. Fakat "Pençe", kadın-erkek ilişkileri bakımında o döneme göre oldukça cüretkar sayılabilecek sahnelere sahiptir. Pençe filminde, evliliğin insana acı veren bir pençe olduğu fikri işlenmiş ve serbest aşkın övgüsü yapılmış[150] ve nikâhın insanı sıkan bir pençe olduğu teması işlenmiştir.[151] "Pençe" filminde kocasını aldatan Feride ve her önüne gelen erkekle düşüp kalkan Leman tipleri, Türk sinemasının ilk seksi kadın karakterleri olarak kabul edilmişlerdir.[152]

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkınca ordudaki sinema araçları işgal kuvvetlerinin eline geçmesin diye "Malûlîn-i Guzat-ı

---

145 Burçak Evren, *Başlangıcından Günümüze Sinema Dergileri*, Korsan Yayınları, İstanbul 1993, s. 13-14.

146 Ali Özuyar, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, s. 41.

147 Bu konudaki tartışmalar için Bkz: Antrak Dergisi, sy. 64; (Haziran 1997).

148 Ali Özuyar, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, s. 64.

149 Erman Şener, "İlk Filmlerimiz", *Eskişehir Televizyonla Öğretim ve Eğitim Fakültesi Dergisi(Kurgu)*, Eskişehir 1979 sy. 1, s. 83.

150 Mahmut Tali Öngören, *Sinemada Kadın ve Cinsellik Sömürüsü*, Dayanışma Yayınları, Ankara 1982, s.42.

151 Erman Şener, *Yeşilçam ve Türk Sineması*, s.13.

152 Salih Diriklik, age, C. 1, s.11.

Askeriye Muavenet Cemiyeti" (malül gaziler yardımlaşma cemiyeti)'ne devredilmiş ve cemiyet bu dönemde Mürebbiye(1919), Binnaz (1919) ve Bican Efendi Vekilharç (1921) adlı üç konulu filmin çekimini gerçekleştirmiştir.[153]

1917'de çekilen ikinci konulu Türk filmi "Casus" ve 1918'de yarım kalan "Alemdar Vakası" bir yana bırakılırsa, 1919'da bitirilebilen üçüncü konulu Türk filmi sayılan "Mürebbiye"nin "Pençe"yi de aşan müstehcenliklere sahip olduğu görülmektedir.[154] Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı romanından Yönetmen Ahmet Fehim tarafından Malul Gaziler Cemiyeti adına çekilen bu filmde, Fransız mürebbiye Anjel rolünü, Rus asıllı kadın oyuncu Madam Kalitea oynamıştır. O dönemin beğenisine uygun olarak balık etli yapısıyla, kolları ve göğsünün üst kısmını açıkta bırakan elbiseler giyen Madam Kalitea, Dehri Efendi'nin konağında çalışırken, erkekleri baştan çıkarır. Bu filmdeki rolüyle Madam Kalitea Türk sinemasının ilk vamp kadın oyuncusu sayılmaktadır.[155] Bu film İstanbul işgal altındayken gösterime girmiş, o dönem İstanbul'daki Fransız işgal kuvvetlerinin komutanı General Franchet'in, sinemalarda, şehvet düşkünü, düşük ahlâklı bir Fransız'ı görmekten çok rahatsız olması ve "Fransızlar küçük düşürülüyor" gerekçesiyle filmin gösterilmesini yasaklaması dikkat çekicidir.[156]

1919'da Yusuf Ziya Ortaç'ın "Binnaz" adlı eserinden uyarlanıp, Ahmet Fehim tarafından yine Malul Gaziler Cemiyeti adına çekilen filmde, ilk defa bir göbek dansı sahnesi sinemamızda görülmüştür. 1919 yılında Osmanlı Donanma Cemiyeti adına çekilen üçüncü yerli film ise "Tombul Aşığın Dört Sevgilisi" olmuştur. Buradan yola çıkarak, müstehcenliğin Türk Sinema Tarihi ile özdeşleştiğini söylemek pek de yanlış bir iddia olmamaktadır."[157]

Malul Gaziler Cemiyeti'nin en önemli çalışması İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini protesto için düzenlenen Sultan Ahmet mitingini filme

153 Erman Şener, "İlk Filmlerimiz", s. 83
154 Salih Diriklik, age, C. 1, s.11.
155 Mahmut Tali Öngören, age, s.60-61.
156 Ali Özuyar, "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", s.24.
157 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 11.

alan belgesel olmuştur.[158] Kurtuluş savaşı sonunda Yunan ordusu bozguna uğrayıp Ege kıyılarına doğru kaçtığı zaman, bu kez TBMM ordularına aktarılan sinema araçlarıyla İstiklal (İzmir Zaferi, 1922) adlı bir belgesel film meydana getirilmiştir.[159]

1922 yılına kadar çevrilen Türk filmlerinde kadın oyuncu ihtiyacını, çeşitli tiyatro topluluklarındaki gayrimüslim kadın oyuncular karşılamışlardır.[160] 1922 yılında Mösyö Anderes adındaki bir Fransızın yönettiği "Esrarengiz Şark" filminde ilk defa bir Türk kadın oyuncu- Nermin Hanım- rol almıştır.[161] Yabancı iki maceraperestin iki Türk kızıyla yaşadıkları aşkı anlatan film Beyoğlu'nda kapalı gişe oynamasının yanında; başta Fransa ve Almanya olmak üzere diğer ülke sinemalarında da 1923'ün sonlarına kadar gösterimde kalmıştır. [162]

2. Cumhuriyet Dönemi

a. Tiyatrocular Dönemi

İlk adımlarını tiyatrocuların önderliğinde atan Türk sineması uzun yıllar bu durumun sıkıntısını çekmiştir. Türk sinemasını 1922'den 1939'a kadar tek başına çekip çeviren dönemin tek temelli ve önemli tiyatro topluluğu olan "Dar-ül Bedayi"nin (sonradan İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu) başındaki Muhsin Ertuğrul'dur. Böylelikle yönetmeni, senaryocusu, oyuncu kadrosu ve "repertuvarı"yla bir tiyatronun on yedi yıl bir sinema üzerinde egemenlik kurması ve bu egemenliği aynı tiyatrodan yeni yetişenler eliyle daha sonra da sürdürmesi gibi sinema tarihinde benzeri görülmemiş bir durum ortaya çıkmıştır.[163]

---

158 Halit Refiğ, agm, s.787

159 Nijat Özön, "Türk Sineması", *Türk Dili*, C. 17, sy. 196, (1968), s. 269.

160 Burçak Evren, "Sinemamızın İlk Türk Müslüman Kadınları", s.24.

161 Sabahat Hanım, Neyyire Neyyir ve Bedia Muvahhit'i de ilk Türk kadın oyuncu olarak kabul edenler vardır. Bkz: Burçak Evren, "İddia ve Gerçek", *Sonsuzkare*, sy. 5, (Haziran 2004), s.4.

162 Ali Özuyar, "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", s.18. Bu konudaki farklı görüşler için Bkz: Agah Özgüç, *Kronolojik Türk Sinema Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s.11.

163 Nijat Özön, agm, s. 271.

Muhsin Ertuğrul sinemada daima ya bir tiyatro oyununu tekrarlamış ya da yabancı bir filmi yeniden çevirmiştir. Örneğin Paul Autier ile Cloquemin'in Paris'teki Grand-Guignol'un repertuarında yer alan Gardiens de Phare (Fener Bekçisi) adlı oyunlarını Türkçeye uyarlamış, sonra da bunu "Kız Kulesinde Bir Facia" adıyla filme almıştır.[164] Ertuğrul bu tavrıyla Türk sinemasında uzun yıllar sürecek tiyatro ekolünü oluşturmuştur. Kendisini takip edenler sinemayı her zaman ek bir gelir kaynağı olarak görmüş ve asla bir sinema eseri ortaya koyamamışlardır.

Muhsin Ertuğrul, 1912'de Fransa'da, 1916'da Almanya'da sinema stüdyolarında düşük bir ücretle figüranlık etmeye başlamış ve böylece Fransız ve Alman sinemasını yakından tanıma fırsatı bulmuştur. 1918 yılında "Stuart Webb" kurumu ile yönetmen olarak anlaşma imzalayıp 1921 yılına kadar Almanya'da kalan Ertuğrul "Ustad Film" adına üç film çevirmiştir. Daha sonra Türkiye'de "Kemal Film" ve "İpek film" adına bazı çalışmalar yapan Ertuğrul, 1925'te Moskova Birinci Gaskino (Devlet Sineması) Stüdyosunda yönetmen olarak çalışmak üzere Rusya'ya gitmiş ve burada Tamilla (1925), Spartakus (1926) ve Beş Dakika (1926) filmlerini yönetmiştir. 1928 Temmuzunda ABD'ye giderek Hollywood'u inceleme fırsatı bulmuştur. Ertuğrul'un yönettiği son film Doğan Kardeş Yayınevi tarafından yaptırılan Halıcı Kız (aynı zamanda ilk renkli Türk filmi) olmuştur.[165]

Muhsin Ertuğrul sansasyon yaratarak "iş yapan" film çevirme düşüncesinde olan bir yönetmendir.[166] Halktan kopuk ve kışkırtıcı tavrından dolayı Türk sinemasında bir filmin çekilmesine yönelik ilk saldırı ve baskın olayları (İstanbul'da Bir Facia-i Aşk-1922) Muhsin Ertuğrul'un filmlerine karşı gerçekleştirilmiştir.[167] Bu sansasyon düşüncesiyle ele aldığı filmlerden biri de "Boğaziçi Esrarı" adlı film olmuştur. Yakup Kadri'nin "Nur Baba" romanından uyarlanan film bir Bektaşi Şeyhi'nin kadın müritleriyle olan

---

164 Nijat Özön, agm, s. 272.

165 Alim Şerif Onaran, *Muhsin Ertuğrul Sineması*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s. 122-147.

166 Efdal Sevinçli, *Meşrutiyetten Cumhuriyete Sinemadan Tiyatroya Muhsin Ertuğrul*, Broy Yayınları, İstanbul 1987, s. 169.

167 Agah Özgüç, *Türk Sinemasında İlk'ler*, Yılmaz Yayınları, İstanbul 1990 s.30-31.

uygunsuz ilişkilerini konu edinmektedir. Ancak film –belki Ertuğrul'un da umduğu gibi- halktan büyük bir tepki almıştır. Eyüp Camii avlusunda çekim yaparlarken saldırıya uğradıkları için film polis gözetiminde tamamlanmıştır. İlk adı Nur Baba olan film "dinci çevrelerin tepkilerinden kurtarmak amacıyla"[168] Boğaziçi Esrarı adıyla gösterime girmiştir. 1932 yılında çektiği "Bir Millet Uyanıyor" filmindeki "Molla Said" karakteri ise işgalci güçlerle işbirliği yapan hain bir din adamı olarak sunulmuştur.[169]

Muhsin Ertuğrul'a göre; sinema, halkı hem eğlendiren hem de eğiten, izlenmesi daha kolay ama aynı zamanda tam da bu kolaylıktan dolayı toplumsal kodların değiştirilmesinde/modernleştirilmesinde daha pratik yollar içeren işlevsel bir sanattır. Etruğrul'un Türk toplumunun değerlerine aykırı filmlerinin fikri arka planında bu gibi düşüncelerin yer aldığını söylemek mümkündür. "Karım Beni Aldatırsa" ve "Söz Bir Allah Bir" bu konudaki ilginç iki örnektir. İki filmde de kahramanlar modern karakterlerdir; görünümleri, ilgi alanları, yaşadıkları mekanlar vb. itibariyle, yeni Türkiye'nin hedeflenen Batılı yüzünü temsil ederler. Ancak aralarındaki kadın erkek ilişkileri 1930'lar Türkiye'sinin en modern kesimleri için bile "aşırı serbest" ilişkilerdir. Bir deniz sporları dershanesinde kürek hocası ile kadınlar arasında yaşanan ilişkiler, arkadaşının karısını, sevgilisini ayartan erkekler ve kocasını, nişanlısını aldatan kadın karakterler, dekolte giysilerle dans eden revü kızları[170] günümüzde bile hoş karşılanmayan durumlardır.

"Ertuğrul 1933 yılında çektiği 'Karım Beni Aldatırsa' filminde ilk kez mayolu Türk kızlarını perdeye yansıtmıştır."[171] Seyircinin gösterdiği tepkiyi, Enis Olcayto şöyle belirtmektedir. "O günlerde ilk defa tek parçalı kısa mayolu genç kızlar yan yana dizilip bacaklarını Can Can dansözleri gibi sağa sola sallayıp sonra havaya kaldırdıkları zaman, birçok sinema seyircisi başını önüne eğmiş ve 'Aman başımıza taş yağacak. Bu çıplak kızların bembeyaz bacaklarını dibine kadar açmak sadece ayıp değil, günah, günah.'"

168 Muhsin Ertuğrul, *Benden Sonra Tufan Olmasın (Anılar)*, Dr. N. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, s. 301.
169 Alim Şerif Onaran, *Muhsin Ertuğrul Sineması*, s.197-206.
170 Hilmi Maktav, "Cumhuriyetin Sinemacısı Muhsin Ertuğrul", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, (Kasım 2002), s. 317.
171 Salih Diriklik, age, C. 1, s.13.

diyerek bağırmışlardır. Film müstehcen olduğu için salonu terk edenler olmuş, fakat sinemadan tepki göstererek ayrılan kişilerden çok daha fazlası birbirlerini iterek filmi izlemeye çalışmıştır.[172]

"Söz Bir Allah Bir" Türk toplumuna ne denli yabancı olsa da ilke olarak açılması, erkeklerle birlikte topluma karışması, kişiliğini kanıtlaması istenen Türk kadını imajı açısından bu filmin ve giderek Ertuğrul'un tüm filmlerinin dönem psikolojisine ne denli uygun düştüğü görülmektedir.[173] Ertuğrul Türk toplumunun gerçeklerine yabancı filmlerinde Batılılaşma fikrine yardım ettiği için aslında Tek parti'nin resmi sinemacısı kimliğini taşır. "'Ulusal bilinç', 'Cumhuriyet etrafında bir araya gelme' düşüncesiyle çekilen bu dönem filmlerinin en önemli özelliği; 'devletin resmî ideolojisini hakim kılmak adına, eski düzenin kötülenmesi, saltanat ve hilafetle dinin ve müesseselerinin yerilmesidir. Nitekim bu filmlere bakıldığında devrin politikası ile 'ideolojik bir polemik' şeklinde ortaya konan filmlerin vermek istediği mesajlar arasında büyük bir uyum olduğu görülmektedir."[174]

Ertuğrul filmlerindeki müstehcenliğin 1938 yılından sonra arttığı gözlenmektedir.[175] "Aynaroz Kadısı' (1938) ve 'Bir Kavuk Devrildi' (1939) filmlerinde Osmanlı adalet kurumu ve bu kurumu temsil eden din adamları hicvedilmiştir."[176] Aynaroz Kadısı, Nur Baba'dan sonra Ertuğrul'un dinle cinselliği aykırı biçimde buluşturduğu ikinci filmdir. Ertuğrul, belki de dinle cinselliği örtüştürerek kamuoyunda peşinen gürültü koparacağı bir konuyu o yıllara özgü reklam aracı olarak değerlendirmiştir.[177]

"Geçmişin kötülenmesi adına, Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen, Musahipzade Celal'in aynı adlı eserinden sinemaya uyarlanan "Aynaroz Kadısı" filminde kadı rolündeki Hazım Körmükçü, henüz rüşte erişmemiş yetim bir Rus kızının mirasını, Manastır ele geçirmeden hile yaparak ve kitabına uydurarak, elde eden kişidir. Ayrıca ŞeyhülÎslâm'ın başkanlık

172 Mahmut Tali Öngören, age, s.67-68.
173 Atilla Dorsay, *Sinemayı Sanat Yapanlar*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1985, s. 97.
174 Ömer Menekşe, "Türk Sinemasında Din ve Din Adamı İmajı", *II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 05-07 Kasım 2005, s.46.
175 Salih Diriklik, age, C. 1, s.13-14.
176 Ömer Menekşe, agb, s.47.
177 Burçak Evren, *Türk Sinemasında Cinsellik ve Erotizm*, Ad Yayıncılık, İstanbul 1995, s.13.

ettiği Yüce Divan'da açılan davada, hileli yollarla haklı çıkarılan dalavereci bir kadıyı canlandırmıştır.[178]

"Bir Kavuk Devrildi" filminde ise, padişahın saksoncubaşısı (köpek terbiyecisi) olan bir saray yanaşmasının, sadrazam olduktan sonra, tutarsız uygulamalarıyla yeniçerilerin ayaklanmasına neden oluşu ve başına gelen felaketlerden akrabası ve dünürü olan bir Kapalı Çarşı esnafı tarafından kurtarılışı anlatılmıştır.[179] "İki filmde de izleyici sayısını artırmak amacıyla gereksiz açık sahnelere yer verilmiş ve bu açık sahnelere tepki yine büyük olmuştur."[180]

Ertuğrul'un 1940'da çektiği ve Victor Fleming'in "The Way Of All Flesh" filminin kopyası olan "Şehvet Kurbanı" filmi ile de aynı tavrını devam ettirdiği görülmektedir. Bu film, Ertuğrul'un sinemasında "…müstehcenliğin kullanışında bir adım daha ileri gidildiğini göstermektedir."[181] Mahmut Tali Öngören film hakkında şunları söylemiştir: "Bu filmde Cahide Sonku gerçekten de unutulmayacak bir kadın tipini çizer. Özgüç, "Cahide Sonku, değil Ertuğrul döneminin, belki de tip olarak Türk sinemasının ilk erotik kadın oyuncusudur. 1940 yılında çevirdiği (Şehvet Kurbanı)ndaki tren sahnesini kim anımsamaz ki… Cahide Sonku söz konusu tren sahnesinde eteğini sıyırıp dizini gösterirken, bluzunun düğmelerini çözerken, duyarlı ve istekli bakışları unutulmayacak kadar etkilidir..."[182]

Muhsin Ertuğrul, Türk sinemasının ilk yıllarında bu tip filmlerle sinemamızdaki birçok olumsuzluğu başlatan ya da yaygınlaştıran kişi olmuştur. Olumsuz dindar imajı, Türk toplumunun gerçeklerine aykırı yaşayışlar, Batılı filmlerin kötü taklitleri vs. onun sinemamızı uzun yıllar etkileyecek klişelerinden bazılarıdır.

Bu ilk dönemin olumlu sayılabilecek yönleri pek azdır. İlk özel yapımevleri olan "Kemal Film" ve "İpek Film" bu dönemde kurulmuştur. Ayrıca bugünkü film türlerinin ilk örnekleri –köy filmi, polis filmi, kurtuluş savaşı filmi, tarihsel filmler, dram, melodram, güldürü… – de bu dönemin

---

178 Alim Şerif Onaran, *Türk Sineması*, C. 1, Kitle Yayınları, Ankara 1999, s.30.
179 Alim Şerif Onaran, *Türk Sineması*, C. 1, s.30.
180 Mahmut Tali Öngören, age, s.68.
181 Salih Diriklik, age, C. 1, s.13-14.
182 Mahmut Tali Öngören, age, s.69

kazanımları arasındadır.[183] Bu dönemde halkın değerlerini koruma adına da bazı girişimlerde bulunulmuştur.

1928 yılında asker emeklisi Tüccar Naci adlı bir işletmeci-ithalatçının Milletvekili Mahmut Bey'e gönderdiği bir raporda, açık saçık kadınların bulunduğu filmlerle, Yahudilik ve Hıristiyanlık propagandası yapan çok sayıda filmin bin türlü hilelerle Türkiye'ye sokulduğu ifade edilmiştir. Naci Bey'in uzun raporunun bir bölümünde şöyle denilmektedir:

> Yahudi propagandasını ve Hıristiyanlık fikirlerini neşir ve tâmim eden birçok filmler bin türlü hîlelerle Türkiyemize getirilmekte ve ehemmiyetle zikredeceğiz ki, Avrupa devletlerinin azamet ve haşmet propagandasını yapan birçok filmler de kalplerimizi rencîde edebildiği hâlde bile memleketimize sokulmaktadır. Senelerden beri Türk unsûrunun fikirlerini öldürmeğe, zehirlemeğe çalışan, hattâ bu zehirler mukabilinde Türk'ün hazîneleriyle paralarını çalmağa muvaffak olan bu gayrı Türk filmciler ve sinemacılar, o kadar vâsi bir program dâhilinde çalışmış ve bu mesâileri o kadar kök salmıştır ki, bunların arasında birkaç Türk'ün bulunması muvâzene-i hâzıraya hiçbir tesir yapmamaktadır.[184]

"Tiyatrocular Dönemi" sona ererken, meydana gelen olumlu bir gelişme de "filmlerin denetlenmesi düzenlemeleri"dir. Halkın beklentileri yanında bu düzenlemeleri çabuklaştıran etkenlerden biri de Muhsin Ertuğrul'un "Aynaroz Kadısı" adlı filminin yarattığı sansasyon olmuştur. Nitekim, 1939 yılı bütçesi, Büyük Millet Meclisi'nin Bütçe Komisyonu'nda görüşülürken, kimi komisyon üyeleri bu filmin, halkın ar ve hayâ duygularını incittiğinden bahsedip, hazırlanmakta olan tüzüğün bir an önce yürürlüğe konulması gerektiğini belirtmişlerdir. "Özellikle bu filmdeki Aynaroz Kadısı Yakup Efendi'nin Afroditi adlı bir Rum dilberine şarap içirerek güya 'ergen olup olmadığını' anlamak üzere yaptığı deneme dolayısıyla gösterilen sahne, onun kötü niyetlerinin ortaya çıkmasına yol açtığı için, gerek sarf edilen sözler, gerekse Rum kızı rolündeki oyuncunun (Şevkiye

---

[183] Nijat Özön, agm, s. 274.

[184] Necip Sarıcı, "'Naci Bey'in Raporu'nu Sunuş", *Sonsuzkare*, sy. 9, (Ocak 2006), s.6.

May) giysileri ve tavrının genel ahlâka aykırı olduğu, yeni tüzükte bu gibi durumların önlenmesi talep edilmiştir."[185]

b. Tiyatrodan Sinemaya Yolculuk; Geçiş Dönemi

Türk sinemasında 1939'dan 1950'ye kadar süren dönem "Geçiş Dönemi" olarak adlandırılır. Geçiş dönemi; Muhsin Ertuğrul ve tiyatrocuların egemenliğinin sarsılması bakımından oldukça önemli bir dönemdir. Bu yıllarda tiyatrocuların endüstri ve sanat yönünden kurdukları tekel yıkılmıştır. Bu dönemde –sayıları tiyatrocu yönetmenleri geçmese de- doğrudan doğruya sinemacı olarak işe başlayan yönetmenlerin sayısı sekizi bulmuştur.[186] Sinemacı yönetmenler her ne kadar işe tiyatrocu teknikçi ve oyuncularla başlamak zorunda kalsalar da zamanla bu olumsuzluktan da kurtulmayı başarmışlardır.

Bu dönemde kurulan Ha-Ka film (Halil-Kamil Film), iki genç film teknisyeni, Faruk Kenç ve Şadan Kamil'e kendi filmlerini yapma fırsatı vermiştir. Kenç ve Kamil'in Ertuğrul'un yönetmenlik tekelini kırması ve Baha Gelenbevi ile Aydın Arakon da dâhil diğer genç yönetmenlerin ortaya çıkıp kendi film şirketlerini kurmaları bu dönemdeki önemli bir gelişmedir. Bu sinemacılar hem sanatsal hem de endüstriyel bakımdan tiyatrocuların Türk sineması üzerindeki egemenliklerinin kırılmasına katkıda bulunarak diğer gençlerin de oyuncu, yönetmen, yapımcı ve teknisyen olarak film sektörüne girmelerini teşvik etmişlerdir.[187]

1939-1944 arasında dört yapımevi kurulmuş, 1946-1950 arasında ise bunlara on dört yapımevi daha katılmıştır. Bu dönemin yönetmenleri eğitim, yetişme, düşünüş yönlerinden kendilerini 1950'den sonraki sinemacılara daha yakın bulmuşlardır. Bundan dolayı 1950'den sonra çoğu zamanlarını doldurmuş olmakla birlikte "sinemacılar"a ayak uydurmaya çalışmış, bu da tiyatrocuların bütün bütüne azınlıkta kalmalarını, piyasadaki egemenliklerini yitirmelerini hızlandırmıştır.[188]

---

[185] Alim Şerif Onaran, *Türk Sineması*, C. 1, s.31.
[186] Nijat Özön, agm, s. 275.
[187] Yusuf Kaplan, "Türk Sineması", Geoffrey Nowell-Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (740-745), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2003, s. 741.
[188] Nijat Özön, agm, s. 276

II. Dünya Savaşı geçiş dönemini olumsuz yönde etkilemiştir. 1938 yılında sinemalardan ve filmlerden alınan vergilerde indirim yapılmış fakat savaşın etkisiyle bu elverişli ortam değerlendirilememiş ve Türk sinemasında beklenen atılım gerçekleşmemiştir. Savaşın bir başka etkisi yurdumuza gelen yabancı filmlerde kendini göstermiştir. Kapanan Avrupa pazarlarının yerini savaş propagandası tehlikesinin de etkisiyle tarafsız A.B.D. ve hem tarafsız hem de doğulu Mısır filmleri almıştır. 1938-1944 yılları arasında yurdumuzda çevrilen yerli filmlerin sayısı, aynı dönemde Türkiye'ye gelen Mısır filmlerinin sayısına eşit olmuştur. Anlayış bakımından tiyatrocuların filmleriyle aynı özellikleri taşıyan fakat malzeme ve teknik bakımdan yerli filmlerden üstün olan Mısır filmleri seyircinin de sinemacının da beğenisinin bozulmasında büyük rol oynamıştır.[189]

Muhafazakar kitlenin yayın organları ilk defa bu dönemde sinemayla ilgilenmeye başlamıştır. Necip Fazıl Kısakürek, 17 Eylül 1943 tarihli Büyük Doğu dergisinde "Beyaz Perde" başlıklı yazısında sinema ile ilgili görüşlerini şöyle özetlemiştir: "Sinema, fikir ve ruhun emrine geçtiği takdirde şüphesiz ki azametli bir imkân ve inşa planı… Fakat bugün bu planı dolduran cevher, bütün hüneri, körkütük nefsleri lif lif cezbetmekten ibaret bacak ve vücut hazretleridir. Gerisi, sadece bu (hüdayi nabit) kıymetin etrafında, bir yüzüğün ana taşını halkalayan kırıntı mücevherler gibi bir şey..."[190]

Necip Fazıl'ın bu yazısı milli sinema akımının ilk kıvılcımı olmuştur. Ülkemizdeki milli sinema arayışları Necip Fazıl'ın bu cümlelerinden sonraki dönemde başlamıştır.[191] "Büyük Doğu" dergisi kısa süre sonra kapatıldığı için buna benzer yazıların arkası gelmemiş olsa da çok partili hayata geçildikten sonra oluşan demokratik ortamda milli sinemanın temelini oluşturabilecek yazılar yeniden yayınlanmaya başlanmıştır.

"Dönemin en önemli gelişmelerinden biri, yerli yapımlara konulan ve 1948'de yüzde 20 olarak saptanan -yabancı filmlerde yüzde 70- devlet ver-

---

189 Nijat Özön, agm, s. 274-275
190 Salih Diriklik, age, C. 1, s.17.
191 M. Nedim Hazar, "Milli Sinemanın Serüveni", *Antrakt*, sy. 72, (Eylül 2003), s.14.

gilerinin düşürülmesi olmuştur."[192] Bu indirim film yapımının birdenbire artmasına ve yapımevlerinin çoğalmasına yol açmış ve 1916-1944 arasında yıllık film sayısı ortalaması 1,46 iken, 1945-1959 arasında bu oran 41,46'ya yükselmiştir.[193]

Cahide Sonku'nun bir "vamp kadın" tipini başarıyla canlandırdığı Muhsin Ertuğrul'un "Şehvet Kurbanı" (1940) ve Türk sinemasında ilk defa "banyo sahnesi"nin yer aldığı "Sürtük" (1942) filminden sonra Türk sinemasında 1950 yılına kadar cinsellik öğesinin kullanımı bakımından etkili bir filme rastlanmadığını söylemek mümkündür.[194]

Bu dönemde yapılan filmlerden bazıları olumsuz dindar imajı bakımından Muhsin Ertuğrul'u hatırlatmaktadır. 1949'dan başlayarak dinin "kötü adamları" da devreye girmiştir. Lütfü Ö. Akad'ın *Vurun Kahbeye* adlı filminde Aliye Öğretmen'i bir iftira sonucu taş ve sopalarla linç ettiren yobaz bir din adamı[195] kurgulanmıştır. Filmde Aliye Öğretmenin ve bağımsızlık mücadelesi veren Kuva-i Milliye birliklerin temsil ettiği yeni oluşuma düşman bir karakter olarak çizilen Hacı Fettah, üzerinden en çok saldırının yapıldığı tip olmuştur. Aliye Öğretmen'in öğrencilerini marşlar söyleterek yürüttüğü sahnede, orada bulunan Hacı Fettah karakteri şunları söylemektedir: "Görüyorsunuz, yüzü gözü açık namahremler, erkeklerin kalbini fesada vermek için şarkı söyleyerek dolaşıyorlar. Bunlar mel'undur. Bunların eline çocuklarınızı teslim etmeyiniz." Filmin başka bir sahnesinde de düşman kuvvetleriyle işbirliği yapan bir vatan haini olarak gösterilen Hacı Fettah şöyle haykırır: "Kuva-i Milliye denen o başıbozuk alayına katılmayınız. Onlar hem padişahın başını yiyecekler hem de düşmanı gazaba getirip ırzımızı payimal, malımızı yağma ettireceklerdir… Düşman gelirse gelsin malımıza, canımıza dokunmadıktan sonra ne zararı var."

"Vurun Kahpeye" filminde ise olumsuzluk genişletilmiş, din adamı da dindar da, Anadolu insanı da iftiraya uğramış, toplumdaki saygın

192 Yusuf Kaplan, age, s. 741
193 Nijat Özön, agm, s. 276.
194 Mahmut Tali Öngören, age, s. 70.
195 Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, Dünya Aktüel Yayınları, İstanbul 2005, s.187.

yeri zedelenmek istenmiştir. Filme göre din adamı düşmanla işbirliği yapan yenilik karşıtı bağnaz, ahlâksız bir kişiliktir. Anadolu insanı ise sürekli etkilere açık, her söylentiye inanan kaypak bir topluluktan ibarettir. Ayrıca filmde düşman (Yunan) açık seçik belirtilmemiştir.[196] Filmin esas düşmanı ülkeye giren Yunanlılardan ziyade ülkenin sahibi Müslüman halk gibi görünmektedir. Bu sebeplerle film "Din ağır ve yalan iftiralarla sinemalarda rezil ediliyor" sözlerine muhatap olarak ciddi tepkiler almıştır.[197]

c. Sinemaya İlk Adım; Türk Sinemasının Çocukluk Dönemi

Adnan Menderes'in başbakanlığında çok partili hayata geçiş Türkiye'nin siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal yapılarında olağanüstü dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Serbest ekonomi sistemi sayesinde Anadolu'dan gelen çok sayıda küçük işletmeci İstanbul'un Yeşilçam Sokağı'na taşınarak film yapım şirketi kurmuştur. "Bu temelde, film endüstrisi Türk Sinemasının "Yeşilçam Sineması" olarak adlandırılmasına yol açacak bir yapım patlamasına tanık olmuştur. Nitekim 1917 ile 1947 arasında elli sekiz film yapılmıştır. 1956'ya gelindiğinde ise üretilen Türk filmlerinin toplam sayısı 359'a çıkmış, 1957'den sonra yıllık film yapımı 100'den 150'ye ve sonrasında 200'e yükselmiştir."[198]

Demokrat Parti iktidarının kısa zamanda köylere kadar uzanan yol, su ve elektrik yapımına girişmesi ile sinema salonlarının sayısı da hızla artmıştır. Bu salon artışıyla beraber film ihtiyacı ve üretimi de artmıştır. Bu sayede de o döneme kadar birkaç merkezin dışına çıkamayan sinema faaliyetleri yurt çapında yayılmıştır.[199]

Ömer Lütfi Akad "Vurun Kahpeye" (1949) ve "Kanun Namına"(1952) filmleriyle dönemin öncü yönetmeni olmuştur. Akad örneğini izleyen Metin Erksan, Atıf Yılmaz ve Osman Seden gibi genç yönetmenler ilk film-

---

196 İştar Gözaydın-Savaşır, "Tarih Yaratma Aracı Olarak Sinema", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, s. 282-283.

197 Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, s.187.

198 Yusuf Kaplan, age, s. 741.

199 Mesut Uçakan, *Türk Sinemasında İdeoloji*, Düşünce Yayınları, İstanbul 1977, s.19.

lerini bu dönemde yapmışlardır.[200] Bu dönemin Akad'dan sonra sinemaya başlayan ilk yönetmeni Metin Erksan olurken, ("Aşık Vesyel'in Hayatı" filmi ile) Erksan'dan sonra işe başlayan Atıf Yılmaz Batıbeki, melodram ve güldürü filmleri ile sinema hayatına başlamıştır.[201]

Dönemin en tipik yönetmeni Memduh Ün, sayısız ucuz melodram yönettikten sonra "Üç Arkadaş" (1958) ile Türk sinemasının dilinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Osman Seden ise Kurtuluş Savaşı ile ilgili "Düşman Yolları Kesti"(1959) ve "Namus Uğruna"(1960) gibi filmleriyle Türk sinemasına erotizm ve şiddeti getirmiştir.[202]

Ancak belirtmek gerekir ki, 1960 yılına kadar çekilen değişik filmlerde gerek göbek dansı, gerek tecavüz sahneleri gerekse çeşitli banyo çekimleri yerli yersiz kullanılmıştır. "Öyle ki, 1952 yılında Kani Çıplak tarafından yönetilen ve İstanbul'un işgalini anlatan "İstanbul Kan Ağlarken" adlı tarihi filmde Türk sinemasındaki ilk toplu sevişme (orgie) sahnesine bile yer verildiği görülmektedir."[203]

Baha Gelenbevi'nin son yönettiği filmi "Günahkarlar Cenneti" (1958) de dönemin incelenmesi gereken filmlerinden biridir. Mitolojik bir konuya sahip olan film Türk halkına hitap etmeyi başaramamıştır. Filmin konusu kısaca şöyledir: Adaköyü eski tarihlerden beri şehvet ilahesi Apolyond'un musallat olmasıyla felaketlerin mekanı olmuştur. Şehirden gelen, biri kadın olan üç gezgin Apolyond'un definesini ararken Adaköyü'nü bir anda ateşe verirler; adada huzur kaçar, aşıklar birbirlerinden ayrılır, analar çocuklarını terk eder, kocalar eşlerini başkalarına peşkeş çekerler.[204]

Muharrem Gürses'in 1952 yılında çektiği ve Menemen Vakası'nı konu edinen "Kubilay" filmi de din adamı karakterinin olumsuz olarak çizildiği filmlerden biridir. Filmde "gericilerin" isyanını bastırmaya çalışan öğretmen-subay Kubilay, kafası kesilerek vahşice öldürülmektedir. Bu vahşi saldırının baş eylemcisi "yobaz din adamı" Mehmet Derviş'tir.[205]

---

[200] Yusuf Kaplan, age, s. 741.
[201] Nijat Özön, agm, s. 279
[202] Yusuf Kaplan, age, s. 741.
[203] Salih Diriklik, age, C. 1, s. 14.
[204] Giovanni Scognamillo, age, C.I, s. 91
[205] Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, s.187.

d. Toplumsal Gerçekçi Sinema Akımı

"1960 yılındaki askeri müdahalenin ardından Türkiye'nin kültürel, siyasal ve toplumsal yapısı oldukça değişmiştir. Türk toplumu 1960 ve 1970'li yıllarda eşi benzeri görülmemiş kültürel ve siyasi çatışmalara tanıklık etmiştir."[206] Türk sineması bu tarihten itibaren daha farklı konulara el atmış, özellikle toplumsal sorunlara eğilmeye başlamıştır.[207]

1960'ların başında Kemal Tahir, Selahattin Hilav, Sencer Divitçioğlu gibi bazı Marksist yazarlar ve Atıf Yılmaz, Halit Refiğ, Metin Erksan gibi bazı sosyalist sinemacılar yeni bir teori geliştirmeye, "Cumhuriyet dönemindeki kozmopolit kültür ve sanat anlayışının iflas ettiğini, artık batıyı reddedip kendimize dönmemiz, kendi içimizde materyalist bir yapılanmaya gitmemiz" gerektiğini iddia etmeye başlamışlardır.[208]

1960 İhtilâli'nin özellikle sol zihniyete getirdiği "özgürlük havası" içerisinde, perdeye yansıyan ilk fikri akım "Toplumsal Gerçekçilik" olmuştur.[209] "Toplumsal Gerçekçilik" 27 Mayıs İhtilali'nden sonra bütünüyle su yüzüne çıkmış olan Marksist zihniyetin sinemaya yansımasıdır.[210] Türk sinemasındaki "Toplumsal Gerçekçilik Akımı", Amerika'daki "Sosyal Gerçekçilik", İtalya'daki "Yeni Gerçekçilik" ve Sovyetler Birliği'ndeki "Toplumsal Gerçekçilik" akımlarının etkisiyle doğmuştur.

Amacı "toplumdaki gerçeklerin dış yüzünü veren filmler ortaya koymak" olan akımın filmlerinde Marksizm'in din anlayışı ve din adamına bakış tarzı aynen yansıtılmış, filmlerde din, tarih, geçmiş, inanç, ahlâk vb. kavramlar olumsuzlanarak sunulmuştur."[211] "Toplumsal Gerçekçilik" akımının bazı filmlerinde din adamları, işverenle birlikte işçilere zulmeden ve ağanın yanında köylülere karşı hareket eden insanlar olarak gösterilmiştir.[212]

---

206 Yusuf Kaplan, age, s. 741.

207 Bülent Vardar, "Türkiye'de Sinemanın Gelişimi ve Ulusal Sinema Tartışmaları", *Sinematürk*, sy. 2, (15 Kasım 2006), s.38-39.

208 Salih Diriklik, age, C. 1, s.16

209 Mesut Uçakan, age, s.10-11.

210 Mesut Uçakan, age, s.23

211 Ömer Menekşe, agb, s.47-48.

212 Yücel Çakmaklı, "Yaşamda Varolanı İslâmi Duyarlılıkla Anlattım", *Antrakt*, Burçak Evren (röp), sy. 72, (Eylül 2003), s.23.

"Toplumsal Gerçekçi Akım" 1965 yılından itibaren etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu akımın etkisini kaybetmesinde iki önemli olayın rol oynadığı görülmektedir: Birincisi, 1965 seçimleriyle Adalet Partisi'nin iktidara gelişidir. Liberal bir politikaya sahip olan AP, Marksizm'e karşıdır. İktidar değişikliğiyle beş yıldır sola karşı gevşetilmiş olan sansür'ün ipleri AP'nin kontrolüne geçmiştir. İkinci olay ise, "Toplumsal Gerçekçilik Akımı"nı temsil eden yönetmenlerle, onu savunan eleştirmenlerin birbirleriyle çatışmaya girmeleri ve bunun sonucu olarak Halit Refiğ, Metin Erksan, Duygu Sağıroğlu gibi isimlerin Marksizmden uzaklaşmalarıdır.[213]

Henüz Batı hayranlığı kompleksinden sıyrılamamış olan o devrin genç sinemacıları, bir Batılı fikir modası olan Sosyalizm'i de üstünkörü benimsemişler ve onu Türk toplumunun kendi inanç yapısıyla kaynaştırmaya çalışmışlardır. Bilimsel Sosyalizm'in Türk toplum yapısına nasıl ters düştüğü fark edilince de "Toplumsal Gerçekçilik"ten geri dönüşler başlamıştır.[214]

"Toplumsal Gerçekçi Akım"ın yönetmenleri, edebiyatta Kemal Tahir ile başlayan "Ulusallaşma" ve "Batı'yı kendi özelliklerimize doğru aşma" düşüncesine doğru yönelerek, Osmanlı Türk toplumunda Karl Marks'ın tarihte her toplumda olduğunu ifade ettiği "sınıfsal bir yapı"nın bulunmadığını ileri sürünce kısa zamanda, "Bilimsel Sosyalistler"le çatışmaya girmişlerdir. "1960'tan itibaren umut ve heyecanla işe girişen biz sinemacılar, kazın ayağının bildiğimiz gibi olmadığını beş yıl sonra iyice anlıyorduk."[215] diyen Halit Refiğ, ortaya attığı "Halk Sineması" tabiriyle, Marksistlerin anladığı anlamdaki "halkçılığı" çürütme yoluna gitmiştir. Bununla birlikte kapitalist Türk Sineması yerine "halkçı sinema" iddiasıyla sinemayı devirmek isteyen devrimcileri de kızdırmıştır.

Nitekim bu münazaanın tipik bir örneği 27 Temmuz 1966'da Sinematek Derneği tarafından düzenlenen açık oturumda iyice ortaya çıkmıştır. Onat Kutlar, Ali Gevgilili, Sezer Tansuğ, Halit Refiğ ve Duygu

---

213 Mesut Uçakan, age, s.36.
214 Mesut Uçakan, age, s.24-25
215 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 35

Sağıroğlu'nun konuşmacı olarak katıldığı "Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Türk Sineması ve Geleceği" konulu açık oturum, Sinematek temsilcileriyle yönetmenler arasında çıkan tartışmalar sonucu, Halit Refiğ ve Duygu Sağıroğlu'nun salonu terk etmesi sonucunda yarım kalmıştır.[216] "Türk sineması tarihinde ilk bilinçli sol hareket olan 'toplumsal gerçekçilik' hareketi sağcı basının ve kurumlarının patırtılarıyla ilgi toplayıp geliştikten sonra, ölüm darbesini solcu geçinen yazar ve kurumlardan yemiştir. Sinemamızın 27 Mayıs 1960'ta başlayan bir devresi böylece 10 Ekim 1965'te son bulmuştur."[217]

Yaşanan tartışmalar sonucunda "Toplumsal Gerçekçilik Akımı"nın temsilcilerinden bir kısmı milli bir anlayışa yönelince; bu zihniyet ikiye bölünmüş ve iki sinema akımı ortaya çıkarmıştır: Marksizm'e tabandan bağlı "Devrimci Sinema" ve Türk Halkı'nın değerlerine, milli kültür birikimlerine materyalist bir açıdan yaklaşma endişesine sahip olan "Ulusal Sinema." [218]

1960-1965 arasında yapılan birçok film bu akım içerisinde gösterilebilir. Fakat bunların pek azı uzaktan ya da yakından sol zihniyetle bir bağ kurma endişesi taşımıştır. Pek çoğu proleterya yerine köy halkını, maddi gerçeklerden çok manevi değerleri, Türk insanının dini inançlarını, örf ve adetlerini, törelerini ele almış; kimi bunları hicvederken kimi de över duruma geçmiş; dolayısıyla materyalist tutumdan uzaklaşmışlardır.[219]

"Ahtapotun Kolları" (Pesen 1964), "Duvarların Ötesi" (O. Elmas 1964), "Suçlular Aramızda" (Erksan 1964), "Toprağın Kanı"(Batıbeki 1966), "Mor Defter" (N. Ergün 1964), "Vurun Kahpeye" (Aksoy 1964), "Kırık Hayatlar" (Refiğ 1965), "Bozuk Düzen" (H. Dormen 1965), "Keşanlı Ali Destanı" (Batıbeki 1964) gibi bir takım filmler bu gruba dahil edilmektedir.[220]

Buna karşılık "Toplumsal Gerçekçiliğe" gerçekten örnek gösterilebilecek, Sosyalizm'e tabandan yaklaşan emekçilerle kapitalistler, halkla

---

216 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 62
217 Vardar, agm, s.39.
218 Mesut Uçakan, age, s.10-11.
219 Mesut Uçakan, age, s.27
220 Mesut Uçakan, age, s.27

yöneticiler, bir takım başıboşluklarla kanunlar arasındaki çatışmayı sergileyen sivri filmler de mevcuttur. "Gecelerin Ötesi" (Erksan 1960), "Yılanların Öcü" (Erksan 1962), "Susuz Yaz" (Erksan 1963), "Şehirdeki Yabancı" (Refiğ 1963), "Gurbet Kuşları" (Refiğ 1964), "Karanlıkta Uyuyanlar" (Göreç 1964), "Bitmeyen Yol" (Sağıroğlu 1965), "Haremde Dört Kadın" (Refiğ 1965) bunların en önemlileridir.[221]

Erksan'ın 1962 yılında çektiği "Yılanların Öcü", Fakir Baykurt'un aynı adlı romanından uyarlanmıştır. Filmin uyarlandığı roman, zamanında çeşitli tepkiler almış, film ise romandan daha fazla tepki toplamıştır. İmam Hatip Okulu öğrencileri film aleyhinde gösteriler yapmışlar ve sonuçta film Sansür Kurulu tarafından reddedilmiştir.[222] Agah Özgüç'ün cümleleriyle ortaya çıkan durum şudur: "Film özellikle aşırı sağcıların tepkilerini almış ve Ankara'daki gösterimi sırasında olaylar çıkmıştır."[223]

Erksan'ın 1963 Berlin film Festivali'nde Altın Ayı ödülü alan "Susuz Yaz" filmi ise köylülerin çatışmalarını sınıf kavgalarına dayandırarak olayları sadece materyalist bir açıdan ele almıştır. Filmde özel mülkiyet anlayışı da yerilmiştir.

Duygu Sağıroğlu'nun "Bitmeyen Yol" filmi, milli örf ve adetlerimize ihanet ettiği, köylüleri fakir gösterdiği ve sosyal bünyenin yıkılmasına tahrik ettiği için Sansür Kurulu'nda reddedilmiştir. "Karanlıkta Uyuyanlar" filmi ise II. Antalya Film Festivali'nde linç tehlikesi geçirmiş, halktan gelen yoğun tepkiler üzerine gösterimden kaldırılmıştır.

Bu akımın filmlerinde Türk halkının toplumsal gerçeklerine, örf, adet ve inançlarına aykırı birçok karakter de çizilmiştir. Filmlerde, yaşayan kişiler yerine zihinlerdeki hayali kişilikler öne çıkarılmıştır. "Haremde Dört Kadın" filmindeki Sadık Paşa, evlatlığı durumundaki kıza ve Fransız mürebbiyeye göz diken rüşvetçi bir tipken haremdeki kadınlar ya lezbiyen ya da zâniyedir. Ayrıca "Bitmeyen Yol"daki karakterlerden biri misafir olduğu evin hanımına el uzatmış, "Susuz Yaz"daki bir karakter de kardeşinin karısına göz dikmiştir.

---

221 Mesut Uçakan, age, s.28
222 Mesut Uçakan, age, s.30
223 Agah Özgüç, *Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2003, s.75.

Bu akımın tepki toplayan filmlerinden biri de "Haremde Dört Kadın" olmuştur. Film padişaha sadakatiyle lüks bir hayat elde eden Sadık Paşa'nın konağında geçen entrikaları ele almıştır. Filme göre Paşa, üç karısıyla yetinemediği için konağında büyüttüğü yeğeni Ruhşan'a aşık olur ve evlenir. Ruhşan ise paşanın yeğeni Cemal ile sevişmektedir. Paşanın büyük karısı Şevkidil ve Ortanca karısı Mihrengiz lezbiyen ilişki içerisindedir. Paşanın diğer yeğeni Rüştü ise paşanın bütün eşleriyle birlikte olmaktadır.

Bunca rezalete rağmen "hepsi dini bütün kimseler olarak" takdim edilmektedirler. "Örtünmek ve namaz kılmak konusunda üzerlerine düşeni yaparlar." sözleriyle Refiğ'in "dini bütün olma" ve "ahlâklı olma" arasındaki farka işaret ettiği görülmektedir. Böylece Refiğ, "gerçek dindarların imanlarını yüreklerinde sakladıkları" fikrini seküler sistemin temeli yapmaya çalışan Kemalist düşünceyi desteklemektedir.[224]

Film, Osmanlı'nın yozlaşmış, çürümüş değerler sistemine sahip olduğu ve bu "gerici" toplumsal düzenin sona ermesi gerektiğini söylemekte ve ahlâk abidesi olarak sunduğu Cemal'i (Jön Türkler) de ilerici bir çözüm olarak sunmaktadır.

Film halk tarafından ilgi görmeyerek büyük bir ticari başarısızlığa uğradığı gibi 3. Antalya film festivali'nde yuhalanmış, salonlar terk edilmiştir. Yıllar sonra filmin TRT'de gösterilmesine de tepkiler gelmiş, TBMM'de soruşturma açılması istenmiştir. Filmin senaristi Kemal Tahir birkaç yıl sonra şöyle bir itirafta bulunmuştur:

Senaryo çalışmalarımdaki en büyük yanlışlığa "Haremde Dört Kadın"da düştüğüme eminim. O zamanki görüşlerim, kötü Batılılaşmanın etkisiyle, Osmanlı'yı toptan inkar etmek alışkanlığını aşamadığı için, yüzde yüz Osmanlı olan bu konuya, ben de birer "ulusal yüz karası", " ulusal rezalet" olan ve bugün hala gericiliği taşladığı sanısıyla tekrar tekrar oynanan Musahipzade'nin "Büyük Kavuk Devrildi" maskaralığı açısından bakmışım.[225]

---

[224] Aslı Daldal, "Haremde Dört Kadın", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, s. 288

[225] Aslı Daldal, agm, s. 288.

Refiğ ise filmin başarısızlığı hakkında şunları söylemiştir:

> Orada gerçekten filme ısınamamalarının nedeni, hiçbirimizin tahmin edemediği biçimde, filmin aile geleneklerimize aykırı olmasıydı. Mesela Kemal Tahir sonradan *Haremde Dört Kadın*'da paşanın yabancılardan rüşvet alma meselesini eleştirdi ve, "Yanlış yapmışım" dedi. Kendi üzerine aldı. Üzerine alacak bir şey yok oysa, senaryo benim. Kemal Tahir filme karşı gösterilen reaksiyonun haklı tarafları olduğu yönünde tavır aldı. Ama onun üzerinde durduğu mesele, paşanın yabancılardan bir iş karşılığı rüşvet almasıydı. Bence paşanın rüşvet alması değildi seyircinin tepkisini çeken. Haremdeki kadınların gerek kocalarının yakını erkeklerle ilişkileri, gerekse kendi aralarındaki ilişkiler, özellikle aile içi cinsel ilişkiler, kırsal kökenli seyircileri rahatsız etti. Mesela kent kökenli seyirci filme daha çok ilgi gösterdi.[226]

e. *Ulusal Sinema Akımı*

1960'ların ortalarına doğru Kemal Tahir, Selahattin Hilav, Sencer Divitçioğlu gibi bazı Marksist yazarlar ve onların takipçisi Atıf Yılmaz, Halit Refiğ, Metin Erksan gibi bazı sosyalist sinemacılar yeni bir tez geliştirmeye, "Cumhuriyet dönemindeki kozmopolit kültür ve sanat anlayışının iflas ettiğini, artık Batı'yı reddedip kendimize dönmemiz, kendi içimizde materyalist bir yapılanmaya gitmemiz" gerektiğini iddia etmeye başlamışlardır.[227]

Osmanlı toplum ve toprak yapısını inceleyen Kemal Tahir, Marksistlerce ihanet olarak değerlendirilen[228]- iki sonuca ulaşmıştır:

1. Osmanlı toplumunda hiçbir zaman sosyal sınıflar oluşmamıştır. Osmanlı ülkesi sosyal adaletin en güzel uygulandığı yerdir.

2. Türk kültürü ile Batı kültürü hiçbir şekilde birbirine benzemez ve uyuşmaz.

---

226 Halit Refiğ, *Sinemada Ulusal Tavır "Halit Refiğ Kitabı"*, Şengün Kılıç Hristidis, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s.165.

227 Salih Diriklik, age, C. 1, s.16.

228 Nezih Coş vd., "Vedat Türkali İle Konuşma", *7. Sanat*, sy. 16, (Haziran 1974), s. 39-43.

"Asya Tipi Üretim Tarzı" konulu yazılarıyla Selahattin Hilav ve "Osmanlı Toplumu ve Asya Tipi Üretim Tarzı" isimli kitabıyla Sencer Divitçioğlu da Osmanlı toplumunda sınıfların oluşmadığını belgeleriyle ortaya koyarak[229] Kemal Tahir'e destek olmuşlardır.

Batıya karşı durma, ulusallaşma, "batıyı kendi özelliklerimize göre aşma" fikirleri zamanla Halit Refiğ, Metin Erksan, Atıf Yılmaz, Duygu Sağıroğlu ve Lütfi Ö. Akad gibi yönetmenleri de etkilemiştir.

Halit Refiğ ulusallaşma adına önce "Halk Sineması" kavramını ortaya atmıştır. Refiğ'e göre Türk Sineması, belli bir sosyal sınıf veya yabancı sermaye tarafından kurulmadığı ve doğrudan doğruya Türk halkının film seyretme ihtiyacından doğan ve sermayeye dayanmayan bir sinema olduğu için bir "Halk Sineması"dır. Refiğ bu konuda şöyle demektedir: "Halk sineması" bazı budalaların yazdığı gibi ne halkın ekonomik refahının gerçekleşmesine fikir ve estetik planda destek olan sinema, ne de emekçi sınıfların ağırlığını koyduğu sosyalist yönetimde devlet sermayesi ile halkın, giderek insanlığın sinema ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş sinemadır. Bu kırık dökük tanımlamaların birincisi "halkçı bir sinema", ikincisi ise "toplumcu bir devlet sineması" için yapılabilir belki…[230]

Refiğ, "Halk Sineması" kavramından sonra "Ulusal Sinema" kavramını gündeme getirmiştir. Aslı Daldal'a göre "Ulusal Sinema" kavramının ortaya çıkmasının sebeplerinden biri, Refiğ ve onu destekleyen sinemacıların 1965 sonrasında karşılaştıkları büyük siyasi ve ekonomik zorluklar karşısında "aydın" kimliklerini zedelemeden ticari sinemanın dayatmalarına adapte olma istekleridir. Ayrıca solcu sinema eleştirmenleri ve Sinematek Derneği üyeleriyle yaşadıkları tartışmalar da bu kavramın ortaya çıkışında etkili olmuştur.[231]

Akımın diğer önemli yönetmeni Erksan ise ortaya koyduğu tavrını "Ben eskiden beri, gerek kendi aramızda konuştuğumuz zaman, gerekse yazdığım yazılarda, bütün meselelere bir Türkiyeli gibi, bir Türk

229 Mesut Uçakan, age, s. 44
230 Halit Refiğ, *Ulusal Sinema Kavgası,* Hareket Yayınları, İstanbul 1971, s.102.
231 Aslı Daldal, *1960 Darbesi ve Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik*, Homer Kitabevi, İstanbul 2005, s.120-121.

açısından bakmak isterim. O zaman özgün, o zaman orijinal, o zaman başka türlü oluyor insan… Biz bütün tarihi olaylara, bütün her şeye bu şekilde bakmak zorundayız. … Eğer bu ayrıcalığı gösterebilirsek, bu bakış açısını getirebilirsek, o zaman Ulusal oluyoruz."[232] sözleriyle açıklamıştır.

Ulusalcıların bir kısmı (Erksan, Sağıroğlu, Akad, Batıbeki) Osmanlı'nın (diğer bir ifade ile Türk toplumunun) her türlü siyasi, iktisadi, hukuki ve ahlâki yapısının; düşünce ve davranışlarının kaynağına inmemeyi tercih etmişlerdir. Refiğ ise bu kaynağın İslâm olduğunu görerek şunları söylemiştir: "Tabiata dönük ve gerçeklere uygun olan İslâm'ın aslına dönüldüğünde Türk toplumunun bir dünya görüşü ve yaşama biçimi olarak kazanacağı büyük bir güç vardır. Bu güç toplumumuzun en büyük dayanağı olacaktır."[233]

Bu dönemlerde, Ulusal Sinema anlayışının önemli isimlerinden biri olan Sami Şekeroğlu Türk Film Arşivi'nin temellerini atmış ve *Ulusal Sinema* isimli bir dergi çıkarmıştır. Giovanni Scognamillo ise *Beş Yönetmen* adlı eserini yayımlamış ve Sinematek'te toplanan Batıcı sinemacılara karşı yerli sinemayı savunmuştur.[234]

Ulusalcılar marksizme karşı çıksalar da bazı noktalarda bu fikirden tamamen uzaklaşamadıkları görülmektedir. Ulusalcılar manevi değerleri de maddi açıdan değerlendirebilmektedirler. Onlara göre; "manevi değerler ikisadi kalkınma ya da devletin halk üzerindeki nüfuzunu koruması için bir araçtan ibarettir."[235] "İslâmiyet Arap toplumuna sadece maddi çıkarlar getirdiği için yayılmıştır."[236]

Ulusal sinema akımının en önemli ürünleri "Sevmek Zamanı" (Erksan 1965), "Bir Türk'e Gönül Verdim" (Refiğ 1967), "Kuyu" (Erksan 1968), "Fatma Bacı" (Refiğ 1972) ve "Vurun Kahpeye" (Refiğ 1973)'dir. Ayrıca "Hudutların Kanunu" (Akad 1966), "Ah Güzel İstanbul" (Batıbeki 1966), "Çalıkuşu" (Seden 1966), "Pembe Kadın" (Batıbeki 1966),

---

232 *Milli Sinema Açıkoturumu*, MTTB Sinema Kulübü Yayınları, İstanbul 1973, s.65.
233 Mesut Uçakan, age, s.53
234 Mustafa Kutlu, "Önce İnsan Sonra Bina", *Yenişafak*, 23 Mart 2003.
235 Halit Refiğ, *Ulusal Sinema Kavgası*, s. 145
236 Halit Refiğ, *Ulusal Sinema Kavgası*, s. 149

"Toprağın Kanı" (Batıbeki 1966), "Kızılırmak Karakoyun" (Akad 1967), "Ana" (Akad 1967), "Sinekli Bakkal" (Dinler 1967), "Yaprak Dökümü" (Ün 1967), "Zilli Nazife" (Ün 1967), "Cemo" (Batıbeki 1970), "Kuma" (Batıbeki 1975)[237] gibi filmler de Ulusal Sinema Akımı'nın ürünleri olarak değerlendirilebilir.

"Bir Türk'e Gönül Verdim" fiminde, kendisini hamile bıraktıktan sonra Türkiye'ye kaçan İbrahim'i arayan Alman Eva'nın hikayesi anlatılmaktadır. Eşinin gözleri önünde baldızı ile sevişebilecek kadar karaktersiz olan İbrahim ise Eva'yı kabul etmez. Eva'nın durumuna acıyan bir Türk köylüsü onu köyüne götürür. Eva burada Türk misafirperverliğini ve İslâmî yaşayışı görür. Müslüman olup namaz kılmayı öğrenir. Abisinin kendisini Almanya'ya geri götürme teklifini de reddeder. Fakat filmin sonunda İbrahim'in kurşunlarına hedef olur. Film İslâmi yaşayış (köydeki yaşam), Batı taklidi yaşayışı (İbrahim) karşılaştırması ve öz değerlerimizin kıymetini ortaya koyması bakımından önemli bir mesaja sahiptir.

Erksan'ın "Kuyu"sunda ise bir köylü kızın macerası anlatılmaktadır. Kız bir köylü tarafından dağa kaldırılır. Kendisini kaçıran kişi yakalanır fakat kız temiz olduğuna kimseyi inandıramaz. Sonunda sevmediği biri kızla evlenmeyi kabul eder. Fakat kız düğün gecesi evden kaçar ve dağa çıkar. İdamlık bir mahkûm sayesinde birkaç kişinin tecavüzüne uğramaktan kurtulur. Ama ilginç bir şekilde namusunu korumak için onca uğraş veren kız bu mahkuma kendini teslim eder. Filmin devamında jandarma mahkumu öldürür. Hapisten çıkan köylü, kızı tekrar dağa kaldırır. Bir fırsatını bulan kız da köylüyü bir kuyuda taşlayarak öldürür ve intihar eder.

"Kuyu" Türk köylüsünü her an tecavüze hazır bekleyen, sadist zevklere sahip vahşi insanlar olarak tasvir etmektedir. Film, gerek bir köylü kızının dağa kaldırılıp, çırılçıplak bir ağaca bağlandıktan sonra, etrafında dönülüp tecavüz edilmesi olayında olduğu üzere Erksan'ın sadist zevklerini ortaya koyması, gerekse olur olmaz yerlere serpiştirilen göbek havası ile Türk Halkının Yeşilçam tarafından nasıl sömürüldüğünü anlatması bakımından talihsiz bir filmdir. [238]

---

[237] Mesut Uçakan, age, s. 53

[238] Yakup Borakas, Genç Sinema Dergisi, sy.8, s. 9; Aktaran: Mesut Uçakan age, s. 59.

“Fatma Bacı” filminde ise Türk insanına daha gerçekçi bir yaklaşım görülmektedir. Fatma Bacı ailesini tek başına ayakta tutmaya çalışan dindar bir kapıcıdır. Büyük kızı batı tarzı bir hayata hayranlık duyduğundan ailesinden utanır. Küçük kız ise daha zengin bir hayat için yaşlı bir fabrikatöre metres olur. Oğlu ise babasının katilini öldürmek için gün saymaktadır. Fatma bacı oğlunu da kaybetmemek için onu bu intikamdan vazgeçirmeye çalışır. Başaramayınca da kocasının katilini kendisi öldürür. Filmin sonunda üç çocukta annelerinin kıymetini anlarlar. Fatma Bacı Allah’a olan sevgisi, ibadete olan sadakati, para ve mülke karşı olan kanaatkârlığı, evlatlarına olan fedakârlığı ile o güne kadar çizilmiş en geniş görüşlü ve en güzel, en doğru Türk kadınıdır.[239]

Ulusal sinemanın bir diğer ürünü “Vurun Kahpeye” filminde Refiğ, daha önceki (Akad 1949; Aksoy 1964) uyarlamaları yumuşatmaya çalışmıştır. Refiğ’in çektiği “Vurun Kahpeye” filmindeki Öğretmen Aliye, hem milli duyguları hem de dini inancı kuvvetli bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.[240] “Üçüncü defa uyarlanan ‘Vurun Kahpeye’ filminde Refiğ, önceki uyarlamalarda ve özellikle romanda görülen çok önemli bir hatayı düzeltmiş; cahil din adamlarının karşısına gerçek din adamları da koyarak, yobazlığın dinden değil, cehaletten geldiğini göstermek suretiyle filmin namusunu önemli ölçüde kurtarmıştır.”[241]

Halit Refiğ, Filmde ayrıca Kuva-i Milliye Komutanı Tahsin Bey’in, Aliye Öğretmen’e sevgi nişanesi olarak verdiği madalyonu Kur’ân-ı Kerîm’e dönüştürmüştür. Fettah Hoca, Aliye Hanım’ı, Yunan kumandanının sevgilisi olmakla suçlayıp linç ettirdikten sonra, Aliye Hanım’ın avucu açıldığında, içinden Kur’ân-ı Kerîm çıkmıştır. Böylece aralarındaki gönül bağının yanında birleştirici inanç ve imanlarına da vurgu yapılmış olmaktadır. *Vurun Kahpeye* filmi gösterime girdiği zaman, daha önceki birinci ve ikinci çekimleriyle kıyaslanabilecek bir başarıyı yakalayamamıştır, “Ama buna karşılık özellikle muhafazakâr, İslâmi kesimde çok daha büyük sempati görmüştür. Sonuçta, tıpkı Halide Hanım’ın romanında ve diğer

---

239 Mesut Uçakan, age, s. 62
240 İştar Gözaydın-Savaşır, agm, s.17-18.
241 Mesut Uçakan, age, s.63-64.

iki filmde olduğu gibi düşmanla işbirliği halinde bir yobaz tipi olmasına karşılık, öğretmenin bizzat kendisi vardır. Öğretmenin imandan ayrılmamış bir tip olarak verilmesi, dindar insanlar arasında olumlu tepkiler uyandırmıştır."[242]

Halit Refiğ, filminde oluşturduğu farklılığı şu şekilde izah etmektedir:

> "Farklı bir durum oldu, ama özüne daha uygun bir fark. Milli mücadelenin en temel belgesi Mehmet Akif'in yazdığı İstiklal Marşı'dır. Mehmet Akif'in yazdığı o marşın metni benim için çok önemliydi. Dolayısıyla ben *Vurun Kahpeye*'yi yaparken İstiklal Marşı'nı esas aldım. Yani oradaki görüş, oradaki din bağı ve oradaki batıya yaklaşım. Onu esas aldım. Bu bence işin gerçek özüne yaklaşımdı. Yani milli mücadele o ruhla kazanılmıştı. Ve orada şunu yapmak istedim ki, milli mücadeleye karşı çıkan yobazların varlığı, irtica meselesi bir gerçektir. Ama bunların oluşturduğu tehdit bir toptan din ve İslâm düşmanlığına dönüşmemelidir. Çünkü milli mücadeleyi gerçekleştiren insanlar, yobazlara rağmen inanmış insanlardı. Bu yorumu getirmek istedim. Lütfi Ağabeyin yaptığı *Vurun Kahpeye*'de, o günün şartları içinde düşmanın açık seçik Yunan olduğu bile belli değildir. Çünkü o günün şartlarında biz eski düşmanlarımızla dost olmaya çalışıyorduk. Orhan Aksoy'un filminde Yunan olduğu daha açık belirtilir. O film 1964'de yapılmıştı. Kıbrıs hadiseleri dolayısıyla gerginliklerin arttığı bir yıldı. Ben önceki ikisinden farklı olarak sadece Yunan meselesini değil, onun arkasında neler olduğunu ortaya koydum. Böylece *Vurun Kahpeye*'yi üçüncü defa yaparken hikayenin özünde, dramatik yapısında romandan farklı hiçbir şey yapmadan yorumda bazı farklılıklar getirdim."[243]

f. Devrimci Sinema Akımı

Devrimci Sinema'nın başlangıç tarihini, Marksist düşüncenin Türk sinemasında "Toplumsal Gerçekçilik" akımı ile etkisini göstermeye başladığı 1960 yılına kadar götürmek mümkündür. Bu açıdan "Toplumsal

---

[242] Halit Refiğ, *Sinemada Ulusal Tavır "Halit Refiğ Kitabı"*, s.209-210.

[243] Halit Refiğ, *Düşlerden Düşüncelere Söyleşiler*, İbrahim Türk (röp), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2001, s.284-285.

Gerçekçilik", Marksist sinema anlayışının ilk uygulaması olarak gösterilebilir. "Toplumsal Gerçekçilik Akımı", 1960'ların ortalarında varlığını yitirince, sinemamızdaki Marksist anlayış, 1970'lerin başına kadar bir suskunluk dönemi yaşamıştır. Teorik planda devrimci sinema dergileri ve kuruluşları tarafından geliştirilen Devrimci Sinema akımı, ilk dönemlerde 16 mm'lik kısa filmlerle uygulama imkânı bulmuştur.[244]

"Devrimci Sinema" kapitalist sisteme bir tepki olarak doğmuştur. Amacı Yeşilçam'ı "devirmek"tir. Türk sinemasına olan tepkilerini "Bir afyon sineması vardır. Görevi uyutmak, biraz daha uyutmaktır. Evrensel bir şebeke yönetir bu sinemayı: Kapitalizm."[245] sözleriyle ortaya koymuşlardır.

Her alanda devrimin gerçekleşebilmesi için halkın patlaması gerekmektedir. Bu akıma göre "Devrimci Sinema" bunu gerçekleştirebilmek için en önemli araçtır. Sinema sayesinde halk bilinçlendirilecek ve Marksist düzenin gelişi kolaylaşacaktır. Akımın temsilcileri yöntem konusunda ise iki kutba ayrılmışlardır. Sinema-Tek Derneği Türk sinemasının kuralları içerisinde devrime yararlı filmler yapmayı savunurken, Genç Sinema'cılar kendi dağıtım ve yapım ağını kurarak alternatif olmayı istemişlerdir.

İstanbul Sinema-Tek Derneği 1965'de kapitalist bir iş adamı olan Şakir Eczacıbaşı tarafından, 'Batılı anlamda bir Türk Sinema sanatının oluşturulması' gayesi ile kurulmuş, fakat Marksist zihniyete sahip yöneticiler bu gayeyi 'devrime katkı' şekline dönüştürmeye çalışmışlardır.[246] Ayrıca Yılmaz Güney, Lütfü Akad, Atıf Yılmaz, Süreyya Duru, Ertem Eğilmez, Feyzi Tuna gibi yönetmenlerle yakın ilişkiler kurup Türk Sineması üzerine sempozyumlar, açıkoturumlar, seminerler ve özel gösteriler düzenlemişlerdir.[247] "Bu sebeple Devrimci Sinema düşüncesi hem piyasada hem entelektüel çevrede hem de sinema kurumları arasında sağlam bir desteğe sahip olmuştur."[248]

---

244 Mesut Uçakan, age, s.71.

245 Mehmet Gönenç, "Halkla Biraz Daha Körlük", *Genç Sinema*, sy. 3, (Aralık 1968), s. 11.

246 Mesut Uçakan, age, s.74.

247 Mesut Uçakan, age, s. 76.

248 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 42

Yöntem konusunda Sinema-Tek ile fikir ayrılığına düşen bazı devrimci gençler, Sinema-Tek'i "Amerikan Yardakçılığı"[249] ile suçlayarak "Genç Sinema"(1968) dergisini çıkarmaya ve fikirlerini buradan savunmaya başlamışlardır. "Kurulmuş bir düzenin değiştirilmesi ancak siyasal bir eylemle mümkündür. Bizim konumuzdaki sinema da bu siyasal eyleme katılmalıdır." sözleriyle niyetlerini açıkça ortaya koyan devrimci gençler "bağımsız sinema" anlayışını savunmaya ve uygulamaya çalışmışlardır. Yurt genelinde bir dağıtım ağı kurmaya güçleri yetmediği için kişisel sermayeleri ile 8 mm ve 16 mm'lik grev, ihtilal, miting gibi konularda kısa, çoğu zaman belgesel filmler çekerek, bunları sendika, dernek, parti, birlik, yurt ve kulüplerde işçi ve köylülere özel gösterilerle sunma yoluna gitmişlerdir.[250]

Türkiye'deki Marksist faaliyetler 12 Mart Muhtırası sebebiyle durma noktasına gelmiştir. Fakat 1973 seçimlerinden sonra güçlü bir hükümet kurulamayınca adli kurumlardaki gevşeklikten faydalanan devrimciler "Yedinci Sanat", "Gerçek Sinema" ve "Çağdaş Sinema" dergileriyle fikirlerini savunmaya devam etmişlerdir. Özellikle "Yedinci Sanat" dergisi Türk sinemasının mevcut kurumlarının dışında kalınması gerektiğini[251] ve materyalist sinemacıların üretiminden dağıtımına kadar bağımsız filmler yapmaları gerektiğini savunmuşlardır.[252]

"Devrimci Sinema"cılar, filmlerinde üretim-tüketim ilişkilerine önem vermiş, mevcut düzenin bozuk olduğunu söylemiş ve insanların bilinçaltına marksizmi bir çare olarak sunmaya çalışmışlardır. Filmlerde kullanılan bütün karakterler (devrimci, din adamı, işçi, işveren vs.) Marksist sistemi haklı çıkaracak şekilde kurgulanmıştır.

"Devrimci sinema"nın en önde gelen ismi hiç şüphesiz Yılmaz Güney'dir. Yılmaz Güney'in 1970 yılında çektiği "Umut" filmi "Türk

---

249 "Sinematek Amerikan Kültür Emperyalizminin Oyununa Geldi", *Genç Sinema*, sy. 15, (Mayıs 1970), s.10

250 Mesut Uçakan, age, s. 77

251 Engin Ayça, "Türkiye'de İleriye Dönük Sinema", *Yedinci Sanat*, sy. 16, (Haziran 1974), s. 10.

252 Nezih Coş, "Materyalist Sinemadan Ne Anlıyoruz", *Yedinci Sanat*, sy. 20, (Aralık 1974), s. 4-11

Sinemasının en ileri, en cüretli devrimci, eylemci eseri olmuştur."[253] "Umut", faytoncu Cabbar'ın fakirlikle imtihanını anlatır. Cabbar'ın tek geçim kaynağı faytonudur. Bununla da geçimini zor sağlamaktadır. Bu yüzden piyango bileti alır. Fakat hiçbir şey elde edemez. Cabbar'ın talihsizliği bununla da bitmez. Hırsızlar parasını çalmaya çalışır, faytonuna bir araba çarpar. Karakolda araba sahibi haklı çıkartılır. O da son çare olarak cahil bir imama baş vurur. İmam fala bakarak ona bir hazinenin yerini söyler. Cabbar her şeyini satarak hazinenin peşine düşer. Günlerce kazarlar ama hiçbir şey bulamazlar. Cabbar da isyan eder. Dinden de umduğunu bulamaz.

Umut filmi her şeyi maddi açıdan değerlendiren bir filmdir. Filmde manevi değerlerin –özellikle dinin- "saçmalığı" anlatılmak istenmiştir. Ayrıca kapitalist sistemin yetersiziği, bozukluğu sergilenir. Bu düzende kanunlar ve yöneticiler parası olandan yanadır. Neticede bu düzen yetersizdir, değiştirilmesi gerekir.[254]

Filmdeki hoca karakteri, ailenin küçük çocuğundan, içi su ile doldurulmuş bir tasa bakarak, definenin yerini onlara söylemesini ister. Hoca, daha sonra, definenin altında bulunduğunu düşündükleri kuru ağacın yanına geldiklerinde yanındakilere: "Irmağa girip, temizlenip, abdest alalım. Sonra 101 tane beyaz taş toplayıp getirin bana." der. Definenin bulunduğu zannedilen yerin etrafına daire şeklinde dizilen taşlara ve kişilerin tırnaklarına Arapça ifadeler yazılır. Hoca, defineyi bulmak için kazı yapan Cabbar ve arkadaşına "Dikkat etmek lazım oğul. Define her kılığa girip kaçabilir. Karınca olur, böcek olur, yılan olur, kuş olur… Defineyi kaçarken fark edip de, ona dokunursan derhal altına keser. Aslı neyse ona döner." diye seslenir. Filmde çizilen bu "hoca" tiplemesinin, şüphesiz İslâm dininin öngördüğü din adamı tipiyle uzaktan yakından bir benzerliği yoktur.[255]

"Umut"un dini ele alırken de reel (gerçek) davrandığı söylenemez. Din temsilcisi olarak gösterdiği tipler, bizzat İslâm'ı içinden yozlaştıran, dinin düşmanı kişiler oldukları gibi, dini motifler olarak gösterdiği fala

---

253 Salih Gökmen, *Bugünkü Türk Sineması*, Fetih Yayınevi, İstanbul 1973, s.122.
254 Mesut Uçakan, age, s. 96.
255 Yalçın Lüleci, agt, s. 63.

bakma, gaipten haber verme gibi davranışlar da, bilakis İslâm Dini'nin şiddetle reddettiği fiillerdir.[256]

Halit Refiğ "Umut"un "Bisiklet Hırsızları" filmiyle olan ilişkisini şu şekilde göstermiştir:

> İnsanın kendi kaderiyle baş başa kalması ve yalnızlığı düşüncesinin kökleri Hıristiyan teolojisine, özellikle Katolik bireyciliğine dayanır. Bu da Türk-İslâm toplumunu, Batı Avrupa'nın Hıristiyan topluluklarından ayıran en önemli özelliklerinden biridir. Vittorio De Sica, Roma'da Papa'nın burnu dibinde "Bisiklet Hırsızları" filmini yaptığında, bisikleti çalınan bir işçinin geçim aracı elinden gittiği zamanki çaresizliğini ve kaderiyle baş başa kalışını gösterirken, kahramanların macerasını Hıristiyan azizlerin hikâyesine çok benzer bir yolla anlatmakta, kendi toplumunun yapısını ve insan tipini çok doğru bir biçimde ortaya koymaktadır. Ama bir Türk rejisörü, İslâm toplumundan küçük bir kesit vermeye çabaladığında, bunu Hıristiyan değerleri ve inançları ile yorumlamaya çalışırsa, herhalde gerçekçi bir film yaptığı iddia edilemez.[257]

"Umut" Sansür Kurulu tarafından 10 maddelik gerekçeye dayanarak tümüyle reddedilmiştir. Din ile ilgili olan 8., 9. ve 10. maddeleri şöyledir:

> 8. Hocaya sabah namazı, güneş doğarken kıldırılmakta ve bu rolle ibadetle alay edilmektedir. Dinimizde güneş doğarken namaz kılınamaz.
>
> 9. "Hocanın cinleri, perileri, melekleri var. Definenin yerini söyler. Bu hoca bildiklerine benzemez." denilmekte, bu karakter gerçek din adamı imiş gibi gösterilerek onun şahsında din görevlileriyle alay edilmektedir.
>
> 10. Nehirde abdest aldıktan sonra 101 taş toplatılıp bunlarla muhayyel define etrafının daire şeklinde çevrilmesi efsanesi, uydurma, batıl inanç gerçek gibi telkin edilmektedir.[258]

---

256 Mesut Uçakan, age, s.97.
257 Halit Refiğ, *Ulusal Sinema Kavgası*, s.154.
258 Agah Özgüç, *Türk Sineması Sansür Dosyası*, Koza Yayınları, İstanbul 1976, s.33-34.

Filmin yapımcısı, Sansür Kurulu'nun bu kararından sonra, Danıştay'a dava açmıştır. Danıştay 12. Dairesi tarafından yaptırılan ve bilirkişiler Prof. Dr. Nermin Abadan, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan ve Dr. Alim Şerif Onaran tarafından düzenlenen rapora göre filmin "Senaryoya uygun bulunduğu, din propagandası yapmaktan çok, dini alet ederek gaipten haber vermek gibi sapmış bir din adamını canlandırdığı, milli rejime aykırı herhangi bir siyasi, iktisadi ve içtimai ideoloji propagandası yapılmadığı, memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı bir yönü bulunmadığı" iddia edilmiştir. "Umut", bundan sonra gösterime girmiştir.[259]

Yılmaz güneyin hapisteyken verdiği direktiflerle Temel Gürsu'ya çektirdiği "İzin" filminde, Kapitalist düzenin ticaret mallarından biri olan "Namus işçileri"nin (fahişelerin) dramı anlatılmış ve onlara da düzene başkaldırmaları telkin edilmiştir.

"Devrimci Sinema" içerisinde sayılabilecek diğer bir film de Ömer Kavur'un "Yatık Emine" filmidir. Bir fahişeyi namuslu ve masum gösteren film, olayın geçtiği kasaba halkını ise ahlâksız ve katı kalpli olarak sunmaktadır.

Devrimci Sinema"ya örnek gösterilebilecek diğer filmlerden bazıları şunlardır: "Oh Olsun" (Ertem Eğilmez), "Askerin Dönüşü" (Zeki Ökten), "Açlık" ve "Linç" (Bilge Olgaç), "Kızgın Toprak" (Tuna), "Karadoğan" (Duru), "Bir Gün Mutlaka" (Bilge Olgaç 1967), "Yarınlar Bizim" (S. Önal 1976), "Kara Çarşaflı Gelin" (S. Duru 1976).[260]

g. Seks Filmleri Furyası

1960'lı yıllar Türk sinemasının ekonomik krize girdiği, seyircinin ve hâsılatın azalmaya başladığı, kalitenin düştüğü bir dönemdir. "1962-1963 sezonundan itibaren yabancı kaynaklı renkli filmleri, hatta "Ben-Hur", "On Emir", "Kleopatra" gibi süperprodüksiyonları seyretmeye alışan seyirci, artık hep benzer konuların işlendiği siyah-beyaz yerli filmlere gitmez olmuştur."[261] Türk sineması da bu krizi açmak için erotizmi kullanmaya

259 Agah Özgüç, *Türk Sineması Sansür Dosyası*, s.33-34.
260 Mesut Uçakan, age, s. 112
261 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 26

başlamış, Atıf Yılmaz'ın yönettiği "Ölüm Perdesi" (1960) filmiyle başlayan teşhirci seks görüntüleri altmışlı yılların ortalarına kadar "Tarkan" ve "Zorro" gibi tarihi ve fantastik filmlerde de devam etmiştir.

Altmışlı yılların ortalarında erotik sahnelerle dolu siyah-beyaz filmlerin kaybolmasından sonraki sessizlik döneminin ilk bozuluşu, 1971 yılında Nazmi Özer'in "Seks Fırtınası" (Mine Mutlu, Salih Güney) ve Yılmaz Atadeniz'in "Jilet Kazım" (İrfan Atasoy, Feri Cansel, Erol Taş) filmleriyle olmuştur. Ama yeni bir seks-avantür furyası aslında, bir yıl sonra Melih Gülgen'in çektiği "Parçala Behçet" (Behçet Nacar, Gülgün Erdem) ile başlamıştır. Aynı yıl bu furyanın devamı olan iki filmden, "Bastır Behçet Bastır"ı (Behçet Nacar, Semra Engin) Yavuz Figenli, "Ustura Behçet"i ise (Behçet Nacar, Piraye Uzun, Mine Sun), bir zamanların ünlü dini filmler yönetmeni Asaf Tengiz çekmiştir. (ilginçtir ki, Asaf Tengiz bu filmi çekmeden kısa bir süre önce "Hz. İbrahim" adlı bir dini film çekmiştir.) Yücel Uçanoğlu'nun 1972 yılında çektiği "Katherina 92" (Seher Şeniz, Suphi Tekniker) ise bu furyanın yerleşmesine sebep olmuştur. Ancak genellikle Mine Mutlu ile Arzu Okay'ın rol aldığı bu filmler, 1973 sonu itibariyle, henüz işin çığırından çıktığı noktaya gelmemiştir.[262]

Bu yıllarda ithal edilen seks filmlerine rağbetin fazla olması yerli film üreticilerini de harekete geçirmiştir. Artık önceki filmleri bile aratacak nitelikte yerli seks filmleri salonları doldurmaya başlamıştır. 1974 yılında Oksal Pekmezoğlu'nun yönettiği "Beş Tavuk Bir Horoz" seks-komedi türü filmlerin başlangıcı olurken Nazmi Özer'in çektiği "Civciv Çıkacak Kuş Çıkacak" elde ettiği hasılat ile bu tür filmlerin salonlara iyice yerleşmesine sebep olmuştur.

Bu yıllarda çekilen filmlerin çoğunluğunu seks filmleri oluşturmuştur. Örneğin 1979 yılında çekilen 195 filmin 131'i seks filmidir.[263]

Uzun süre sadece sansür kurulunu değil de tüm basını meşgul eden, ulusal boyutlara varan ve sinema baskınlarına yol açan "seks salgını" Naki

---

262 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 94
263 Giovanni Scognamillo, age, C. II., s. 11.

Yurter'in yönettiği filmle (Öyle Bir Kadın Ki) "porno"ya dönüşmüştür.[264] Naki Yurter'i başka yönetmenler de izlemiş, ünlü seks filmi yönetmeni Yavuz Figenli "Gece Yaşayan Kadın" adlı yeni porno filmde oral-seksi, "Takma Kafana" da ise grup-seksi perdeye yansıtmıştır. Adı geçen bu filmler, Yeşilçam'da o dönem çekilen seks-avantür ve porno filmlerin en son örneği olmuştur.[265] Bu furya, zirvede olduğu bir dönemde -1980 darbesiyle- son bularak yerini arabesk filmlere bırakmıştır.

Seks filmleri döneminin bitmesi, anarşinin önlenmesi ve siyasetin rafa kaldırılması, ailelerin vakit geçirmek için sinemaya yönelmelerine vesile olmuş, bazı filmlerde gişe rekorları kırılmaya başlanmıştır. Ama kendi bindiği dalı kesmeye alışmış olan Yeşilçam, "Sosyal İçerikli Erotik Filmler" ile aileleri sinemadan soğutmayı başarmıştır. Toplumsal bir konu eşliğinde ünlü oyuncuların soyunmasına dayanan bu türün ilk filmleri hemen aynı sezonda gösterime girmiştir. "Ah Güzel İstanbul" (Ömer Kavur/ Tarık Akan, Müjde Ar) filminde bir kamyon şoförü ile bir genelev kadınının dramı, "Delikan" (Atıf Yılmaz/ Tarık Akan, Müjde Ar) filminde ise balıkçı Sefer ile Karadenizli Zekiye'nin aşkları anlatılmıştır.[266]

Yeşilçam'ın ürettiği "Sosyal İçerikli Seks Filmleri" artarak sinema salonlarını doldurmaya başlamıştır. Hülya Avşar, Müjde Ar, Türkan Şoray gibi oyuncuların rol aldığı, genellikle bekaretin gereksizliği, kocanın aldatılabileceği, fahişelerin de namuslu olduğu gibi mesajlar veren bu filmler gittikçe yaygınlaşan videoların da etkisiyle aile seyircisini tekrar sinemadan uzaklaştırmayı başarmıştır.

Bundan sonraki yıllarda bu tür filmler gerek bir konu içerisinde belli sahnelerde, gerekse pornoya yaklaşan şekillerde olsun sürekli devam etmiştir.

h. Hazretli Filmler Furyası

Türk sinemasında 1950'lerin ortalarında başlayan, 1970'lere kadar süren ve çeşitli dini karakterlerin filmlere konu edilmesinden dolayı adı

---

264 Giovanni Scognamillo, age, C. II., s. 33
265 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 218
266 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 232.

"Hazretli Filmler Akımı" olarak anılan bu furya çerçevesinde yapılan filmlerle, dindar kesim sinemaya karşı, önceki döneme nazaran daha yoğun bir ilgi göstermeye başlamıştır.[267]

"Seks ağırlıklı filmler sebebiyle sinemadan uzak kalan aile seyircisini kapmayı amaçlayan bu ticari akım, İslâmi konulardaki pek çok hatalarına rağmen halk arasında belli bir ilgi görmüştür."[268] Daha önce benzer filmler çekilmesine rağmen "Hazretli Filmler" furyasının başlangıcı olarak "Hz. Ömer'in Adaleti" (Nejat Saydam 1961) ve "Hz. İbrahim" (Asaf Tengiz 1964) filmlerini gösterilmektedir. Bu furya 1969 yılında son örneklerini vermişse de yeni seks filmleri furyasına paralel olarak 1972 yılında ve yine Hz İbrahim (Asaf Tengiz 1972) filmiyle beyaz perdeyi işgal etmiştir.

1962-1986 yılları arasında çekilen filmler şunlardır: "Mevlit" (Mehmet Muhtar 1962), "Hz. İbrahim" (Asaf Tengiz 1964 ve 1972), "Kerbela Vakası" (Tunç Başaran 1965), "Hz. Eyüb'ün Sabrı" (Asaf Tengiz 1965), "Hz. Yusuf'un Hayatı" (Muharrem Gürses 1965), "Veysel Karani" (Hüseyin Peyda 1965), "Yahya Peygamber" (Hüseyin Peyda 1965), "Cennet Fedaileri" (Mehmet Dinler 1965), "Hz. Süleyman ve Saba Melikesi" (Muharrem Gürses 1966), "Hz. Ayşe" (Nuri Akıncı 1966), "İbrahim Ethem İlahi Davet" (Fikret Uçak 1966), "Hacı Bektaşi Veli" (Fikret Uçak 1967), "Hak Aşıkları" (Asaf Tengiz 1967), "İslâmiyetin Kahraman Kızı" (Kayahan Arıkan 1968), "Anadolu Evliyaları" (Şevki Aktunç 1969), "Ebu Müslim Horasani" (Yılmaz Atadeniz 1969), "Rabia" (Osman Seden 1973), "Rabia" (Süreyya Duru 1973), "Hz. Ömer" (Asaf Tengiz 1973), "Yunus Emre Destanı" (Çetin İnanç 1973), "Yunus Emre" (Özdemir Birsel 1973), "Pir Sultan Abdal" (Remzi Contürk 1973), "Hz. Ömer'in Adaleti" (Osman Seden 1973), "Hz. Yusuf" (Nuri Akıncı 1973), "Mevlana" (Atıf Yılmaz 1973), "Nemrud" (Muharrem Gürses 1979), "İlahi Adalet" (Muharrem Gürses 1986)[269].

---

267 Yalçın Lüleci, agt, s.47
268 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 29
269 Giovanni Scognamillo, age, C.II, s. 206

Dini bilgilerden yoksun ekipler tarafından hazırlanan bu filmler, genellikle halkın dini duygularını sömürerek ticari kazanç elde etmeyi amaçlamışlardır. Örneğin "Hac Yolu" (1952) isimli belgesel filmin yapımcıları, seyirciye, filmi yedi defa seyrettikleri takdirde hacı olacaklarını söylemiş ve her seyrediş için ayrıca bilet kesmişlerdir. Bunun yanında seyirciler, sinemanın etrafında yalınayak dolaştırılmış, aralarda gülsuyu dağıtılmış ve seyirciden filmi abdestli olarak seyretmeleri istenmiştir.[270] Yapılan bu reklamlar, geri kalmış yörelerde etkisini göstermiştir. Gerçekten de seyirci "çağrı"ya uymuş, abdestini alarak filme gitmiştir. Bu arada uyanık yapımcının kasasına haftalar boyu para akmıştır.[271] Yapımcıların dindar kitleyi sinema salonlarına çekme çabaları sonucu, o döneme kadar sinemaya hiç gitmemiş insanlar da sinemaya gitmişlerdir.[272]

Bu dönemin filmlerinde film ekibine çekimden önce namaz kıldırmak, seyirciye gülsuyu dağıtmak[273] gibi -aslında reklam için- hassasiyetler bulunmaktadır. Fakat aynı hassasiyet senaryo, dekor, kostüm, dini ve tarihi gerçekler gibi filmin asli unsurlarında gösterilmemiştir. Örneğin "Hz. İbrahim"(Asaf Tengiz 1964) filminin, oyuncu kadrosu, özellikle figüran kadrosu oldukça yetersiz bir performans sergilemişlerdir. Kostümler baştan savma bir şekilde hazırlanmıştır. Öyle ki farklı dönemlere ait pek çok giysi bir arada kullanılmıştır. Örneğin, müşrikler, özellikle bunların askerleri Roma askeri giysileri içinde gösterilmişlerdir. Mekan olarak çadır ve mağaraların kullanıldığı filmde bolca çöl ve deve görüntüsüne de yer verilmiştir. "Filmde müşrikler ile Hıristiyanlar birbirine karıştırılmıştır. Putperestlerin tapınmaları sırasında duyulan müzik ve sesler kilise müziklerini andırmaktadır."[274] "1972 yılında çekilen "Hz. İbrahim" (Asaf Tengiz 1972) filminin afişinde de kurban getiren melek kanatlı ve sarı saçlı bir kadın şeklinde tasvir edilmiştir."[275]

---

270 Özden Candemir, *Türk Sinemasında Dini Filmler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir 1986), s.18.

271 Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, s.187.

272 Orhan Ünser, "Din ve Sinema", *Antrakt*, sy. 72, (Eylül 2003), s.20.

273 Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, s.189.

274 Özden Candemir, agt, s.73.

275 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 30

Bu tür yapımların büyük çoğunluğunun dar bütçeli olmaları, hızlı yönetmenlerin imzasını taşımaları[276], "her tür filmde oynayan oyuncuların, rolü uygun olsun olmasın, dini muhtevalı filmlerde boy göstermeleri, hatta bir zamanlar seks filmi çeken yapımcıların sırf ticari gayelerle bu türe girişmeleri sinemacılar tarafından eleştirilmiştir."[277] Sosyalist "Yedinci Sanat" Dergisi'nde "Dinsel filmlerin sayısının beklenenin üstünde bir hızla arttığı ve dindar sayılamayacak birçok yapımcının bu furyadan para kazanmak için yeni dinsel kahramanlar aradığı görülmektedir." şeklinde yazılar çıkarken; Yücel Çakmaklı "Bu filmler dini konuları işleyen Batı özentili filmlerdir. Milli Sinema'nın prototipi olması söz konusu değildir. Bu tür filmlerin Batı'da birçok örneği vardır."[278] sözleriyle bu tarz filmleri milli sinema akımından uzak gördüğünü belirtmiştir.

1. Milli Sinema Akımı

1963-1964 yıllarından sonra az sayıdaki sinema yazılarında bir endişe olarak beliren, 1960'ların ortalarında Yücel Çakmaklı tarafından ortaya atılan Milli Sinema kavramı, 1970 yılında "Birleşen Yollar" filmiyle sinemada ilk ürününü vermiştir.[279] Milli Sinema, 1970'li yıllarda sinema çevrelerinde, Devrimci Sinema ve Ulusal Sinema ile birlikte, adı en fazla dile getirilen ve üzerinde en fazla tartışılan kavramlardan biri olmuştur.[280] Milli sinema milli kültürün yanında bu kültüre kaynaklık eden İslâm'ı da filmlerinde merkez edinmiştir.[281]

Milli Sinema Akımı, diğer sinema akımlarından farklı olarak büyük bir isim kargaşası yaşamıştır. Bu akım için Yücel Çakmaklı, "Milli Sinema", Salih Diriklik "İslâmi Duyarlıklı Filmler", Yazar Abdurrahman Şen ise "Beyaz Sinema" kavramını kullanmıştır. Öte yandan "İslâmi Sinema",

---

276 Giovanni Scognamillo, age, C.I, s. 206
277 Salih Diriklik, age, C. 1, s. 93
278 Yücel Çakmaklı, agr, s.23.
279 Mesut Uçakan, age, s.137.
280 Salih Diriklik, "Milli Sinemanın 'İnanç'la Yamulması", *Sonsuzkare*, sy. 4, (Mart 2004), s. 7.
281 Nigar Pösteki, "Sinema ve muhafazakarlık İlişkisi Üzerine Bir Deneme", *Karizma Dergisi*, C. 5, sy. 17, s.72.

"Yeşil Sinema" ve "Hidâyet Sineması" gibi bazı isimlendirmelerin de kullanıldığı görülmektedir.[282]

"Teorik planda MTTB Sinema Kulübü tarafından şekillendirilmeye çalışılan "Milli Sinema" görüşü, "Milli Kültür"ü ve bunun çıkış kaynağı olan İslâm'ın getirdiği sistemi yegâne yaşama ölçüsü olarak ele almıştır."[283]

"Milli Sinema" kavramının isim babası olan Yücel Çakmaklı "Milli Sinema" kavramını şu şekilde tanımlamıştır:

> Milli sinema, Milli Kültür'ün sinema diliyle anlatılmasıdır. Başka bir tarifle bunu, bir Milli bakış açısının yorumladığı ve çözümlediği gerçeğin sinema diliyle anlatımı diye tarif edebiliriz. Görüldüğü gibi bu tarifin içinde iki unsur bulunmaktadır. Birincisi bir gerçek, diğeri de bir gerçeği yorumlayan dünya görüşü. Milli Kültür'ün sinema diliyle anlatılması dediğimiz zaman, Milli Kültür'den neyi anlıyoruz? Bunu da kısaca ortaya koymak gerekir.
>
> Milli Kültür, bir milletin tarihi birikiminden aldığı duyuş, düşünce ve yaşama biçimi ile oluşturduğu değer hükümleridir. Mücerret olarak bu değer hükümleri ilim, sanat ve dindir. Müşahhas olarak da, tarihi geçmişimiz içinde incelediğimizde özellikle Selçuklularda ve Osmanlılardaki yaşayış biçiminde teşekkül eden değer hükümlerinin oluşturduğu kıymet hükümleridir. Şimdi burada, gâyet önemli bir mesele olarak Milli Sinema anlayışında yabancı kültür ile şartlanmamak ve yabancı kültürün emperyalist siyasetine mağlup olmadan kendi öz kültürümüzü müdafaa edebilmek (yani kendi Milli kültürümüzü müdafaa ederek, olaylara, hadiselere, yaşayışlara bu görüş açısından bakmak) durumu ortaya çıkmaktadır. Ben şimdiye kadar yaptığım filmlerde, biraz önce tarifini verdiğim Milli Sinema anlayışı içinde, Türk insanının yaşayışını ve birtakım olaylar karşısındaki davranışını aksettirmeye çalıştım.[284]

"Milli Sinema" akımının öncülerinden olan Salih Diriklik ise milli sinema hakkında "…Milli sinemanın temeli, tamamıyla İslâmi bir düşünce

---

[282] Hazar, agm, s.18.
[283] Mesut Uçakan, age, s.137.
[284] *Milli Sinema Açıkoturumu*, s.45-47.

ve yaşayış şekline dayanır. (…) İslâm inancının yansıdığı bir film ancak Milli Sinema olabilecektir. Milli Sinema'nın bu temel ve asli niteliğine ulaşana kadar arada basamak vazifesi gören bütün diğer eski tarifler artık değerini kaybetmiştir."[285] demektedir.

"…Milli, Beyaz veya Dini, adına ne dersek diyelim ülkemizdeki milli sinema anlayışının başlangıcı olarak kabul edilen[286] ilk belge Necip Fazıl Kısakürek'in, *Büyük Doğu* dergisinin 17 Eylül 1943 tarihli 1. sayısında "Beyaz Perde" ara başlığı ile yayınladığı yazısı olmuştur. Kısakürek bu yazısında sinema hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "Sinema, fikir ve ruhun emrine geçtiği takdirde şüphesiz ki azametli bir imkân ve inşa planı… Fakat bütün bu planı dolduran cevher, bütün hüneri, körkütük nefsleri lif lif cezp etmekten ibaret bacak ve vücut hazretleridir. Gerisi, sadece bu (hüdayı nabit) kıymetin etrafında, bir yüzüğün ana taşını halkalayan kırıntı mücevherler gibi bir şey…"[287]

Bu ilk kıvılcımdan sonra çok nadir de olsa muhafazakar yayın organlarında bazı yazılar (Örneğin; 19 Mayıs 1952, Büyük Doğu, Vedat Örfi Bengü; Mart 1963, Çağrı dergisi, Ahmet Güner) yayınlanmış, fakat ilk defa "Milli Sinema" kavramını ortaya atan Yücel Çakmaklı olmuştur. Çakmaklı, Tohum Dergisi'nin Ağustos 1964 tarihli 11. Sayısında yayınlanan "Milli Sinema İhtiyacı" isimli yazısında "Türk sineması ancak köylüsü ve şehirlisi ile, manevi kıymetleri maddeden üstün tutan Müslüman Türk halkının inançları, milli karakterleri, gelenekleri ile yoğrulmuş, Anadolu gerçeklerini yansıtan filmler vererek Milli Sinema hüviyetine kavuşacağı aşikardır."[288] demektedir.

Bu tarihten sonra benzer yazılarda artışlar görülmüştür. Bunlardan Tohum Dergisi'nin Ekim 1967 tarihli sayısında "İslâm'ın Emrinde Sinema" adlı yazıda şöyle denilmektedir: "… Sinema, radyo gibi vasıtalar Asr-ı Saadet'te olsaydı büyük peygamberimiz (sav) acaba bunları men eder miydi? İlerlemekte ve cihazlanmakta düşmandan geri kalmamamızı

---

285 Salih Diriklik, "Milli Sinema Otokritiği", *Milli Gençlik*, (Mart 1975); Aktaran: Mesut Uçakan, age, s.181.

286 Hazar, agm, s.14.

287 Salih Diriklik, age, C. 1, s.17.

288 Yücel Çakmaklı, "Milli Sinema İhtiyacı", *Tohum Dergisi*, sy. 11(Ağustos 1964), s.3

tavsiye eden Resulullah, belki de bu aletleri yasaklamazdı. Hani aklıma gelmiyor değil. O zaman bu vasıtalar olsaydı da bugün Efendimiz'in Veda Hutbesi'ni O'nun sesinden dinleseydik."[289]

1968 yılında çok önemli Milli Sinema eserlerine imza atacak olan "Elif Film Kollektif Şirketi" kurulmuştur. Yücel Çakmaklı, Ergun Bayık ve Ali Osman Emirosmanoğlu'nun kurduğu bu şirket uzun yıllar muhafazakar kesimin tek film şirketi olma özelliğini de korumuştur. Şirketin ilk çalışması 1969 yılında çekilen "Kâbe Yollarında" isimli siyah-beyaz belgesel film olmuş ve Kayseri'den başlayarak bütün Türkiye'de gösterime giren bu eser büyük bir hasılat elde etmiştir. Bu belgesel filmin başarısından sonra Elif Film yeni ortakların da katılmasıyla daha da güçlenmiştir.

Milli sinema akımının ilk konulu filmi Şule Yüksel Şenler'in "Huzur Sokağı" romanından uyarlanan "Birleşen Yollar" filmi olmuştur. 1971 yılında vizyona giren "Birleşen Yollar", Türkan Şoray'ın tam tesettürlü gösterilmesi sebebiyle önemli bir olay olarak karşılanmıştır. Bazı şekli yanlışlar (gerçekliği sağlamak için sosyete hayatının çok açık gösterilmesi gibi) bir yana bırakılırsa, ilk milli sinema örneği oluşu, vermek istediği mesajı ağzında gevelemeden sunuşu ve de yoğun muhtevasıyla "Birleşen Yollar", bizzat onu üretenler tarafından bile uzun yıllar aşılamayan özellikte bir film sayılmıştır.[290]

Yücel Çakmaklı'nın çektiği "Birleşen Yollar" filmi, dinsel sömürü dışında, Türk insanını İslâmi değerler içinde alan yeni bir sinema anlayışını başlatmıştır. Bu, özünü Batı'da değil, kendi içinde, İslâm'da arayan bir milli sinema olmuştur. "Oğlum Osman", "Kızım Ayşe" ve "Memleketim" filmleri 1974 yılına dek sürdürülen Milli Sinema anlayışının ilk ürünleri olmuşlar ve Çakmaklı, bu anlayış doğrultusunda Batı kültürü karşısında yolunu şaşırıp sonra da kendi öz kaynaklarına dönen, huzura kavuşan Müslüman gençlerin değişim öykülerini sergilemiştir.[291]

1971 yılında milli sinema akımının en önemli kurumu olan MTTB Sinema Kulübü kurulmuştur. Kulüp, teorik ve pratik alanda Milli Sinema

---

289 Akif Can, "İslâmın Emrinde Sinema", *Tohum Dergisi*, sy. 32, (Ekim 1967), s. 27
290 Salih Diriklik, age, C. 1, s.39
291 Özgüç, *Türlerle Türk Sineması*, s.189.

akımını geliştirmiş, birçok yönetmen, senarist ve teknik eleman yetiştirmiştir. Ayrıca düzenlediği açıkoturumlar ve film gösterimleri ile Türk sinema kurumları arasında da önemli bir yere sahip olmuştur.

Gerek pratik gerekse teorik alandaki yoğun çalışmalar sebebiyle 1973-1975 yılları arasını "Milli Sinema'nın Altın Çağı" olarak tanımlamak mümkündür. Bu yıllar fikri planda yoğun çalışmalar, sinema üzerine yayınlanan dergi ve kitaplar, tartışmalı açık oturumlar ve ortaya konan sinema eserleri ile verimli bir dönem olmuştur.[292]

10 Mart 1973'te MTTB Sinema Kulübü tarafından "Milli Sinema Açık Oturumu" düzenlenmiştir. Ulusal sinemacılardan Halit Refiğ, Metin Erksan, Duygu Sağıroğlu ve milli sinemacılardan Yücel Çakmaklı ile Salih Dirklik'in katıldığı açık oturumda mili sinema ile ulusal sinemanın benzerlik ve farklılıkları müzakere edilmiştir.

Bu yıllarda MTTB Sinema Kulübü'nden, Salih Diriklik, Mehmet Kılıç, Cengiz Özdemir, Tufan Güner, Abdurrahman Dilipak, Faruk Aksoy, Ahmet Ulueren, Şemsettin Erdem ve Mesut Tümay (daha sonra Mesut Uçakan da gruba dâhil olmuştur.) isimli dokuz üniversiteli genç, ilk sinema filmlerini çekmek için bir araya gelmişlerdir. Yaş ortalamaları yirmi üçü geçmeyen ve kimi sinema yazarı, kimi reji asistanı, kimi kameraman ve kimi de yayıncı olan bu gençler kendilerine "Akın Grup" ismini vermiş ve amaçlarını şu şekilde ifade etmişlerdir: "Biz bir film şirketi kuracağız ve her türlü Yeşilçam kalıplarından uzak olarak İslâm düşünce ve yaşayış biçimini sinemada yansıtmaya çalışacağız."[293] Akın Grup, "Grubumuz, çağın zorlamaları karşısında Müslüman duyarlılığının bir direnişi ve tebliğ sorumluluğunun idraki ile doğdu."[294] sözleriyle başlayan bir bildiri ile Türk sinemasına fiilen katılışlarını, ihtilal heyecanı içinde bir manifestoyla tüm sinema çevrelerine duyurmuşlardır. Onların bu çıkışları aynı zamanda Milli Sinema'nın politik yönünü de belirleyen bir hareket olmuştur.[295]

---

[292] Salih Diriklik, age, C. 1, s.59

[293] Mesut Uçakan, age, s.173.

[294] Mesut Uçakan, age, s. 185

[295] Fuat İnci, *Milli Sinema ve Yücel Çakmaklı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1996), s.26.

Akın grup üyeleri Burak Film adlı bir şirket kurarak film çalışmalarına başlamış ve "Gençlik Köprüsü/Yarın Elbet Bizimdir" adlı bu filmin senaryosunu beraberce hazırlamışlardır. Sermaye temini için de zengin Müslümanlara gitmiş, hisse senedi satmaya çalışmış fakat bir türlü istenen maddi imkân elde edememişlerse de Elif Film'in sahibi Ali Osman Emirosmanoğlu'nun yardımıyla bölge film işletmelerinden senet almayı başarmışlardır. Fakat 36 gün süren çekimler sırasında maddi sıkıntılar sürekli hissedilmiştir. Paralarını alamayan set işçilerinin tahammülü kalmamıştır, yönetmen sete gelmeye çekinir olmuştur. Bu yüzden filmde, Salih Diriklik'in ismi yönetmen olarak görünmesine rağmen, para sıkıntısına dayanamayan Diriklik, Mesut Uçakan'ı ön plana itmiştir. Bu olumsuzluklar yüzünden film normalin üstünde bir maliyetle -625.000TL- tamamlanabilmiştir.

Akın grubun karşılaştığı ikinci problem de "Gençlik Köprüsü"nün Sansür Kurulu tarafından oybirliği ile yasaklanması olmuştur. Bazı siyasilerle yapılan görüşmeler sonucunda Sansür Kurulu 3-2 oy çokluğu ve bazı sahnelerin çıkarılması şartı ile filmin gösterimine izin vermiştir. Sansür Kurulu'nun kararına rağmen hiçbir sahnesi kesilmeyen film Anadolu'da büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Fakat borç alınan bölge işletmelerinden herhangi bir kâr elde edilememiş ve yaşanan sıkıntılardan sonra Akın Grup üyeleri dağılmıştır. Bir kısmı sinemada varlıklarını sürdürmeye çalışırken büyük çoğunluğu sinema çalışmalarına bir süre ara vermişlerdir.

Akın Grup'un dağılmasından bir süre sonra, grubun milliyetçi kanadının Orhun Filmcilik A.Ş'yi, muhafazakâr kanadının ise Sur Filmcilik ve Reklamcılık A.Ş.'yi kurmasıyla Elif Film'in misyonuna yardımcı olacak iki şirket daha ortaya çıkmıştır.

Bu yıllarda Salih Diriklik doktorluk mesleğine geri dönmüş, Mesut Uçakan ise Sur Film'in çalışmalarıyla ilgilenmiştir. MTTB Sinema Kulübü başkanı olan Mesut Uçakan'ın yerine bu görevi yapabilecek gönüllü bir genç bulunamaması üzerine 26 Şubat 1977 günü kulüp son çalışmasını –Gençlik Köprüsü filminin gösterimi ile- yapmış ve böylece 6 yıl boyunca alanında çok önemli bir boşluğu dolduran "Milli Sinema Okulu" kapanmıştır.

MTTB Sinema Kulübü, dört senarist-yönetmen (Salih Diriklik, Mesut Uçakan, Mehmet Kılıç, Tufan Güner), üç senarist (Mustafa Topaloğlu, İbrahim Tabakoğlu, Ergun Sözen), üç prodüktör (Cengiz Özdemir, Ahmet Ulueren, Ö.Lütfi Tekinkaya), iki kameraman (Faruk Aksoy, Mehmet Gün), bir sanat yönetmeni (Şemsettin Erdem) ile birçok sinema yazarı (Salih Gökmen, Mesut Tümay, Mehmet Kılıç, Mustafa Topaloğlu, İbrahim Müridoğlu, Ergun Sözen, Emrah Doğan vs.) yetiştirmiştir.[296]

Sur Film "İlenç", Orhun Film ise "Güneş Ne Zaman Doğacak" filmleriyle ilk eserlerini vermişlerdir. Bunlardan "Güneş Ne Zaman Doğacak", sol grupların stüdyoyu basıp filmi yakmaya çalışmalarına, sloganlar atıp seyirciyi rahatsız etmelerine, afişleri yırtmalarına rağmen büyük bir ilgi görmüştür. Ancak gösterim sırasında Beşiktaş'taki Yumurcak Sineması sahnesine atılan bir bomba, filmin İstanbul gösteriminin iptal edilmesine sebep olmuş, Anadolu'daki gösterimler ise Adana ve Maraş'taki bombalama olaylarına kadar beklenenin üstünde bir ilgiyle devam etmiştir. Kahramanmaraş'ın Çiçek Sineması'nda gösterime giren film sol grupların sinemaya bomba koymaları ile sabote edilmiş, bu yüzden başlayan çatışma 104 kişinin öldüğü, 130 kişinin yaralandığı, birçok ev ve dükkanın yakıldığı Maraş Olayları'na sebep olmuştur.[297]

TRT Genel Müdürlüğü'ne Şaban Karataş, Nevzat Yalçıntaş gibi isimlerin getirilmesiyle Yücel Çakmaklı'ya TRT yolu açılmış ve Yeşilçam'dan ekrana geçip dizilere imza atmaya başlamıştır.[298] 1975 yılında göreve başlayan Mili Sinema'nın usta yönetmeni bu süre içinde maddi sıkıntı çekmeden TRT adına birçok film ve dizi yönetme imkanı bulmuştur.

1982 yılından sonra Milli Sinemacılar bir süre eğitim videoları ve belgeseller yapmışlardır. "Aşk ve Secde" (Mesut Uçakan), "Türkiye'de İslâm Gerçeği"(Tuncay Öztürk), "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" (Tuncay Öztürk), "İnanç ve Namaz" (Ümit Şimşek), "Vakıf Şehir İstanbul"(Haşim Vatandaş), "Namaz Öğreniyorum" (Haşim Vatandaş) ve "Hacca Gidiyorum" (Salih Diriklik) bunlardan bazılarıdır. Salih Diriklik 1991 yılında

[296] Salih Dirklik, Fleşbek, s.197
[297] Salih Diriklik, age, C. 1, s.214-216.
[298] Hazar, agm, s.16.

hazırladığı "Müslüman'ın 24 Saati" ve "Müslüman'ın 365 Günü" videolarıyla bu seriyi devam ettirmiştir.

Salih Diriklik'in katılımından sonra Sur Film'de köklü değişikliklere gidilmiş, 1985 yılında şirketin adı Atlas/TVS A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Eski ortaklardan Ziya Yediyıldız ile Yılmaz Yalçın'ın yerini Mehmet Kılıç ve Osman Sınav'ın alması, Salih Diriklik, Mesut Uçakan ve Sami Kılıç'ın kurucu üyeliklerinin ise devamı kararlaştırılmış ve Salih Diriklik şirketin yönetim kurulu başkanı olmuştur.[299] 1987 yılında TRT'nin sözleşmeli yönetmenliğe kabul ettiği Salih Diriklik TRT adına "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu", "Uzak Kentin İnsanları"(aslında yönetmen Mesut Uçakan, yapımcı Salih Dirikliktir.) gibi eserler vermiştir. Bu dönemde Yücel Çakmaklı,(Osmancık, Kuruluş vs.) Mesut Uçakan,(Kavanozdaki Adam) gibi birçok milli sinemacı TRT adına film yönetme imkânı bulmuştur. Fakat 1988'de Cem Duna'nın TRT Genel Müdürü olmasından sonra Milli Sinemacılara TRT'nin kapıları kapanmış, bu tarihten sonra teklif edilen bütün eserler reddedilmiştir.

1988 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı "Sahibini Arayan Madalya", "Emre", "Yusufçuk" gibi filmler yaptırarak sinemaya ilgi göstermeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı adına da "Çocuk ve Din" adlı altı bölümlük bir dizi çekilmiştir.

Mesut Uçakan'ın yönettiği Reis Bey filmi 1989 yılında gösterime girmiştir. Bu film Milli Sinemacılara pazarlama ve üslup açısından yenilikler getiren bir film olmuştur. Öncelikle filmin gösterimini üstlenen Atlas/TVS, piyasa işletmecilerine bağlanmak yerine özel film pazarlama yönetimini tercih etmiş, her şehirde bir hafta vizyonda kalmak yerine bütün seyirciler birkaç seansa sıkıştırılarak boş salonlarla vakit kaybedilmemiştir. Ayrıca Anadolu gösterileri için çeşitli vakıf ve kuruluşların şubelerinden de faydalanılmıştır. Bu yöntem ile tatminkâr sonuçlar alındığı için sonraki birçok film de (Minyeli Abdullah gibi) bu şekilde pazarlanmıştır. Reis Bey filmindeki ikinci yenilik ise batılın açıkça tasvir edilmeden verilmesi olmuştur. Önceki filmlerde milli sinemacılar eleştirdikleri hususları (içki, eş aldatma, dekolte giyme gibi) gerçekçilik adına bütün çıplaklığıyla ortaya

[299] Salih Diriklik, age, C. 1, s. 274

koyarken bu filmde mantıklı bir yol izlenerek bu hataya düşülmediği görülmektedir.

Türk sinemasının devlet desteğiyle ayakta durmaya çalıştığı bir yıl olan 1990'ın en büyük özelliği, Müslüman sinemacıların piyasadaki varlıklarını önemli ölçüde hissettirmeleri olmuştur. Feza Film, "Minyeli Abdullah 1" ve "Minyeli Abdullah 2"yi çekerken Atlas/TVS de "Yalnız Değilsiniz" adlı bir film çekmiş ve üst üste vizyona giren bu filmler, elde ettikleri büyük hâsılatlarla hem sektörün hem de kamuoyunun dikkatini üzerlerine toplamışlardır.[300]

İzleyiciler kendi manevî değer ve kültürüne bağlı filmler görmek özlemiyle salonlar kurmuşlar ve 'Minyeli Abdullah' filmi gösterildiğinde salonları doldurmuşlardır. 1989-90, 1990-91 sezonlarında bütün Amerikan filmleri de dahil olmak üzere en çok izlenen film "Minyeli Abdullah" olmuştur."[301]

"Şubat ayında vizyona giren "Minyeli Abdullah 1" filmi beklenenin üstünde ilgi görmüş, Haziran ayına kadar Türkiye çapında 107 sinemada gösterilen film 400 bin kişi tarafından seyredilmiş ve 982 milyon TL hâsılat elde etmiştir."[302] "Minyeli Abdullah 2" filmi ise ilkinin yarısı kadar seyirciye (190 bin) ulaşabilmiştir. Bu dönemde çekilen diğer film ise "Yalnız Değilsiniz" olmuş, başörtüsü yasağı'nın işlendiği film de 250 bin seyirciye ulaşmıştır.

Sinema alanındaki bu gelişmeler bazı şirketlerin sinemaya ilgi duymasını sağlamıştır. Bunlardan biri olan Yimpaş Holding, Atlas/TVS A.Ş.'ye ortak olmuş, şirketin adı Atlas-Nehir İletişim A.Ş. olarak değiştirilmiş ve sermaye artırımına gidilmiştir.

1990 yılı teorik çalışmaların yapılması açısından da önemlidir. 16 Haziran 1990'da İSAV (İslâmi İlimler Araştırma Vakfı), "Sinema, Tiyatro ve TV Konusunda Müslümanların Alması Gereken Tavır" sempozyumu düzenlemiştir. Bu sempozyuma Ali Özek, Yücel Çakmaklı, Mesut

---

300 Salih Diriklik, age, C. 2, s. 35

301 Tuba Özden, "'Millî Sinema' Dönüyor", http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-13667-millî-sinema-donuyor.html ; Erişim: 24.01.2010.

302 Salih Diriklik, age, C. 2, s. 56

Uçakan, Ali Rıza Demircan, Hekimoğlu İsmail, Osman Sınav, Ali Osman Emirosmanoğlu gibi birçok sanatçı ve düşünür katılmıştır. İSAV, bir yıl sonra da "Görsel Sanatlar ve İslâm" adlı bir panel düzenleyerek bu konuya verdiği önemi göstermiştir. Bu panelin ilk bölümünde "Sanata Genel Bakış ve İslâm'da Sanat", "Sinema Alanında Çekilen Sıkıntılar", "Sinema ve Tiyatronun Sorunları", "Örf-Adet ve İnançlarımızın Yaşatılmasında Sinema ve Tiyatronun Önemi" gibi konular ele alınırken, ikinci bölümde Müslüman yapımcıların film üretirken karşılaştıkları sorunlar fıkhi açıdan ele alınmıştır.

İSAV'ın çalışmasından yaklaşık bir ay sonra Sinegraf Şirketi'nde bir toplantı daha yapılır. Bu toplantının amacı sağ görüşe sahip sinemacıları bir araya toplayacak "Türk Sinema Vakfı" adlı bir oluşum meydana getirmektir. Atlas/TVS (Salih Diriklik, Mesut Uçakan), Tele Çizgi (Hasip Mengi, Dursun Güleryüz), Yadel Film (Kamber Sarıkurt), Sinegraf (Osman Sınav, Osman Kara), TGRT (Nazif Tunç), Akademi Ajans (Mehmet Taşdiken), Siyah Kalem (Cengiz Özdemir), Altınkesit (İsmail Güneş, Saadettin Batu), Elif Video (Haşim Vatandaş), Ajans 1400 (Tuncay Öztürk), Türkuaz (İsmail Üçüncü) adlı firma temsilcilerinin yanı sıra Abdurrahman Şen, Şemsettin Erdem, Mehmet Soyak, Üstün İnanç ve Faruk Aksoy'un da katıldığı bu toplantılar kısa aralıklarla Atlas/TVS ve Tele Çizgi'de de tekrarlanmıştır. "11 Ağustos Cumartesi günü Akademi Ajans'ta yapılan son toplantıda vakıf senedi dahi hazırlanmış olmasına rağmen kurulacak vakfın marjinal kalacağı, piyasada sun'i bir bölünmeye sebep olacağı görüşü ağır basmış ve bu olumlu çabanın arkası gelmemiştir."[303]

1991 yılında Müslüman camiada yeni (O tarihe kadar sadece Elif Video vardı.) animasyon şirketleri kurulmaya başlanmış ve ilk eserlerini de bu yıl içinde vermişlerdir. Bu şirketler; Teleçizgi (Analı Kuzu, Kınalı Kuzu), Denge Animasyon (Keloğlan Büyüler Aleminde) ve Göreme Animasyon (Nasreddin Hoca, Mevlana, Yunus Emre)'dur.

Bu dönemde Yücel Çakmaklı'nın yönettiği "Sahibini Arayan Madalya"(38 bin seyirci) ve Ünal Küpeli'nin yönettiği "Benim Zaferim"(3

---

[303] Salih Diriklik, age, C. 2, s. 59

bin seyirci) beklenen seyirciyi toplayamazken "Çizme" (İsmail Güneş) ile "Sürgün" (Mehmet Tanrısever) son derece başarılı yapımlar olmuşlardır.

Mehmet Tanrısever'in ilk yönetmenlik denemesi olan "Sürgün" İtalya'da yapılan 45. Salerno Film Festivali'nde ikincilik ödülü kazanmıştır. Finale kalan 19 film arasından sıyrılarak İtalya Cumhurbaşkanlığı Gümüş Plaketi'ni alan "Sürgün" bir hafta sonra Taşkent'te yapılan 11. Taşkent Film Festivali'nde de ikincilik (Gümüş Simurg) ve "İlk Filmini Yapan En İyi Yönetmen" ödülünü kazanarak ilk başarısının tesadüf olmadığını ortaya koymuştur.[304] Sürgün bundan bir yıl sonra, 16. Philadelphia Uluslararası Film Festivali'ne de katılarak 124 film arasından birinci seçilmiştir.

19-24 Ekim 1992 tarihleri arasında yapılan 29. Antalya Altın Portakal Film Festivali'ne 15 film katılırken bunlardan beş tanesinin milli sinemacılar tarafından çekilmesi dikkat çekmiştir. Bişr-i Hafi (Yücel Çakmaklı), Çizme (İsmail Güneş), Sevdaların Ölümü (Mesut Uçakan), Sürgün (Mehmet Tanrısever) ve Kapıları Açmak (Osman Sınav) filmlerinin katıldığı[305] şaibeli festivalde sadece Kapıları Açmak filmine üçüncülük ödülü verilmiştir. Yurtdışında birçok ödül alan "Sürgün" filminin görmezden gelinmesi jürinin yanlı davrandığı söylentilerini kuvvetlendirmiştir.

Bu yıllardan sonra Müslüman camiada özel TV kurma çalışmaları hız kazandığı için film yapımında önemli ölçüde azalma olmuştur. Bu yıllarda çoğunlukla TGRT için "Ali Semerkandi Hz.", "İsmail Fakirullah Hz.", " İbrahim Hakkı Hz.", "Abdulkadir-i Geylani Hz." gibi Hazretli filmler furyasını hatırlatır şekilde özensiz yapımlar üretilmiştir. "Rehber İnsanlar Serisi" adı verilen bu filmler sanat değeri düşük filmler olmuş ve arzu edilen seyirciyi de toplayamamıştır.

Bu dönemde çekilen nadir değerli filmlerden biri de Mesut Uçakan'ın yönettiği "Kelebekler Sonsuza Uçar" filmi olmuştur. Film, çok sayıda seyirci toplamasının yanında BİRSAD ve Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 1993 yılının en iyi sinema filmi seçilerek önemli bir başarıya imza atmıştır.

---

304 Salih Diriklik, age, C. 2, s. 203.
305 Salih Diriklik, age, C. 2, s. 207

1990'lı yılların ortalarından itibaren Milli Sinemada bir durgunluk dönemi başlamıştır. Bunda ülkede yaşanan ekonomik ve siyasal krizlerin rolü büyük olmuştur. Yücel Çakmaklı, durgunluk döneminin sebeplerini "Bizlerin çektiği filmlerle Türk sinemasındaki hareketlilik ancak 4-5 sene devam etti. Bu sürecin bitmesinde 1991'deki Körfez Savaşı etkili oldu. O atmosferde film üretemezdik. Ardından 1994 krizi geldi. 1995'te ise siyasette parçalı bir yapı hakimdi. 28 Şubat sürecine girilmesiyle baskı ortamı oluştu. 1999'da ise deprem yaşandı. Bunu 2000-2001 yıllarında art arda yaşanan ekonomik krizler takip etti."[306] sözleriyle açıklamıştır.

Film yapımında yaşanan durgunluğun sebeplerinden biri de Mehmet Tanrısever (Feza Film) gibi sinemaya önemli miktarda sermaye yatıran kişilerin sinemadan uzaklaşmaları olmuş, 28 Şubat sürecinin baskı ortamı da sinemacıları etkileyince film üretimi uzun yıllar yapılamamıştır.

Çakmaklı'ya göre, ancak 2002'den sonra film yapılabilecek ortam doğmuştur. Bu zaman diliminde bir platform oluşturulmuştur. Mesut Uçakan, Yücel Çakmaklı, İhsan Kabil, Ali Osman Emirosmanğlu'nun da içinde yer aldığı platform, üç yıl boyunca hukukî sorunların giderilmesi için çalışmalar yapmıştır.[307]

2002 yılında AK Partinin iktidara gelmesi ve demokratikleşme çalışmalarına hız verilmesiyle 28 Şubat şokunu üzerinden atan milli sinemacılar hem yeni filmler yapmaya hem de söylemlerini yumuşatmaya başlamışlardır. Mesut Uçakan "Söylem biçimleri değişti. İdeolojik rüzgarlar geride kaldı. İnsanlar artık kendi hakikatinin peşinde. Evrenin varoluş sırlarını kurcalıyor. Dünya sinemasında da, Türkiye sinemalarında da esen rüzgar bu."[308] sözleriyle bu durumu ortaya koymaktadır.

2005 yılında Mesut Uçakan "Anne Ya Da Leyla", İsmail Güneş "The İmam" filmiyle sinemaya dönüş yapmışlardır. Mesut Uçakan'ın 9 Kasım

---

306 Tuba Özden, "'Millî Sinema' Dönüyor", http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-13667-millî-sinema-donuyor.html ; Erişim: 24.01.2010.

307 Tuba Özden, "'Millî Sinema' Dönüyor", http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-13667-millî-sinema-donuyor.html ; Erişim: 24.01.2010.

308 Mesut Uçakan, "Her Dönüş Bir Rüzgâra Gebe", *Sonsuzkare*, Ömer Çakkal (röp), sy. 6, (Eylül 2004), s.8.

2007'de gösterime giren[309] filmi "Anka Kuşu" da seyirciden ilgi görmeyen bir yapım olmuştur.

Seyirci tarafından ilgi görmeyen bu filmler hakkında Atilla Dorsay şöyle demiştir: "İki yönetmenin de, aslında bunca yıl sonra kendilerini yenilemek için ciddi bir gayret sarf ettiklerini, sinemalarının hikayelerini ve de anlatımını 70'lerin kıskacından kurtararak, daha çağdaş ve günümüzden temalar peşine düştüklerini belirtmeliyim. Ama ne yazık ki ikisinde de tam bir başarı söz konusu değildi."[310]

i. Son Dönem Türk Sineması

Başlangıcından beri Türk sineması dinî motifleri göstermeye çok da hevesli olmamıştır. Yeşilçam'da din imajı daha çok bir hoca tiplemesine sıkıştırılmış, hiç de sempatik bir portre çizilmemiştir. Din adamları, kara kaşların gölgesinde fırıl fırıl dönen bir çift göz, karışmış takma sakalın altında sağa sola eğrilen ağız ve koca göbeğin üzerinde buluşup ovuşturulan ellerle tanımlanmıştır. Genelde halkı ayaklandıran, menfaatinin peşinde koşan, fitne fücur bir kişi olarak ya da 'yalan yanlış' resmedilen bir cenazede, nikâh töreninde kullanılmışlardır.[311]

Türk Sineması yıllarca dine beyaz perdede yer vermemeyi, verdiğinde de yanlış ve olumsuz bir şekilde göstermeyi tercih etmiş, yeri geldiğinde hakaret etmiş, yeri geldiğinde hazretli filmlerle ticaretine alet etmiştir.

Son dönemlerde hemen her hafta vizyona yeni bir Türk filmi girmektedir. Korku sinemasından aksiyona, fantastikten tarihî örneklere kadar her çeşit film mevcuttur. Bu filmlere bakıldığında 'dinî temalara' rağbetin arttığı görülmektedir. 'Girdap', 'Takva', "Adem'in Trenleri" ya da 'Semum' gibi dini konuları merkeze alanların yanında 'Beş Vakit', 'Dabbe' gibi çıkışında dinden beslenenler de bulunmaktadır. Bunun yanında 'Araf', 'Kader' gibi isim konusunda dinden esinlenenler, 'Polis' veya 'Kurtlar

---

309 Anka Kuşu, http://www.imdb.com/title/tt0426899/ ; Erişim: 15.01.2010.

310 Atilla Dorsay, "Dinsel Filmler: İslâmî Sinema Yeniden Doğuyor mu?", *Sonsuzkare*, sy. 9, (Ocak 2006), s.3.

311 Tuba Özden Deniz, "Türk Sinemasının Dinle İmtihanı", http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=29814; Erişim: 17.03.2008.

Vadisi Irak'taki gibi senaryoda dinî motiflere yer verenler, 'Yumurta', 'Sıfır Dediğimde' gibi daha derin bir üslup seçenler, Ulak'taki gibi İslâmiyet, Hıristiyanlık ve diğer dinlerden, tabiri caizse 'küresel' bir din tasvir edenler de bulunmaktadır.[312]

Bu filmlerden bir kısmının samimi bir şekilde dini öğelere yer verdiği söylenebilir. Bu gruba "Kurtlar Vadisi Irak", "Yumurta", "Sıfır Dediğimde" gibi filmleri örnek gösterebiliriz. Diğerleri için ise bu samimiyetten bahsetmek mümkün değildir. "Takva", "Girdap", "Ulak" gibi filmlerde dine ya da dindara karşı takınılan saldırgan tavır gizli bir şekilde mevcuttur. Yıllardır Türk sinemasının kullandığı çirkin dindar tiplemeleri artık inandırıcılığını yitirdiği için bu sefer üstü kapalı saldırılarla aynı tavır devam ettirilmektedir.

Yukarıdaki iki gruba "Türk-İslâm Korku Motifi"ni oluşturmaya çalıştığı iddia edilen korku filmlerini de ekleyebiliriz. "Dabbe" ve "Semum" filmlerinin yönetmeni Hasan Karacadağ, eserlerinde Kur'ân-ı Kerîm'den yola çıktığını söylese de[313] ele alınan kavramlara zorlama yorumlar getirmiştir. Ayrıca bu tür filmlerin çocuklar ve gençler üzerinde ciddi etkiler bıraktığı için de faydasından çok zararı olmaktadır.

Amacı ne olursa olsun son yıllarda çekilen filmlerde din konusunda daha titiz davranıldığını söylemek mümkündür. Böylece Türk sineması yıllar boyu kendine küstürdüğü seyircisiyle barışmaya çalışmaktadır. "Eskiden dine küfretmeyi maharet sayan filmler vardı; Vurun Kahpeye, Yılanı Öldürseler… Fakat halk bundan rahatsız ve kimse artık buna cesaret edemez." diyen Hazar'a göre ortaya çıkan tablo umut vericidir. Sinema çevresi, kendi toplumuyla kaynaşırken halk da sinemayla barışmaya başlamıştır. Bazı yönetmen ve senaristlerin, dinî hassasiyetleri görmezden gelerek Türk halkının canını kamerayla acıtmaktan vazgeçmesi önümüzdeki yıllarda verimli bir döneme girileceğinin de habercisidir.[314]

---

312 Tuba Özden Deniz, "Türk Sinemasının Dinle İmtihanı", http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=29814; Erişim: 17.03.2008.

313 Büşra Gülcan, "Türk Korku Filmleri Kıyametinin Alameti Olan Film: Dabbe", *Hayal Perdesi*, sy. 8, (Mart-Nisan 2006), s.57

314 Tuba Özden Deniz, "Türk Sinemasının Dinle İmtihanı", http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=29814 ; Erişim: 17.03.2008.

İkinci Bölüm

BİR EĞİTİM ARACI OLARAK SİNEMANIN GÜCÜ VE BAZI FİLM TÜRLERİNİN DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EĞİTİM OLARAK SİNEMANIN GÜCÜ VE DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- BİR EĞİTİM ARACI OLARAK SİNEMANIN GÜCÜ

Sinema insan ve toplum üzerinde büyük bir güce sahiptir. Görsellikleri ile insanlar üzerinde gerçeklik duygusu uyandıran filmler kişilerin davranışlarını yönlendirebilmektedirler. İnsanların giyim-kuşamlarını, dünyaya bakışlarını etkileyebilmekte, hatta zayıf karakterli insanları şiddete sevk edebilmektedirler. Filmlerden etkilenerek işlenen bir çok cinayet bu durumu ortaya koymaktadır.

Sinema toplumu da yavaş ama kalıcı bir şekilde yönlendirir. Filmler; Kitap, gazete, dergi gibi yayınlardan çok daha fazla sayıda kişiye ulaşarak mesajını kitlelere iletebilmektedir. Ayrıca benzer mesajları yıllar boyunca aynı kitleye ilettiği için uzun vadede kalıcı etkiler bırakmaktadır.

Sinemanın insan ve toplum üzerindeki bu büyük etki gücü onu din eğitimi açısından hem büyük bir araç hem de büyük bir tehlike olarak ortaya koymaktadır. Bu bakımdan sinemanın insan ve toplum üzerindeki etki gücü iyi analiz edilmeli ve din eğitimine yardımcı bir araç olarak kullanmanın yolları bulunmalıdır.

1. Sinemanın İnsan Psikolojisi Üzerindeki Etkisi

Hz. Peygamberin "Beyanda (güzel ve etkileyici ifade) sihir vardır"[315] hadisini, günümüzde "Sinemada sihir vardır." şeklinde anlamak mümkündür. Hz. Muhammed (sav) zamanında insanlara en çok etki eden sanatlar şiir ve hitabet olmuştur. Bu nedenle Hz. Peygamber Hassân b. Sâbit, Ka´b b. Mâlik ve Abdullah b. Revâha gibi şair ve Sabit b. Kays gibi hatipleri yanında bulundurmuş ve yeri geldiğinde onlardan istifade etmiştir. Bu sahabiler şiir ve hitabeleriyle kafir ve müşriklerin moralini bozmak, Müslümanların moralini yükseltmek, savaş anlarında askerlere destek olmanın yanında insanların İslâm'a girmelerine de vesile olmuşlardır.

Temim kabilesi Hz. Muhammed'e (sav) gelerek şair ve hatipleriyle yarışma yapmak istediklerini söylemişler, Hz. Peygamber de onların şairlerine karşı Hassan b. Sabit'i, hatiplerine karşı da Sabit b. Kays'ı görevlendirmiştir. Bu iki sahabinin daha güzel şiir okuyup konuşma yapması üzerine Temim kabilesi toptan Müslüman olmuştur.[316]

Şiir ve hitabetin insan üzerindeki etkisi günümüzde çok daha güçlü bir şekilde sinemada bulunmaktadır. Sinema, şiir ve hitabetin kullandığı kelimelere ek olarak görüntü ve müziğin de etkisinden faydalanarak büyüsünü artırmaktadır. Filmler sahte gerçeklikler üreterek insanları büyülü bir atmosfere sokmakta, bu büyülü atmosfere giren bazı insanlar -özellikle de çocuklar ve gençler- hayal ile gerçeği birbirinden ayırt edememektedir. Bunun sonucunda çocuklar, filmlerde gördükleri davranışları taklit etmektedirler.[317]

Ülkemizde ve dünyada bu duruma örnek olabilecek birçok olay yaşanmıştır. Mersin'de "Pokemon" adlı çizgi filmden etkilenerek kendisini evlerinin balkonundan aşağı bırakan çocuk, hastanede olayın nasıl geliştiğinin sorulması üzerine "Ben Pokemon'um ve Pokemon gibi uçtum." demiştir.[318]

Sinemadan sadece çocuklar değil gençler de etkilenmektedir. Örneğin

---

[315] Sahih-i Buhari, Tıp 51.

[316] Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, tarihsiz, C.6, s. 520-522.

[317] Sezer Akarcalı, "Televizyon ve Şiddet", *Yeni Türkiye*, sy. 11 (Eylül-Ekim 1996), s. 553-560.

[318] Ali Şen, "İşte Gerçek Pokemon", *Milliyet Gazetesi*, 30.10.2000.

Kurtlar Vadisi Irak filmindeki Polat Alemdar karakterine özenip onun gibi giyinen, onun gibi konuşan, onun gibi davranan, hatta onun gibi silahla adam yaralayan gençler bulunmaktadır.[319]

Filmler kitap gibi okunmaz. Görülür, duyulur, içe aktarılır. Görüntüler akla değil, duygulara seslenir.[320] Film karakterlerinin fikirleri fikirlerimiz, zaferleri zaferlerimiz, yenilgileri mağlubiyetimiz olur. Onların giyim kuşam ve davranışları sokaklara taşınır.[321] İnsanlar kendilerini film karakteriyle özdeşleştirirler. Filmdeki olaylarla sadece zihinsel değil duygusal olarak da bir bağ kurarlar. Bu durum sinemanın insanlar üzerindeki etkisini artırır. Şiddet içerikli filmler içine kapanık çocukların daha da içine kapanmasına, korkularının artmasına sebep olurken dışa dönük çocukların saldırganlaşmasına yol açarlar.[322]

Filmlerde kullanılan şiddet görüntülerinin insanlar üzerindeki etkileri bilimsel olarak da kanıtlanmıştır.[323] 1961'de Albert Bandura tarafından yapılan bir deney şiddet görüntülerinin çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu deneyde çocuklar bir yetişkini, basit oyuncaklar ve şişme bir bebekle oynarken izlemişlerdir. Deney grubunda, yetişkin, şişme bebeği yumruklamış, ağaç bir çekiçle vurmuş, havaya fırlatmış ve odanın içinde rastgele tekmeler savurmuştur. Çocukların gözü önünde bu davranışları birkaç defa tekrarlamıştır. Kontrol grubunda ise, yetişkin sessizce diğer oyuncaklarla oynamış, şişme bebekle ilgilenmemiştir. Bir süre sonra, her çocuk şişme plastik bebeğin de bulunduğu oyuncaklarla 20 dakika yalnız bırakılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubundaki çocukların, kontrol grubundaki çocuklardan çok daha saldırgan davrandıkları görülmüştür. Deney grubundaki çocuklar, bebeği yumruklamış, tekmelemiş, hırpalayıp saldırgan yetişkinin söylediklerine benzer sözler söylemiştir.[324]

---

319 Nurettin Kurt, "Polat Alemdar'a Özenip Avukatı Dizinden Vurdu", *Hürriyet Gazetesi*, 20.05.2009.

320 Mustafa Ruhi Şirin, *Televizyon, Çocuk ve Aile*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006. S.115.

321 Robert K. Johnston, *Reel Spirituality; Theology And Film In Dialogue*, Baker Academic Publishing, Michigan 2006, s. 25.

322 Elif Arslan, "Televizyon Çağında Aile Olmak", *Diyanet Dergisi*, sy. 160, (Nisan 2004), s. 41.

323 Yaprak İşçibaşı, "Televizyondaki Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Saldırganlık Etkisi", *Kurgu Dergisi*, sy. 18, s. 81

324 Nurşen Adak, "Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet", *Bilig Dergisi*, sy. 30, s. 33.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, kan ve şiddet içeren, adam öldürülen filmleri izleyen çocukların bunun yanlış olduğunu idrak edemediklerini ifade etmiştir. İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre de çocuk beyni, şiddet görüntülerini gerçek gibi anlamakta, sürekli aynı görüntüleri gören çocuklar da bir süre sonra şiddete karşı hissizleşmektedirler.[325] Şiddet filmleri insanların zihin ve duygu dünyasını doldurmakta, bireysel çözülmeyi hızlandırmaktadır.[326]

Algılanan bilgilerin zihinde bıraktığı izler, insan davranışlarını etkilediği için insanlar –özellikle de çocuklar- gerçek ya da sahte olduğunun farkına varmaksızın filmlerde sunulanları örnek birer davranış kalıbı olarak kabul edip ona göre davranmaktadırlar.[327]

Bazı filmler insanları şiddete yöneltmekte, hatta bazen bunun yöntemini de özendirici bir şekilde öğretebilmektedirler. Burada her şiddet filmi izleyenin cinâyet işleyeceği iddia edilmemektedir. Ama bu filmler psikolojik yönden problemli olan, zayıf iradeli insanları bu tarz eylemlere sevk edebilmektedirler. Ayrıca normal insanlar için de uzun vadede etkili olabilmekte, safi zihinleri bulandırmaktadırlar. Şiddet filmlerinin normal insanlar üzerindeki etkisi yavaştır. Bu filmler insanların zihninde bir işaret bırakır, şiddetin olabilirliğini gösterir, şiddete alıştırarak normalleştirir ve böylece insanları şiddete eğilimli hale getirirler. Diğer yandan sadece şiddetin gösterilip çekilecek cezanın veya vicdan azabının gösterilmediği filmler şiddetin eğlenceli olabileceği mesajını da vermektedirler.[328] Örneğin "No Country For Old Man" (İhtiyarlara Yer Yok) filminde karizmatik bir seri katil karakteri çizilmiştir. Serinkanlılıkla cinâyetler işlenen filmde adeta cinâyetin övgüsü yapılmakta ve sıradan bir şeymiş gibi sunulmaktadır. Ayrıca filmde birçok cinâyet yöntemi de gösterilmektedir. Film seri katil

---

325 "Çocuklarımızı TV'mi Öldürüyor?", http://www.tumgazeteler.com/?a=3884128 ; Erişim: 23.11.2009.

326 Mustafa Doğan Karacoşkun, "Televizyon Yayınlarının Çocuk Ve Gençler Üzerindeki Olumsuz Etkileri", *Somuncubaba Dergisi*, sy. 67, (Mayıs 2006), s. 52.

327 Mehmet Küçükkurt, "Televizyon ve Çocuk", *Aile Yazıları 3*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 399.

328 F. Miguel Valenti, *More Than A Movie-Ethics In Entertainment*, Westview Press, Colorado 2000, s. 102.

olmak için iyi bir eğitim filmi gibidir. Bu tarz filmlerin özellikle şiddete meyilli insanlar üzerinde çok güçlü tesirler bırakacağı açıktır.

Çocuklar ve gençler filmlerde gördükleri şiddet olaylarını gerçek hayatta uygulayabilmektedirler. Bu duruma örnek olabilecek vakalardan birisi Fransa'da yaşanmıştır. 16 yaşındaki Tunus'lu bir genci 40 bıçak darbesiyle öldüren 18 yaşındaki kızla 17 yaşındaki sevgilisi polis karakolundaki ilk ifadelerinde cinâyeti Oliver Stone'un "Katil Doğanlar" adlı filminden etkilenerek işlediklerini itiraf etmişlerdir.[329] Buna benzer birçok olay ABD'de yaşanmıştır. Seri katil Nathaniel White, cinâyetleri "Robocop" filmlerinde gördüğü şekilde işlemiştir. Utah eyaletinde "Magnum Force" filminden etkilenen katiller bir markette bulunan 5 kişiyi sıvı lavabo açıcı içmeye zorlamışlardır.[330] Ayrıca 1978 yılında Rus ruletinden kaynaklanan 28 ölümden "The Deer Hunter" adlı film sorumlu tutulmuştur.[331]

Ülkemizde günlerce gündemden düşmeyen Münevver Karabulut cinâyetinin sebeplerinden birinin sinema olduğunu söyleyebiliriz. Münevver Karabulut ve Katili/sevgilisi Cem Garipoğlu olaydan birkaç gün önce "My Bloody Valentine" (Sevgililer Günü Katliamı) adlı filmi birlikte izlemişlerdir. Filmde yaşanan olaylarla gerçekleşen cinâyet arasında birçok benzerlik bulunmaktadır.

Filmde çoğu kazma ile öldürülen onlarca kişiden biri kafası kürekle bedeninden ayrılan bir kızdır. Münevver Karabulut'un da başı kesilmiştir. Filmdeki seri katillerden biri olan Tom Hanniger eski sevgilisini ve kocasını kıskançlık yüzünden öldürmek istemiştir. Cem Garipoğlu'nun da Münevver Karabulut'u böyle bir kıskançlık krizinden ötürü öldürdüğü ifade edilmiştir. Filmin sonunda Tom Hanniger yaralanmasına rağmen kaçmayı başarmış, işlediği cinâyetler yanına kâr kalmıştır. Buradan cesaret alan Cem Garipoğlu da aylarca polisten kaçmış ve kurtulabileceğini ümit etmiştir.

Sinema filmleri insan psikolojisini yalnızca olumsuz yönde etkilememekte, onun büyüsü insanlara faydalı şekilde de kullanılabilmektedir.

---

329 İbrahim Turan, "Televizyonun Birey ve Toplum Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri", *Diyanet İlmi Dergi*, C. 41, S. 1, s. 133.

330 F. Miguel Valenti, age, s. 15.

331 Terry Christensen, *Reel Politics: American Political Movies From Birth Of A Nation To Platoon*, Basil Blackwell Publishing, New York 1987, s. 6.

Günümüzde "Sinema-terapi/Film-terapi" adı verilen yöntemlerle psikolojik rahatsızlıkları olan insanlar tedavi edilebilmektedir. Bu yöntemde psikolojik rahatsızlığı olan kişilere hastalıkları ile ilgili filmler izletip film üzerinde konuşarak terapi uygulanmakta ve olumlu sonuçlar elde edilebilmektedir.[332]

Çoğunlukla şiddeti/cinâyeti özendirici bir tarzda sunan sinema, cinâyetin insan için ne kadar felaket olduğunu da ifade edebilecek güce sahiptir. Buna örnek olarak "Ostrov" (Ada) adlı film gösterilebilir. cinâyete teşebbüs eden bir insanın kırk yıl tövbe edişini ve sonunda ermesini anlatan bu film, cinâyeti değil tövbeyi destanlaştırmaktadır:

Şekil 1: *Ostrov Filmindeki Dua Sahnesinden Bir Görüntü*

1942 yılında kömür taşıyan bir yük gemisi Almanlar tarafından ele geçirilir. Alman subaylar gemide yakaladıkları er Anatoly'ye, komutanı genç subay Tikhon'u öldürmesi halinde ona dokunmayacaklarını söylerler. Anatoly bir süre tereddüt etse de Tikhon'u vurur. Tikhon denize düşer. Almanlar Anatoly'yi gemide bırakıp uzaklaşırlar. Ama gemiye koydukları bombayla gemi paramparça olur. Anatoly baygın bir halde sahile vurur. Yakınlardaki bir manastırın rahipleri Anatoly'yi kurtarırlar. Böylece Anatoly'nin 1976'ya kadar sürecek olan yeni hayatı başlamış olur.

Anatoly bazen kalorifer dairesindeki küçük odasında bazen de

332 Deniz Keziban Çakıcı, "Sinema, İz Bırakır… Değiştirir", Esma Belgin Özdemir (röp.), http://www.sinemalife.com.tr/oku.asp?makale_id=641 ; Erişim: 25.11.2009.

yakınlardaki ıssız bir adada Allah'ın kendisini affetmesi için sürekli dua eder. Özellikle adadaki pişmanlık sahneleri çok etkileyicidir. "Tanrım bu günahkar kulunu affet" diyerek gezinir, kendini yerlere atar. Ağlayarak "Tanrım beni yalnız bırakma. Ruhumu bu zindandan kurtar. Beni himayene al. Günahlarımdan arındır." diye dua eder.

Film boyunca Anatoly'nin dualarından sonra sahilde duran parçalanmış tekneler gösterilerek onun ruh durumu, çektiği acılar sembolize edilmektedir.

Sonunda Anatoly yaptıklarına pişmanlığı, tevbesi ve dualarıyla kerametler gösteren meşhur bir rahip haline gelir. Birçok insan onu ziyaret ederek derdine derman aramaktadır. Nitekim bunlardan birinde gayr-i meşru bir çocuğa hamile bir kadın gelir ve kürtaj için izin ister. Anatoly ona şöyle der:

" Onu öldürürsen bütün ömrün boyunca lanetini üzerinde taşırsın."

Kadın: Nereden biliyorsun?

Anatoly: Belki ben de birini öldürmüşümdür.

Anatoly bazen Tikhon'a da seslenerek af diler.

"Tikhon beni duyuyor musun? Tüm hayatımı biliyorsun. Nasıl ızdırap çektiğimi görüyorsun. Yaşayamıyorum ama ölemiyorum da. Yıllardan beri beni bir an olsun terk etmeyen bir günahla yaşıyorum. Tanrım bu göğsümün üstünde duran ağır yükten kurtar beni."

Tikhon ise aslında ölmemiş, yaralı olarak yüzüp kurtulmuş ve sonradan generalliğe kadar yükselmiştir. Anatoly'nin kerametlerini duyan Tikhon, psikolojik rahatsızlığı olan ve hiçbir doktorun tedavi edemediği kızını ona getirir. Anatoly adasında okuduğu dualarla kızı iyileştirir. Anatoly Tikhon'u tanısa da Tikhon henüz kiminle konuştuğunun farkında değildir. Aralarında şöyle bir konuşma geçer.

Anatoly: 1942'de Kuzey cephesinde esir düşmüştüm. Almanlar yoldaşımı vurursam beni bırakacaklarına söz verdiler.

Tikhon: Vurdun mu onu?

A: Evet Vurdum.

T: Bunu niye bana anlatıyorsun?

A: Çok yaşlandım ve bu günahla ölmekten çok korkuyorum.

T: Korkma, huzur içinde öl peder. O adamı tanıyorum. O adam kurtuldu. Sen onun sadece koluna ateş etmiştin. Büyük bir patlama oldu ve suya düştü. Sonra bir kütüğe tutunarak hayatta kaldı. Ertesi sabah da kurtuldu.

A: Beni affet.

T: Zaten affedildin.

A: Tikhon huzur içinde ol. Tanrı seni korusun.

Anatoly'nin ölürken yanındaki papazla yaptığı konuşma da son nefesine kadar akıbetinden endişe ettiğini göstermektedir.

Peder: Peder Anatoly ölümden korkmuyor musun?

Anatoly: Ölümden değil, Tanrı karşısında günahlarımın hesabını nasıl vereceğim diye korkuyorum.

"Ostrov" (Ada) filminde cinâyetin katil için ne kadar büyük bir azap olacağı, bir ömür boyunca sıkıntısının çekileceği etkili bir şekilde ifade edilmektedir. Ayrıca film insan hayatının önemini de vurgulamaktadır. Cinâyeti özendiren filmlerin aksine "Ostrov" tevbeyi ve duayı özendirmekte, insanlara cinâyetin sebep olacağı ızdırabı göstermektedir.

Sinema filmleri insanlara davranış modelleri sunar. Bunlar özellikle çocuklar için büyük bir taklit kaynağı olan modellerdir. Bireylerin ruhsal gelişiminde ve insan ilişkilerinin oluşumunda oldukça önemli bir işleve sahip olan taklit etme, filmlerin temel öğretme biçimine uygun düşmektedir.[333] Özellikle başka dinlere ait olan dini pratiklerin (dua, nikah vb.)[334] ve başka kültürlere ait olan yaşam biçimlerinin (flört, zayıf aile ilişkileri, özgür gençlik vb.) özendirici bir şekilde sunulması bireyin kendi kültürüne ve dinine yabancılaşmasına sebep olabilmektedir.[335]

Sinema bilinç düzeyinde etkili olduğu gibi bilinçaltını yönlendirmede de çok etkilidir. Bu bakımdan bir alt metne sahip olan filmler insanların

---

[333] İbrahim Alaattin Gövsa, Çocuk Psikolojisi, Hayat Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 84.

[334] Uğur Atan, *Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 1995), s. 39.

[335] Mustafa Doğan Karacoşkun, age, s. 51.

bilinçaltına hitap ederek onları yönlendirebilir, vermek istedikleri mesajları tepki toplamadan kabul ettirebilirler. Bilinçaltına hitap eden filmler propaganda hissi uyandırmadıkları için bilinç düzeyinde bir sorgulamaya tabi tutulmamakta, böylece daha etkili olmaktadırlar. Örneğin "Horton Hears A Who" (Horton) adlı animasyon filmin metninde materyalizmle ilgili hiçbir eleştiri yokken, alt metni tamamen bir materyalizm eleştirisidir. Bilinçaltına "görülmeyen, duyulmayan ve hissedilmeyen varlıkların var olabileceği" mesajı etkili bir şekilde verilmektedir.

2. Sinemanın Toplum Üzerindeki Etkisi

Sinema toplumu değiştiren, yönlendiren en etkili unsurlardan biridir.[336] Sinema gerçekliği çok güçlü ve inandırıcı bir biçimde sunması dolayısıyla insanlar yani toplum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ama bu gerçeklik, toplumun gerçeği değil, sinemanın yeniden ürettiği gerçekliktir.[337] "Yönetmenin anlatımı kurarken seçtiği dil, dünya görüşü, çevresine ve olaylara nasıl baktığı, filmsel anlatımı kurarken seçtiği konu, kamera, ses, renk ve aydınlatma düzenlemeleri, simgesel anlatımları özneldir ve dolayısıyla ideolojiktir. Sinema böylece kültürdeki egemen ideolojiyi sürdürebilir ya da onun tam karşısında eleştirel durabilir."[338]

Sinema, yeniden ürettiği gerçekliği kitlelere ulaştırma bakımından da eşsiz bir konuma sahiptir. Bu konuda onunla ancak –sinema filmlerini kullanmak şartıyla- televizyon bir yarışa girebilir. Bir fikri aktarma bakımından sinema filmleriyle kitap, gazete ve cami vaazları kıyaslandığında sinemanın topluma ulaşabilme kabiliyeti daha açık bir şekilde görülmektedir.

Bunu birkaç örnekle açıklamak aydınlatıcı olacaktır. 2009 yılında Türkiye'de en çok satan 20 kitabın toplam satış rakamı 2 milyondur. En çok satan kitap ise Elif Şafak'ın 400 bin adet satılan "Aşk" adlı romanıdır.[339]

---

336 Gülseren Güçhan, "Sinema-Toplum İlişkileri", *Kurgu Dergisi*, sy. 12, s. 62.

337 James Monaco, *Bir Film Nasıl Okunur?*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 249.

338 Alev Parsa, "Mutluluk Paradoksu, Greimas'ın Eyleyensel Örnekçesiyle", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (67-88), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 68.

339 Suat Kavukluoğlu, "Edebiyat Para Kazandırır mı?" http://www.ntv.com.tr/id/24997224/ ;

Dolayısıyla kitap satışlarında ciddi bir yükselmenin olduğu 2009 yılında bir kitap en çok 400 bin kişiye ulaşabilmiş, mesajını iletebilmiştir. Sağlıklı bir mukayese için buna şu bilgiler eklenebilir.

Ülkemizde kütüphanelere kayıtlı olan üye sayıları ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1
Türkiye'de Kütüphanelere Kayıtlı Üye Sayıları

YIL	Milli Kütüphane	Halk Kütüphaneleri	ÜniversiteKütüphaneleri
1998	-	495 571	-
1999	-	406 169	-
2000	-	387 572	-
2001	-	508 133	-
2002	21 239	424 493	717 256
2003	16,132	422 760	650,365
2004	14,644	418,067	905,732
2005	12,575	426,351	1 158 912
2006	8,400	485 216	1,119,258
2007	14,632	493 596	1,104,177

Kaynak: *"Kütüphane Türüne Göre Kütüphaneden Yararlanan Kişi, Kayıtlı Üye ve Personel Sayısı Verileri", http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=15&ust_id=5 Erişim: 21.11.2009.*

Tabloda da görüldüğü üzere 2007 yılı itibariyle Milli Kütüphane'ye 14.632, halk kütüphanelerine 493.596, üniversite kütüphanelerine ise 1.104.177 kişi kayıtlıdır. Ülkemizdeki kütüphaneler toplamda 1.612.405 üyeye sahiptirler.

2009 yılı kasım ayında Türkiye'de basılan gazetelerin günlük tirajları ise şöyledir:

Erişim: 21.11.2009

Tablo 2
2009 Yılı Kasım Ayında Türkiye'de En Çok Satılan
10 Gazetenin Günlük Tirajı

	Gazete	Net Satış
1	Z A M A N	846,809
2	POSTA	521,757
3	HÜRRİYET	455,927
4	SABAH	363,757
5	MİLLİYET	241,175
6	HABERTÜRK	228,443
7	P.FOTOMAÇ	179,375
8	VATAN	172,994
9	FANATİK	167,753
10	SÖZCÜ	157,877
	TOPLAM	3,335,867

Kaynak: *"Tiraj Raporu", http://www.nethaber.com/Ekonomi/123027/Gazete-bayilerinde-17-bin-952-adet-satan Erişim: 21.11.2009.*

Tabloda görüldüğü üzere ülkemizde bir gazete en çok 846.809 okura ulaşmaktadır. En çok okunan ilk 10 gazete ise 3.335.867 kişiye mesajını iletebilmektedir.

Yaygın din eğitiminin en önemli kurumlardan biri olan camiler ve burada yapılan faaliyetler göz önüne alındığında da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Ortadoğu'nun en büyük dördüncü camii kabul edilen Sabancı Merkez Camii 28 bin kişi kapasitelidir. Ortalama bir cami ise 3-5 bin kişiye aynı anda hizmet verebilmektedir. Dolayısıyla cami tamamen dolu olduğunda bile, vaazla ulaşılabilecek kişi sayısı genellikle 3-5 bin kişiyi ancak bulmaktadır. Merkezi vaazlarla bu rakam 100 bini bulsa bile filmlerin ulaşabileceği kitleye erişilemeyeceği ortadadır.

Ülkemizde gösterime giren filmlerle ilgili verilere bakıldığında ise yukarıdaki rakamların çok düşük kaldığı açıktır. Son yıllarda ülkemizde en

çok satan kitaplardan biri olan "Aşk" adlı roman 400 bin kişiye ulaşmıştır. 2009 yılında gösterime giren ve Türk sinemasının en çok izlenen filmi olan "Recep İvedik 2" filmi ise ülkemizde 4 milyon 330 bin 714[340], Avrupa'da ise 4 milyon 660 bin 305 kişi tarafından izlenmiştir.[341] İnternet üzerinden film izleme imkanı sunan onlarca web sitesinden yalnızca biri olan www.youtube.com'da "Recep İvedik 2" filmine ait videolar yaklaşık 200 bin kişi tarafından izlenmiştir.[342] Online olarak toplam kaç kişinin bu filmi izlediği, kaç kişinin Rapidshare, Bittorent gibi paylaşım sitelerini kullanarak internetten indirdiği, VCD ve DVD'si piyasaya çıktığında ne kadar satılacağı ile kaç adet korsan DVD'sinin satıldığı da bilinememektedir. Bu tespit edilemeyen izleyiciler de göz önüne alındığında bir filmin ne kadar büyük bir kitleye ulaşabileceği hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Hatta Türk sinemasının en az izlenen 18 filminin toplam seyirci sayısının 87 bin olduğu[343] düşünüldüğünde bu rakamın bile ortalama kitap satışlarına göre yüksek olduğu görülecektir.

Ülkemizde en çok izlenen filmler ve seyirci sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3
Türkiye'de En Çok İzlenen Filmler ve Seyirci Sayıları

	Filmin Adı	İlk Gösterim Tarihi	Seyirci Sayısı
1	Recep İvedik 2	12.02.2009	4.330.714
2	Recep İvedik	22.02.2008	4.301.641
3	Kurtlar Vadisi Irak	03.02.2006	4.256.566
4	G.O.R.A	12.11.2004	4.001.711
5	Babam ve Oğlum	18.11.2005	3.837.876

340 "Türk Film Sektörünün Hızlı Yükselişi", http://www.beyazgazete.com/turk-film-sektorunun-hizli-yukselisi.html ; Erişim: 21.11.2009.
341 "Recep İvedik James Bond'la Yarışıyor", *Star Gazetesi*, 17.05.2009.
342 http://www.youtube.com/watch?v=AKhOsLgtxQE&feature=related ; Erişim: 21.11.2009.
343 Mehmet Çalışkan, "Rekoru Tersten Kırdılar", *Sabah Gazetesi Günaydın Eki*, 28.11.2008.

6	A.R.O.G	05.12.2008	3.699.746
7	Vizontele	02.02.2001	3.308.320
8	Vizontele Tuuba	23.01.2004	2.894.802
9	Issız Adam	07.11.2008	2.724.510
10	Organize İşler	23.12.2005	2.617.452
11	Hababam Sınıfı Askerde	14.01.2005	2.586.132
12	Eşkıya	29.11.1996	2.572.287
13	Kahpe Bizans	21.01.2000	2.472.162
14	Muro	05.12.2008	2.305.462
15	Hababam Sınıfı 3,5	06.01.2006	2.069.720
16	Beyaz Melek	16.11.2007	2.030.444
17	Kabadayı	14.12.2007	2.002.005
18	Asmalı Konak – Hayat	17.10.2003	1.790.197
19	Hokkabaz	20.10.2006	1.710.212
20	O Şimdi Asker	21.03.2003	1.657.051

Kaynak: *"Turkey All Time Openings", http://www.boxofficemojo.com/intl/turkey/opening/ ve http://sakizimu.blogspot.com/2009/04/en-cok-izlenen-turk-filmleri.html Erişim: 21.11.2009*

Ülkemizde 2009 yılında en çok satılan 20 kitap yaklaşık 2 milyon adet satılmıştır. Diğer kitaplarla birlikte bu rakamın 5 milyonu bile geçemeyeceği açıktır. Halbuki 2008 yılında 38 milyonu aşkın kişi sinemaya gitmiştir. 2009 yılında bu rakamın 40 milyonu bulacağı tahmin edilmektedir.[344] Türkiye'deki sinemalarda izlenen filmlerin toplam seyirci sayıları yıllara göre aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

[344] Ceyhun Kuburlu - Hanife Baş, "ABD Gişede 10 Milyar Dolara Çıktı, Türkiye 200 Milyon Dolar Bekliyor", *Hürriyet Gazetesi*, 15.11.2009.

Tablo 4
Türkiye'deki Sinemalarda Gösterilen Filmlerin Toplam Seyirci Sayıları

Yıl	Sinema Salonu	Toplam Seyirci	Yerli Film	Yabancı Film
1997	344	11 344 427	2 467 300	8 877 127
1998	358	15 750 946	2 100 769	13 650 177
1999	516	15 329 132	2 097 503	13 231 629
2000	606	17 086 152	2 899 103	14 187 049
2001	580	16 905 737	3 289 438	13 616 299
2002	532	15 406 597	2 079 671	13 326 926
2003	826	14 503 052	2 923 286	11 579 766
2004	822	18 670 834	6 657 156	12 013 678
2005	987	18 001 466	6 795 791	11 205 675
2006	1 045	23 512 599	10 838 617	12 673 982
2007	1 140	20 659 569	7 712 626	12 946 943

Kaynak: *"Sinema, Gösterilen Film ve Seyirci Sayısı", http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=15&ust_id=5 Erişim: 21.11.2009.*

Bu kadar geniş kitlelere hitap edebilen sinema, topluma istediği gibi yön verebilen çok güçlü bir propaganda aracıdır. Bu özelliğinden dolayı 20. Yüzyılın başından itibaren birçok siyasi rejim tarafından propaganda amacıyla kullanılmıştır.[345]

Nitekim toplamda 1.4 milyar seyirci ve 10 milyar dolarlık gişe geliriyle[346] sinemanın dünyada en etkin olduğu ve sinemaya gitmenin neredeyse ibadet konumuna yükseldiği[347] yer olan ABD'de başkanlık seçim-

[345] Ayşe Betül Aksu, *Medya Çocuk ve Din Eğitimi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE 2004), s. 26

[346] Ceyhun Kuburlu- Hanife Baş, age.

[347] Clive Marsh, *Cinema And Sentiment*, Paternoster Press, London 2004, s.6.

lerinde Hollywood'un etkisi büyüktür. 1996 seçimlerinde Bill Clinton'ı destekleyen Hollywood gerek maddi yardımları gerekse de Clinton'ın halk tarafından sevilmesini sağlayacak filmlerle seçimi kazanmasına etki etmişlerdir. Bill Clinton'dan bekledikleri siyasi desteği bulamadıklarında ise başkanı "tecavüzcü, seks manyağı" olarak gösteren filmler yaparak halkın gözünden düşmesini sağlamışlardır. Sonraki seçimlerde Arnold Schwarzenneger ve Bruce Willis'in açık desteğini alan George Bush iktidara gelmiştir. Bu nedenle "Kim Beyaz Saray'a yerleşmek istiyorsa Hollywood'a yakınlaşmalı ve insanların sinema salonlarına akmasını sağlamalıdır" denilmektedir.[348]

Hollywood aynı zamanda ABD'nin gayri resmi propaganda aracıdır. 1942 yılında F. Roosewelt'in John Ford ve Frank Capra gibi yönetmenlere film sipariş etmesinden beri Hollywood ve Washington-Pentagon sıkı bir ilişki içindedir.[349] Hollywood filmler aracılığıyla bazen düşmanlar üreterek –komünist, faşist, Müslüman vb.-[350] Amerikan politikalarını meşrulaştırmakta bazen de kahramanlar üreterek –Rambo, Rocky vb.- halkın moralini yükseltmekte, cesaret vermektedir. Örneğin, Vietnam yenilgisinden 10 yıl sonra bile asker bulmakta zorlanan Deniz Kuvvetleri 1986 yılında gösterime giren "Top Gun" adlı filmin çekimlerine uçak gemileri ve pilotlarla destek vermiş, filmin beklenen ilgiyi bulması üzerine Deniz Kuvvetleri sinema salonlarının önlerine askere kaydolma büroları kurarak ihtiyacı olan askerleri temin etmiştir.[351]

Sinema bazen de yeni bir din oluşturabilecek kadar toplum üzerinde etkili olabilmektedir. Star Wars filminde kurgulanan Jedi dininin Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, İngiltere ve ABD gibi ülkelerde taraftar bulması buna örnektir. Günümüzde ingiltere'de 390 bin, Avustralya'da 70 bin

---

348 Efkan Canşen, "ABD Politikası ve Hollywood", *Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, C. 2, No:1, s. 107-113.

349 Jean Michel Valantine, *Hollywood, the Pentagon and Washington: The Movies And National Security*, Anthem Press, London 2005, s.6.

350 James Monaco, age, s. 267.

351 Mehmet Salim, "Milli Güvenlik Sineması Hollywood", http://www.sinemasinemadir.com /?ynt=icerikdetay&icerik=1&id=130# ; Erişim: 21.11.2009.

kişi Jedi dinine mensup olduğunu beyan etmiştir.[352] Ayrıca İngiltere[353] ve ABD'de Jedi kiliseleri kurulmuştur.[354]

Sinema o kadar büyülü bir atmosfer oluşturur ki insanlar onun hayal ürünü olduğunu unutarak kendilerini bu büyüye kaptırırlar. Filmdeki olaylar ve kişilerle duygusal bağlar kurarlar. Film aktris ve aktörleri bu büyüyü kullanarak insanların giyim kuşamına, saç stiline, yürüyüşüne etki ederler.[355] Filmin büyüsüne kapılan insanlar çoğu kez karakterleri ve olayları gerçek olarak algılarlar. Yüzlerce insanın Müslüman olmasına vesile olduğu ifade edilen Çağrı filminde Hz. Hamza'yı şehid eden Vahşi rolündeki Salim Gedara'nın işinden kovulması, yeni bir iş bulamaması, sokakta insanlar tarafından rahatsız edilmesi de sinemanın bu büyüsünün bir sonucu olsa gerektir.[356]

"Filmler, herhangi bir durumu yansıtmaktan çok, o durumun tasarlanan belli bir biçimini oluşturmak üzere seçilmiş ve birleştirilmiş temsili öğeler yoluyla birtakım tezler ileri sürer, bunu yaparken, seyirciye belli bir konumu ya da bakış açısını telkin ederler."[357] Filmler çoğu kez varolan ulusal kültürü yansıtmazlar. Onlar sonunda gerçek olarak kabul edilen fanteziler üretirler.[358]

Sinema toplumu yavaş ve derinden etkiler. Asla devrim yapamaz. Tek filmle kültürü değiştiremez. Ama yıllar içinde aynı mesajı işlediği yüzlerce filmle bu değişimi başarabilir. Sinema önce verdiği mesajlara toplumu alıştırır. Sonra da bu alışkanlık sonucunda iletilen mesajlar yadırganmaz ve topluma yerleşmeye başlar. "Bir âlim ipek elbise giyse halk hemen onu

---

352 "Star Wars Filmi Yeni Din Yarattı", *Hürriyet*, 29.08.2002.

353 "İskoç Polisinde Sekiz Jedi Çıktı", http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/04/090417_jedi.shtml ; Erişim: 18.11.2009.

354 http://templeofthejediorder.org/component/option,com_frontpage/Itemid,1/;Erişim: 18.11.2009.

355 İsmail Ekrem, "Medya Kıskacında Dil, Din ve Aile", http://www.medeniyet.org.tr/bulten / metinler.php?Kat_id=143 ; Erişim: 22.11.2009

356 "Mustafa Akad'ın İçinde Kalan İki Film Projesi", http://www.haber7.com/haber/20051111/ Mustafa-Akadin-icinde-kalan-2-film-projesi.php ; Erişim: 22.11.2009.

357 Ryan M ve Kellner D, *Politik Kamera*, Elif Özsayar (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1997, s.8

358 James Monaco, age, s. 250.

ayıplar, dedikodusunu yapar. Hâlbuki dedikodu yapmak ipek giymekten daha büyük günahtır."[359] sözü bu durumu çok güzel ifade etmektedir. Bir âlimin ipek giymesi nadir görülen bir durum olduğu için hemen tepki toplamakta, dedikodu yapmak alışkanlık halini aldığı için günah olarak algılanmamaktadır. İşte sinema böyle bir alışkanlığı sağlayarak toplumun değerlerini yıkabilmektedir.

Nitekim 1922 yılında Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen İstanbul'da Bir Facia-i Aşk[360] ve Nur Baba filmleri halkın değerlerine aykırı konular işlediği için tepki toplamış, film seti basılmıştır.[361] Fakat sonraki yıllarda toplum değerlerini yıkma adına daha cüretkar filmler çekilmesine rağmen bu tarz tepkiler ortaya çıkmamıştır.

M. Ertuğrul'un 'Karım Beni Aldatırsa' filminde ilk kez mayolu Türk kızlarını perdeye yansıtması[362] üzerine seyircinin gösterdiği tepkiyi, Enis Olcayto şu sözlerle ifade etmiştir: "O günlerde ilk defa tek parçalı kısa mayolu genç kızlar yan yana dizilip bacaklarını Can Can dansözleri gibi sağa sola sallayıp sonra havaya kaldırdıkları zaman, birçok sinema seyircisi başını önüne eğmiş ve 'Aman başımıza taş yağacak. Bu çıplak kızların bembeyaz bacaklarını dibine kadar açmak sadece ayıp değil, günah, günah.'" diyerek bağırmıştı. Film müstehcen olduğu için salonu terk edenler olmuş, fakat öte yanda sinemadan tepki göstererek ayrılan kişilerden çok daha fazlası birbirlerini iterek filmi izlemeye çalışmıştır.[363]

Eşlerin birbirini aldatması, serbest kız-erkek ilişkileri, dekolte giyim kuşam Türk toplumunun gerçekleri olmadığı halde Ertuğrul'dan beri devam eden filmlerle bir tabii karşılama tavrı üretilmiştir. Günümüzde artık bu tarz bir hayat yadırganmamakta, normal karşılanmaktadır. Önceleri sadece filmlerde görülen insanlar artık sokaklarda dolaşmaktadır. Türk toplumunun ahlaki yapısının bozulmasında sinemanın ciddi bir rolü vardır.

---

359 Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed el-Gazali, *Kimyâ-i Saâdet*, trc: A. Faruk Meyan, Bedir Yayınevi, İstanbul 1990, s. 309.

360 Agah Özgüç, *Türk Sinemasında İlk'ler*, s.30-31.

361 Muhsin Ertuğrul, age, s. 301.

362 Salih Diriklik, age, C. 1, s.13.

363 Mahmut Tali Öngören, age, s.67-68.

İnsanlara verilen isimleri incelediğimizde de sinemanın toplum üzerinde ne kadar etkili olduğu görülmektedir. Sinema bir ismi toplum belleğinden silebilecek ya da toplumda yaygınlaştırabilecek bir güce sahiptir. Örneğin "Şaban" filmleriyle sürekli aşağılanan "Şaban" ismi artık toplumumuzda çok az kullanılmaktadır. 1960 yılında Türkiye'de 3365 bebeğe Şaban ismi verilmişken 2008 yılında bu rakam sadece 225'tir.[364] "Hababam Sınıfı" filmlerinin etkisiyle yüzlerce kişi de mahkeme kararıyla Şaban olan adını değiştirmiştir.[365] Bu durum sinemanın toplumda yaygın olan bir ismi ortadan kaldırabilecek kadar güçlü olduğunu göstermektedir.

Sinema aynı şekilde karizmatik karakterlere verdiği isimleri de toplumda yaygınlaştırmaktadır. Türkiye'de en çok izlenen üçüncü film olan "Kurtlar Vadisi Irak" filmi ve en çok izlenen dizi olan "Kurtlar Vadisi" dizisinin karizmatik başrol oyuncusunun adı Polat'tır. Yıllara göre Polat ismi verilen bebeklerin sayısı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5
Polat İsmi Verilen Bebeklerin Yıllara Göre Dağılımı

1923'TEN BU YANA POLAT ADI VERİLEN KİŞİ SAYILARI			
DOĞUM YIL	**SAYI**	**DOĞUM YIL**	**SAYI**
1923	18	1966	41
1924	16	1967	34
1925	14	1968	37
1926	9	1969	52
1927	8	1970	66
1928	10	1971	65
1929	19	1972	110
1930	15	1973	98
1931	16	1974	99

[364] 14/04/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün Cevabı.
[365] 28/10/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün 582 Sayılı Cevabı.

1932	28	1975	78
1933	46	1976	226
1934	33	1977	245
1935	34	1978	170
1936	42	1979	173
1937	44	1980	178
1938	37	1981	127
1939	32	1982	121
1940	39	1983	127
1941	21	1984	143
1942	21	1985	120
1943	25	1986	108
1944	20	1987	101
1945	24	1988	106
1946	26	1989	88
1947	22	1990	80
1948	15	1991	58
1949	18	1992	74
1950	30	1993	71
1951	19	1994	57
1952	20	1995	55
1953	28	1996	66
1954	27	1997	79
1955	42	1998	93
1956	42	1999	90
1957	25	2000	114
1958	27	2001	122
1959	37	2002	139

1960	46	2003	426
1961	39	2004	1107
1962	45	2005	879
1963	43	2006	909
1964	40	2007	537
1965	43	2008	512

Kaynak: *28/10/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün 582 Sayılı Cevabı.*

Tablodaki verilere baktığımızda Polat ismindeki en hızlı artışların 1976 ve 2003 yıllarında olduğu görülmektedir. 1976'daki artışı iki yıl öncesinde gerçekleşen Kıbrıs Harekatı ile açıklamak mümkündür. "Demir, çelik, zırh, güçlü kuvvetli kimse"[366] anlamlarına gelen Polat isminin bu savaş ortamından etkilenerek rağbet görmüş olma ihtimali yüksektir. 2003 ve 2004 yıllarındaki artış ise "Kurtlar Vadisi" dizisiyle açıklanabilir. Çünkü Kurtlar Vadisi dizisi ilk olarak 2003 yılında yayına girmiş[367] ve 2004'te popülerliğini artırmıştır. Polat ismi verilen bebeklerdeki bu artış sinemanın toplum üzerindeki etkisinin bir başka açık göstergesidir.

Ülkemizdeki Okullarda ortaya çıkan disiplinsizliğin sebeplerinden birinin yine filmler olduğu söylenebilir. "Hababam Sınıfı" kategorisindeki filmler ve dizilerde daima övülen, yüceltilen şeyler tembellik, dersten kaçma, okul kurallarına uymama, öğretmene saygısızlık vb.'dir. Öğrencilere model olarak sunulan öğrenci tipi bu olumsuz özelliklere sahip olan öğrencilerdir. Bu filmlerde çalışkan öğrenciler "inek" diye aşağılanırken haylaz tipler karizmatik karakterler olarak gösterilmiştir. Bunun sonucunda da okullarımızdaki öğrenciler çalışkan görünmekten kaçınırken, okul kurallarına uymamak albenili bir davranış olarak görülmektedir.

Bütün kameralar objektiftir. Ama hiçbir kamera bir insanın elindeyken objektif olamaz. Mutlaka bir ideoloji içerir. Kamera dış dünyadaki

366 "Polat", *TDK Sözlük*, http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=polat&ayn=tam ; Erişim: 22.11.2009.

367 "Kurtlar Vadisi", http://www.imdb.com/title/tt0421384/ ; Erişim: 22.11.2009.

gerçekliği olduğu gibi kaydeder. Ama hiçbir film yaşadığımız dünyanın gerçekliğini sunmaz. Bütün filmler gerçekliği onu oluşturanın ideolojisi doğrultusunda yeniden üretirler. Ve sinema yeniden ürettiği gerçekliği adım adım topluma kabul ettirir. Sinema devrimci değildir. Toplumu yavaş yavaş ve hissettirmeden değiştirir.

B- BAZI FİLM TÜRLERİNİN DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sinema tarihi boyunca üretilen filmleri belirli türler halinde incelemek mümkündür. Bu türlerden bazısı din eğitimi açısından olumlu veya olumsuz yönde kullanılabilirken kimisi de hiçbir şekilde din eğitiminde kullanıma elverişli değildir. Bu bölümde din eğitimine elverişlilik açısından Animasyon, belgesel, komedi, fantastik, tarihi ve korku film türleri incelenecektir.

1. Din Eğitimi Açısından Animasyon Filmler

Animasyon "tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi"[368] olarak tanımlanmaktadır. Animasyon bir hareketlendirme sanatıdır.[369] Animasyon film ise bu sanat kullanılarak oluşturulan film türüdür.

Sinema tarihinde eğitim amaçlı ilk animasyon filmleri, animasyonların kitapların yerini alacağını iddia eden Edison tarafından 1910'da oluşturulmuştur. Edison'un filmleri genel öğretici konuları ihtiva ederken 1927 ve 1942 yılları arasında Eastman Kodak ve Western Electric şirketleri daha çok sınıflarda kullanılabilecek eğitici animasyon filmler üretmişlerdir. Bu filmler, ilk ve orta düzeyde eğitim veren okullarda kullanılmıştır. Eğitsel animasyon filmlerin eğitimdeki etkisi birçok üniversitede yapılan araştırmalarda incelenmiş ve animasyon film yapımına hız verilmiştir.[370]

---

368 Nijat Özön, *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1981, s. 49.

369 Ralph Stephenson, *The Animated Film (The International Film Guide Series)*, Tantivy Press, New York 1973, s. 16.

370 Fethi Kaba, *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, 1992), s. 26-27.

Son yıllarda da animasyon filmlerin eğitim üzerindeki etkisini inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Mayer ve Anderson yaptıkları çalışmada düz anlatım, şekillerle anlatım, şekilleri açıklayarak anlatım ve animasyon tekniğini karşılaştırmışlar ve bunlar içerisinde en etkili yöntemin animasyonla bilgi aktarımı olduğu sonucuna varmışlardır.[371] Koroghlanian ve Klein ise animasyon filmlerinin akademik başarıyı ve öğrencilerin derse olan ilgisini artırdığını yaptıkları çalışmalarla ortaya koymuşlardır.[372]

Ülkemizde de animasyon filmlerin eğitime etkisi üzerine çalışmalar yapılmıştır. İkrameddin Daşdemir[373] Fen Bilgisi, Ferhat Özcan[374] ve Ercan Çelik[375] ise Coğrafya dersinde animasyon film kullanımının bu derslerdeki öğrenci başarısını artırdığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmalar sonucunda da ortaya çıktığı gibi animasyon filmlerin çocuklar üzerinde büyük bir etkisi vardır. Aynı zamanda çocukların en çok sevdiği tür olan animasyon filmler, mesajlarını eğlenceli bir şekilde sunarlar. Bu sayede de ilgi ve dikkati üzerlerine çekerek eğitimin daha etkili yapılabilmesine olanak sağlarlar.

Diğer derslerin öğretiminde olduğu gibi DKAB derslerinin öğretiminde de animasyon filmler etkili birer araçtır. Peygamberlerin hayatı ve ahlâkî erdemlerin işlendiği filmler vasıtasıyla DKAB dersleri de etkili ve eğlenceli bir hale getirilebilir. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken husus bir çoğu yabancı ülkelerden gelen bu filmlerin bazen İslâm dinine aykırı

---

371 Richard Mayer-Richard Anderson, "Animations Need Narraitons: An Experimental Test Of a Dual Coding Hypothesis", *Journal of Educational Psychology,* Volume 83(4), (December 1991), s. 484-490.

372 Carol Koroghlanian- James D. Klein, "The Effect of Audio and Animation in Multimedia Instruction", *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, Volume 13, (2004), s. 23-46.

373 İkamettin Daşdemir, *Animasyon Filmlerinin İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Olan Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi FBE, 2006), s. 35.

374 Ferhat Özcan, *Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Öğretiminde Animasyonların Yeri ve Önemi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2008), s.47.

375 Ercan Çelik, *Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Bilgisayar Destekli Animasyon Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007), s. 65-66.

sahneler bulundurabileceğinin unutulmamasıdır. Bu nedenle bu filmlerin öğrencilere gösterilmeden önce öğretmen tarafından mutlaka incelenmesi gerekmektedir.

Eğitimde çok etkili bir araç olan animasyon filmlerin olumlu kullanımı kadar, olumsuz yönde kullanımına da rastlanmaktadır. Özellikle şiddet ve cinsellik öğeleri barındıran animasyon filmler çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Animasyon karakterlerini model alan çocuklar şiddeti eğlence sanarak gerçek hayatta uygulamaktadırlar.[376] Ayrıca animasyon filmler çocukların tüketim kültürü üzerinde de etkili olmakta ve çocukların %90'ı üzerinde animasyon karakterler olan eşyaları satın aldırmaktadırlar.[377]

Animasyon filmler genç kuşaklara kültürün aktarılması ve kültürün yeniden üretilmesi bakımından önemli bir konuma sahiptir.[378] Cinsellik ve şiddet, sihir, büyü gibi unsurlar içeren animasyon filmler çocukları dini ve ahlaki eğitimini olumsuz yönde etkilemektedirler. Ülkemizde yapılan bir çalışmada popüler animasyon filmlerin çoğunun ahlaki yönden bir fayda sağlamadığı ve çocukları şiddete sevk ettiği tespit edilmiştir.[379]

Animasyon filmler, çocuklar üzerindeki etkisinden dolayı din eğitiminde kullanılması gereken bir türdür. Çocuklara zararlı unsurlar içermeyen, fıtratı yansıtan, ahlâkî ve dinî mesajlar veren animasyon filmler etkili bir din eğitimi için son derece faydalı araçlardır.

2. Din Eğitimi Açısından Belgesel Filmler

Belgeseller, kurguya yer vermeyen ya da çok az yer veren, konusunu doğadan alan, kainatı gerçeğe uygun ve nesnel bir şekilde aktarmaya

---

376 Mustafa Önder, "Medya Kıskacındaki Çocuklar", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 8, sy. 4, (2008), s. 185.

377 Ezgi Aşçı, *Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi FBE, 2006), s. 71-72.

378 Belgüzar Aşkaroğlu, *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerinde Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi EBE, 2006), s.1.

379 Uğur Atan, agt, s. 76.

çalışan bir film türü olarak tanımlanmaktadır.[380] Belgesel filmlerin nesnel görüntülere sahip oldukları söylenebilir. Fakat birçok belgesel film seslendirme sonrasında nesnelliğini kaybetmektedir. Bu durum belgesel filmlerin din eğitimi açısından hem olumlu hem de olumsuz bir araç olarak kullanılabilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Kainattaki bütün mahluklarla fizik ve biyoloji kanunları İslâm inancına göre Allah'ın isimlerinin tecellilerini taşımaktadır. Dolayısıyla kâinat hakkında hazırlanmış olan her belgesel iyi bir din eğitimi materyali olmaya adaydır. Fakat her belgesel, görüntüleri itibariyle Allah'ın isimlerinin tecellilerini taşısa da seslendirmede yapılan yorumlar yanlış bilgiler içerebilir. Örneğin BBC tarafından üretilen "Nature's Great Events" üst başlıklı belgesel filmlerde varlıkların yaratılması sebeplere dayandırılmakta, Allah'ın yaratmasından hiç bahsedilmemektedir. Yine de bu durum ifade edilen türdeki belgesel filmlerin hiç kullanılamayacağı anlamına gelmez. Bu tür belgeseller çok etkileyici görüntülere sahiptirler ve yeniden seslendirme ile etkili birer din eğitimi aracı olabilirler.

Kur'an'da Allah (cc) "Görmüyorlar mı?", "Bakmazlar mı?", "düşünmezler mi?" buyurarak insanların dikkatlerini kainata çekmiştir. Çünkü kainatta Allah'ın varlığına delil olan, insanı imana ulaştıracak sayısız mahlukat vardır. Bu bakımdan varlıkların yaratılışındaki hikmetleri ve ilahi sanatı keşfetmeye çalışan belgesel filmler imani konularda etkili birer din eğitimi aracı olarak kullanılabilirler.

3. Din Eğitimi Açısından Tarihi Filmler

Tarihi film, tarihte yer alan bir olayı, bir dönemi ya da bir kişinin hayatını konu alan filmdir. Dünya sinemasında önemli bir yere sahip olan tarihi filmler çok sayıda kişinin beğenisini kazanmış ve hatta Oskar ödülleri almışlardır. Böylece mesajlarını büyük kitlelere iletme imkanı bulmuşlardır.

---

[380] Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008, s. 196

Tarihi filmler, din eğitimi açısından önemli bir yere sahiptir. Din eğitiminin ilgi alanına giren birçok konu tarihi filmler vasıtasıyla kolay bir şekilde aktarılabilir. Hz. Peygamberin hayatı ve Kuran'da geçen peygamber hayatları ile kıssalar tarihi filmler ile etkili bir şekilde öğretilebilir. Bu konuda çağrı filminin başarısı ortadadır. Ülkemizde insanların birçoğu Hz. Peygamber'in hayatını çağrı filmiyle öğrenmekte ve yine bu film sayesinde hatırında tutmaktadır.

Ayrıca ahlaki ilkelerin öğretilmesi ve insanlara model olacak kişilerin tanıtılması da tarihi filmlerle gerçekleştirilebilir. Bu konuda peygamberlerin, sahabilerin, veli zatların örnek hayatları insanlar üzerinde etkili olacaktır. Çünkü insanlar kendilerine bir şeyin söylenmesinden ziyade örnek olunmasından etkilenirler. Eğitimde en etkili yöntem örnek/model olmaktır. "Sabırlı ol" demek yerine Hz. Eyyub'un sabrının gösterilmesi daha etkili bir yöntemdir.

Günümüzde birçok çocuk ve genç Süperman'i, Harry Potter'ı, Polat Alemdar'ı kendine model olarak görmektedir. Bu olumsuz durum ancak yasaklamak yerine alternatifler geliştirerek giderilebilir. "Fatih Sultan Mehmet", "Yavuz Sultan Selim", "Ömer Muhtar" gibi kahramanlar etkili bir şekilde işlenebilirse alternatif modeller olarak gençlerin ruh dünyalarını kuşatabilirler.

Ayrıca tarihi filmler ele aldığı dönemin giyim kuşamı, yaşam biçimi, hayat standardı, gelenekleri gibi birçok yan bilgiyi de vermesi bakımından çok yönlü bir eğitim imkânına sahiptir. Bu imkan sayesinde bütüncül bir tarih öğretimi sağlanabilir. Ayrıca insanların o dönemi adeta yaşıyormuş gibi bir hisse kapılmasını sağlayarak etkisini artırır.

Her film türünde olduğu gibi tarihi filmlerde de olumsuz mesajlar verilebilmekte, tarihi gerçekler çarpıtılabilmektedir. Türk sinemasında özellikle Osmanlı tarihi ile ilgili bazı filmlerde tarihin çarpıtıldığı, padişahların olumsuz karakterler olarak sunulduğu, harem ve saraya cinsellik ve cinsel fanteziler açısından bakıldığı ve gerçek kimliğinden uzaklaştırıldığı

olmuştur.[381] Bu durum tarihi filmlerin lehte ve aleyhte kullanılabileceğini göstermektedir.

4. Din Eğitimi Açısından Komedi Filmleri

"Komedi filmi, insanların, olayların, durumların gülünç yanlarını ele alan; kişileri olayları, durumları gülünç bir açıdan işleyen film türüdür."[382] Komedi filmlerinde bazen beklenmedik rastlaşmalar, yanlış anlaşılmalar, yanılmalar kullanılırken bazen de belli bir insan tipi ve töreler, gelenekler komedi malzemesi olarak kullanılır.[383]

Türk sinemasındaki komedi filmlerinde sıklıkla töreler alaya alınmış, din, din adamı ve dindar tipler de töre ile ilişkilendirilerek -"Züğürt Ağa" filmi gibi- komedi malzemesi yapılmıştır. Bazen de dini çağrışımlı isimler alay edilen karakterlere verilerek –Şaban karakteri gibi- dini değerlerin toplum gözünden düşmesine sebep olunmuştur.

Türk sinemasındaki komedi filmlerinde çoğunlukla dine karşı olumsuz bir tavrın var olması komedi filmleri aracılığıyla dini mesajlar verilemeyeceği anlamına gelmemektedir. Dikkat edilmesi gereken bu mesajların insanları aşağılamadan ve espri yaparken yalana başvurmadan verilmiş olmasıdır.

"Ben de şaka yaparım ama yalan söylemem."[384] buyuran Hz. Peygamber bazen insanlara vereceği dini bilgileri şakayla öğretmiştir. Cennete girebilmek için kendisinden dua isteyen yaşlı bir kadına "Yaşlı kadınlar cennete giremez" diye şaka yapmış daha sonra da esprisinin anlamını açıklamıştır: "Yaşlı kadınlar cennete giremez. Çünkü insanlar cennete genç olarak gireceklerdir."[385]

Bir din alimi olan Nasreddin Hoca da kendisine sorulan dini sorulara esprili cevaplar vermiştir. Böylece dini bilgileri neşeli bir biçimde

---

[381] Ekrem Dumanlı, "Türk Sinemasının Kendisini Keşfetmesi İçin Yeni Bir Ayna: Epik Sinema", *Zaman Gazetesi*, 29.08.2009.
[382] Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 226.
[383] Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 227-231.
[384] Tirmizi, Birr, 57.
[385] Ebu Said Muhammed Hadimi, *Tarikat-ı Muhammediyye Şerhi Berika*, Kahraman Yayınları, İstanbul C. 4, s. 18.

öğretmiştir. Ona izâfe edilen bir fıkraya göre Nasreddin hoca konakladığı hanın tavanındaki tahtaların eskiyip çürüdüğünü görmüş ve durumu han sahibine bildirmiştir. Han sahibinin "sen ne biçim hocasın. Bilmiyor musun ki bütün varlıklar kendi dilleriyle Allah'ı zikrederler. Bu tahtalar da gıcırdayarak Allah'ı zikrediyorlar. Ben nasıl bunları değiştiririm." demesi üzerine hoca "Biliyorum da ya zikrederken coşup secdeye kapanırlarsa… Ondan korkuyorum." diye cevap vermiştir.[386] Böylece muhatabını kırmadan dini anlayışındaki yanlışlığa dikkat çekmiştir.

Türk sinemasında az da olsa komedi filmlerinde olumlu dini mesajlara yer verilmektedir. Örneğin Ünlü komedyen Cem Yılmaz tarafından yazılıp yönetilen "Arog" adlı filmde Darwinizm'in evrim teorisi esprilerle eleştirilmektedir. "Arog" filminde Arif adlı karakter düşmanı Logar tarafından zaman makinesi ile bir milyon yıl geçmişe gönderilmektedir. Karısını Logar'dan kurtarmak isteyen Arif medeniyetin gelişimini hızlandırıp bir an önce günümüze dönmeyi planlar. Bunun için de ilk karşılaştığı canlı olan maymunların evrimini! hızlandırmak ister. Maymunlara "sizden çok şey istemiyorum. Biraz medeniyet. Sadece dik durmanızı istiyorum. Sadece bu." diyen Arif, onların hiçbir gelişme gösteremediklerini görünce başka yerlere gitmeye karar verir. Maymunlardan ayrılırken "Yo, yo, kalkmayın. Zaten kalkamıyorsunuz." diyerek de yine onların evrim geçirmediğine dair bir espri yapar. Ormanda ilerlerken bir yılan gören Arif, "hiç evrim geçirmemiş, aynı yılan" sözleriyle evrim karşısındaki tavrını sürdürür. Ormandaki seyahati sonucunda Arif'in insanlarla karşılaşması da evrimi eleştirmekte, evrimin olmadığını ifade etmektedir.

Komedi filmleri mesajlarını eğlenceli bir ortamda, didaktik bir dil kullanmadan verdikleri için insanlar üzerinde daha etkili olabilmektedirler. Çünkü insanlar bu film türüne karşı çoğunlukla savunmaya geçmemekte, önyargısız olarak izlemektedirler.

Ayrıca komedi filmleri daha çok insana hitap etmekte, mesajını daha çok kişiye ulaştırabilmektedirler. Ülkemizde en çok rağbet edilen film

---

[386] "Din Adamı Olarak Nasreddin Hoca", http://www.hocanasreddin.net/kisiligi4.asp ; Erişim: 27.11.2009.

türü komedidir.[387] Türkiye'de en çok izlenen 10 filmden 6 tanesi komedi türündedir.[388] Bu durum komedi filmlerinin mesajlarını çok büyük kitlelere ulaştırabildiklerini göstermektedir.

5. Din Eğitimi Açısından Fantastik Filmler

"Fantastik film türü, düşgücüne dayanan, düşgücünün alabildiğine özgürce kullanılmasından kaynaklanan, doğadışını, doğaüstünü, olanaksızı yansıtan bir türdür."[389] Fantastik filmler, genellikle masallara, hayali dünyalara, kurt adamlara, zombilere,(hortlak) görünmeyen insanlara, olağanüstü güçlere sahip insan ve varlıklara ve büyücülere yer verirler.[390]

Çocukların enerjik, değişime açık ve yenilik arayan fıtratlarına uygun olarak hazırlanan fantastik filmlerin çoğunda, insan ötesi figürler, tanrısal özelliklere sahip karakterler, sihir ve büyü çocukların ilgi dünyasına sunulmaktadır.[391] Ancak "Harry Potter", "Yüzüklerin Efendisi" gibi fantastik filmlerde sıkça kullanılan sihir ve büyü çocukların din eğitimine engel teşkil etmektedir. Birçok fantastik filmde "insana tanrısal nitelikler atfetme, büyünün dini bir inanç haline getirilmesi, ailenin anlamsızlığı, komün hayatı yaşama, âhiret inancının zayıflatılması gibi konular yansıtılmak suretiyle yeni putperest inançlar çocukların bilinçaltına yerleştirilmeye çalışılmaktadır."[392]

Fantastik filmlerin birçoğu dini metinlerde soyut olarak tanımlanan Ahiret, Cennet, Cehennem, Melek, Şeytan gibi kavramları, basit görsel öğelerle somut olgulara indirgemektedir. Bu durum hem çocukların filmlerde yer alan görüntülerle uyuşmayan dini bilgileri öğrenmekte zorlanmalarına sebep olmakta hem de kutsal metinlerde yüceltilen dini olguları,

---

387 Kemal Sunal, *TV ve Sinemada Kemal Sunal Güldürüsü*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 27.

388 http://www.boxofficemojo.com/intl/turkey/opening/ ; Erişim: 27.11.2009.

389 Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 251.

390 Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 252.

391 Abdülkerim Bahadır, "Çocukluk Dönemi Din ve Değer Yapılanmasında TV Yayınlarının Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Selçuk Ünviversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 2005, sy. 20, s.40–41.

392 Muhammed Esat Altıntaş, *Din Eğitimi Açısından Sihir ve Büyü İçerikli Filmlerin Etkilerine İlişkin Çocukların Algıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2008), s. 4.

gerçekte olduklarından daha basit "maddi varlıklar" şeklinde algılamalarına yol açmaktadır.[393]

Fantastik filmlerin bir diğer zararı da dini kavramların içinin boşaltılmasıdır. Örneğin fantastik filmlerin etkisiyle çocuklar sihir ve mucize kavramlarını birbirine karıştırmaktadırlar. Bir DKAB dersinde öğretmen Hz. Musa'nın Kızıldeniz'i ikiye ayırması mucizesini anlatırken öğrencilerden biri "Öğretmenim sihir mi yapmış?" diye sormuştur.[394] Çünkü günümüzde sihir, öğrenciler için mucize kavramının yerini alan ve ondan daha sık karşılaşılan bir kavramdır. Ayrıca çocuklara göre Hz. Musa'ya verilen mucize çok da büyük bir şey değildir. Çünkü onun yaptığı şeyi Harry Potter ya da bir diğer fantastik kahraman da bir el hareketiyle kolayca yapabilmektedir.

Fantastik karakterler çocukların ruh dünyasında da ciddi tesirler bırakmaktadır. Birçok çocuk fantastik karakterlere özenmekte, onları taklit etmektedir. Ülkemizde yapılan bir araştırma fantastik filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Araştırmaya göre çocukların %50'si Harry Potter'ın yerinde olmayı istemektedir. Ayrıca fantastik bir kahramanın yerinde olmayı isteyen çocukların % 45,7'si gizli ve doğaüstü güçlere sahip olduğu için, % 42'si güçlü olduğu için, % 38,9'u sihir ve büyü yaptığı için, % 19,8'i ise ölümsüz hayata sahip olduğu için belirttikleri kahramanın yerinde olmayı istemektedirler.[395]

Fantastik filmlerin bu kadar çok olumsuzlukla anılması, faydalı bir şekilde kullanılmayacakları anlamına gelmemektedir. İslâmî bir bakış açısı ile oluşturulduklarında fantastik sinema da din eğitimine yardımcı bir araç halini alabilir. Burada önemli olan fantastik filmi kurgulayan kişinin niyetidir. Örneğin Türk kültüründe yer alan masallar da fantastik öğeler barındırmakta ve bunlarla güzel mesajlar verebilmektedirler. Aynı şekilde alt metninde İslâmi değerlerin bulunduğu, sembolik anlatımlara sahip fantastik filmler oluşturulabilir. Ve bu fantastik filmler, din eğitiminin daha etkili bir şekilde verilmesine hizmet edebilirler.

---

393 Abdülkerim Bahadır, age. s. 45.

394 Bu soru tezin yazarına öğretmenlik yaptığı yıllarda öğrencileri tarafından sorulmuştur.

395 Muhammed Esat Altıntaş,age, s. 76-77.

6. Din Eğitimi Açısından Korku Filmleri

Korku, "Canlı varlıkların görünen veya görünmeyen, algıladığı, düşündüğü, imgelediği, tasarladığı tehlikeli, tehdit dolu durum, kişi, nesne, olay, olgu karsısında gösterdiği doğal, evrensel duygulanım durumu, ruhsal tepki"dir.[396]

Korku filmi ise izleyicilerde korku uyandıran kişileri, olayları, durumları işleyen bir film türüdür. Korkunç olaylar, vampirler, hortlaklar, hayaletler, kurt adamlar, acayip yaratıklar, cinler, periler, bu tür filmlerin kullandıkları öğelerden bazılarıdır.[397]

İnsanlara korku veren; gerilim, korku ve dehşet (kesme-biçme) şeklinde üç film türünün bulunduğunu söyleyebiliriz. Gerilim; adım adım artan bir tempoyla seyircide uyandırılan merak ve kaygı olarak tanımlanabilirken, korku; seyirciyi bir sürprizle aniden şaşırtmayı hedeflemektedir. Gerilimde yönetmen, göstermek istediği ipuçlarını göstererek, seyirciyi sonucu merak etmeye doğru bir gerilim yolculuğuna çıkarır. Böylece daha uzun süren bir etki oluşur. Korku filmlerinde ise seyirci beklemediği bir anda yönetmenin sürpriziyle karşılaşır ve bu ani sürprizle şaşırtılır. Korku kısa sürede daha derin bir etki yapmaktadır.[398] Kesme-biçme filmleri ise sıklıkla insanların açık bir şekilde öldürülmesine dayanan, parçalanmış, kana bulanmış cesetlerin gösterildiği filmlerdir.[399]

Korku, insanın sosyal ve fiziksel varlığını koruma altına alması, toplumsal durumunu bir denge içerisinde sürdürmesi bakımından faydalıdır.[400] Fakat korkular kişinin günlük yaşamını etkileyecek düzeyde şiddetli olduğunda insan sağlığı açısından zararlı olmaya başlar.[401] Hatta insanı intihara bile sürükleyebilir.[402]

---

396 Özcan Köknel, Korkular, Takıntılar, Saplantılar, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1995. s.16.

397 Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 246.

398 Yavuz Özer, *Sinemada Korku ve Gerilim Türleri: Alfred Hitchcock Sinemasında Gerilimin Oluşturulması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2006), s. 19.

399 Nijat Özön, *Sinema Sanatına Giriş*, s. 247.

400 Özcan Köknel, *Korkular, Takıntılar, Saplantılar*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1995. s.17

401 Burhan Çelebi, *İlköğretim II. Kademe Öğrenci Korkuları: Akademik Başarıya Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi SBE, 2007), s. 9.

402 Abdurrahman Kaymak, "İntihar ve Din", http://www.psikolojikdanisma.net/dinpsikolojisi.

İnsanların sahip oldukları korkuların çoğu küçük yaşlardaki yanlış eğitimden kaynaklanmakta[403] ve yetişkinlik dönemine kadar etkisini göstermektedir. Yapılan bir araştırmada çocukların ortalama %95'inin karanlık, hayvanlar, hayalet ve cinlerden korktukları ortaya çıkmıştır. Korku filmlerinin çok sık kullandığı bu unsurlar insanlar –özellikle de çocuklar- üzerinde yıkıcı tesirler bırakmaktadır. Korku filmi izleyen insanların bir kısmı yalnız kalmaktan korkmakta bazısı ise diğer insanlardan bile ürkmektedir. Çünkü en yakınındaki insanın kılık değiştirmiş bir cin ya da uzaylı olduğu fikrine kapılmaktadır. Böylece hayat bu insanlar için bir eziyet halini almaktadır.

Din eğitiminin korku ile verilmeye çalışılması, dini kavramların korku filmlerinde kullanılması çok daha büyük problemlere yol açmaktadır. "Dracula", "Vampir", "Zombi" gibi Batı dünyasına ait korku unsurlarının Müslümanlar üzerindeki tesirleri daha sınırlıdır. "Dabbe", "Semum", "Büyü" ve "Araf" gibi filmlerde Müslümanların inandığı şeylerin kullanılması, âyet ve hadislere bu filmlerde yer verilmesi etkiyi artırmakta, daha kalıcı yıkımlara neden olabilmektedir.

Korku düzeyi yüksek olduğunda insanlar üzerinde olumsuz etkiler bırakmakta ve davranış değişikliği içselleştirilememektedir.[404] Bu nedenle dini motifleri kullanan korku filmlerini izlerken ibadetleri aksatmayacağına dair tövbeler eden insanlar filmden birkaç gün sonra tövbelerini unutmakta, geriye sadece korkunç sahnelerin psikolojik yıkımı kalmaktadır. Özellikle bu tür korku filmleri izleyen çocuk ve gençlerde davranış bozuklukları başlamaktadır.[405]

İnsanlar aşırı korkuya maruz kaldıklarında savunmaya geçmekte[406] korku veren şeyleri inkar ederek kendilerini rahatlatmaya çalışmaktadırlar. Korku filmlerinde kullanılan ve Kur'an ve hadiste geçen dabbe, semum, cin vb.'yi inkar etmeye eğilimli olmaktadırlar. Böylece korku filmleri insanları küfre götürebilecek bir tehlikeyi de taşımaktadırlar.

---

htm#intiharvedin ; Erişim: 25.11.2009.

403 Halil Fikret Kanad, *Ailede Çocuk Terbiyesi*, MEB Yayınları, İstanbul 1976, s. 79.

404 Ahmet Albayrak, *Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 1995), s. 56.

405 Ahmet Kaya, "Korku Filmi Gibi Din Dersi", *Hürriyet Gazetesi*, 19.04.2008

406 Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul 1988, s. 184.

Allah (cc) da Kur'an'da korku unsurunu kullanmaktadır. Ama bu korku asla filmlerdeki gibi insanları ruhsal bunalımlara sevk eden yıkıcı bir korku değildir. Mü'min Allah'ın sevgisini kaybetmekten, onun rızasını kazanamamaktan korkar.[407] Cehennemle ilgili âyetler de korkutmak için değil uyarmak içindir. Dini korkuda ilahi varlığa yaklaşma, ona sığınma vardır. Diğer korkularda ise kaçmak ve nefret etmek söz konusudur. Takva, Allah'a (cc) yakınlaşmak, Allah'la kul arasındaki sevgiyi sürdürmektir. Aksi takdirde takva sahibi insanların Allah'a en uzak kişiler olmaları gerekirdi.[408]

Ayrıca Allah tek yönlü bir eğitim uygulamamaktadır. Sadece korku ile yapılan eğitim ümitsizliğe neden olur ve etkisini yitirir.[409] Allah Kur'an'daki âyetlerde korku ve ümit veren âyetleri bir arada vererek dengeyi kurmuştur. Cehennemle ilgili bir âyetle birlikte cennetle ilgili bir âyet de bulunmaktadır. Böylece insanın ümitsizliğe düşmesi engellenmektedir.

Yukarıda ifade edilen sakıncalarından dolayı korku filmlerinin hiçbir şekilde din eğitiminde kullanılması mümkün değildir.

---

407 İsmail Şerefli, *30-40 Yaşlar Arası Kişilerde İnanç-Korku İlişkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2008), s. 38

408 Bekir Topaloğlu, *Allah İnancı*, İsam Yayınları, İstanbul 2006, s. 91.

409 Yusuf Macit, "Din Hizmetlerinde Sunum", *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1/5 (Sonbahar 2008), s. 492.

Üçüncü Bölüm

BİR DİN EĞİTİMİ ARACI OLARAK SİNEMANIN YAYGIN DİN EĞİTİMİNDE KULLANIMI

BİR DİN EĞİTİMİ ARACI OLARAK SİNEMANIN YAYGIN DİN EĞİTİMİNDE KULLANIMI

Sinema, kitlelere kolayca ulaşması, toplumda yavaş ama kalıcı etkiler bırakması ve insanlarda davranış değişiklikleri meydana getirmesi bakımından etkili bir yaygın eğitim aracıdır. Bu güçlü eğitim aracı, yaygın din eğitiminde olumlu ve olumsuz yönde kullanılmaktadır. Bu eğitimin mekânı ise yaygın din eğitimi kurumları değil, sinema salonları ve TV ekranının ışıttığı odalardır. Bu mekânlarda dine dair -çoğu kez olumsuz- binlerce mesaj kitlelere aktarılmaktadır. Bu bölümde filmlerin ne şekilde olumsuz mesajlar verdiği ve hangi yollarla olumlu yönde kullanılabileceği incelenecektir.

A- DİN EĞİTİMİNE YARDIMCI BİR ARAÇ OLARAK SİNEMA

1. İrşad Filmleri

"Doğru yolu göstermek" anlamına gelen irşad, Müslüman olsun olmasın insanları doğru yola, Allah'ın emirlerine uymaya çağırmayı ifade eder. Fakat genellikle Müslüman olmayanları İslâm'a davet için tebliğ, Müslümanları Allah'ın emir ve yasaklarına uymaya çağırma ve din konusunda bilgilendirmeye de irşad denir. [410] Çalışmamızda kullanacağımız

[410] Bekir Topaloğlu, "İrşad", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.22, s.454

"İrşad Filmleri" kavramı ise "Konu edindiği dinin mensuplarını bilgilendiren, heyecanlandıran, coşku veren fakat mesajını açıkça verdiği için diğer insanlar tarafından propaganda olarak algılanabilecek filmler"i ifade etmektedir.

İrşad filmlerini üç grupta toplamak mümkündür:

1. **Epik Filmler:** Konusunu İslâm tarihinden alan, İslâm tarihindeki önemli şahsiyetlerin hayatları üzerinden dini mesajlar veren filmlerdir. Bu filmlere Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı "The Message" (Çağrı) ve İtalyanlara karşı Libya'yı savunan Ömer Muhtar'ın hayatının anlatıldığı "Lion of The Desert" (Çöl Aslanı) filmleri örnek olarak gösterilebilir. Bu iki film de yıllardır her Ramazanda ekrana gelmesine rağmen heyecanla ve zevkle izlenen İrşad Filmleridir.

2. **Belgeseller:** Kur'ân-ı Kerîm'deki pek çok âyette Allah, insanları yarattıkları üzerinde düşünmeye davet etmiştir. Bu âyetlerden birinde "O kâfirler bakıp düşünmezler mi: (Mesela) deve nasıl yaratılmış? Gök nasıl kurulup uçsuz bucaksız yükseltilmiş? Dağlar nasıl da yeri tutup, dengeleyen direkler halinde dikilmiş. Yeryüzü nasıl yayılıp hayata elverişli kılınmış? İşte böyle... Sen insanları irşada devam et. Zaten senin görevin sadece irşad edip düşündürmektir."[411] buyurulmaktadır. Bu durumda insan, hayvan, bitki, dağlar, denizler, çöller, gökyüzü, yıldızlar vb. ile ilgili her belgesel insanı Allah'a ulaştıracak, O'nun azametini, kudretini gösterecek, esma ve sıfatlarını tanıtacak bir İrşad Filmi olma potansiyeline sahiptir. Temiz bir aklın kalemiyle metni yazılmış ve güzelce seslendirilmiş belgeseller iyi birer İrşad Filmi olabilirler.

BBC tarafından 11 bölüm olarak hazırlanan "Planet Earth" (Dünya) belgeseli buna güzel bir örnek olabilir. Belgesel şu bölümlerden oluşmaktadır: "Kutuptan Kutuba", "Dağlar", "Temiz Sular", "Mağaralar", "Çöller", "Buz Dünyaları", "Büyük Ovalar", "Yağmur Ormanları", "Sığ Sular", "Mevsim Ormanları", "Okyanus Derinlikleri". Bütün bu bölümlerde Allah'ın esma ve sıfatlarını gösteren, Allah'ın kudretine delil olan görüntüler titiz bir çalışmayla ortaya konulmuştur.

---

[411] Kur'ân-ı Kerîm, Ğaşiye Suresi, Ayet 17-21.

3. **Eğitim Filmleri:** Dini konuları öğretmek, bilgi vermek amacıyla çekilen filmlerdir. Bu filmlerde amaç namaz, oruç, hac, zekat, Müslüman'ın günlük hayatı gibi konularda bilgi vermektir. Eğitim filmlerinin çoğu ancak belli bir konuda bilgi almak amacıyla izlenenirler. Bir Çin atasözünde "duyarsam unuturum, görürsem hatırlarım, yaparsam öğrenirim." Denildiği gibi eğitim filmlerinde de örnek olayları görerek öğrenmek, bilgilerin akılda kalıcılığını artırmaktadır.

Bu filmlere "Müslüman'ın 365 Günü", "Müslümanın 24 Saati", "Hac Belgeseli" gibi filmleri örnek gösterebiliriz. Ayrıca Namazın kılınışı, Abdestin Alınışı vb.'yi gösteren kısa filmler de bu gruba girmektedir.

Bu üç tip İrşad filmine örnek olarak "Çağrı", "Blue Planet-Mountain" ve "Müslüman'ın 365 Günü" filmleri incelenecektir.

a. *Çağrı (The Message)*

Yönetmen: Mustafa Akkad

Senarist: H.A.L. Craig,Tevfik El-Hakim

İlk Gösterim Tarihi: 09.03.1977 (ABD)

Oyuncular: Anthony Quinn, Irene Papas, Michael Ansara, Johnny Sekka, Michael Forest, Damien Thomas, Ahmed Abdelhalim, Habib Ageli, Mohammad Al-Gaddary, Nicolas Amer, Bruno Barnabe, Mohamed Basri, John Bennett, Martin Benson, Robert Brown, Donald Burton, Earl Cameron, George Camiller, Ronald Chenery, Rosalie Crutchley, Hassan Essakali, Salem Gedara, Michael Godfrey, Garrick Hagon, Gerard Hely, John Humphry, Elaine Ives-Cameron, Neville Jason, Richard Johnson, Hassan Joundi, Ronald Leigh-Hunt, Peter Madden, André Morell, Wolfe Morris, Ewen Solon, Leonard Trolley.

İmdb Puanı[412]•: 8.1[413]

412 • www.imdb.com (Internet Movie Database) adlı siteye üye olan yönetmenler, senaristler, oyuncular, film teknisyenleri, akademisyenler ve sinema severler tarafından verilen puanların ortalaması. Puanlama 10 üzerinden yapılmaktadır.

413 "The Message", http://www.imdb.com/title/tt0074896/ ; Erişim: 16.01.2010.

Filmin Konusu: Çağrı filmi Hz. Muhammed'in (sav) hayatını konu alan bir filmdir. Filmde özellikle Hz. Muhammed'in (sav) hayatının peygamberlikten sonraki dönemi işlenmekte, doğumu ve gençliğine değinilmemektedir. Hendek savaşı da filmin ele almadığı konular arasındadır. Filmde sırasıyla ilk vahyin gelişi, ilk Müslümanların Mekke'de çektikleri sıkıntılar, Habeşistan'a hicret, Hz. Hamza'nın Müslüman oluşu, boykot yılları, Taif'i İslâm'a davet, AKâbe Biatı, Medine'ye hicret, Mescid-i Nebevi'nin inşası, Ensar-Muhacir kardeşliğinin tesisi, Bedir ve Uhud savaşları, Hudeybiye anlaşması, Bizans, Mısır ve İran'a İslâma davet için mektuplar gönderilmesi, Mekke'nin fethi, Veda Hutbesi ve Hz. Muhammed'in vefatı konuları işlenmektedir.

Filmin Çözümlenmesi: Çağrı filmi İrşad filmleri olarak adlandırdığımız filmlere güzel bir örnek teşkil etmektedir. 1977'de (Türkiye'de 1979) gösterime girmesine rağmen hâlâ ilk günkü gibi ilgiyle izlenmektedir. Film, hem peygamberimizin hayatı hakkında önemli bilgiler vermekte hem de sinematografik başarısı ve müziğiyle Müslümanların duygularına hitap etmektedir. O günün şartlarında 10 milyon dolar[414] gibi ciddi bir bütçeye sahip olan film, Müslümanlar üzerinde o kadar etkili olmuştur ki görüntü ve müzikleri hâlâ dinî çevrelerce hazırlanan birçok görsel çalışmada kullanılmaktadır.

Film, üç atlı elçinin İslâm peygamberinin mesajını dünyaya duyurmak için farklı yönlere ayrılmalarıyla başlamaktadır. Herakliyus, Mukavkıs ve Kisra'nın mektuplara karşı tavırları gösterildikten sonra geriye dönüş yapılarak Mekke'nin eski genel havası yansıtılmaktadır. Faiz, kölelere zulüm, putların üzerinden Mekkeli yöneticilerin para kazanmaları, şairlerin etkisi vb. konular net bir şekilde gösterilmektedir.

Film, bazen öğreten, bazen coşturan, bazen de duygulandıran sahnelerle akıcı bir şekilde devam etmektedir. Onlarca örneği olan bu başarılı sahnelerden yalnızca bir kaçına değinilecektir.

---

[414] Köksal Aras, "İslâmiyet'in Mesajına Çağrı Yaptı", *Sinemalife Dergisi*, sy. 11, İstanbul, (Eylül 2008), s. 67.

Şekil 2: *Çağrı Filmindeki Elçilerin Ayrılışını Gösteren Sahneden Bir Görüntü*

Filmde bilgi aktarımı hem bir âyet ve hadislerin okunması, sözlerle ifade edilmesi yoluyla hem de yaşanan İslâmı göstererek yapılmaktadır. İslâmın kadınlara ve kölelere eşit haklar vermesi, esirlere iyi davranılmasını tavsiyesi ve veda hutbesinde yer alan temel prensipleri bu şekilde aktarılmaktadır.

Ammar b. Yasir'in ailesiyle girdiği diyalog da izleyenleri duygulandıran, hüzünlendiren sahnelerden biridir. Ammar b. Yasir'in Müslüman olduğu için zarar göreceğinden endişelenen ailesi onu vazgeçirmeye çalışırlar. Bu sırada Hz. Ammar yanlışlıkla evdeki putu yere düşürerek kırar. Babası hemen telaşlanarak putu kaldırmaya çalışınca Hz. Ammar, "Gördüğünüz gibi kendine bile faydası yok." der ve Mekke'de yaşanan zulümleri, kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesini, putların neden engellemediğini sorar. Oğlunun bu sözlerine hak veren Hz. Sümmeyye kendi başından geçen bir üzücü bir olayı anlatır:

Hz. Sümeyye: Neredeyse babam ilk iki kızkardeşimi gömdüğü gibi, beni de gömecekti. İkinci kardeşimin gömülmesinde yaşadıkları beni gömmesine mani oldu. Babam kardeşimin üzerine toprak atarken o hâlâ annesinin memesi gibi babamın parmağını emmeye çalışıyordu.

Bilâl-i Habeşî'nin taşların altında ezilmesi, diğer Müslümanların çektiği sıkıntılar, peygamberimizin Taif'te taşlanması da filmde yer alan etkileyici sahnelere örnek gösterilebilir.

Şekil 3: *Çağrı Filminde Bilâl-i Habeşî'nin İşkence Gördüğü Sahneden Bir Görüntü*

Müslüman yürekleri coşturan, sevindiren sahnelere Hz. Hamza'nın Müslüman oluşu, AKâbe Biatı, Bedir zaferi, Mekke'nin fethi, Bilâl-i Habeşî'nin Kâbe'nin üzerine çıkarak ezan okuması, filmin sonunda dünyanın dört bir yanındaki camilerde okunan ezanın gösterilmesi vb. örnek verilebilir.

b. Planet Earth-Mountains (Dünya-Dağlar)

Seslendiren: David Attenborough

İlk Gösterim Tarihi: 27 Şubat 2006 (İngiltere)

İmdb Puanı: 9.8[415]

Filmin Konusu: "Planet Earth-Mountains" belgeseli, 11 bölümlük serinin dağlarla ilgili olan kısmıdır. Bu belgeselde dağların oluşumu, gelişimi ve buralarda yaşayan canlıların hayatı konu edilmektedir.

Filmin Çözümlenmesi: Planet Earth belgeseli görüntüleri itibariyle son derece etkileyici bir din eğitimi materyali özelliklerine sahiptir.

---

415 "Planet Earth", http://www.imdb.com/title/tt0795176/ ; Erişim: 16.01.2010.

Fakat seslendirmede yapılan yorumlar bazen iman hakikatlerine ters söylemler içerebilmektedir. Örneğin 21:58. Saniyede "Alplerin ayırt edici tırtıklı biçimleri dağların en büyük heykeltraşları tarafından oyulmuştur: buzullar tarafından." Denilmesi yaratıcının kudretini yok saymaktadır. Bu film bir din eğitimi materyali olarak kullanılmak istendiğinde "Alplerin tırtıklı biçimleri her şeyi ilk defa ve en güzel biçimde yaratan Allah tarafından şekillendirililmiştir." Gibi bir ifadeyle yeniden seslendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 4: *Planet Earth Belgeselindeki Mokhar Dağ Keçilerinin Anlatıldığı Sahneden Bir Görüntü*

Bu belgesel yeniden seslendirme ile çok etkili bir din eğitimi materyali halini alacaktır. Filmde dağlarda yaşayan Mokhar dağ keçileri, panda, altın maymun, kar leoparı, boz ayı gibi hayvanların yaşamı anlatılmaktadır. Özellikle bu bölümlerde Allah'ın her canlıyı bulunduğu ortamda hayatta kalabilecek şekilde yaratmasından, en küçüğünden en büyüğüne orada yaşayan her canlının rızkını o çevrede var etmesinden, kâinatta boş ve anlamsız hiç bir şey yaratmamasından bahsedilebilir.

Kışın kupkuru olan ağaçların baharla birlikte canlanması, çiçek açması ile "öldükten sonra dirilme" arasında bağ kurulup insanların da öldükten sonra dirilecekleri ifade edilebilir.

Şekil 5: *Planet Earth Belgeselinde Baharın Gelişi İle İlgili Sahneden Bir Görüntü*

Dağların büyüklüğü ve azameti karşısında insanın aciz ve ne kadar küçük kaldığı, onları yaratan Allah'ın azameti ve büyüklüğünün daha iyi anlaşıldığı belirtilebilir.

Şekil 6: *Planet Earth Belgeselinde Dağlarla İlgili Sekanstan Etkileyici Bir Görüntü*

Ayrıca aşağıda aktarılan Kur'an âyetleriyle de film zenginleştirilebilir:

1. (08:26) Güney Amerika And Dağları, pasifik okyanusu tabanının güney amerika kıtasının kenarına doğru kaymasıyla oluşmuştur.

(20:24) Alpler bundan 15 milyon yıl önce kuzeye sürüklenen Afrika kıtası Avrupa'nın güney ucuyla çarpıştığında yükseldi.

(33:22) 50 milyon yıl kadar önce Hindistan ile Tibet çarpışarak hala yükselmekte olan himalayaları oluşturmuştur.

İlgili âyet: "Görüp de donuk sandığın dağlar bulutun yürümesi gibi yürümektedir. Bu herşeyi gâyet iyi yapan Allah'ın yapısıdır. Doğrusu O (cc) yaptıklarınızı haber almaktadır."[416]

2. (33:40) Hindistan'dan gelen nem yüklü ılık rüzgarlar Himalayalar tarafından yukarı itilir. Yükselen hava soğuyarak bulutların oluşmasını sağlar ve Muson yağmurları oluşur.

İlgili âyet: "Görmedin mi Allah bulutları sürer. Sonra onları birbirine geçirir. Sonra onları birbiri üstüne yığar. Arasından yağmur çıktığını görürsün. Gökteki dağlardan bir dolu indirir de onlarla dilediğini vurur."[417]

Şekil 7: *Planet Earth Belgeselindeki Muson Yağmurlarının Oluşumu ile İlgili Sekanstan Bir Görüntü*

---

[416] Kur'ân-ı Kerîm, Neml Suresi, Ayet 88.
[417] Kur'ân-ı Kerîm, Nur Suresi, Ayet 43.

(20:03) Rockie Dağları artık yükselmiyor, yavaş yavaş parçalanıyor. Dünyanın her yerinde bütün dağlar don, kar ve buza maruz kalarak aşınır.

İlgili âyet: "Sana dağları soruyorlar. De ki Rabbim onları ufalayıp savuracaktır."[418]

"Bizim, yeri uçlarından eksilttiğimizi görmüyorlar mı?"[419]

Bunların dışında aşağıdaki âyetler de belgeselde işlenen konularla ilgilidir:

- "Bakmıyorlar mı dağlara nasıl dikilmiş?"[420]
- "Görmedin mi Allâh gökten su indirdi de, onunla renkleri çeşit çeşit meyvalar çıkardık. Dağlardan (geçen) beyaz, kırmızı, değişik renklerde ve simsiyah yollar (yarattık)."[421]
- "O'dur ki arzı uzattı, orada sabit dağlar ve ırmaklar var etti, orada her meyvadan iki çift (erkek-dişi) yarattı. Geceyi gündüzün üzerine örter. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için âyetler vardır."[422]
- "Arzı da yaydık, oraya sağlam dağlar attık ve orada ölçülü mütenâsib şeyler bitirdik."[423]
- "Yer, onları sarsar diye, onun üstünde yüksek dağlar yarattık. Ve istedikleri yere gidebilmeleri için orada geniş yollar açtık."[424]
- "Arzı nasıl yaydık, ona sağlam dağlar attık, onda her güzel çifti bitirdik!"[425]
- "(Allâh), gökleri görebildiğiniz bir direk olmadan yarattı, sizi sarsar diye yere de sağlam ve yüksek dağlar attı ve orada her çeşit canlıyı yaydı. Gökten bir su indirdik de orada her güzel çifti bitirdik."[426]

---

418 Kur'ân-ı Kerîm, Taha Suresi, Ayet 105.
419 Kur'ân-ı Kerîm, Enbiya Suresi, Ayet 44.
420 Kur'ân-ı Kerîm, Ğaşiye Suresi, Ayet 19.
421 Kur'ân-ı Kerîm, Fatır Suresi, Ayet 27.
422 Kur'ân-ı Kerîm, Ra'd Suresi, Ayet 3.
423 Kur'ân-ı Kerîm, Hicr Suresi, Ayet19.
424 Kur'ân-ı Kerîm, Enbiya Suresi, Ayet 31.
425 Kur'ân-ı Kerîm, Kaf Suresi, Ayet 7.
426 Kur'ân-ı Kerîm, Lokman Suresi, Ayet 10.

- “Yapmadık mı biz, Arzı bir beşik, Dağları birer kazık?”[427]
- “Orada yüksek yüksek dağlar meydana getirmedik mi? Ve size tatlı su(lar) içirmedik mi?”[428]
- “Yahut şu dünyâyı durulacak yer yapan, arasından ırmaklar çıkaran, üstünde sağlam dağlar yaratan ve iki deniz arasına bir perde koyan kimdir? Allâh ile beraber başka bir tanrı mı var? Hayır çokları bilmiyorlar.”[429]

c. Müslüman’ın 365 Günü

Yönetmen: Salih Diriklik

Senaryo: Salih Diriklik

İlk Gösterim Tarihi: 1992 (Türkiye)

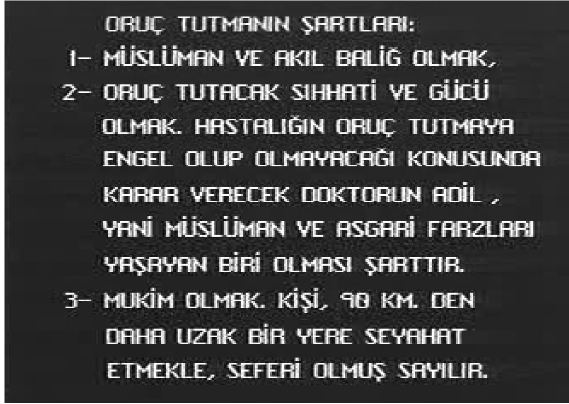
Oyuncular: İbrahim Sadri, Görkem Başak, Ahmet Refik Partal, Abdülbaki Kömür, Hasan Nail Canat, Hüseyin Goncagül, Emel Yenilmez, Hasan Coşkun, Nuri Yenilmez, Cihan Akçalı, Aydın Polat.

Filmin Konusu: “Müslüman’ın 365 Günü” filmi bir Müslümanın yıl içerisinde karşılaşabileceği fıkhi konularla ilgili bilgiler içermektedir. Baba, oğul, anne, komşu ve arkadaşlar arasındaki soru cevaplarla Ramazan, kurban, bayram, zekat, oruç, namaz vb. ile ilgili fıkhi konular açıklanmaktadır.

Filmin Çözümlenmesi: “Müslüman’ın 365 Günü” filminde eğitim filmlerinin genel uslubu olan didaktik bir dil kullanılmaktadır. Verilmek istenen bilgiler genellikle soru-cevap metoduyla verilmekte, soruyu bazen çocuk, bazen komşu, bazen de arkadaşlardan biri sormaktadır. Filmde Genellikle ilmihal kitaplarında yer alan soru-cevaplar yer almakta, bir yerde de Cuma vaazı veren hocanın ağzından bilgiler aktarılmaktadır.

---

[427] Kur’ân-ı Kerîm, Nebe Suresi, Ayet 6,7.
[428] Kur’ân-ı Kerîm, Mürselat Suresi, Ayet 27.
[429] Kur’ân-ı Kerîm, Neml Suresi, Ayet 61.

Şekil 8: *Müslümanın 365 Günü Filminden Bir Görüntü*

Filmde her konudan sonra ekrana yazılar gelmekte ve konu maddeler halinde ve detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu açıklama yazılarında "Orucu Tutmanın Şartları", "Orucu Kaza Etmeyi Gerektiren Durumlar" gibi başlıklar maddeler halinde açıklanmaktadır.

Şekil 9: *Müslümanın 365 Günü Filmindeki Cemaatle Namaz Kılma Sahnesinden Bir Görüntü*

Selam verme, her işten önce besmele çekme ve cemaatle namaz kılma gibi davranışlar yeri geldikçe tekrar edilerek pekiştirilmektedir. Ayrıca çeşitli durumlarda okunması gerekli duaların Türkçe karşılıkları da verilmektedir.

Film boyunca örnek bir Müslüman ailenin nasıl olması gerektiği uygulamalı bir şekilde gösterilmektedir. Filmin tamamında didaktik bir dil kullanılmamakta, bazı davranışlar oyuncuların hareketleriyle öğretilmektedir.

Yoğun bir bilgi aktarımına sahne olan filmde sırasıyla aşağıdaki soruların cevapları yer almaktadır:

- İmsak nedir?
- Sahurda yemek yenilmese ne olur?
- Sabah namazının vakti ne zaman girer?
- Diş fırçalamak, misvak kullanmak orucu bozar mı?
- Oruca niyet unutulursa ne yapmak gerekir?
- Oruca nasıl niyet edilir?
- Oruçluyken koku sürülebilir mi?
- Diş çektirmek, iğne yaptırmak orucu bozar mı?
- İstemeden sigara dumanı yutulursa oruç bozulur mu?
- Göze, kulağa ve burna ilaç damlatmak orucu bozar mı?
- Ağızda kalan yemek artığı yenirse oruç bozulur mu?
- Oruç ne zaman farz olmuştur?
- Oruç hangi âyetle farz kılınmıştır?
- Kaç çeşit oruç vardır? Oruç çeşitleri nelerdir?
- Farz, vacip, mendup ve mekruh olan oruçlar nelerdir?
- Camiye girerken hangi dua okunur?
- Camiye hangi ayakla girilir, hangi ayakla çıkılır?
- Saf nasıl tutulur? Saf tutarken nelere dikkat etmek gerekir?
- Sakız çiğnemek orucu bozar mı?
- Unutarak yiyip içmek orucu bozar mı?
- Kendi tükürüğünü yutmak orucu bozar mı?

- Oruçluyken mekruh olan işler nelerdir?
- Orucu bozan başlıca hususlar nelerdir?
- Fidye nedir? Fidyenin miktarı nedir?
- Kan vermek ve almak orucu bozar mı?
- Kefaret orucu kaç gün tutulur?
- Kusmak orucu bozar mı?
- Orucu kaza etmeyi gerektiren durumlar nelerdir?
- İftar nedir?
- İftar duası ve anlamı nedir?
- Teravih namazı yalnız kılınır mı?
- İmam namaza nasıl niyet eder?
- Fitre vermek ne zaman vacip olur?
- Fitre verirken nelere dikkat etmek gerekir?
- Kadir gecesi nedir?
- Zekat nasıl, nelerden, kimlere ve ne zaman verilir?
- Nisap miktarı nedir?
- Ölmekte olan kişiye nasıl telkin verilir?
- Ölen bir Müslüman nasıl yıkanır, techiz ve tekfini nasıl yapılır?
- Cenaze namazına nasıl niyet edilir?
- Cenaze namazında sırasıyla hangi dualar okunur?
- Ölen bir Müslümanın namaz, zekat, oruç borcu nasıl ödenir?
- Şevval orucu nedir?
- Teşrik tekbirleri nedir?
- Kurbanı kimler keser?
- Kurban ne zaman kesilir?
- Hangi hayvanlar kurban edilebilir?
- Kurban kesmek için nasıl vekalet verilir?

Görüldüğü gibi bu kadar çeşitli bilgi vermeyi amaçlayan filmde her sahnede yoğun bir şekilde bilgi aktarımı söz konusudur. Fakat özellikle işaret edilmelidir ki konular bir kitap düzenindeki gibi peş peşe verilmemiş

yeri geldikçe açıklanmıştır. Örneğin oruçla ilgili bütün konular peşpeşe sıralanmamış gerçek hayatın akışına sadık kalınarak sahurdan sonra sabah namazı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu husus bu kadar yoğun didaktik anlatımına rağmen filmi izlenebilir kılmaktadır.

2. Tebliğ Filmleri

Tebliğ, insanları İslâm'a ve İslâm esaslarının uygulanmasına davet etmek demektir.[430] Peygamberlerin ayırıcı vasıflarından olan tebliğ aynı zamanda Müslümanların da görevleri arasındadır. Çalışmamızda kullanacağımız "Tebliğ filmleri" kavramı ise "dini değerleri ve inançları didaktik bir söylem kullanmadan, mecaz ve semboller aracılığıyla aktaran filmler"i ifade etmektedir. Tebliğ filmleri çoğu kez insanlar üzerinde irşad filmlerinden daha büyük etki bırakırlar. Kaba bir propagandaya düşmedikleri için karşıt görüşteki insanlar tarafından tepki gösterilmeden seyredilebilirler. Önyargısız bir şekilde izlendikleri için mesajlarını daha etkili bir şekilde iletebilirler. Ayrıca mecazın gücünü de kullanabildiklerinden sanat yönleriyle de insanlar üzerindeki tesirlerini artırırlar. Tebliğ filmleri çoğu kez bilinçaltına olumlu mesajlar göndererek insan davranışlarını etkilerler. Bu tip filmleri üç grupta toplamak mümkündür.

Mesajını Altmetinlerle İleten Filmler: Tebliğ filmleri genellikle altmetinler, semboller kullanarak mesajlarını iletirler. Bu şekilde hem bilinçaltına hitap eder hem de olası tepki ve önyargıların önüne geçmiş olurlar.

Nitekim George Orwell'ın aynı adlı kitabından uyarlanan "Animal Farm" (Hayvan Çiftliği) filminde hayvanlar üzerinden komünizme çok ağır eleştiriler yapılmaktadır. "City Of Ember" (Kor Şehri) filminde değişime kapalı, taşlaşmış sistemler eleştirilmektedir.[431] Bu filmdeki yerleşik sistem Cahiliyye Mekke'sini veya herhangi bir müşrik kavmi de sembolize etmektedir. "Horton Hears A Who" (Horton) filmi ise baştan sona bir peygamberler tarihi, iman övgüsü ve materyalizm eleştirisidir. Buna rağmen bu filmler sembolik anlatımları nedeniyle tepki

430 Mustafa Çağrıcı, "Davet", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.9, s. 16.

431 Ekrem Dumanlı, "Mecazın Kollarında Yeni Bir Sinema Düşlemek", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 19.09.2009

toplamadan mesajlarını iletmekte ve daha çok bilinçaltına hitap etmektedirler.

Evrensel Değerleri İşleyen Filmler: Evrensel değerleri işleyen filmler de tebliğ filmleri kategorisinde değerlendirilebilirler. Çünkü İslâmi değerlerin birçoğu evrensel değerler içerisinde de yer almaktadır.

Bu bağlamda "Ostrov" (Ada) filmi tevbeyi, "Bacheha-Ye Aseman" (Cennetin Çocukları) diğergâmlık, fedâkârlık, doğruluk ve sevgiyi, "Beed-e Majnoon" (Söğüt Ağacı) şükür etmeyi etkileyici bir şekilde işlemektedir.

Yalnızca 1-2 Sahnede Dini Mesaj Veren Filmler: Tebliğ filmlerinde propagandaya düşmeden mesaj iletme esas olduğundan sahne aralarında verilen olumlu mesajlar da bu kategoride değerlendirilebilir. Mesaj vermek için ille de didaktik bir dil kullanmaya gerek yoktur. Bazen bir sahne, bazen birkaç saniyelik bir görüntü, bazen de bir bakış birçok mesajlar verebilmektedir.[432]

"Üç Renk: Mavi (Trois Couleurs: Bleu) filminde akıllara kazınacak bir sahne vardır. Kocasını trafik kazasında kaybeden ve büyük bir depresyon yaşayan filmin kahramanı, kendini yalnızlığın bağrına salar ve herkesle irtibatını keser. Ruhen çökmüş, umutlarını bitirmiş genç kadın cam kenarında oturur ve gözlerini kapatır. Tam o esnada sokakta yürüyen çok yaşlı bir kadın takılır gözümüze. Dikkatimiz oraya kayar. Sürünürcesine yürüyen bu yaşlı insan çok zor adımlarla bir geri dönüşüm kutusuna yaklaşır ve elindeki şişeyi yine büyük zorluklara katlanarak o kutuya bırakır. Siz genç, güzel ama umutsuz bir kadının hayata duyduğu küskünlükle yaşlı, bitap ama umut dolu bir kadının hayat mücadelesini aynı anda, üstelik birkaç saniyelik bir sahnede, görürsünüz. Bu da bir mesajdır; ama kaba bir propaganda değil; hele insanı sıkan bunaltan bir erdem nutku hiç değil..."[433]

1967 yılında Türkiye'de çekilen Hindistan Cevizi filmindeki bir sahne de buna örnek verilebilir. Filmde yabancı bir şarkıcı kadına aşık olan iki Türk konu edilmiştir. Kadın adama duvardaki resimleri sorar:

Kadın: Bunlar kim?

---

[432] Ekrem Dumanlı, "Sinemada Mesajın Zerafeti", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 25.07.2009

[433] Ekrem Dumanlı, "Sinemada Mesajın Zerafeti", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 25.07.2009.

Adam: Annemle babam, bu da Kur'an. Bizim kitabımız. (bu sırada Kur'ân-ı Kerîm'i öpüp başına koyar.)

Kadın: Sen var Allah'a inanmak.

Adam: Ondan başka hakikat var mı? (Kur'an'a saygıyla sarılır.)[434]

Kur'an'daki kıssalar ve Hz. Peygamberin hadisleri tebliğ filmleri için çok zengin bir kaynak durumundadırlar. Bu kıssa ve hadisler ister aynen alınsın ister sembolik olarak işlensin tebliğ filmleri oluşturma noktasında önemli bir yere sahip olabilirler. Hz. Musa ile Hızır (as), Ashâb-ı Uhdûd, Zülkarneyn, Ashâb-ı Kehf, 99 adam öldüren kişi, çölde bir köpeğe su veren günahkar kadın vb. kıssalar sinematografik yönü güçlü olan etkili ve mesaj dolu kıssalardır.

Hristiyan inancındaki "Armageddon" ve "Mesih" (kurtarıcı) düşüncesi, "Matrix" ve "Terminatör" gibi yüzlerce filme kaynaklık etmektedir. "On iki Maymun" ve "Matrix" filmlerinde baskın unsur olan 'Kurtarıcı Mesih'in gelişi' görünüşte bir bilim kurgu filmi olan "Terminatör"de daha bir esrarlı olarak sunulmaktadır. Hristiyan inancına uygun bir şekilde filmin kahramanı T-800, aynen Hz. İsa gibi hayatını feda etmekte, ancak sonra geri gelmektedir. Aynen, Hz. İsa'nın çarmıhta yaralandığı gibi yaralanmakta ve filmin çocuk kahramanı aynen Hz. İsa'nın dirildiğine inanmayan havarisi gibi parmaklarını T-800'ün delik deşik olmuş yara izlerine sokmaktadır.[435] Ayrıca ileride insanları robotlar karşısında zafere ulaştıracak olan John Connor'ın annesi Sarah Connor da Hz. Meryem gibi erkek bir evlada sahip ama evli olmayan bir kadındır.[436]

Bu sembolik anlatımlar kullanılmaya başlandığında âyet ve hadislerin yanında Mesnevî, Bostan ve Gülistan, Kelile ve Dimne gibi değerlere de sahip olan İslâm medeniyetinin bu konuda çok daha şanslı olduğu görülecektir.[437]

---

[434] Ekrem Dumanlı, "Misyoner Sinema Vizyoner Sinema", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 08.08.2009

[435] Kerim Balcı, Esra Demirkıran, "Sinema Dine Sarılıyor", http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-14114-sinema-dine-sariliyor.html ; Erişim: 24.01.2010.

[436] Uğur Kutay, "Muhafazakarlığın Apokaliptik Düşlemi: Bilim-Kurgu Sineması", *Karizma Dergisi*, C. 5, sy. 17, s.84.

[437] Ekrem Dumanlı, "İnsan Gerçeğini Daha Yakından Temaşa Edebilmek İçin", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 10.10.2009

Tebliğ filmlerine örnek olarak "Horton Hears A Who" ve "Reng-i Huda" filmleri daha genişçe ele alınacaktır.

a. *Horton Hears a Who*

Yönetmen: Jimmy Hayward, Steve Martino

Senarist: Ken Daurio, Cinco Paul

İlk İlk Gösterim Tarihi: 14 Mart 2008 (ABD)

Seslendirenler: Jim Carrey :Horton; Steve Carell:The Mayor of Whoville; Carol Burnett: Kanguru; Will Arnett: Vlad; Seth Rogen: Morton; Dan Fogler: konsül Üyesi / Yummo Wickersham; Isla Fisher: Dr. Mary Lou Larue; Jonah Hill: Tommy; Amy Poehler: Sally O'Malley ; Jaime Pressly: Mrs. Quilligan; Charles Osgood: Anlatıcı; Josh Flitter: Rudy; Niecy Nash: Miss Yelp; Jesse McCartney: JoJo; Shelby Adamowsky: Hedy / Hooly /Diğer Sesler.

İmdb Puanı: 7.2[438]

Filmin Konusu: Nool Ormanında kendi halinde bir fil olan Horton bir gün gölde yüzerken kulağının yanından geçen bir toz tanesinden bir çığlık duyar. Bu toz tanesinin içinde insanların olabileceğini ve yardıma ihtiyaçları olduğu için bağırdıklarını düşünür. Gerçekten de toz tanesi üzerinde bulunduğu çiçekten uçmuş ve boşlukta dolaşmaktadır. Horton, toz tanesini bir çiçeğin üstüne kondurarak onu korumaya alır. Horton'un bu halini gören kanguru "bir şeyi göremiyorsan ya da duyamıyorsan o şey yok demektir." diyerek Horton'dan bu düşünceyi bırakmasını ister. Horton ise toz tanesinden ses duyduğuna emindir. Toz tanesindeki insanların kulakları çok küçük olduğu için kendisini duyamadıklarını düşünen Horton, toz tanesine bütün gücüyle bağırarak "merhaba" der. Bu güçlü ses Kimler Şehrinin (toz tanesinde yaşayan insanların adı "Kim"dir) belediye başkanının ofisindeki boruları patlatır. Borudan gelen sesi fark eden başkan bir gramafon başlığını boruya takarak Horton'la buradan iletişime geçmeye başlar. İkisini de zorlu bir görev beklemektedir. İkisi de Kimler Şehrini tehlikeden kurtarabilmek için birbirlerinin varlığını etrafındakilere kabul ettirmek zorundadırlar. Ama ne yazık ki Kimler Şehri ve Nool ormanı sakinleri birbirlerini görüp

---

[438] Horton Hears A Who, http://www.imdb.com/title/tt0451079/ ; Erişim: 16.01.2010.

duyamamaktadır. Nool ormanında Kanguru Hortonu, Kimler Şehrinde de Konsey üyeleri belediye başkanını engellemeye çalışır. Kanguru Hortonun üzerine önce Kötü Vlad adlı Kartal'ı gönderir. Vlad toz tanesini Hortonun elinden alarak yüksekten milyonlarca benzer çiçeğin olduğu bir yere atar. Sarsıntıdan dolayı Kimler Şehri ağır hasara uğrar. Bundan sonra Belediye başkanına inanır ve tehlikeden kurtulmak için Hortondan yardım isterler. Horton onları Ormanda güvenli bir yere ulaştırmak için uğraşırken Kanguru bütün orman sakinlerini kışkırtarak Horton'u yakalatır ve kafese kapatır. Toz tanesini elinden alarak kızgın yağa atacakken Kimler Şehri sakinlerinin var güçleriyle çıkardıkları sesleri Kangurunun yavrusu Rudy duyar. Son anda toz tanesini kurtarır ve Hortona geri verir. Böylece iki dünyanın varlıkları birbirlerinden haberdar olurlar. Kimler Şehrinin gezegeni olan toz tanesi güvenli bir yerde muhafaza edilir.

Filmin Çözümlenmesi: Horton adlı animasyon filmi tebliğ filmleri olarak adlandırdığımız kategorideki filmlere güzel bir örnek oluşturmaktadır. Film, üst metninde çocukları eğlendirmek için ideal, "Shrek", "Bee Movie", "Ice Age" gibi animasyonlardan farkı olmayan bir eser görüntüsü çizse de alt metni okunduğunda aslında filmin çok yoğun dini mesajlara sahip olduğu görülmektedir. Filmin alt metninde peygamberlik, peygamberlerin çektiği sıkıntılar, peygamberlere inananların az olması ve onların da sıkıntı çekmesi, peygamberin getirdiği mesaja en büyük tepkiyi toplumun önde gelenlerinin vermesi, dünyanın Allah'ın kudreti yanında toz zerresi kadar değersiz ve küçük oluşu, görünmeyen varlıklara iman gibi konular ele alınmaktadır.

Film giriş sahnesinde içeriği ile ilgili ipuçları vermeye başlamaktadır. Bir ağaçtaki küçücük bir kozalak yere düşerek yuvarlanır ve Kimler Şehrinin gezegeni olan toz tanesinin bulunduğu çiçeği kırarak toz tanesinin havada uçmasına sebep olur. Toz tanesi için kozalak küçük bir cisim değil dev bir kayadır. Filmin içeriğinde bu farklı dünyalara değinileceği bu ilk sahnede ifade edilmektedir. Filmdeki temel karakterler de ilk altı dakika içerisinde tanıtılmaktadır. Horton, ormanda sevilen bir hayvandır. Ormandaki yavru hayvanlar Hortonla vakit geçirmeyi sever ondan bir şeyler öğrenirler. Kanguru ise ormanın eşrafından olan, hayvanların şerrinden çekindikleri, kibirli, statükocu ve dedikoducu bir hayvandır.

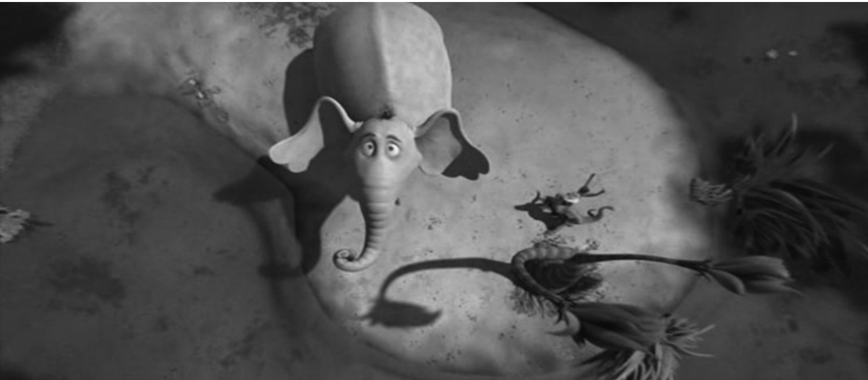
Şekil 10: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Horton'un Toz Tanesini Gördüğü Sahneden Bir Görüntü*

Hortonun ormanda yüzerken kulağının yanından geçen toz tanesinden bir çığlık duyması ve toz tanesinin peşinden koşmasıyla ormanda huzursuzluk da başlar. Kovalamaca sırasında maymunları rahatsız eden Horton onların hücumuna uğrar. Toz tanesini bir çiçeğe kondurarak emniyete alan Horton ile Kanguru arasında şöyle bir konuşma geçer:

Horton: Bu toz tanesinin içinde belki insanlar vardır.

Kanguru: O kadar küçük insan olmaz. Saçma.

Horton: Belki onlar küçük değildir. Belki biz büyüğüzdür.

Şekil 11: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Horton ile Kanguru'nun Tartıştığı Sahneden Bir Görüntü*

Tam bu sırada kamera göğe doğru yükselir ve Horton esas düşünmemiz gereken soruyu sorar.

Horton: Düşünsene ya ta uzaklarda birileri varsa ve şu anda bizim dünyamıza bakıyorlarsa, biz de onlara göre bir toz tanesiysek.

Aslında tam olarak varolan hakikat de budur. Allah'ın kudreti, büyüklüğü karşısında dünyamız bir toz tanesi kadar bile kıymetli değildir. Film alt metninde bu mesajı çok güzel bir şekilde vermektedir.

Materyalist, ateist felsefeyi temsil eden kanguru şu şekilde karşılık verir:

Kanguru: Eğer bir şeyi duyamıyor, göremiyor ve hissedemiyorsan öyle bir şey yoktur.

Film burada da materyalist felsefeye ciddi bir darbe vurmaktadır. Çünkü birkaç dakika sonra toz tanesinin içerisindeki Kimler Şehri sakinleri görünecek, kamera onların şehrine bir gezinti yapacaktır. Böylece kangurunun tezi tamamen çürümüş olacaktır. Kanguru görmese bile filmi izleyen bizler toz tanesindeki varlıklardan haberdar oluruz. Bu sahne ile bizim hayatımızda da görünmeyen, duyulmayan, hissedilmeyen ama var olan varlıklar vardır düşüncesi desteklenmektedir.

Şekil 12: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Kanguru'nun Horton'u Tehdit Ettiği Sahneden Bir Görüntü*

Kanguru bundan sonra Horton'u tehdit etmeyi de ihmal etmez.

Kanguru: Nool ormanında bu tür şeylere müsamaha göstermeyiz.

Horton. Öyle mi, biraz daha uğraşırsam dediklerime inanacak… (Horton'un sözünü keser)

Kanguru: Böyle bir yalanı kimse ile paylaşmayacaksın. Özellikle de çocuklarla. Onların akıllarını bu tip saçmalıklarla doldurmanı

istemiyorum. Toplumumuzun bazı standartları var Horton. Bu toplumun üyesi olarak kalmak istiyorsan bunlara uymanı tavsiye ederim. Bundan sonra Horton'un ve Kimler Şehri belediye başkanının yaşadıkları peygamberlerin tebliğ mücadelesi ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Horton ve belediye başkanı da peygamberleri sembolize etmekte ve onların yaşadıkları sıkıntıları bize bildirmektedir. Horton da peygamberler gibi toplumun önde gelenleri tarafından tehdit edilmektedir.

Bundan sonra Horton'un fare arkadaşı Morton da toz tanesi hakkında bildiklerini kendine saklaması gerektiğini söyleyerek onu kangurudan korumaya çalışır. Fakat Horton kendine hakim olamaz ve ormandaki yavru hayvanlara durumu anlatır. Yavru hayvanlar ona inanırlar. Tıpkı peygamberler gibi Hortona da ormanın en zayıf canlıları inanmakta, önde gelenler ise tepki göstermektedirler.

Şekil 13: *"Horton Hears A Who" Filminde Horton'a İnanan Yavru Hayvanlar*

Toz tanesinde ise Belediye başkanı işlerin yolunda gitmediğini anlayıp 100. Yıl şenliklerini iptal etmek istemektedir. Fakat orada da yönetici sınıf olan konsey üyeleri başkanı sustururlar ve ters giden durumu halktan gizlemeye çalışırlar. Peygamberler de toplumdaki bozuklukları düzeltmeye çalıştığında yönetici sınıf statükonun devamını istemişlerdir.

Şekil 14: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Konsey Üyeleri*

Horton ile belediye başkanı borulara bağlı bir gramafon kapağı sayesinde iletişim kurarlar. Bundan sonra Horton toz tanesini güvenli bir yere yerleştirip Kimler Şehri'ni kurtaracağına dair Başkana söz verir. Ama bu sözünü tutması pek kolay olmayacaktır.

Kangurunun yavrusu dâhil ormandaki bütün çocuklar Hortondan etkilenerek, bir çiçek üzerinde toz tanesi taşırlar ve içinde bir dünya olduğunu hayal ederler. Bunun üzerine kanguru harekete geçer. Hortondan toz tanesini isteyen kanguru olumlu cevap alamayınca toz tanesini yok etmek üzere Kötü Vlad adlı kartalla anlaşma yapar.

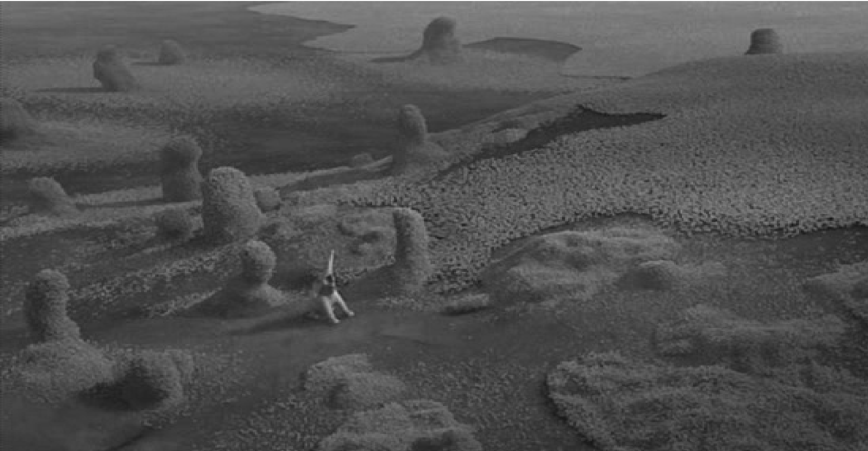

Şekil 15: *"Horton Hears A Who" Filmindeki "Kötü Vlad" Karakteri*

Bu sırada Kimler Şehri'nde de başkan halkı tehlikeye karşı uyarmaya çalışır. Kimler Şehri güvenli bir yere götürülemezse yok olacaktır. Fakat konsey üyeleri başkanı yalanlayarak halkın ona inanmasını engellerler. Kimler Şehri'nde de başkana sadece karısı ve oğlu inanmaktadır. Başkan, halkını görmedikleri bir file inanmaya davet eder ama halk ve konsey üyeleri onunla alay ederler. Burada da peygamberlerin maruz kaldıkları bir zulümle paralellik bulunmaktadır.

Belediye başkanı bir bilim adamı olan Dr. Larue'ya Kimler Şehrinin aslında bir toz tanesi olduğunu söyler. Dr. Larue yaptığı araştırmalar sonucunda "Nasıl bildiğinizi anlayamadım ama doğru söylüyorsunuz. Dünyamız eğer güvenli bir yerde sabitlenmezse yok olacak." der. Böylece bilim ve dinin çatışmadığı, aksine dinin bilime yol gösterebileceği alt metinde ifade edilmektedir.

Kötü Vlad uzun uğraşlar sonucunda Hortondan çiçeği alır ve yüksekten milyonlarca benzer çiçeğin olduğu bir vadiye atar. Sarsıntıdan dolayı Kimler Şehri ağır hasara uğrar. Uzun süre aradıktan sonra Horton çiçeğe ulaşır ve onlara sesini duyurur. Tehlikenin farkına varan ve Hortonu duyan halk ondan yardım beklemeye başlar.

Şekil 16: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Horton'un Yoncayı Aradığı Sahneden Bir Görüntü*

Kanguru çiçeğin yok edilmediğini öğrenince çılgına döner ve hayvanları Horton'a karşı kışkırtır:

Kanguru: Sosyal düzenimiz tehdit altında. Bunun öncüsü kim? Horton.

Bu sırada Horton'un fare arkadaşı Morton savunmaya geçer:

Morton: Burada Horton'dan bahsediyoruz. Hepiniz onu tanıyorsunuz. O bir sineği bile incitmez.

Peygamberler de peygamberlikten önceki hayatlarında da herkesin takdir ettiği insanlardır.

Kanguru: Horton gibi baş belalarının çocuklarımızın kafalarını zehirlemelerine izin mi vereceğiz? Horton bunları çocukların kafalarına soktuğunda onlar otoriteyi sorgulayacaklar. Bu da kargaşa ve yıkıma neden olacak.

Bundan sonra ormandaki bütün canlılar Horton'a doğru saldırıya geçer ve onu yakalarlar.

Kanguru: Başına bela olacak bu kalabalık istersen gidebilir. Tek yapman gereken o toz tanesinde hiç kimsenin yaşamadığını ve benim haklı senin haksız olduğunu söylemek. Eğer yapmazsan bedelini ödemek zorunda kalırsın.

Horton: Durmayın beni bağlayın, kafese koyun, istediğinizi yapın. Ama bu toz tanesinde insanlar var. Onları görüp duymasanız da insan insandır. Ne kadar küçük olursa olsun.

Burada da yine tebliği uğruna peygamberane bir duruş sembolize edilmektedir.

Kimler Şehri sakinleri, durumu farkedince seslerini duyurmak için var güçleriyle çalışırlar. Fakat onları sadece Horton duymaktadır. Çünkü filme göre diğerlerinin kulakları Horton'dan küçüktür. Bu yüzden Kimler'in seslerini duyamamaktadırlar. Burada da manevi varlıkları hissedemememizin sebebinin duyu organlarımızın sınırlılığı olduğu vurgulanmaktadır. Kimler Horton'un sesini belediye binasının borularına takılı bir gramafon kapağı olmadan duyamamaktadır. Çünkü kulakları çok küçüktür. Aynı sebeple Nool ormanındaki hayvanların da kulakları Horton kadar büyük olmadığı için Kimler'in cılız seslerini algılayamamaktadırlar.

Şekil 17: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Horton'un Hapsedildiği Sahneden Bir Görüntü*

Hortonu bağlayıp kafese koyarlar. Toz tanesi de tam kızgın yağa atılacakken Kimler –başkanın oğlunun yaptığı icatların da yardımıyla- seslerini duyurmayı başarırlar. Kangurunun yavrusu Rudy durumu farkeder ve toz tanesini yakalar.

Rudy ilk defa annesine itaatsizlik eder ve koşarak toz tanesini Horton'a getirir. Maymunlar da kanguruyu dinlemez ve Rudy'ye yol verirler. Rudy ve maymunların burada yaptıkları şey Nurettin Topçu'nun "İsyan Ahlâkı" adlı kitabında ele aldığı ana davranış biimi olan"İsyan Ahlâkı"dır.[439] Onlar haklının yanında yer almak için otoriteye isyan ederek ahlaklı bir davranışta bulunmuşlardır. Kangurunun otoritesi tamamen yıkılmıştır. Sonunda o da pes eder. Ve toz tanesinin korunmasına yardım eder.

Filmin sonunda kamera göğe doğru yükselir. Dünyadan çıkar ve uzayı gösterir. Bu bakış açısı ile bakıldığında dünya uzayda bir toz tanesinden farksızdır. Film böyle bir vurgulama ile sona erer.

---

[439] Bkz. Nurettin Topçu, *İsyan Ahlakı*, Dergah Yayınları, İstanbul 1995.

Şekil 18: *"Horton Hears A Who" Filmindeki Kapanış Sahnesinden Bir Görüntü*

Horton filmi bütün bu benzerlikleri ile alt metni peygamberler tarihi ve tevhid inancı ile yoğrulmuş bir "tebliğ filmi"dir. Film boyunca bilinçaltına çok güzel dini mesajlar verilmektedir. Bu mesajlar örtük olduğu için göze batmamakta, propaganda havasına bürünmeden kalplere tesir etmektedir. Horton da hissedilmediği halde varolabilen varlıkları gören bir çocuğa "bir şeyi göremiyorsan, duyamıyorsan, hissedemiyorsan öyle bir şey yoktur." denildiğinde bu söz ciddi bir tesir bırakmayacaktır.

a. *b. Reng-i Huda (Cennetin Rengi)*

Yönetmen: Mecid Mecidî

Senarist: Mecid Mecidî

İlk Gösterim Tarihi: 31.03.2000 (ABD)

Oyuncular: Hossein Mahjoub, Mohsen Ramezani, Salameh Feyzi, Farahnaz Safari, Elham Sharifi, Behzad Rafi, Mohamad Rahmani, Morteza Fatemi, Kamal Mirkarimi, Masoome Zinati, Zahra Mizani, Ahmed Aminian, Moghadam Behboodi, GanAli Khorami.

İmdb Puanı: 7.7[440]

Filmin Konusu: Muhammed ilköğretim çağında, gözleri görmeyen masum bir çocuktur. Annesi 5 yıl önce ölmüştür. Sevimli iki kız kardeşi olan Muhammed'in babası ise evlilik planları yapmakta ve oğlunun bu evliliğe mani olacağını düşünerek onu kendinden uzaklaştırmak istemektedir. Muhammed'i Tahran'daki körler okulundan getirmek istememekte, yaz tatilinde de okulda kalmasını arzu etmektedir. Okul idaresinin bu teklifi kabul etmemesi üzerine Muhammed'i köye getirir. Muhammed kız kardeşleri ve ninesiyle birlikte olmaktan dolayı mutludur. Fakat bu mutluluğu fazla sürmez. Babası iş öğrensin diyerek onu kör bir marangozun yanına çırak olarak verir. Bu duruma kızan ninesi yağmurlu bir günde evi terk eder ve hastalanır. Kısa bir süre sonra da bu hastalık nedeniyle vefat eder. Babasının evlenmek istediği kızın ailesi annenin vefatını uğursuzluk sayar ve düğünden vazgeçerler. Bundan sonra babası tekrar Muhammed'i eve getirmek ister. Fakat yolda bir kaza geçirirler.

Filmin Çözümlenmesi: Cennetin rengi filmi şiirsel anlatımı, sinematografik başarısı ve konusu ile dikkatleri çekmiş uluslar arası festivallerde 18 ödül kazanmıştır. İran dışında 17 ülkede izlenmiştir. Film kör bir çocuğun çeşitli olaylar arasında Allah'ı arayışını konu edinmektedir.

"Allah'ın adıyla. Görünen ve görünmeyensin. Sadece sensin istediğim. Sadece senin adını anarım." sözleriyle başlayan film'de kapkaranlık bir sahne ile açılış yapılmaktadır. Sadece sesler duyarız. Bir müzik çalar. Bir yetişkin sesi "Bu kimin?" der. Bir çocuk sesi de "Benim" cevabını verir. Hiçbir şeyi görmemenin nasıl bir duygu olduğunu vermesi bakımından çok başarılı bu girişin ardından karanlık dağılır ve bir öğretmenin etrafında sahip oldukları kaseti bulmaya çalışan kör çocukları görürüz. Tahran'daki körler okulunda yaz tatiline 1 gün kalmıştır ve öğrenciler son hazırlıklarını yapmaktadırlar. Son derslerini alan çocuklar öğretmenin okuduğu metni Braille alfabesini kullanarak yazmakta, sonra da parmaklarını kullanarak okumaktadırlar.

---

[440] Reng-i Huda, http://www.imdb.com/title/tt0191043/ ; Erişim: 16.01.2010.

Şekil 19: *"Reng-i Huda" Filmindeki Kuş Yavrusunun Kurtarıldığı Sahneden Bir Görüntü*

Dersler bitmiş, okul tatil olmuş, bahçedeki çocuklar sevinç içerisinde ailelerinin kendilerini almalarını beklemektedirler. Ancak Bütün çocuklar evlerine gittiği halde Muhammed saatlerce bahçede babasını bekler. Bu sırada yavru bir kuşun çığlıklarını ve bir kedinin sesini duyar. Kediyi oradan uzaklaştırır. Eliyle yoklayarak kuşu bulur, büyük zorluklarla ağaca tırmanır, diğer yavrunun sesini takip ederek yuvayı bulup kuşu yuvasına yerleştirir. Aslında Muhammed'in o kuştan farkı yoktur. İkisi de yuvalarından ayrı düşmüş gariplerdir. Muhammed'in bu iyiliğini Allah mükafatlandırır. Babası okula gelir, Muhammed'i okulda bırakma isteği müdür tarafından geri çevrilir. Babasının sesini duyan Muhammed ona doğru yürür, ellerine sarılır ve ağlayarak "Hiç gelmeyeceksin sandım."der. Babası Muhammed'i köye götürmek üzere yanına alır. Böylece Muhammed de yuvasına kavuşur.

Şekil 20: *"Reng-i Huda" Filmindeki Muhammed Karakteri ve Çiçek Tarlası*

Muhammed'in köyü yemyeşildir. Rengârenk çiçekler vardır. O çiçeklerle ninesi sarı, kırmızı ve mor boyalar elde etmekte, bunlarla ipleri boyamaktadır. Muhammed bu renk cümbüşünü görememekte ama bunları gören insanların göremedikleri bir şeyi görmek için gayret göstermektedir.

Muhammed Braille alfabesiyle kâinatı okumaya, Allah'ı bulmaya çalışmaktadır. Ağaçkakan ve martıların sesinden anlam çıkarmaya çalışmakta, buğday başaklarını, çiçek yapraklarını, deredeki çakıl taşlarını, deniz sahilindeki kum tanelerini elleriyle yoklayarak tanımaya ve okumaya çalışmaktadır.

Şekil 21: *"Reng-i Huda" Filmindeki Muhammed'in Allah'ı Aradığı Çeşitli Sahnelerden Görüntüler*

Muhammed'in bu muhteşem arayışının ne olduğunu emanet edildiği marangoz ile yaptığı konuşmadan anlarız.

Muhammed: Beni kimse sevmiyor. Ninem bile. Herkes benden kaçıyor. Çünkü ben körüm. Görebilseydim diğer çocuklar gibi köy okuluna giderdim. Ama ben dünyanın öbür ucundaki körler okuluna gitmek zorundayım. Öğretmen Allah'ın körleri daha çok sevdiğini söyledi. Çünkü onlar göremiyormuş. Ben de eğer öyle olsaydı bizi kör yapmazdı dedim. Çünkü böyleyken onu göremeyiz, dedim. O da bana "Allah görünmezdir. Her yerdedir. Onu istersen hissedebilirsin. Parmaklarınla onu görebilirsin." dedi. Ben de her gün parmaklarımın dokunduğu her şeyde, heryerde Allah'ı aradım ve ona herşeyi anlattım. Kalbimdeki sırları bile.

Muhammed'in marangoza gönderilmesine kızan ninesi yağmurlu bir günde evi terk eder. Muhammed'in babası annesini ikna etmeye çalışır ve bu sırada söylediği sözlerden neden Muhammed'e karşı vicdansızca davrandığını anlarız. Baba, inancını yitirdiği için vicdanı da katılaşmış, inançsız bir insana yakışır şekilde davranmaktadır. Baba, evden gitmek isteyen annesine şöyle söyler:

Baba: Ben neyi yanlış yaptım da ömrümün kalan kısmında kör bir çocuğa bakmak zorunda kaldım. Sizin o büyük Allah'ınız benim için niye bir mucize yapmıyor? Ona niye şükredeyim? Bende olmayan şeyler için mi? Sefilliğim, fakirliğim için mi? Kör çocuğum için mi? Kaybettiğim karım için mi?

Nine yine de ikna olmaz ve yolda giderken yağmur suları yüzünden dere kenarına vurmuş, çırpınan bir balık görür. Onu tekrar dereye salar. Fakat eğilirken Muhammed'in hediyesi olan tokayı dereye düşürür. Balığa yaptığı iyilik annenin tekrar evine dönmesinin, tokanın suya düşmesi ise Muhammed ile ayrı düşeceklerinin sembolü olmaktadır.

Babası ninenin peşinden koşar ve onu tekrar eve getirir. Fakat nine bu olaydan sonra hastalanır ve kısa süre sonra da vefat eder. Vefat ederken tatlı bir tebessümle göğe doğru bakmaktadır ve yüzü aydınlanır. Buradan ninenin iyi bir sonla, cennetle mükâfatlandırıldığını anlarız. Muhammed de ninesinin ölümünü hissetmiş ve hüzünlenmiştir.

Ancak bu olay üzerine babanın evleneceği kızın ailesi "Bu düğün bizim için uğursuzdur." diyerek kızı vermekten vaz geçerler. Böylece Muhammed'in varlığını evliliği için engel olarak gören babaya Muhammed'in gönderilişi engel olmuştur.

Yaptıklarına pişman olan baba, tereddütle de olsa Muhammed'i almaya gider. Orman yolundan gelirlerken ters dönmüş bir kaplumbağanın yanından geçerler ve onu düzeltmezler. Bu kötü bir şey olacağının sembolüdür. Çünkü yavru kuş ve balığa yapılan yardımlar hemen mükâfatını bulmuştur. Burada ise tersi bir durum söz konusudur.

Şekil 22: *"Reng-i Huda" Filminin Kapanış Sahnesi*

Yağmurun etkisiyle zayıflayan köprüden geçerken Muhammed atla birlikte dereye düşer. Suda sürüklenmeye başlar. Kısa bir tereddütten sonra babası da suya atlar ve onu kurtarmaya çalışır. Derenin denize döküldüğü yerde sahile vururlar. Babası ayağa kalkar. Muhammed'i bulur, ağlayarak kucağına alır ve sarılır. Kamera Muhammed'in eline odaklandığında elinin aydınlandığını, parmaklarının hareketinden kuşların sesini okumaya çalıştığını, Allah'ı aramaya devam ettiğini görürüz.

B- DİN EĞİTİMİNİ ENGELLEYEN BİR ARAÇ OLARAK SİNEMA

1. Dindarları, Dini Kavramları ve Dini Değerleri Küçük Düşürme-Kötü Gösterme

Türk sinemasında son yıllara kadar din adamı hep kötü bir imajla sunulmuş, din ise geri kalmanın sebebi olarak gösterilmiştir. Dünya sinemalarında dine karşı negatif tutumlar kadar pozitif tutumlar da görülürken Türk sineması ideolojik sebeplerle pozitif bir bakış açısına hiç sahip olamamıştır. Bu ideolojinin gayesi yeni rejimi ayakta tutmak adına eskiyi hatırlatacak herşeyi yok etmeye çalışmak olmuştur.[441] Eskinin ise hemen bütün değerleri din ile sıkı bir irtibat içinde oluşmuştur.

Tek Partili dönemin "Tek Yönetmen"i olan Muhsin Ertuğrul eskiyi gözden düşürme görevini ilk yüklenen yönetmen olmuştur. Bu nedenle Türk sinemasında din, dindar ve din adamı namına kullanılan bütün olumsuz klişeleri icad eden Muhsin Ertuğrul'dur. Musahipzade Celal'in tiyatro eseri "Aynaroz Kadısı"nı 1938 yılında sinemaya uyarlayan Ertuğrul, böylece "rüşvetçi, hilebaz, şehvet düşkünü ve haklının değil kudretlinin yanında saf tutan din adamı" şablonunun Türk sinemasındaki ilk örneğini ortaya koymuştur. Hemen ertesi yıl çektiği "Bir Kavuk Devrildi" adlı filmi ile de etkisi yıllarca sürecek olan menfî tutumunu devam ettirmiştir. [442]

---

[441] Ekrem Dumanlı, "Yeşilçam'ın Dini Keşfetme Serüveni", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 21 Şubat 2009.

[442] Ali Murat Güven, "Türk Sineması'nın Din ve Dindarlıkla 95 Yıllık İmtihanı", *Din ve Hayat Dergisi*, (Ekim 2009), S.3, s. 105-106.

Ateşten Gömlek (1923), Ankara Postası (1928), Bir Millet Uyanıyor (1932) gibi filmler yeni rejimi sağlama almak için insanları padişahçılar-Kuvay-ı Milliyeciler diye ikiye ayıran bir çizgiyi ortaya koyar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşunda Atatürk'ün yanında yer alan din adamları, öyle bir manzara vermese bile, sinemacılara göre dindar insanlar hep saltanatçı ekiptedir. Vurun Kahpeye'de sunulan Hacı Fettah tiplemesi, zaman içinde bir girdaba dönüşür ve tarihi gerçekleri bile tahrif eder.[443] Bu dönemin filmlerinde eskiyi temsil eden hacı, hoca, kadı karakterleri "hain, işbirlikçi, yalancı, düzenbaz" vb.'dir. Yeniyi temsil eden öğretmen, doktor, mühendis ise "vatansever, çalışkan, dürüst" insanlardır.[444]

Sonraki yıllarda da dindar tiplemesi adına olumlu bir gelişme yaşanmaz. 1970 ve 1980'li yıllar boyunca dindar karakterler sinsiliğin, üçkâğıtçılığın, yobazlığın, örtülü bir şehvetperestliğin simgeleri olarak onlarca filmde boy göstermişlerdir. Örneğin Halit Refiğ'in Teyzem(1987) adlı filminde dindar olan karakter üvey kızına hem şiddet uygulamakta hem de cinsel tacizde bulunmaktadır.[445]

Kemal Sunal ve Şener Şen gibi usta oyuncuların rol aldığı filmlerde neredeyse bütün dindar tipleri aynıdır. Bu filmlerde ev sahipleri dindardır ve kiracılarını sömürür, toprak sahipleri zalimdir, muhafazakârdır ve insanların hakkını yer, dindar görünen patronlar işçilerinin alacağı üç kuruşa göz dikmiştir. Bütün fitneyi köye salan, milletin malında mülkünde, ırzında gözü olan hep 'hacı-hoca-dindar' olan kişilerdir.[446]

Özellikle sol kesimin yaptığı filmlerde dindar tiplemelerine yoğun bir şekilde vurgulanan din karşıtlığı da eklenir. Bu filmlerde Din, komünizmin klasik sloganlarıyla 'egemen güçler' tarafından 'halkı uyutmak amacıyla sunulan afyon' ve 'geriliği temsil eden' değerler olarak sunulmuş; din

---

443 Ekrem Dumanlı, "Yeşilçam Kendini Affettirebilecek mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 4 Nisan 2009.

444 Ekrem dumanlı, "Yeşilçam Müslümanlardan Özür Dileyecek mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 7 Şubat 2009.

445 Ali Murat Güven, agm, s. 107.

446 Ekrem Dumanlı, "Yeşilçam Kendini Affettirebilecek mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 4 Nisan 2009.

adamı ve dindar insanlar da halkın ezildiği sistemde hep güçlüden yana yer almıştır.[447]

Bu ideolojik tavırlara bir de cehalet eklenince çok daha vahim durumlar ortaya çıkmıştır. Bu konuda Yeşilçam'ın emektar fotoğrafçısı Güngör Özsoy'un bir hatırası manidardır: "Bir Hollywood filmi olan 'İki Rahibin Hayatı' el çabukluğuyla 'İki İmam'a dönüştürülmüştü. Ali Şen ile Sadri Alışık iki imamı oynuyordu. Senaryoya 'sadık' kalındığı için filmdeki imamlar da tıpkı rahipler gibi içki içiyordu. Müslümanlığın 'M'sini bilmeyenlerin imamlar üzerine film kotarmasındaki birkaç yanlışı düzeltme çabam ters tepti ve ilk ve son kez bir setten kovulmuş oldum."[448]

Türk sinemasındaki bu olumsuz tablo günümüzde yavaş yavaş değişmektedir. Artık filmlerde daha objektif dindar karakterler de görülmektedir. Milli sinema akımı ile başlayan olumlu dindar tiplemeleri artık dini konu içermeyen filmlerde de görülmektedir. Örneğin Dordurmam Gaymak (2006) filmindeki imam, yaz kursu için camiye gelen çocuklarla güzel bir iletişime sahiptir. Bu filmde olumsuz hiçbir klişe kullanılmamıştır.

Olumsuz bir din ve din adamı imajının toplumda yaygınlaşması din eğitiminin önünde büyük bir engel olacaktır. Çünkü insanlar saygı duydukları, üstün bir ahlaka sahip olduğuna inandıkları, herşeyiyle güven veren insanların telkinlerine daha açıktırlar. Bu bakımdan din adamlarının yalancı, düzanbaz, ahlaksız karakterler olarak yansıtılması insanların onlardan istifadesini güçleştirecektir.

Burada sinemanın mutlak ve hızlı bir etkisinin olmadığını da belirtmek gerekir. Aksi takdirde bunca olumsuz tipleme sonucunda ülkemizde din eğitiminin tamamen bitmesi gerekirdi. Sinema, olumsuz tiplemeler üretirken gerçek hayattaki din adamları ve dindarlar bu imajları yıkmaktadırlar. Böylece sinemanın toplum üzerindeki etkisi de azalmaktadır. Fakat sinemanın günlük hayatta din adamları ile iletişim kuramayan insanlar

---

[447] Ekrem Dumanlı, "Soldan Sağa Yeşilçam'ın Dinle İmtihanı", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 7 Mart 2009.

[448] Güngör Özsoy, "İmamlar İçki İçmez Dedim, Setten Kovuldum", Ülkü Özel Akagündüz (röp), *Zaman Gazetesi Pazar Eki*, 9 Ağustos 2009

üzerinde ciddi tesirler bıraktığı, onları daha çok etkilediği de gerçektir. Ayrıca sinemanın toplumu uzun bir süreç içerisinde dönüştürme özelliği vardır. Bu nedenle oluşturulan her imaj karşılıksız kalmamakta, süreç içerisinde toplumu etkilemektedir.

Dindarları, dini kavramları ve dini değerleri küçük düşüren, kötü gösteren filmlere örnek olarak "Züğürt Ağa" ve "Takva" filmleri incelenecektir.

a. Züğürt Ağa

Yönetmen: Nesli Çölgeçen

Senarist: Yavuz Turgul

İlk Gösterim Tarihi: 1985 (Türkiye)

Oyuncular: Şener Şen, Erdal Özyağcılar, Nilgün Nazlı, Füsun Demirel, Atilla Yiğit, Bahri Selin, Can Kolukısa.

İmdb puanı: 8.2[449]

Film Konusu: Haraptar Köyü'nün ağası yağmur yağmaması yüzünden sıkıntı çekmektedir. O kadar ki gururunu bir kenara bırakıp yağmur duasına çıkması için şeyhin elini bile öper. Ama yağmur duası işe yaramaz! Bu kötü durumuna rağmen yine de hatırı sayılır bir insandır. Ankara'dan dostları gelir ve kendi partilerine yardım etmesini isterler. Ağa bütün köylüye para vermesine rağmen köyden sadece bir oy çıkar. Çünkü şeyh karşı partiye geçmiş ve köylüye cennetten arsa vaad ederek – ağanın babası ile kâhya da dâhil- bütün oyları toplamıştır. Bundan sonra ağa köylüye kızar ve buğday haklarını üçte ikiden üçte bire düşürür. Köylüler de bir fırsatını bulup ambardan buğdayları çalar ve İstanbul'a kaçarlar. Ağa da çaresiz bir şekilde Haraptar köyünü satar ve İstanbul'a göç eder. İstanbul'a gelince birçok işe giren ağa hiç birinde başarılı olamaz ve iflas eder.

Filmin Çözümlenmesi: "Züğürt Ağa" filminde köydeki şeyh üzerinden olumsuz dindar portresi çizilmektedir. Ayrıca itikada aykırı sahneler de bulunmaktadır. Köydeki gerçek dini hayata hiç değinilmezken Abdo Ağa'nın çapkınlığı, ağanın içki âlemleri, köylünün hırsız ve iki yüzlü oluşu

---

[449] http://www.imdb.com/title/tt0201368/ ; Erişim: 21.10.2009

vurgulanmaktadır. Film boyunca sadece dini karakter değil anadolu insanı da olumsuz özelliklerle sunulmaktadır.

Şeyh, köylünün yağmur duası talebini reddetmekte ağanın elini öpmesi şartıyla duaya çıkacağını ifade etmektedir. Böylece dindar karakter enaniyetini tatmin etmek ve intikam almak için dini kullanan bir insan olarak gösterilmektedir.

Ağa ise el öpmeyi gururuna yedirememekte ve kupkuru tarlalara giderek dua âdâbına aykırı bir şekilde, saygısız ifadelerle dua etmektedir:

Ağa: Dedemin zamanında buralar yemyeşilmiş. Çok cömertmişsin. Hayvanlar yemekten çatlarmış… İyi ama ne oldu da değiştin. Birimiz bir b.k yedik ama kim. Ben günahı boynuna babamdan şüpheleniyorum… Yoksa garazın bana mı. Niçin hiçbir şey eskisi gibi değil. Kurban olduğum ver şu rahmeti. Muhtaç etme beni şu şıh p.z.'ne. ben el mel öpmem. Çok ağrıma gidiyor yav. Ne olur ver şu yağmuru. Ver yoksa durum kötüdür. S.d.k zoruyla idare ediyoruz bilmiş ol.

Şekil 23: *"Züğürt Ağa" Filmindeki Ağa'nın Dua Sahnesinden Bir Görüntü*

İtikadi açıdan çok büyük sıkıntılar bulunan bu duada, Allah (cc) ile bir insanla konuşulur gibi konuşulmakta, emir ifadeleri kullanılmakta, Allah'ın yağmur vermemesi sorgulanmaktadır.

Yağmur yağmadığını gören ve köylünün baskısına dayanamayan ağa sonunda şeyhin elini öper. Ama şeyh hastayım diyerek dua telebini geri çevirir. Ağanın kulağına eğilip "seni daha çok yalvartacağım abdo ağanın oğlu"der. Bunun üzerine ağa şeyhi tehdit eder:

Ağa: Yağmur duasına çıkma, ben de herşeyi anlatırım.

Şeyh: Neyi anlatacaksın.

Ağa: Babam Abdo ağa ile senin karıyı samanlıkta nasıl yakaladığımı. Bu yüzden bize düşman olduğunu. (köylülere dönerek) ey ihtiyar heyeti bu şıh var ya…

Şeyh: Demek köylü bu kadar zor durumdadır. Ölürüm de yine çıkarım bu duaya.

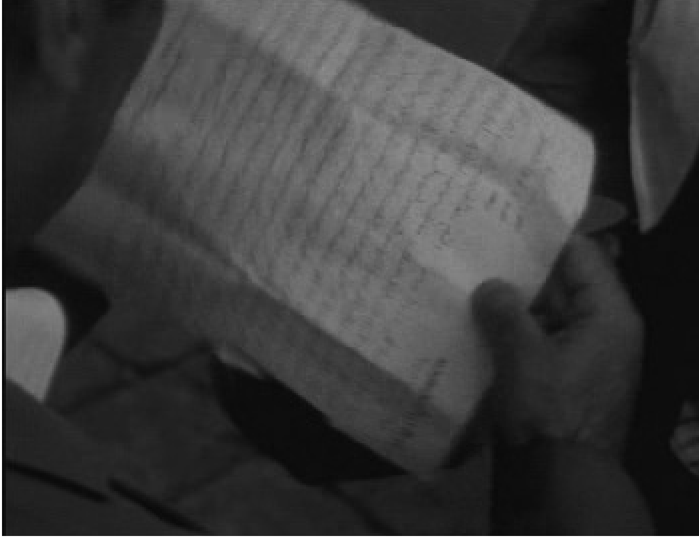
Burada da şeyhin karısı zina ile itham edilmektedir. Şeyh ise intikam almak için dini otoritesini kullanmaya çalışan, planı ortaya çıkınca köylüyü düşündüğü için sağlığını bile tehlikeye attığını söyleyen iki yüzlü bir insan olarak sunulmaktadır.

Şeyh, ağa ve köylülerin yağmur duasına çıkmasından sonra bir bulut ufuktan belirir ve 3-4 damla bırakarak üzerilerinden geçip gider. Şeyh, durumu "aramızda cünüp var." diyerek geçiştirir. Bu sahnede de yine yağmur duası ile alay edilmekte ve yağmur duasının faydasız olduğuna işaret edilmektedir.

Şekil 24: *"Züğürt Ağa" Filmindeki Ağanın Şeyhin Elini Öptüğü Sahneden Bir Görüntü*

O günlerde seçimler de iyice yaklaşmıştır. Ankara'dan ağanın partilileri gelir ve yardım isterler. Ağa da köylüye para vererek kendi partisine oy vermelerini ister. Köylüler parayı alır fakat seçim sonuçları açıklandığında ağanın partisine sadece bir oy çıkar. Çünkü şeyh karşı partiye geçmiştir ve kendi partisine oy vermeleri karşılığında herkese (ağanın babası ve kahya da dahil) cennnetten arsa vaat etmiştir. Bu sahnede hem hristiyan kültüründe var olan bir olgu İslâm'da da varmış gibi sunulmakta, hem de dindar olan karakter halkı aldatan bir sahtekar olarak sunulmaktadır.

Şekil 25: *"Züğürt Ağa" Filminde Şeyhin Dağıttığı Cennet Tapusu*

Sürekli içki sofrasında gördüğümüz ağa, yalnızca bir sahnede camiye gider. Ama bu sahnede de olumlu bir şey göremeyiz. Çünkü ağa abdest alırken parasını çaldırır. İçki sahneleri boyunca bir tek olumsuz duruma rastlanmazken ağanın camiye gitmesi elindeki son paranın da kaybolması ile sonlanır.

Film boyunca dine, dindara ait olan ne varsa olumsuz vasıflarla birlikte anılmakta, uzak durulması gereken bir olgu olarak gösterilmektedir. Din ve dindara ait bütün olgularla (şeyh, yağmur duası, cami) baş karakter sorun yaşamakta, din problemlerin kaynağı olarak sunulmaktadır.

a. *b. Takva*

Yönetmen: Özer Kızıltan

Senarist: Önder Çakar

İlk Gösterim Tarihi: 1 Aralık 2006 (Türkiye)

Oyuncular: Erkan Can, Güven Kıraç, Meray Ülgen, Öznur Kula, Erman Saban, Murat Cemcir, Settar Tanriöğen.

İmdb Puanı: 7.5[450]

Filmin Konusu: Muharrem kırklı yaşlarda, kendi halinde, Sultanhamam'da bir çuval dükkanında usta olarak çalışan, bağlı olduğu tarikatin er meclislerine devamı aksatmayan bir mürittir. Tarikatın şeyhi 43 daire, 35 dükkan ve 7 arsadan oluşan gayri menkulun kirasını toplama vazifesini Muharreme verir. İşyerine gelerek Muharrem'i bu işle görevlendirmek için patronu Ali Beyden izin alır. Bundan sonra Muharrem'in de hayatı değişmeye başlar. Önce dergaha taşınır. Önceleri kendi imkanları ile giderek kiraları toplar, fatura yatırırken kuyrukta bekler. Ama sonradan kendisine araba, laptop, takım elbise, saat vb. verilir. Sırada beklememeye, müdürün yanına gidip faturaları oradan ödemeye başlar. Bir de o sıralarda gördüğü erotik rüyalar Muharrem'i bunalıma sokar. Muharrem sosyal hayatın içine girdikçe dini hassasiyetlerini koruyamaz ve sıkıntıya girmeye başlar. Şeyhin kızıyla evlendirme teklifini de biz o defteri kapattık diyerek geri çevirir. Bir gün rastlantı sonucu rüyalarında gördüğü kızın şeyhin kızı olduğunu öğrenir. Bundan sonra Muharrem akli dengesini kaybeder. Filmin sonunda Muharremin yatağa bağlandığını ve bakımını sonradan evlendiği şeyhin kızının yaptığını görürüz.

Filmin Çözümlenmesi: Takva filmi, Yeşilçam'ın din ve dindara ait eski klişelerinden uzak duran bir filmdir. Filmde ağzından salyalar akan bir şeyh ya da dindar tipine rastlanılmamaktadır. Ama film yine de dine ve dindara karşı bir tutum geliştirmektedir. Film boyunca savunulan temel tez dindar bir Müslümanın sosyal hayat içerisinde varolamayacağı, sosyal hayat içerisinde varolabilmek için dini değerlerinden taviz vermesi gerektiğidir. "Kapitalist bir sistemde Müslüman olmak, ortaçağdan kalma

450 "Takva", http://www.imdb.com/title/tt0499262/ ; Erişim: 16.01.2010.

bir felsefeyi uygulamak olağanüstü zor, onlar açısından da böyle."[451] diyen senarist Önder Çakar İslâmiyetin eski bir sistem olduğunu, günümüz şartlarında yaşanamayacağını açıkça ifade etmektedir.

Film İsra suresi'nin 81. âyetine (Hak geldi, batıl zail oldu. Batıl, yok olmaya mahkumdur.) verilen meal ile başlar: "De ki değişmeyen gerçek geldi, sahte ve tutarsız olan yıkılıp gitti. Zaten sahte ve tuttarsız olan er ya da geç yıkılıp gitmek zorundadır." Film izlendiği zaman ise yıkılıp gidenin bizzat takva kavramının, dindarlığın kendisi olduğu görülmektedir. Değişmeyen gerçek ise dünya hayatıdır. Çünkü filme göre dindar, dünyaya göre şekillenmiş ama hiçbir şekilde dünyayı kendi değerlerine göre şekillendirememiştir.

Filmin açılış sekansında Takva yazısının kırılması da zaten bu kavramın filmde hedef alınacağının ilk göstergesi olmaktadır.[452]

Şekil 26: *"Takva" Filmi Açılış Sekansından Bir Görüntü*

---

451 http://www.becerikli.net/showthread.php?t=60766 ; Erişim: 19.10.2009
452 İhsan Kabil, http://yenisinemacilar.blogspot.com/ ; Erişim: 19.10.2009

Film dikkatli bir şekilde okunduğunda art niyetli bir çalışma olduğu görülmektedir. Dergahta yapılan zikirden hemen sonra Muharremin rüyasında bir kadınla seviştiği sahne gelir. Başka bir sahnede de Muharrem, odasında zikir çekerken uyuyakalır ve yine erotik bir rüya görür: Bir gökdelende cansız mankenlerle dolu bir dairededir. Pencerenin yanında rüyasında daha önce de gördüğü kız vardır. Doğruca ona gider ve ilişkiye girer. Filmde provakatif bir şekilde zikir ve seks sahneleri peşpeşe verilmektedir.

Senaryodaki bir diğer problemli husus da Muharremin her ihtilam oluşunda bunalıma girmesidir. Hâlbuki bekâr bir insanın ihtilâm olması kadar normal bir şey yoktur ve dinen de bu bir günah değildir. Uzun yıllar dergâhta eğitim alan Muharremin bu rüyadan dolayı tevbe etmesine gerek olmadığını bilmesi gerekir. Dolayısıyla burada bir mantık hatası ya da art niyet bulunmaktadır.

Muharrem önceleri kendi imkânlarıyla kiraları toplamaya gider, fatura yatırmak için sıraya girer. Fakat dünyevi işlere girdikçe değerlerinden tavizler vermeye başlar. Önce şeyh tarafından kendisine araba, laptop, saat, takım elbise vb. hediye edilir. Sonra vaktin değerli denilerek fatura için sıra beklememesi, müdüre gidip işi halletmesi bizzat dergâh tarafından istenir. Yani kul hakkına girmesine sebep olan dini otoritenin kendisidir.

Muharrem kiraları toplarken bikinili cansız mankenler görür, gözü takılır. Ayrıca ilk zamanlar hesapları yaparken de çok zorlanır. Halbuki burada da mantık açısından bir boşluk bulunmaktadır. Çünkü Sultanhamam'da yıllarca esnaflık yapmış, en azından İstanbul gibi bir şehirde yaşamış birinin bu durumlara alışkın olması gerekir. Bu konuda da senaryo art niyeti ortaya koyma adına tutarsızlığa düşmüştür.

Bir sahnede Muharrem bir marketten kirayı alıp çıkarken kamera marketten yükselip marketin üzerindeki camiye odaklanır. Böylece manevi değerlerin maddi unsurlar üzerinde yükseldiği tezi sembolleştirilir. Filmin ortaya koymak istediği düşüncelerden biri de budur. Dergâh ayakta kalabilmek için kira gelirlerine muhtaçtır ve bunun için de her şey mübah görülmektedir.

Şeyh ve Rauf bu nedenle gündüz vakti içki içen kiracının çıkarılmasını istemezler. Çünkü adam kirayı düzenli ödemektedir. İçki içen kiracı

"Belediyeden geldiler, burası kaçakmış" diyince Muharrem "Hallederiz" cevabını verir ve bir tomar parayı alıp cebine koyar. Bu sahneden sonra dergâh yemekhanesini görürüz. Burada verilmek istenen mesaj da dergahta yenilen yemeklerin kaçak binadan elde edilen haram lokma olduğudur. Rauf, Muharremin sıra beklemesine de faturaların bankadan otomatik ödenmesine de karşıdır. "Bankalar parayı bir gün sonra yatırıp bizim sırtımızdan faizle para kazanıyorlar" der. Ama Muharrem'in sıra beklemediği için kul hakkına girdiğini düşünmez. İçki içen kiracı için ise "günahı kendi boynuna, kirayı günü gününe veriyor" der. Böyle sahnelerle dindarların sosyal hayat içerisinde çelişkilerle dolu bir dünyaları olduğu ifade edilmektedir.

Muharrem belediye başkanının yanına gider ve kaçak yapı sorununu halleder. Yine haram bir yolla işini halletmiştir. İçkici kiracıyı da dükkândan çıkarır. Bu sefer fakir bir kiracıyla da karşılaşır. Adam hastadır, kadın da çocuklarına bakmak zorunda olduğu için evden çıkamamaktadır. Kirayı ödemeye güçleri yetmez. Muharrem durumu şeyhe bildirerek kira alınmamasını talep eder. Fakat şeyh onu ikileme düşürecek bir cevap verir:

Şeyh: "Kira almak lâzım değilse alma. Ama o kira yüzünden buradan bir talebe gidecekse onu sen seç." Şeyh bu cevabı ile itici bir karakter çizmeye devam etmektedir. Ayrıca şeyh beden dili bakımından da din adamında bulunması gereken tevazuya aykırı bir görüntü çizmektedir. Şeyhin başı daima yukarı doğru kalkıktır. Genellikle diğerlerine göre yüksek bir koltukta oturmakta, yanında oturanlara dönmeden konuşmaktadır.[453] Bu ise sünnete aykırıdır ve bir şeyh böyle bir hatayı işlemez.

Filmin zikir sahnelerinde de itici bir tablo çizilmektedir. Şeyh zikre katılmamakta, koltuğunda oturup zikri en yakın adamı Rauf'a yaptırmaktadır. Abartılı bir şekilde sağa sola sallanmalar, cemaatin zevksiz çırpınışları, Rauf'un zikrin ortasında ellerinin çırparak hoplayıp zıplaması çok sevimsiz manzalar ortaya çıkarmaktadır. Zikir sahnelerinde alaycı bir tavır kolayca hissedilmektedir. Bunu Kurtlar Vadisi Irak filminde çok güzel örneği bulunan zikir sahnesi ve şeyh karakteriyle karşılaştırarak anlamak daha kolaydır.

---

453 Dilek İmançer, "Türk Sinemasında İslâm'ın Temsili: Takva", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (37-66), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 52

Şekil 27: *"Takva" filmindeki Zikir Sahnesinden Bir Görüntü*

Muharremin işleri tamamen devraldığı günlerde yanına bir müteahhit gelir. Çuval almak istediğini söyler. Ama asıl amacı Muharrem'in Belediyedeki (Belediyenin Sultanbeyli belediyesi olması da manidardır) nüfuzundan faydalanmaktır. Muharrem müteahhite 3 milyarlık malı yanlışlıkla 9 milyar diye söyler. Sonra da –her nedense- düzeltemez. Müteahhit de hiç pazarlık yapmadan parayı verir. Muharrem patronuna 9 milyarlık fatura lazımmış ben de 7 milyara sattım, fazla söyledim deyince;

Patron: "İyi iyi uzatma işte. Muharrem, ticaret bu. Kitapta bile yeri var. Müslümanlıkta fırsatları değerlendireceksin. Üstelik fitremizi, zekâtımızı da kuruşu kuruşuna ödüyoruz. Ne kazandımsa helalimdir." der. sonra da Muharremin peşin para aldığını görünce "ya bu vakıf işleri sadece kalbi değil kafayı da açtı" diye ekler. Burada da yine dindar bir tüccarın dinî değerlerine aykırı davranacağı, sosyal hayat içerisinde dini değerlerine uygun bir tavrı sürdüremeyeceği fikri işlenmektedir.

Bundan sonra Muharrem hem gördüğü rüyaların hem de birçok yalan söyleyip haram para kazanmanın etkisiyle bunalıma girer ve şeyhle

görüşmek ister. Halbuki şeyh halvete girmiştir. 40 gün onunla görüşmesi mümkün değildir. Muharrem sabırla şeyhi beklemeye çalışır.

Muharrem dükkana alınan Kosovalı çırağın Kosova'daki savaş için para toplamasına kızar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Muharrem: Senin ülken burası, bayrağın da Türk bayrağı. Ben sizin savaşınız için çok dua ettim.

Muhittin: Duayla olmuyor abi.

Muharrem: Sus. Dinden çıkma. Ölülere rahmet, hastalara şifa dileyecen, kimden? Ondan, yaratandan, Allah'tan.

Muhittin: Ufacık çocuklar ölüverdiler abi. Kaçının çığlıkları var kulaklarımda bir bilsen. Hepsi de Allah'tan yardım istediler. Kendi kanımızla yüzlerimizi yıkadılar. Neredeydi? Muharrem bundan sonra genci tokatlamaya başlar. Birkaç tokattan sonra sakinleşir ve:

Muharrem: Günahın çirkin olmayan tek yanı tövbe etmektir. Tövbe et… Sonu (ahireti, ölümü) bilmek yeter sandım. Yaradanın korkusu beni düzene sokar sandım. Ben sadece iyi bir insan olmak istedim. Onun istediklerini yaparsan hem bu dünyada iyi bir insan olursun hem de öbür dünyada rahat edersin. Ama olmadı, olmuyor.

Bu sahnelerde açıkça bir inanç problemi bulunmaktadır. Marksist olduğunu itiraf eden yönetmen ve senarist burada Muhittin ve Muharremin ağzından kendi inançlarını –daha doğrusu inançsızlıklarını- dile getirmektedirler. Burada Allah'a dua etmenin anlamsız olduğu, Allah korkusunun, Allah'ın emirlerine uymanın kişiyi iyi bir insan olmaya götüremeyeceği vurgulanmaktadır.

Müteahhit Erol başka arkadaşlarını da getirerek onların da çuval almak istediklerini söyler. Muharrem ise aynı fiyattan onlara da mal satmak zorunda kalır. Gittikçe harama daha çok dalar. Dükkandan çıkıp sokaklarda dolaşmaya başlar. O sırada rüyalarında gördüğü kıza rast gelir. Onu takip eder ve o kızın şeyhin kızı olduğunu öğrenir. Senariste göre Muharremin rüyalarına giren kız; şeyhin kızı ve şeytanla aynı kişidir.[454] Bundan sonra Muharrem iyice akli dengesini kaybeder. Bağırarak koşmaya, kendini

---

454 http://yenisinemacilar.blogspot.com/ ; Erişim: 19.10.2009

yerlere atmaya başlar. Filmin sonunda Muharremi yatağa bağlı halde görürüz. Bakımıyla da daha önceden evlenmeyi reddettiği şeyhin kızı olan eşi ilgilenmektedir. Muharremin "tarikata bağlılığını ifade etmek için" evlenmeyi reddetmesi de Müslüman anlayışı ile çelişmektedir. İslâm'da ruhban sınıfı yoktur. Muharremin evlenmesi hizmetine engel değildir. Nitekim şeyhin kendisi de evlidir.

Şekil 28: *"Takva" filmindeki Muharrem'in Kendini Kaybettiği Sahneden Bir Görüntü*

Kur'an'dan bir âyetle başlayan filmin Nazım Hikmet'ten bir şiirle bitmesi de manidardır.

Çok alametler belirdi vakit tamamdır.

Haram helal oldu, helal haramdır

Kendi kendimizle yarışmaktayız gülüm

Ya ölü yıldızlara götüreceğiz hayatı

Ya da dünyamıza inecek ölüm.

Takva, dindar insanların sosyal hayat içerisinde dindarlıklarıyla var olamayacakları, İslâmın çağımızda yaşanabilecek bir din olmadığı tezini ustalıkla savunan bir filmdir. Adı Takva olmasına rağmen filmde takva ile ilgili herhangi bir davranış görülmemektedir. Yeşilçam klişelerini kullanmasa bile oluşturduğu bütün dindar karakterler itici tiplerdir. Şeyh de Rauf da Muharrem de gerçek hayatta karşılığı bulunmayan sahte karakterlerdir.

Filmin baştan sona vermek istediği mesaj gâyet açıktır: Bir Müslüman takvalı olmak istiyorsa kabuğuna çekilecek, evinden çıkmayacak. Sosyal hayatın içine girerse içindeki bastırılmış duygular açığa çıkar. O da diğer insanlar gibi çalıp çırpmaya, kadın düşkünü olmaya, insanları kandırmaya başlar. Bir insan hem takvalı hem de sosyal hayatın içinde olamaz. Bunu yapmaya çalışırsa da meczup olur çıkar.

Aslında filmin yönetmeni Özer Kızıltan, ne yapmak istediklerini bir röportajda –sanki bilimsel bir deney yapıp nesnel sonuçlara ulaşacakmış gibi- şu cümleyle ortaya koymaktadır: “Bizim derdimiz, saf manevi bir yaşam mümkün müdür sorusuna yanıt aramaya çalışmaktı.” Bu cümlenin kendisi bile, film yapımcılarının nasıl bir zihniyetten hareket ettiklerini ele vermesi açısından manidardır. Yönetmen Kızıltan’ın sözlerinin devamında: “Maalesef Muharrem karakteri bunu [saf manevi yaşamı] başaramadı.”[455] demektedir.

“Filmin, inanan insanın günümüzdeki açmazlarını anlatıyor şeklinde algılanmasını isterim. Hepimiz öyle düşünüyoruz.”[456] diyen senarist, görmek istedikleri açmazları senaryoya serpiştirmiştir. Filme göre Müslüman işine gediği zaman kul hakkı dinlemez, insanların sırasını gasp eder. Para söz konusu olunca kirasını ödeyen içkici kiracıyı fakir dindar Müslüman kardeşine tercih eder. Sosyal hayatın içindeki Müslüman merhametsizdir. Fakire yardım etmez, zulme uğrayan (filmde Kosova) kardeşiyle ilgilenmez. Tek derdi cebinin dolmasıdır.

---

455 Hilmi Orhan, “Takva”, www.zaferdergisi.com ; Erişim: 09.12.2006.

456 “Takva’daki inanç Açmazı”, www.radikal.com.tr ; Erişim: 09.12.2006.

Takva, Türk toplumunun gelişmesi ve Batılılaşmasında İslâm'ı bir engel olarak gören ortantalist söylem ile kapitalist sosyal ilişkiler sonucu dinden uzaklaşmanın ve ruhsal bunalımın ortaya çıkacağını savunan oksidentalist (Batı üzerine söylem üretme) söylemin sınırları içerisinde kalmaktadır. Alternatif bir söylem geliştirecek bir dil kuramayarak doğuya ait önceki temsilleri desteklemektedir.[457]

2. Dini Çağrışımlı İsimleri Hedef Alan Filmler

Sinemanın din eğitimi üzerindeki olumsuz etkilerinden biri de dini çağrışımlı isimlerin sunumunda görülmektedir. Dini çağrışımdan kasıt peygamber-sahabi isimleri, kutsal sayılan gün, gece ve aylara ait isimler vb.'dir. Dindar insanların kullandıkları bu isimler, filmlerde çoğunlukla kapıcı, köylü, işçi gibi sosyo-ekonomik yönden toplumun alt kesiminde bulunan ya da saf, cahil, sakar olarak belirlenen karakterlere verilmektedir. Dini çağrışımı olmayan isimler ise sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yönden üst tabakada bulunan karizmatik karakterlerde tercih edilmektedir.

Türk sinemasında yer alan bu isimlerin hepsini incelemek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle çalışmamızda hem bu konuya en meşhur örnek olması hem de bulunduğu filmlerin yüzbinlerce kişi tarafından izlenmesi bakımından Şaban karakteri üzerinde durulacaktır.

Şaban Müslümanlarca kutsal sayılan üç ayların ikincisinin adıdır. Diğer aylar olan Recep ve Ramazan ayları da Müslümanların erkek çocuklara verdikleri adlardandır. Nitekim Recep, Şaban ve Ramazan adları genellikle dindar Müslümanlar tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu isimlere sahip karakterler dindar insanları temsil eden karakterler olmaktadır.

Elde ettiğimiz verilere göre adında Şaban ismi bulunan ilk film 1952 yılında çekilen "Şaban Çingeneler Arasında"dır. Bundan sonra 18 tane daha Şaban filmi çekilmiştir. Bu filmlerden biri erotik diğerleri komedidir. Bunlardan 14 tanesinde Şaban karakterini Kemal Sunal

---

457 Dilek İmançer, age, s. 64-65.

oynamıştır.[458] Bunların dışında Hababam sınıfındaki Şaban karakteri de incelenecektir.

Şaban bu filmlerde bazen sakar, beceriksiz (Şaban oğlu Şaban-1977), bazen gariban bir genç (Ortadirek Şaban-1984), bazen görgüsüz bir ağa (Sosyete Şaban-1985), bazen kılıbık bir koca (Şen Dul Şaban-1985), bazen de bir zenne (Şabaniye-1984) olur. Kimi zaman lakabı inek (İnek Şaban-1978 ve Hababam Sınıfı Serisi) kimi zaman gerzektir (Gerzek Şaban-1980). Ama değişmeyen tek şey Şaban'ın, yerinde olunmak istenmeyen bir karakter olmasıdır.

Şaban isminin bu şekilde yoğun bir aşağılanmaya maruz kalması onu toplumdan da söküp atmaya başlamıştır. İnsanlar, kendilerinin ya da çocuklarının Şaban karakterinin maruz kaldığı aşağılanmalara maruz kalmamaları için bu ismi kullanmamaya başlamışlardır. Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre[459] 1923 yılında doğan 658 bebeğe Şaban ismi verilmiştir. Bundan sonra artış gösteren Şaban isminin en çok kullanıldığı yıl ise 3365 bebek ile 1960 yılıdır. Bundan sonra kademeli olarak Şaban ismi verilen bebek sayısı, 70'li yıllarda ortalama 1642, 80'li yıllarda ortalama 1289'a düşmüştür. 2008 yılında ise sadece 225 bebeğe Şaban ismi verilmiştir.

Çift isimli olup bu iki isimden biri Şaban olanların sayısında ise artış görülmektedir. İlk ad olarak Şaban'ın en az tercih edildiği yıl 1936, en çok tercih edildiği yıl 2007'dir. 1936'da 14, 2007'de ise 126 bebeğe çift isimden ilki olarak Şaban adı verilmiştir. İkinci ad olarak Şaban'ın en az tercih edildiği yıl 1940, en çok tercih edildiği yıl 2003'tür. 1940 yılında 5, 2003 yılında ise 77 çocuğa Şaban adı ikinci isim olarak verilmiştir. Aileler Şaban ismini vermek istemekte fakat "çocuğumla alay edilir" endişesini de taşımakta, bu nedenle de iki isim vermeyi tercih etmektedirler. Şaban ismi ise bu ismin sahipleri tarafından genellikle günlük hayatta kullanılmamaktadır.

---

458 http://www.sinematurk.com/search.php?action=goToResults&src_opt=1&ara=%FEaban ; Erişim: 22.10.2009

459 14/04/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün Cevabı.

Tablo 6

Şaban İsmi Verilen Bebeklerin Yıllara Göre Dağılımı

ŞABAN İSMİNE İLİŞKİN BİLGİLER					
ÇİFT İSİMLİ OLUP DA ŞABANDAN SONRA AYRI BİR İSMİ OLANLAR		**ÇİFT İSİMLİ OLUP DA ŞABANDAN ÖNCE AYRI BİR İSMİ OLANLAR**		**İSMİ ŞABAN OLANLAR**	
YIL	**ADET**	**YIL**	**ADET**	**YIL**	**ADET**
1923	30	1923	19	1923	658
1924	26	1924	15	1924	966
1925	33	1925	22	1925	1014
1926	40	1926	25	1926	1155
1927	47	1927	20	1927	1144
1928	36	1928	16	1928	1166
1929	28	1929	17	1929	1173
1930	44	1930	18	1930	1281
1931	52	1931	28	1931	1174
1932	45	1932	13	1932	1380
1933	45	1933	19	1933	1706
1934	32	1934	9	1934	1152
1935	25	1935	10	1935	786
1936	14	1936	8	1936	837
1937	22	1937	7	1937	908
1938	22	1938	13	1938	1000
1939	27	1939	10	1939	916
1940	25	1940	5	1940	1053
1941	20	1941	8	1941	900
1942	33	1942	14	1942	1063
1943	27	1943	9	1943	956
1944	42	1944	10	1944	956
1945	43	1945	13	1945	1191
1946	50	1946	20	1946	1013

1947	53
1948	56
1949	58
1950	59
1951	52
1952	62
1953	50
1954	52
1955	84
1956	87
1957	93
1958	88
1959	92
1960	105
1961	83
1962	69
1963	69
1964	73
1965	59
1966	64
1967	56
1968	56
1969	45
1970	42
1971	39
1972	37
1973	34
1974	44
1975	40
1976	33
1977	31
1978	48

1947	14
1948	11
1949	24
1950	36
1951	19
1952	18
1953	27
1954	31
1955	27
1956	40
1957	38
1958	41
1959	42
1960	46
1961	35
1962	34
1963	43
1964	32
1965	46
1966	35
1967	23
1968	18
1969	30
1970	22
1971	32
1972	22
1973	10
1974	16
1975	29
1976	22
1977	31
1978	30

1947	1077
1948	1227
1949	1432
1950	1763
1951	1312
1952	1626
1953	1685
1954	2030
1955	2672
1956	2702
1957	2134
1958	2439
1959	2814
1960	3365
1961	2503
1962	2833
1963	2900
1964	3028
1965	3013
1966	2578
1967	1923
1968	1974
1969	1974
1970	2003
1971	1820
1972	1870
1973	1758
1974	1610
1975	1417
1976	1402
1977	1500
1978	1544

1979	35
1980	48
1981	43
1982	46
1983	33
1984	50
1985	32
1986	40
1987	36
1988	37
1989	55
1990	51
1991	58
1992	50
1993	66
1994	55
1995	63
1996	74
1997	75
1998	82
1999	92
2000	77
2001	72
2002	106
2003	95
2004	93
2005	112
2006	105
2007	126
2008	98
TOPLAM	4726

1979	17
1980	33
1981	15
1982	21
1983	25
1984	23
1985	26
1986	30
1987	32
1988	32
1989	32
1990	34
1991	33
1992	34
1993	34
1994	51
1995	42
1996	55
1997	49
1998	45
1999	54
2000	52
2001	55
2002	61
2003	77
2004	64
2005	76
2006	64
2007	65
2008	64
TOPLAM	2567

1979	1497
1980	1552
1981	1617
1982	1378
1983	1219
1984	1304
1985	1212
1986	1184
1987	1158
1988	1136
1989	1079
1990	1125
1991	982
1992	1042
1993	1035
1994	903
1995	956
1996	746
1997	731
1998	603
1999	532
2000	521
2001	429
2002	401
2003	294
2004	309
2005	250
2006	213
2007	218
2008	225
TOPLAM	117327

Kaynak: *14/04/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün Cevabı.*

Verilerin de çok açık bir şekilde ortaya koyduğu üzere Şaban karakterinin bu tabloda ciddi bir rolü vardır. 1960 yılına kadar sürekli artış gösteren Şaban ismi kullanımı, Şaban karakterinin ortaya çıkışıyla birlikte azalmaya başlamıştır. 1980'lerden sonra televizyonun yaygınlaşıp bu filmlerin televizyonda sık sık gösterilmesiyle birlikte Şaban isminin kullanımında daha büyük düşüşler yaşanmıştır. İlk Şaban karakterinin 1952 yılında çıkmasına rağmen gerilemenin 1960'tan sonra yaşanması hem o yıllarda sinemanın yurt genelinde yaygın olmayışına hem de sinemanın toplum üzerindeki etkisinin yavaş olmasına bağlanabilir.

Şaban filmlerinden sonra Şaban olan ismini mahkeme kararıyla değiştiren kişi sayısında da artış olmuştur. 1960'lı yıllara kadar ortalama 2-3 kişi isim değişikliği için mahkemeye başvururken bu tarihten sonra sayı hızla artmış, 2003 yılında 107 kişi ismini değiştirmiştir. Bu tarihten sonra mahkemeye başvuranların sayısında azalma görülmektedir. Zaten toplumda Şaban ismini taşıyan çok az birey kaldığı için mahkemeye başvuranların sayısının azalması da normaldir. Mahkeme kararıyla Şaban olan ismini yıllara göre kaç kişinin değiştirdiği aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7
Yıllara Göre Şaban Olan İsmini Mahkeme Kararıyla Değiştirenler

1923'TEN BU YANA ŞABAN OLAN ADINI DEĞİŞİTİREN KİŞİ SAYILARI			
DOĞUM YIL	SAYI	DOĞUM YIL	SAYI
1928	1	1975	27
1930	1	1976	35
1931	1	1977	57
1933	1	1978	52
1936	1	1979	64
1940	2	1980	42
1941	1	1981	49
1943	1	1982	40

1944	1	1983	47
1947	3	1984	72
1948	2	1985	67
1950	1	1986	64
1951	1	1987	54
1952	2	1988	54
1953	3	1989	38
1954	2	1990	45
1955	4	1991	44
1956	3	1992	51
1957	5	1993	53
1958	4	1994	57
1959	4	1995	65
1960	3	1996	64
1962	4	1997	79
1963	5	1998	88
1964	12	1999	85
1965	6	2000	63
1966	8	2001	101
1967	11	2002	87
1968	13	2003	107
1969	14	2004	104
1970	10	2005	78
1971	19	2006	67
1972	25	2007	80
1973	25	2008	71
1974	26		

Kaynak: *28/10/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün 582 Sayılı Cevabı.*

Dini çağrışımlı isimlerin bu şekilde gözden düşürülmesi onların temsil ettikleri dini değerlerin, kişilerin de gözden düşmesi anlamına gelmektedir. Özellikle dış etkilere daha açık olan çocuklar ve gençler kendi

isimlerine bile cephe alabilmekte, farklı isimleri tercih ederek bu "yaftalardan" kurtulmaya çalışmaktadırlar. Özellikle çift ismi bulunanlar dini referansa sahip olan isimlerini kullanmamaya çalışmaktadırlar.

Şaban karakterinin yaşadığı komik durumlar, saflıklar genellikle benzer olduğu için çalışmamızda sadece Hababam Sınıfı serisinin ilki olan Hababam Sınıfı (1975) filmi incelenecektir. Şaban karakteri diğer filmlerde olduğu gibi burada da saflığıyla alay edilen, arkadaşları tarafından gülünç durumlara düşürülen, kıvrak zekaya sahip olmadığı için zor durumda kalan, "inek" lakabını kendisi ve öğretmenler de dahil herkesin kabullendiği bir kişidir.

a. *Hababam Sınıfı*

Yönetmen: Ertem Eğilmez.

Senaryo: Umur Bugay.

İlk Gösterim Tarihi: 23.06.1975 (Türkiye)

Oyuncular: Kemal Sunal, Adile Naşit, Halit Akçatepe, Tarık Akan, Münir Özkul, Muharrem Gürses, Feridun Şavlı, Sıtkı Akçatepe, Cem Gürdap, Akil Öztuna, Kemal Ergüvenç, Ayşen Gruda, Ergin Orbey, Ahmet Arıman, Ertuğrul Bilda, Talat Dumanlı, Hayri Karabey, Cengiz Nezir, Bülent İğdiroğlu, Hakkı Karadayı, Ekrem Dümer, Bilge Zobu, Dilaver Gür, Tuncay Akça

İmdb Puanı: 9.0[460]

Filmin Konusu: Film, Özel Çamlıca Lisesi 6-A Edebiyat sınıfının (Hababam Sınıfı) haylazlıklarını konu edinmektedir. Hababam sınıfı öğrencileri, yıllardır sınıf tekrarı yapan, ailelerinin okul taksiti yatırmak dışında pek ilgilenmedikleri, öğrenmeye hevesli olmadıkları için sürekli sorun çıkartan öğrencilerdir. Okula yeni bir müdür yardımcısının (Mahmut Hoca) gelmesiyle hababam sınıfının rahatı kaçar. Sigara içmek, okuldan kaçmak, kopya çekmek vb. için yeni yollar bulmaya çalışırlar. Ama hepsinde de Mahmut hocaya yakalanırlar.

---

460 http://www.imdb.com/title/tt0252487/ ; Erişim: 23.10.2009

Filmin Çözümlenmesi: Hababam sınıfı filminin tamamı çözümlenmeyecek sadece Şaban karakterinin düştüğü durumlar maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

- Necmi Şaban'ın sırasına ot koymuştur. Şaban bu duruma kızar ve şikâyet eder. "Sırama yine ot koymuş Güdük Necmi. Bana şey demek istiyor. İnek demek istiyor." Öğretmenler bile Şaban'ın "inek"liğini kabullenmiştir. Öğretmenin cevabı "İnek Şaban değil mi senin adın." olur. Bunun üzerine bütün sınıf Şaban'a güler.
- Şaban'ın takımı aralarında yaptıkları futbol maçını kaybetmiştir. Karşılığında öğle yemeğinde çıkan hoşafı karşı takım oyuncularına vermişlerdir. Şaban ağzı sulanarak onları izlemektedir. Necmi yine Şaban'la alay eder: "İç oğlum iç. Bu enayi hoşafı değil. İnek hoşafı."
- Arkadaşları bir kızın ağzından Şaban'a aşk mektubu yazarlar. "İnek, mektubun var." diyerek mektubu verirler. Şaban'a çoğunlukla inek ya da inek Şaban şeklinde hitap edilmektedir. Şaban, o kadar saftır ki mektubu arkadaşlarının vermesinden de şüphelenmez, gerçekten bir kızın yazdığını düşünür.
- Necmi sınıfa kedi getirmiştir. Şaban "sınıfa kedi giremez." deyince "İnek giriyor da kedi niye girmesin." cevabını alır.
- Mahmut hocanın hababam sınıfıyla tanıştığı sahnede necmi "mö" diye ses çıkarır. Mahmut hoca "kim o inek" diye sorunca Şaban "Benim efendim" der. Şaban da "İnek"liğini kabullenmiştir.
- Necmi, gözleri iyi görmeyen öğretmeni kandırarak müfettiş rolünde sınıfa girer. Şabanı ayağa kaldırır. "Hocam bu çocuk biraz geri zekalı galiba. İneğe benziyor." der. Şaban yine sınıfça alaya alınır. Şaban'ın tepki göstermesi üzerine Necmi müfettişe hakaret ettiği gerekçesiyle Şaban'ı öğretmenin önünde döver.
- Herkes sınavda kopya çekmektedir. Ama Şaban saflığıyla onu da beceremez. Kopya Necmi tarafından Şaban'ın bacağına yazılmıştır. Ama kendisi yazmadığı için yazılar terstir. Okuyamadığı için de kopya çekememektedir.
- Arkadaşları gece su sesi kullanarak Şaban'ın altını ıslatmasına sebep olurlar. Ayrıca dolabındaki leblebileri de çalarlar. Şaban sabah

olunca yataktan kalkamaz ve yine alay konusu olur. Ayrıca Şaban'a kendi leblebilerini "Güdük, leblebileri dolabına saklamış. Akşam yürüttük." diyerek verirler. O da "oh be, enayi leblebisi de ne güzel oluyormuş." diyerek yer. Kendi leblebilerini yediğinin farkına varamayacak kadar saftır.

- Arkadaşları, Şaban'ın sırtına bir at sineği koyarlar. Sözlüye kalktığında kaşındığı için yine komik duruma düşer. Alay konusu olur.

Şekil 29: *"Hababam Sınıfı" Filminden Bir Görüntü*

- Tuvalette sınıfça sigara içerler. Mahmut hoca gelince herkes toparlanır. Şaban ise hem tuvalette sigara içmekte, hem de arkadaşlarının alay etmek için yazdıkları aşk mektubunu okumaktadır. Mahmut hoca kapıyı vurup dışarı çıkmasını istediğinde "Bana bak güdük! Bırak bu Mahmut hoca numaralarını" der. Saflığı yüzünden zor durumda kalan tek kişi yine Şaban'dır.
- Necmi Şaban'ın yanına gelir ve "Bir kız geldi seni soruyor. Arka bahçeye sakladık. Taksimde beklemiş. Sen gitmeyince hasretine dayanamayıp buraya gelmiş." der. Şaban arka bahçeye gittiğinde gördüğü bir inekten başka bir şey değildir.

- Mahmut hocanın yaptığı sınav çok kötü geçer. Bir ders sonra cevapları kitaptan kelimesi kelimesine yazar ve Hafize Ana'nın yardımıyla sınav kağıtlarıyla değiştirirler. Herkes sınavdan 10, Şaban ise 2 alır. Şaban kitaptan kopya çekmeyi bile becerememektedir.
- Şaban arkadaşlarının teşvikiyle kadın kılığına girerek yatakhanede şarkı söyler. Yine alay edilir.

Görüldüğü üzere Şaban karakteri film boyunca alay edilen, aşağılanan, en basit işleri bile beceremeyen saf bir kişidir. 18 sahnede kendisiyle ilgili komik durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu sahneler ise 85 dakikalık film süresinin yaklaşık olarak dörtte birine (20 dk) denk gelmektedir.

3. Dini Konularda Yanlış Bilgilere Yer Verme

Filmlerin din eğitimine olumsuz yönde etki eden yönlerinden biri de dini konularda –özellikle ibadetlerle ilgili konularda- yanlış bilgiler, görüntüler içermeleridir. Dini konularda bilgi sahibi olmayan yönetmen ve oyuncuların elinden çıkan filmlerde genellikle böyle hatalara rastlanmaktadır. Bu filmlerde bazen cehaletten, bazen de art niyetten kaynaklanan yanlışlıklara yer verilmektedir.

"Hacivat-Karagöz Neden Öldürüldü" filminde "hırsız var" diye bağırarak yaklaşan insanları duyunca önce imam ardından da cemaat namazı bırakarak koşturmaya başlamaktadırlar. Halbuki fıkhi kurallar gereği farz namaz ancak zaruri bir durumda terk edilebilir.[461] Bu sahnede cehalet ya da art niyet söz konusudur. Çünkü burada namaz, imam ve cemaatle de alay edilmektedir.

"Takva" filminin açılış sekansında başrol oyuncusunun abdest almasında yanlışlık vardır. Ayrıca filmde geçen zikir sahneleri de gerçeğe aykırıdır. Bu sahnelerde zikri yöneten kişi el çırparak hoplayıp zıplamakta, Allah'ı anmanın adabına aykırı laubâli hareketler yapmaktadır.

---

461 TDV, *İlmihal I (İman ve İbadetler)*, TDV Yayınları, Ankara 2002, s. 256-262.

Şekil 30: *"Beş Vakit" Filmindeki Sabah Ezanının Okunduğu Sahneden Bir Görüntü*

"Beş Vakit" filminde sabah ezanı güneş doğduktan sonra okunmaktadır. Halbuki sabah ezanı güneş doğmadan önce okunur. Benzer şekilde "Umut" filminde de imam, sabah namazını güneş doğarken kıldırmaktadır.[462] Kerahat vakitlerinden biri olan güneşin doğuşunda namaz kılınmayacağını yönetmen ve oyuncular bilmemektedirler.

Tamamen ticari amaçlarla çekilen Hazretli filmler furyasına dahil olan filmlerde ise bu hatalara tarihi yanlışlar da eklenmektedir. Bu filmlerde dini bilgilerin yanında birçok tarihi bilgi de yanlış olarak verilmektedir.

Malesef bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Her konuda uzman desteği alan sinemacıların dini konularda, bu alanın uzmanlarına danışmadan yaptıkları her filmde böyle yanlışların olması kaçınılmazdır. "Beyazperdede senarist ve yapımcıların din ve din adamının, dinî ve ahlâkî değerlerin topluma nasıl aktarılacağı konusunda yeterince bilgi sahibi olmaları gerekir. Bunun için nasıl sinemada ışıkçı, ses teknisyeni, kostümcü gerekli elemanlar ise dinî sahadaki uzmanların da vazgeçilmez olduğu bilinmeli, dinî ve ilmî birikimi olanlardan mutlaka danışmanlık hizmeti alınmalıdır."[463]

---

[462] Ağah Özgüç, *Türk Sineması Sansür Dosyası*, s.33-34.
[463] Ömer Menekşe, agb, s.46.

Önce öğrenilen bilgilerin sonra öğrenilen bilgileri engellemesine, öğrenilmesini zorlaştırmasına ileriye ket vurma[464]; sonradan öğrenilen bilgilerin önceki bilgileri engellemesine de geriye ket vurma denilmektedir.[465] Filmlerde yer alan yanlış bilgiler ileriye ve geriye ket vurmaya sebep olmaktadır. Dini konuları doğru bir şekilde öğrenen kişi filmlerde aksi bir durumla karşılaştığında geriye ket vurma meydana gelebilmektedir. Bazen de filmlerden edinilen yanlış bilgiler sonucunda doğru bilgilerin öğrenilmesi ve benimsenmesi zorlaşmaktadır.

Sık tekrar edilen yanlışlar ise olumsuz pekiştireç vazifesi görmektedirler. Yanlış bir bilgi birçok filmde tekrar edildiğinde kalıcı bir biçimde belleklerde yer edinmekte, sonradan düzeltilmesi zorlaşmaktadır.

Bu nedenle filmlerde yer alan ve tekrar edilen dini konulardaki yanlış bilgi ve görüntüler din eğitimini zorlaştırıcı bir etki yapmaktadırlar. Halbuki din danışmanları rehberliğinde çekilecek doğru bilgilerle donatılmış her film din eğitimine yardımcı birer araç olacaktır. Bu tespitler Hz. Ömer'in Adaleti filmi üzerinde görülebilir.

a. Hz. Ömer'in Adaleti

Yönetmen: Osman F. Seden

Senaryo: Faik Türkmen

Oyuncular: Cüneyt Gökçer, Fatma Girik, Ünsal Emre, Ahu Tuğbay, Turgut Özatay, Atıf Kaptan, Hikmet Taşdemir, Feridun Çölgeçen.

İlk Gösterim Tarihi: 1973 (Türkiye)

Filmin Konusu: Filmde Hz. Ömerin Müslüman olması, hicret etmesi, halife oluşu, halifeliği sırasındaki adaleti, halifeliği döneminde yapılan fetihler ve vefatı konu edilmektedir.

Filmin Çözümlenmesi: "Hz. Ömer'in Adaleti" filminde verilen birçok tarihî ve dinî bilgide hatalar görülmektedir. Öncelikle filmde kullanılan mekânlar, dekor ve müzikler o döneme ait değildir. Özellikle müşriklerin

---

464 Fatma Yılmaz, "Transfer ve Ket Vurma", http://www.pdrciyiz.biz/transfer-ket-vurma-t5530.html; Erişim: 12.11.2009

465 M. Faruk Bayraktar, *İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münâsebetleri*, İFAV Yayınları, İstanbul 1984, s. 62.

dansöz oynatmaları sırasında kullanılan müzikler günümüzde kullanılan müzik aletleriyle oluşturulmuştur.

Okunan Kur'ân-ı Kerîm ve ezanların ise Türkler tarafından Türk tavrıyla okunduğu çok açıktır. Ayrıca bu sesler doğal bir akustiğe sahip değildir. Örneğin Bilâl-i Habeşî'nin ezan okuduğu sahnede Sultanahmet Camii bahçesinde ezan dinleme hissi uyanmaktadır.

Şekil 31: *"Hz. Ömer'in Adaleti" Filmindeki Kâbe ve Hira Mağarasının İçini Gösteren Gerçek Dışı Sahnelerden Görüntüler*

Mekanların kullanımında da benzer hatalar yapılmıştır. Filmde Kâbenin içi olarak gösterilen mekan Kâbe'nin gerçek boyutlarından kat kat büyüktür ve Kâbenin iç kısmına kesinlikle benzememektedir. Hira mağarası da gerçekte çok küçük bir mağarayken filmde neredeyse bir ev büyüklüğünde bir mağara olarak gösterilmektedir.

Filmde tarihi gerçeklere aykırı olaylar da aktarılmaktadır. Gerçekte Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'deki putlar Hz. Peygamber tarafından işaretle kırılmışken[466] filmde bu işi Hz. Ömer'in yaptığı söylenmekte ve "İşte o mübarek gün Ömer kendi elleriyle Mekke'nin putlarını paramparça edip insanları taşa tahtaya tapmak şerefsizliğinden kurtardı." denilmektedir. Böylece tarihi bir gerçeklik yanlış bir şekilde verilmektedir.

Bir diğer sahnede Sümeyra isminde bir erkek sahabinin İslâmın ilk yıllarında Kâbe'de "Yeter, putlarınız da siz de yerin dibine batın. Bıktık

[466] Reşit Haylamaz, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz 2*, Işık Yayınları, İstanbul 2007, s. 511.

usandık zulümünüzden. Kendi elinizle yaptığınız bu tahta ve çamur parçalarına mı tapacaksınız. Allah'a ve onun peygamberi olan Muhammed'e inanmayacak mısınız?" dediği için öldürüldüğü gösterilmektedir. Halbuki ne Kâbe'nin içinde böyle bir olay yaşanmıştır ne de Sümeyra adında bir erkek sahabi vardır. Hz. Sümeyra, Uhud savaşında "Sakın Hz. Muhammed'e bir şey olursa eve dönmeyin" diyen ve savaş meydanında şehit olan çocuklarını bir kenara bırakıp Hz. Peygamber'e ne olduğunu öğrenmeye çalışan hanım sahabidir.

Hz. Ebu Bekir'in halife seçilmesi de filmde yanlış aktarılan olaylardan biridir. Filme göre Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Peygamber'in vefatıyla ilgili ortaya çıkan ümitsizlik ortamında halkı yatıştırmasından sonra Hz. Ömer "Ver elini ey Ebu Bekir. Sen Allah Rasulünün en yakın dostusun" diyerek onu halife seçmektedir. Gerçekte ise Beni Saide Sakifesinde ensar ve muhacir arasında yapılan bir istişareden sonra Hz. Ebu Bekir halife seçilmektedir.

Şekil 32: *"Hz. Ömer'in Adaleti" Filmindeki Müslüman Kahramana Aşık Olan Bizanslı Prenses Karakteri*

Filmin fetihlerle ilgili olan sekanslarında ise tarihi bir gerçeklik bulmak mümkün değildir. Bu bölümlerde film Türk-Bizans mücadelesine dönüşmüş, klasik yeşilçam tarih filmlerinde kullanılan bütün klişeler (kaleye tek başına giren kahraman, kahramana aşık olup Müslüman olan prenses vb.) kullanılmıştır.

4. Sahne Aralarında Olumsuz Mesajlar Verme

Dinle ilgili konuları ele alan filmlerin olumlu ya da olumsuz mesaj vermeleri kaçınılmazdır. Fakat dinle ilgili mesaj taşıyan filmler sadece bunlardan ibaret değildir. Bazı filmler çok ilgisiz konuları seçip işlemesine rağmen sahne aralarında dinle ilgili olumsuz mesajlar verebilmektedirler. Bu mesajların bazen daha etkili olabilecekleri de inkar edilemez bir gerçektir. Çünkü dine karşı olumsuz mesajlarla yüklü bir filme insanlar mesafeli durabilir, bunu propaganda olarak algılayıp eleştirebilirler. Fakat sahne aralarında verilen mesajlar çoğu kez böyle bir eleştriden kurtulabilmektedir. Ayrıca bu mesajlar olumsuz mesajların sürekliliğini sağlamaları bakımından da farklı bir etkiye sahiptirler. Mesajın sürekliliği genel kabullerin oluşmasını sağlamaktadır.

Örneğin "Crank" (Tetikçi) filminde Chev Chelios adlı bir kiralık katilin kendi patronları tarafından zehirlenmesi ve ölmeden önce intikam almaya çalışması konu edilmektedir. Böyle bir konuya sahip bir filmde İslâm'a yönelik olumsuz bir mesajın bulunmaması bekenirken 2 sahnede olumsuz mesajlar yer almaktadır. Bunlardan birinde Chelios Arap bir taksi şoförünü yere atar ve "Bombası var!" diyerek taksisini kaçırır. Etraftaki insanlar taksinin kaçırılmasına aldırış etmeksizin şoförün üzerine atlayıp onu etkisiz hale getirmeye çalışırlar. Burada "Müslüman terörist" imajı sahne arasına yerleştirilmiştir.

Şekil 33: *"Crank" Filmindeki Müslümanlarla Terörü Özdeşleştiren Sahneden Bir Görüntü*

Diğer sahnede ise Chelios'un doktoru, vücudundaki zehirin daha yavaş yayılması için "tehlikeli, sıradışı ve cazibeli" işler yapması gerektiğini söyler. Bu sırada görüntüye bu işleri betimleyen üç fotoğraf gelir. Soldaki fotoğrafta yarı çıplak sevişen iki lezbiyen kadın[467•], sağdaki fotoğrafta boğa güreşi yapan bir matador, ortadaki fotoğrafta ise arkasındaki duvarda Arapça yazılar bulunan yüzü kar maskesiyle kaplı bir terörist bulunmaktadır. Bu tek fotoğrafla yine "Müslüman terörist" imajı pekiştirilmektedir.

Sahne aralarında olumsuz mesajlar veren filmlere örnek olarak "Wild at Heart" ve "The Interpreter" filmleri incelenecektir.

a. *Wild at Heart*

Yönetmen: David Lynch

Senarist: :Barry Gifford (hikaye), David Lynch (senaryo)

İlk Gösterim Tarihi: 17 August 1990 (ABD)

Oyuncular: Nicolas Cage, Laura Dern, Willem Dafoe, J.E. Freeman, Crispin Glover, Diane Ladd, Calvin Lockhart, Isabella Rossellini, Harry Dean Stanton,

İmdb Puanı: 7.1[468]

Filmin Konusu:

Marietta Fortune, mafya babası Marcelles Santos'la işbirliği yaparak kocasını öldürtür. Olay gecesi Santos'un şoförü Sailor'ın da işindeki son günüdür. Bu olaydan bir yıl sonra Sailor, Marietta'nın kızı Lula ile arkadaşlık kurar. Marietta ise hem aleyhlerinde şahitlik yapabileceği düşüncesiyle hem de kızından uzak durmasını istediği için bir adam tutarak Sailor'ı öldürmesini ister. Sailor adamdan kendini kurtarır ve öfkesine hakim olamayarak adamı öldürür. Sailor 22 ay sonra şartlı tahliye olduğunda Lula hapishanenin çıkışında kendisini beklemektedir. İki aşık Kaliforniya'ya kaçarlar. Marietta ise peşlerinden hem sevgilisi Johnnie Farragut'u hem de cinâyet ortağı Marcelles Santos'u gönderir. Farragut'u da bir tehlike olarak gören ve aynı zamanda da kıskanan Santos Johnnie Farragut'u öldürtür.

---

467 • Şekil 33'teki ilgili kısım tarafımızdan karartılmıştır.

468 "Wild at Heart", http://www.imdb.com/title/tt0100935/ ; Erişim:19.10.2009

Sailor ise kendisine kumpas kurmak isteyen Santos'un adamlarıyla girdiği bir soygunda Polis tarafından tutuklanır. Bu sırada Lula da hamiledir. 6 yıl sonra Lula yine hapishanenin kapısında ama bu sefer oğlu ile birlikte beklemektedir. Bundan sonra mutlu bir hayat yaşarlar.

Filmin Çözümlenmesi

Wild at Heart filmi açıkça İslâm karşıtlığı yapan bir film değildir. Fakat daha sinsice bir yol takip edip sahne aralarına küçük semboller yerleştirerek bu karşıtlığını ortaya koymaktadır. Film dikkatli bir şekilde okunduğunda kötü olan şeylerin bir şekilde İslâmla veya doğu kültürü ile ilgili bir sembolle sunulduğu görülmektedir. Bazen bir sözle bazen de bir görüntüyle kötü olan şeylerin İslâm'a ya da doğuya ait olduğu ifade edilmektedir. Batı ise huzura çıkışın, ferahlamanın sembolü olarak kullanılmaktadır. Film böylece bilinçaltında İslâm ve doğu kültürüne karşı ciddi bir reaksiyon meydana getirmeye çalışmaktadır.

Burada filmin genelini değil sadece konumuzla ilgili olan sahnelerini çözümleyeceğiz. (parantez içindeki numaralar sahnenin başladığı dakika ve saniyeyi ifade etmektedir.)

1. (22:25): Lula: Bazen bir şeyler düşündüğün ve rüzgarı duyduğun ve doğu'nun kötü cadısını uçarken gördüğün oluyor mu? der. Bu sahnede Lula babasının yangında ölüşünü, küçük yaşta tecavüze uğramasını vs. düşünür. Pencereden baktığında da süpürgesiyle uçmakta olan bir cadı görür. Normalde cadının bir mekanla ilişkilendirilmemesi gerekirken o, cadıyı doğuya yakıştırır. Cadıyı doğunun cadısı olarak nitelendirir.

2. (47:21) Lula'nın annesi Marietta, Santos'un sevgilisi Farragut'u da öldürmesinden endişelidir. Yaptığı kötülükler, işlediği cinâyetler aklına geldikçe krize girer. Bir yandan da elindeki rujla yüzünü kırmızıya boyamaktadır. Yüzü, kırmızı renk ve ruh halinin de etkisiyle şeytani bir havaya bürünür. Ve bu şeytan klozete kusup yere oturduğu zaman kamera ayaklarına odaklanır. Seyirciye açıkça gösterilmek istenen şey Marietta'nın (şeytanın) ayağındaki çarıklardır. Doğuyu hatırlatacak bir sembol şeytana giydirilmekte, şeytanın ve cadının doğulu olduğu imajı pekiştirilmektedir.

3. (48:16)Lula araba kullanmakta Sailor ise arka koltukta dinlenmektedir. Lula radyoda müzik aramakta ama her açtığı kanalda cinâyet, kaza, tecavüz ve intihar haberleri bulunmaktadır. Bu haberlere dayanamayan Lula arabayı kenara çeker "Bana hemen müzik bul." diyerek arabadan iner. Sailor bir müzik kanalı bulur arabadan iner ve otobanın kenarında çılgınca dans etmeye başlarlar. Sonra sakinleşir huzur içinde birbirlerine sarılırlar. Bu sırada kamera yavaşça günbatımına doğru kaymaya başlar. Bu sahnede de batı huzurun, cinâyet, tecavüz gibi şeytani işlerden arınmanın sembolü olarak sunulmaktadır.

Şekil 34: *"Wild At Heart" Filmindeki Üzerinde Allah Lafzı Bulunan Yüzük*

4. (cd1-37:10) Santos'un yardım istediği örgüt lideri adamlarını yanına çağırır ve onlara zarf içerisinde bir şey verir. Zarfın içindekini Farragut'u öldürmeden hemen önce göstermelerini ister.

(cd2-02:11): Farragut ucube beyaz bir kadın, bir zenci ve bir beyaz erkek tarafından kaçırılarak karanlık bir odaya getirilir. Kadın "şimdi göster ona" der ve zenci "bunu sana göstermeyi unuttum" diyerek zarfın içindeki şeyi Farragut'a gösterir. Zarfın içindeki gümüş bir yüzüktür. Yüzüğün ortasında arap harfleriyle Allah yazmaktadır. Üst ve alt kenarlarında ise daha küçük boyutlarda "Allahu Ekber" ifadesi okunmaktadır. Bundan sonra zenci Farragut'un arkasına geçer ve ensesinden vurarak öldürür.

Bu sahnede doğu sembolü daha da özelleştirilerek doğudan kastın İslâm olduğu ortaya konmaktadır. Katillerin sembolü olarak açıkça Allah lafzı kullanılmakta, Allah lafzına karşı bilinçaltında bir reaksiyon meydana getirmeye çalışılmaktadır. Çünkü sahnenin geçtiği ortam insanın ruhunu bunaltan bir ortamdır. Kapkaranlık bir odada, hafif mavi bir ışık altında sapık insanların masum bir insanı az sonra öldürecek olduğu bu tablo insanın ruhunu bunaltmaktadır. Yüzükte Allah lafzının görünmesi ile de bu bunaltıcı ruh hali ile Allah lafzı ilişkilendirilmektedir. Böylece Allah lafzının, görüldüğünde gönül ferahlatan değil ruh bunaltan bir sembol olarak kodlanması hedeflenmektedir.

5. (cd2-32:59): Sailor, Santos'un kiraladığı adamlar tarafından bir soyguna ortak olmaya ikna edilir. Böylece para kazanıp yola devam edebileceklerdir. Ama aslında bu bir kumpastır. Amaçları soygun sırasında Sailor'ı öldürmektir. Sailor işlerin yolunda gitmediğini anlar ve bu konuda canı sıkkındır. "Cumaları kartallar uçar derler" diyerek yine başına gelecek kötü olayla Cuma gününü ilişkilendirir.

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere film boyunca sahne aralarına serpiştirilen kısa görüntü ya da sözlerle İslâm ve doğu kültürü kötü olanla özdeşleştirilmektedir. Batı ise ferahlamanın sembolü olarak sunulmaktadır.

b. The İnterpreter (Mütercim)

Yönetmen: Sydney Pollack

Senarist: Charles Randolph, Scott Frank, Steven Zaillian

İlk Gösterim Tarihi: 22 Nisan 2005 (ABD)

Oyuncular: Nicole Kidman, Sean Penn, Catherine Keener, Jesper Christensen, Yvan Attal, Earl Cameron, George Harris, Michael Wright, Clyde Kusatsu, Eric Keenleyside, Hugo Speer, Maz Jobrani, Yusuf Gatewood, Curtiss Cook, Byron Utley.

İmdb Puanı: 6.5[469]

Filmin Konusu: Matobo Cumhuriyeti'nin diktatörü Dr. Zuwanie BM genel kurulunda konuşma yaparak kendisini savunmak istemektedir.

---

[469] "The Interpreter", http://www.imdb.com/title/tt0373926/ ; Erişim: 17.01.2010.

BM mütercimlerinden Silvia Broom bir gece eşyalarını almak için BM toplantı salonuna gittiğinde iki kişinin Zuwanie'yi öldürmek için yaptıkları planı duyar. Yüzünü göremediği kişiler tarafından farkedilince hemen kaçar ve olayı CIA'ye bildirir. Aslen Matobo'lu olan Silvia'nın yalan söylediğini düşünen dedektifler, daha sonra iddiayı ciddiye alıp araştırmaya başlarlar. Bu sırada Zuwanie'ye muhalif olan iki lider öldürülür. Bütün bunlara rağmen Zuwanie BM genel kurulunda konuşmasını yapmaktan vaz geçmez. Zuwanie'ye de suikast girişiminde bulunulur. Ama CIA bu suikastın, Zuwanie'yi mazlum göstermek için yapılan bir oyun olduğunu anlar.

Filmin Çözümlenmesi: The interpreter filmi Müslümanlarla ilgili bir konuyu işlemediği halde olumsuz göndermelerde bulunan bir filmdir. Film hayali bir Afrika ülkesi olan Matobo'nun yine hayali diktatörü Dr. Zuwanie'ye yapılması planlanan suikastla ilgili gelişen olayları konu edinmektedir. Fakat Matobo ile Zimbabwe; Dr. Zuwanie ile de Robert Mugabe (Zimbabwe diktatörü) arasında büyük benzerlikler vardır. Söz konusu benzerliklerden dolayı film Zimbabwe'de yasaklanmıştır. Bu benzerlikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Matobo ile Zimbabwe bayrakları birbirine çok benzemektedir. Renkler tamamen aynı, sadece sağ kenarda bulunan simge farklıdır. (ayrıca bir simge beyaz, diğeri kırmızı zemin üzerinde bulunmaktadır.)
- Filmin gösterime girdiği yıl Mugabe iktidardaki 25. yılını doldururken Zuwanie 23 yıldır iktidardadır.
- Filmde Zuwanie karşıtı göstericilerin taşıdığı pankartlardaki semboller aslında Zimbabwe'deki muhalif parti Demokratik Değişim Hareketi'nin sembolleridir.[470]
- Mugabe de Zuwanie de politikaya atılmadan önce öğretmenlik yapmıştır. İkisi de önceleri özgürlük için mücadele vermişlerdir.[471]

Bu benzerliklerden dolayı filmde aslında Zimbabwe ve Mugabe'nin

470 "The Interpreter", http://en.wikipedia.org/wiki/The_Interpreter#Matobo_and_Ku; Erişim: 01.11.2009

471 "Dr. Mugabe Kimdir?", http://www.guncel.net/gundem/dunya/2008/06/29/robert-mugabe-kimdir.htm; Erişim: 01.11.2009

konu edildiği ortaya çıkmaktadır. Zimbabwe, 11 milyonluk nüfusunun %75'i Hristiyan %1'i Müslüman olan bir ülkedir.[472] Devlet Başkanı Mugabe de Katolik Hristiyan'dır.[473] Buna rağmen sahte suikastı gerçekleştirecek gruptan olan ve Silvia Broom'u konuşmaması için tehdit eden kişinin adı Jad Jamal (cemal)dir. %1'i Müslüman olan bir ülkede bile terörist yine Müslümanlardan seçilmiştir.

Şekil 35: *"The Interpreter" Filminden Bir Görüntü*

Cemal'in oda arkadaşı Jean Gamba ise Zuwanie'nin politik rakiplerinden Kuman Kuman'ı öldürmek üzere görevlendirilmiştir. Gamba, bomba yüklü çantasıyla Kuman'ın bindiği otobüse binerken onu takip eden CIA ajanı durumu üstlerine şu şekilde bildirir:

CIA Ajanı: Patron bir sorunumuz var. Az önce otobüse bindik "Muhammed'le". Silvia Broom ve Kuman Kuman da otobüsteler.

Burada teröriste verilen takma ad İslâm peygamberinin adıdır. Jean Gamba'nın hem adı hem de memleketi itibariyle Müslüman olması

[472] "Demographics of Zimbabwe", http://www.abacci.com/atlas/demography.asp?countryID=366; Erişim: 01.11.2009.

[473] "Robert Mugabe", http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Mugabe; Erişim: 01.11.2009

ihtimali çok düşükken yine de Müslümanlarla irtibat kurulmuş hem de bu İslâm peygamberinin adını kullanarak daha seviyesiz bir noktaya çekilmiştir. Filme göre Jean Gamba Gabon Cumhuriyeti vatandaşıdır. Gabon ise yaklaşık bir milyonluk nüfusunun yalnızca %1'i Müslüman olan bir ülkedir.[474] Dolayısıyla Gamba'nın Müslüman olma ihtimali çok düşüktür.

Otobüste bombanın patlamasından sonra gösterilen haberler ise yine Müslümanları hedef almaktadır. Olay yerine gelen bir spiker "Bu tür olaylar Ortadoğu şehirlerinde daha yaygın" derken radyodaki haberde "ölü sayısı 17'i geçti. Çok sayıda yaralı var… Olayda El-Kaide şüphesi var." denilmektedir. Olaya karışan ülkeler Zimbabwe ve Gabon gibi Hristiyan nüfusun yoğun olduğu ülkeler iken terör suçu yine Müslümanlara yıkılmaktadır.

5. Bilinçaltına Yönelik Mesajlar (Subliminal Messages) Verme

"Bilinç dışı olmakla birlikte, dilendiğinde kapsamındakilerin bilince çağrılabildiği zihin bölgesi, şuuraltı, tahteşşuur"[475] olarak tanımlanan bilinçaltı, bilinçli algılamanın dışında kalan tüm zihinsel olayları içerir.[476] Bilinçaltı algılama, "bilinçli tepki uyandırmayacak düzeydeki, belirsiz ve alacalı uyarıların kişi tarafından fark edilmeden algılanmasıdır."[477] Bilim adamlarının genel kanaatine göre, insan beynine gelen verilerin ancak binde biri bilinç seviyesinde algılanıp, işlenebilmekte geri kalan veriler bilinçaltı tarafından algılanmakta ve kaydedilmektedir.[478] Bilinçaltı saniyede 400 milyar bit bilgiyi işlerken, bilinç bunun sadece 2000 tanesini fark edebilmektedir.[479]

---

474 http://www.legabon.org/uk/indic.php?Id=0 ; Erişim: 01.11.2009.

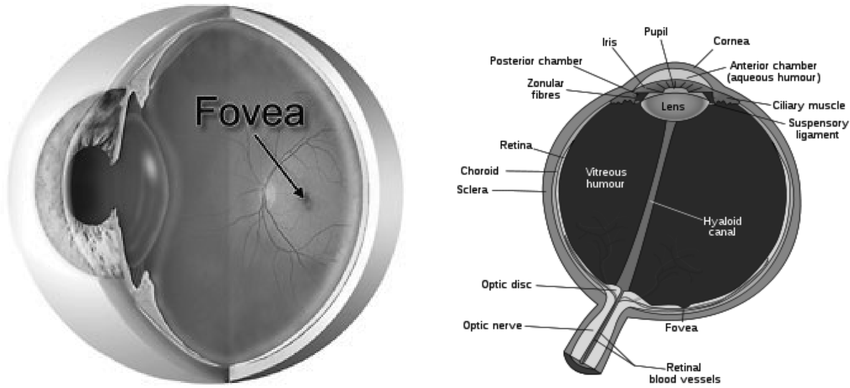
475 "Bilinçaltı md.", *TDK Sözlüğü*, www.tdk.org.tr ; Erişim: 05.11.2009.

476 Metin Çelik, *Reklamda Tüketicinin Yönlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2000), s. 27.

477 Handan Güler, *Algıların Ötesi: Bilinçaltı Reklamcılık, Bilinçaltı Reklamcılığın Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2008), s.70.

478 Wilson Bryan Key, *The Clam-Plate Orgy: Other Sublimimals the Media Use to Manipulate Your Behavior*, Prentice Hall, New Jersey, 1980, s. 7.

479 Kubilay Aktaş, "Bilinçaltımıza Öyle Mesajlar Geliyor ki", *Yenişafak Gazetesi*, 18.01.2009.

Şekil 36: *Fovea*
Kaynak: http://www.pilotfriend.com/aeromed/medical/fovea.htm Erişim: 05.11.2009; "Fovea" http://en.wikipedia.org/wiki/Fovea Erişim: 05.11.2009.

Beyne en çok veri taşıyan duyu organımız olan gözün ağtabakası üzerinde bulunan Fovea noktası, gözümüzü açtığımız anda etrafımızdaki nesneler üzerinde gezinerek (fovea Hareketleri) görüntü toplamaya başlar.[480] Fovea hareketleri isteğimiz dışında gerçekleşir ve sürekli bilinçaltımıza bilgi taşır. Fovea hareketlerinde göz devamlı bir tarama halindedir. Biz farkında olmadan etraftaki nesnelerin görüntülerini bilinçaltına atar. Fovea hareketleriyle elde edilen bilgilerin çok az bir kısmını algılayabiliriz.[481] Yani gördüğümüz, duyduğumuz, hissettiğimiz şeylerin çoğu bilinç düzeyinde işlem görmemektedir. Ama bunlar bilinçaltı tarafından kaydedilmekte, kararlarımızı ve davranışlarımızı etkilemektedir.[482] Bilinçaltı, hatırlama olmaksızın birçok veriyi tutmaktadır. Bu veriler ilgili bir durum ortaya çıktığında biz farkına varmadan davranışlarımızı etkilemektedir. İlk defa karşılaşılan bir insana karşı geliştirilen olumlu ya da olumsuz kanı aslında o kişiyi anımsatan başka bir kişi hakkında bilinçaltının önceden edindiği izlenimin, önyargının sonucudur.[483]

---

[480] "Fovea" http://en.wikipedia.org/wiki/Fovea ; Erişim: 05.11.2009.

[481] Suat Sungur, "Bilinçaltı Reklamcılık ve Toplumsal Etkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 29, s. 178.

[482] Jef I. Richards, "Subliminal Appeals", http://advertising.utexas.edu/resources/law/PROD75_016511.html; Erişim: 05.11.2009.

[483] Douglas Bernstein vd. *Psychology*, Houghton Mifflin Company Press, Boston 2000, s. 240-241.

Bilinçaltının davranışlarımızı etkileme gücü yaklaşık olarak yüz yıldır bilinmekte ve özellikle reklamcılık sektörü tarafından kullanılmaktadır. "1900'lü yıllarda Knight Dunlap adında Amerikalı bir psikoloji profesörü illüzyon gösterisi yaparken bilincin farkında olmadığı "hissedilemez gölge"ler kullanarak aynı uzunluktaki iki çizgiyi seyircilerin farklı algılamasını sağlamıştır."[484]

1957 yılında James Vicary adlı sinema işletmecisi filmlerin arasına saniyenin üç binde biri gibi kısa bir süreyle görüntüler yerleştirebilen takistostop cihazı[485] ile sinemasındaki filmlere saliselik görüntüler halinde "Coca cola iç", "patlamış mısır ye" yazıları yerleştirdiğini ve bu sayede coca cola satışlarında % 18.1, patlamış mısır satışlarında da % 57.7 artış sağladığını iddia etmiştir.[486] Bu çalışma bilimsel bir yayında yer almamış olsa da[487] dikkat çekicidir. Takistoskopla yapılan bir deneyde ise 100 üniversite öğrencisine bir erkek görüntüsü gösterilmiş ve erkeksilik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Deney grubunda takistoskop kullanılmış, kısa aralıklarla "Erkek" yazısı çıkan görüntüler gösterilmiş, kontrol grubunda normal görüntüler yer almıştır. Deney grubunda 61 kişi en yüksek puanları verirken kontrol grubunda sadece 3 kişi yüksek puanlar vermiştir.[488]

S. Weinstein, C. Weinstein ve R. Drazdenko insan beyni üzerine yaptıkları deneylerle bilinçaltına yönelik mesajların insan beyni üzerinde ölçülebilir değişiklikler yaptıklarını ortaya koymuşlardır.[489] Tübitak Temel Bilimler Araştırma Grubu da benzer sonuçlara ulaşarak bilinçaltımıza

---

484 Emir Ateş, "25. Kare; Bilinç Altına Gizli Mesaj Yerleştirme", http://gerceginotekiyuzu.wordpress.com /2007/09/09/25-kare-bilinc-altina-gizli-mesaj-yerlestirme/ ; Erişim: 05.11.2009

485 Wilson Bryan Key, *The Age of Manipulation – The Con in Confidence, the Sin in Sincere*, Madison Books, New York, 1989, s.20.

486 Stuart Rogers, "How a Publicity Blitz Created The Myth of Subliminal Advertising", *Public Relations Quarterly*, Vol. 37 Issue 4, (Winter92/93), s. 12-17.

487 Blagoy Klimov, "There, Did You See It? Care, They Do See You", http://mpra.ub.uni-muenchen.de/4257/1/MPRA_paper_4257.pdf ; Erişim: 10.11.2009.

488 Wilson Bryan Key, *Subliminal Seduction: Ad Media's Manipulation of a Not So Innocent America*, The New American Library Inc., New York 1973, s. 30

489 Jerry Olson-Keith Sentis, *Advertising and Consumer Psychology*, Praeger, New York 1985, s. 11.

kaydedilen bilgilerin de bilinç düzeyindeki algılarımız gibi beyindeki elektriksel etkinliğe katıldığını ortaya koymuştur.[490]

1957 yılında Vance Packard'ın reklamcıların bilinçaltına yönelik mesajlar kullandıklarını ve bu şekilde insan davranışlarını etkilediklerini ortaya çıkarmasından[491] sonra bilinçaltı reklamcılık tartışılmaya başlanmış ve birçok ülkede yasaklanmıştır.[492] 1968 yılında Uluslar arası Halkla ilişkiler Derneği (IPRA) tarafından oluşturulan "IPRA Uluslar arası Ahlak Yasası"nın 13. maddesinde bilinçaltı reklamlardan sakınılması kararlaştırılmıştır.[493] Ülkemizde de bilinçaltına yönelik reklamlar aşağıdaki kanun ve yönetmeliklerle yasaklanmıştır:

3984 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanunu'nun 20. Maddesi: "Reklamlar program hizmetinin diğer unsurlardan açıkca ve kolaylıkla ayırdedilebilecek ve görsel ve işitsel bakımından ayrılığı fark edecek biçimde düzenlenecek, bilinçaltı ile algılanan reklamlara izin verilmeyecektir."[494]

Radyo ve Televizyon Kuruluşları Reklam Yayın İlkeleri ve Usulleri İle Reklam Gelirleri Üst Kurul Paylarının Ödenmesi Hakkında Yönetmeliğin 11. Maddesi: "Yayınlarda gizli reklam yapılamaz. Programlarda açıkça reklam olduğu belirtilmedikçe ürün veya hizmetler reklam amacını taşıyan şekilde sunulamaz. Çok kısa sürelerle imaj veren, elektronik aygıt veya başka bir araç kullanılarak veya yapılarının ne olduğu konusunu izleyenlerin fark edemeyecekleri veya bilemeyecekleri bir biçime sokarak, bilinçaltıyla algılanmasını sağlayan reklamların yayınlanması yasaktır."[495]

---

490 Tübitak Temel Bilimler Araştırma Grubu, "Görsel Algı Süreçlerinin Nörofizyolojik Temelleri: Eşikaltı Uyaranların Nesnel Fizyolojik Karşılıklarının Araştırılması İle Yaklaşım", Proje No: TBAG 1102, İstanbul 1995, s. 57.

491 Vance Packard, *The Hidden Persuaders*, Davit McKay Company Inc., New York, 1957.

492 Metin Çelik, agt, s.115-116.

493 John F. Budd, *Halkla İlişkilerde Etik İkilemleri*, çev. İbrahim Çamlı, Rota Yayınları, İstanbul 1998, s. 4.

494 "Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanun Md. 20", http://www.tbmm.gov.tr/genser/kanun16.html ; Erişim: 05.11.2009

495 "Radyo ve Televizyon Kuruluşları Reklam Yayın İlkeleri ve Usulleri İle Reklam Gelirleri Üst Kurul Paylarının Ödenmesi Hakkında Yönetmelik, Md. 11", http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 ; Erişim: 05.11.2009

25082 Sayılı Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin 15. Maddesi: "Çeşitli teknik cihazlar vasıtasıyla televizyon yayınlarında çok kısa süreli görüntüler kullanarak, izleyicilerin ancak bilinçaltıyla algılayabilecekleri ürün veya hizmetlerin tanıtılmasına ilişkin mesajlar içeren her tür reklam yayınlanamaz."[496]

25138 sayılı Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmeliğin 7. maddesinin b bendi: "Çok kısa sürelerde imaj veren elektronik aygıt ya da başka bir araç kullanılarak ya da yapılarını, izleyenlerin fark edemeyecekleri ya da bilemeyecekleri bir biçime sokarak bilinçaltıyla algılanmasını sağlayan reklamlar yapılamaz."[497]

Bilinçaltına mesaj vermek için genellikle üç yöntem kullanılmaktadır. Bu üç yöntemde de dikkatleri çekmek için doğum ve ölümle ilgili yazı, sembol ve görüntüler kullanılmaktadır. Çünkü bazı psikologlara göre insan en çok hayatın başlangıcı (doğum) ve hayatın sonuna (ölüm) ilgi duymakta, bunlarla ilgili şeyler daha çok dikkatini çekmektedir.[498] Doğumla ilgili olarak genellikle "sex-cinsel ilişki" kelimesi, çıplak bedenler, kadın ve erkek cinsel organları ve bunları simgeleyen roket, kalem, muz, sigara, parmak; şeftali, portakal gibi nesneler kullanılmaktadır.[499] Ölümle ilgili olarak ise genellikle "kill-öldür" kelimesi ve kuru kafalar kullanılmaktadır.

1. **Filmlerin Arasına Gözle Farkedilemeyecek Hızda Yazı ve Görüntüler Yerleştirme:**

İlk olarak uzun yıllar önce Takistoskop adı verilen cihazla uygulanan bu yöntemle bilincin algılayamayacağı hızda yazı ve görüntüler verilmekte ve bunlar bilinçaltı tarafından algılanarak insan davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Sinema filmlerinde 1 saniyelik görüntü 24

---

496 "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas Ve Usulleri Hakkında Yönetmelik md. 15", http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046; Erişim: 06.11.2009.

497 "Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik md. 7", http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=550&Itemid=33; Erişim: 06.11.2009

498 Metin Çelik, agt, s.56

499 Wilson Bryan Key, *The Age of Manipulation*, s.160.

kareden (fotoğraftan) oluşmaktadır. Fakat insan beyni bu 24 kareyi ayrı ayrı algılayamamakta,[500] hepsi birden insan beyninde bir devamlılık duygusu oluşturmaktadır. Hepsi birbirinin devamı olan 24 kareye farklı bir kare eklendiğinde bu 25. kare insan beyni tarafından algılanamamaktadır. Bilinçaltına yönelik olan mesaj 25. kareye yerleştirilmekte ve bu mesaj ancak yavaşlatılmış şekilde izlenildiğinde fark edilebilmektedir. Ayrıca bir saniyelik görüntü 655 satırdan oluşmakta ve 327.5 satırda bir de "Control Track" adı verilen bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluktan görüntüler kesilerek de bilinçaltı mesajlar yerleştirilebilmektedir.[501]

"The Lord of The Rings" (Yüzüklerin Efendisi), "Minority Report" (Azınlık Raporu) ve "Fight Club" (Dövüş Kulübü) gibi birçok filmde bu teknik kullanılmıştır.[502] Örneğin "Fight Club" filminin 31:07 ve 2. Cd 01:03:26. sn'de çıplak bir erkeğin cinsel organı, 31:14 de ise çıplak kadınlar anlık bir görüntü halinde verilmekte, 01:00:10. sn'de de "sear" (yakmak) ve "flesh" (et, ten) kelimeleri görünmektedir.

2. **Yazı ve Resimleri Görüntü İçerisine Yerleştirme:**

Bu yöntemde yazı ve resimlerin verdiği dikkat çekmeyecek şekilde görüntü içerisine yerleştirilen mesajlar ancak dikkatle bakıldığında algılanabilmektedir. Bilinçaltının algılayabildiği bu mesajlar da yine insan davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bu yöntem maalesef birçok çizgi filmde de kullanılmıştır.[503] Aşağıda bu yönteme birkaç örnek verilecektir:

- "Silence Of The Lambs" (Kuzuların Sessizliği) adlı filmin afişinde Jodie Foster'ın ağzında bir kelebek vardır. Fakat yakından bakıldığında kelebeğin sırtında bir kuru kafanın olduğu ve bu kuru kafanın da -Salvador Dali'nin bir portresine çok benzer bir şekilde-çıplak kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Böylece hem cinsellik hem de ölümle ilgili semboller bir arada kullanılmıştır.

---

500 Suat Sungur, agm, s. 179

501 Timothy L. Thomas; "The Mind Has No Firewall", https://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/98spring/thomas.htm ; Erişim: 10.11.2009.

502 Kubilay Aktaş, "Bilinçaltımıza Öyle Mesajlar Geliyor ki", http://kubilayaktas.com/index.php?cID=4&pID=5 ; Erişim: 06.11.2009

503 Jami Rosier, "Hidden Sexual Messages Found İn Walt Disney Movies", http://www.bgsu.edu/departments/tcom/faculty/ha/tcom103fall2003/gp13/gp13.pdf ; Erişim: 06.11.2009.

Şekil 37: *"The Silence Of The Lambs" Filminin Posteri*
Kaynak:http://collectingtokens.files.wordpress.com/2008/06/silence_of_the_lambs_ver2.jpg Erişim: 06.11.2009

- "The Lion King" (Aslan Kral) filminde 3 yerde bilinçaltı mesaj verilmektedir. 23:18'de görüntünün sağ alt köşesinde erkek cinsel

organına benzeyen bir taş bulunmaktadır. Ayrıca 48:42'de otların bir araya getirilmesiyle sex sözcüğü oluşturulmuş, 48:47'de ise görüntünün sağ alt köşesindeki bir yaprak üzerine sex kelimesi yazılmıştır.

Şekil 38: *"The Lion King" Filmindeki Bilinçaltı Mesaj*

- "Who Framed Rogger Rabbit" filminde Jessica Rabbit koşarken eteği açılmakta ve dikkatli bakıldığında iç çamaşırının bulunmadığı görülmektedir.
- "The Little Mermaid" (Küçük Denizkızı) filminin afişinde arka planda bulunan sarayın kulelerinden biri erkek cinsel organından oluşmaktadır.
- Pocahontas adlı çizgi filmde yaklaşık 10 yerde "sex" yazısı gizlenmiş olarak bulunmaktadır.[504]
- X-Men adlı çizgi filmde 3 sahnede sex yazısı bulunmaktadır. Bunlardan birinde iki pankartın yanyana gelmesiyle sex yazısı oluşmuştur. Ayrıca pankartı tutan kişilerin sert yüz ifadeleriyle şiddet unsuru da kullanılmıştır.[505]

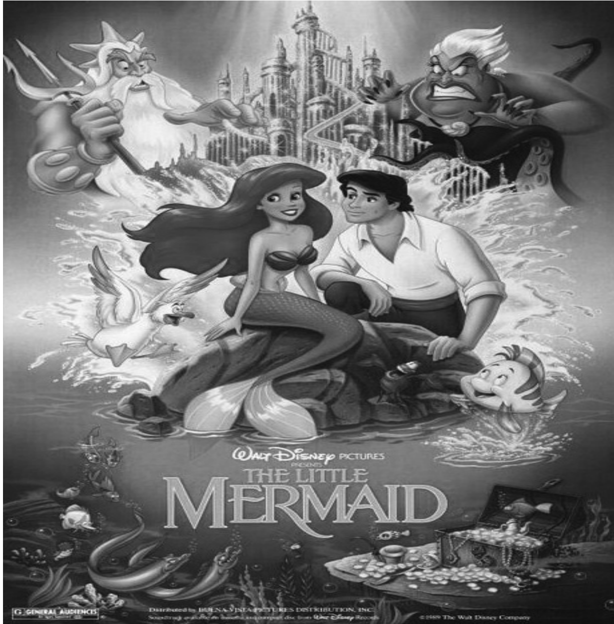
---

504 "Pocahontas Subliminal Messages", http://www.youtube.com/watch?v=bZDyL316x0E&feature=related ; Erişim: 06.11.2009.

505 Handan Güler, agt, s. 138.

Şekil 39: *"X-Men" Filmindeki Sex Yazıları*
Kaynak: http://oyumben.blogcu.com/bazi-seyler-gorulmesi-icin-saklanir-2_3220462.html Erişim: 10.11.2009

Şekil 40: *"The Little Mermaid" Film Afişi*

2. **Filmlere Hızlandırılmış Sesler Yerleştirme**

Bu yöntemde iletilmek istenen mesajlar kısık sesle hızlandırılmış şekilde verilmektedir. Bu durumda sesler bir fısıltı ya da bir hayvanın sesi olarak algılanmaktadır. Fakat bilinçaltı yine verilmek istenen mesajı almaktadır. Örnek olarak Alaaddin çizgi filminde yer alan fısıltı şeklindeki

bir ses yavaşlatıldığında "good teenagers take off your clothes-iyi çocuklar elbiselerinizi çıkarın" cümlesi algılanabilmektedir.[506]

İslâm eğitimi insanların bilinçaltına da hitap eden kapsamlı bir eğitim sistemidir. Bu nedenle İslâm eğitimi anne karnındayken başlar. Bebeğin ilk gelişen duyu organı kulaktır. Bebekler, rahimdeyken dışarıdan gelen sesleri duyabilmekte ve annenin ruhsal durumunu hissedebilmektedirler. Bebeğe meşru yollarla ve isteyerek hamile kalınması, annenin stresten uzak durması, bebeğe Kur'ân-ı Kerîm ve ezan dinletilmesi doğum öncesinde yapılabilecek bilinçaltı eğitimlerdendir. Çocuk dünyaya geldiğinde de yine kulağına ezan-kamet okumak ve güzel bir isim vermek suretiyle bilinçaltı eğitime devam edilmektedir. Hz. Peygamber torunları dünyaya geldiğinde kulaklarına ezan ve kamet okumuştur.[507] Ayrıca "Kıyamet gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Öyle ise isimlerinizi güzel koyun."[508] buyurarak bu eğitimin devam ettirilmesini istemiştir. Ezanda Allah'ın varlığı ve birliği,[509] Hz. Muhammed'in peygamberliği, kulluğun kurtuluş olduğu vurgulanmakta ve bu öz bebeğin bilinçaltına sağlam bir temel yapılmaktadır. Ayrıca yetişkinlik döneminde, anlamı bilinmese dahi Kur'ân-ı Kerîm okuma ve dinlemenin bilinçaltı eğitimine yönelik bir yönünün bulunduğu düşünülebilir.

İslâm eğitimi, bir yandan bilinçaltı eğitim verirken, bir yandan da insanların olumsuz bilinçaltı etkilere maruz kalmasını engellemeyi hedeflemektedir. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Kul bir hata işlerse kalbine siyah bir nokta konulur. Şâyet o günahtan el çeker, bağışlanma diler, tevbe edip Allah'a dönerse kalbi cilalanır. Eğer bunları yapmaz günah ve hataya devam ederse siyah nokta artırılır ve neticede bütün kalbini kaplar. İşte Allah'ın "Yaptıkları yüzünden kalbleri pas tutmuştur."[510]

---

506 Yurdaer Kılıç, "Subliminal Telkin Verme Yöntemi", http://www.yurdaerkilic.com/index.php?view=article&catid=14:Kt.+7&id=96:Seminer+No+:+1&option=com_content&Itemid=78 ; Erişim: 17.01.2010.

507 Tirmizi, Edahi 17.

508 Buhari, Edeb 108.

509 Cuma Ali Kara, "Tevhid Çağrısı Ezan", *Rehber Dergisi*, sy. 39, s. 35.

510 Kur'ân-ı Kerîm, Mutaffifin suresi, Ayet 14.

diye anlattığı pas, işte budur."[511] buyurmaktadır. Bu âyet ve hadiste bilinçli olarak işlenen günahlar kastedilse de filmlerde bilinçaltına verilen olumsuz mesajların da benzer etkiler yapması muhtemeldir.

İnsanda üç temel kuvve (potansiyel güç) vardır. Bunlar Kuvve-i şeheviye, kuvve-i gadabiye ve kuvve-i akliyedir. İslâm, bu üç kuvvenin dengede tutulmasını istemektedir. Kuvve-i şeheviyenin denge noktası "iffet", kuvve-i gadabiyenin denge noktası "şecaat" kuvve-i akliyenin denge noktası da "hikmet"tir.[512] Bu kuvveler dengede tutulamadığı zaman insan fıtratı bozulmakta ve din eğitimi zorlaşmaktadır. Bilinçaltı mesajlarda özellikle kullanılan ölüm ve sex temalı kelime, sembol ve resimler insandaki kuvve-i gadabiye ve kuvve-i şeheviyeyi aşırı şekilde uyarmakta ve denge noktasından saptırmaktadır. Dolayısıyla bu mesajlar kişinin din eğitiminden istifadesini zorlaştırmaktadır. Her bir resim, her bir kelime, her bir etki bilinçaltında bir iz bırakmakta ve kişiyi giderek dini duygu ve düşüncelerden uzaklaştırmaktadır.

6. İslâm'ı ve Müslümanları Terörle İlişkili Gösterme

1942 yılında ABD Başkanı Franklin Roosewelt'in John Ford ve Frank Capra gibi yönetmenlere film siparişi vermesi ile başlayan Hollywood-Washington stratejik ortaklığı sıkı bir ilişki olarak günümüzde de devam etmektedir. Hollywood filmleri, düşmanlar üreterek (Koreli, Vietnamlı, Rus, Müslüman) Amerikan dış siyasetine meşru zemin hazırlamaktadır. Ayrıca yapılan zulümler (Irak, Filistin, Afganistan) ve yenilgiler (Vietnam) bu filmler vasıtasıyla yeniden üretilerek ortadan kaldırılmakta, tarihi gerçekler tahrif edilmektedir.[513]

Hollywood filmlerinde birçok millet kötü sıfatlarla etiketlenmiştir. Çinliler sinsi, zenciler kronik suçlu, Kolombiyalılar uyuşturucu satıcısı vb. Ama bunlar içerisinde en çok haksızlığa uğrayanlar Müslümanlar olmuştur. Seyyid Hüseyin Nasr'a göre; Pearl Harbor Baskını'ndan sonra

---

511 İbn Mâce, Zühd 27.

512 H. Mahmut Çamdibi, Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, s. 158-197.

513 Mehmet Salim, "Milli Güvenlik Sineması: Hollywood", http://www.sinemasinemadir.com/?ynt=icerikdetay&icerik=1&id=130 ; Erişim: 19.01.2010.

Japonlar aleyhine pek çok film yapılmasına rağmen Şintoizm'i hedef alan hiçbir film yapılmamıştır. Buna rağmen özellikle 11 Eylül'den sonra bu terör eylemini gerçekleştirenler değil tüm Müslümanlar suçlu ilan edilmiş ve Müslümanlık kötü gösterilmiştir.[514]

Müslüman dendiğinde (daha çok Araplarla temsil edilen) uçak kaçıran, bombalama yapan, adam öldüren, terörist gibi belli tiplemeler karşımıza çıkmaktadır. Bu kalıp daha ziyade orta sınıf erkekler için çizilmiş bir kalıptır. Kadınlar ise kocası tarafından daima ezilen, göbek dansı yapmakta mahir, sindirilmiş, aşktan, sevgiden mahrum varlıklar olarak resmedilmektedir. Zengin Müslümanlar ise milyon dolarlarını harcayacak yer bulamayan şehvet düşkünü, göbekli, muhteris tiplerdir.[515]

"The Delta Force" (Delta Harekatı-1986), "True Lies" (Gerçek Yalanlar-1994), "Executive Decision" (Kritik Karar-1996), "Collateral Damage" (Ölümüne Takip-2002), "World Trade Center" (Dünya Ticaret Merkezi-2006) gibi filmler, terörist Müslüman kimliğini gündeme getirmektedir. "Delta Harekatı", teröristlerin peşine düşen Amerikalı askerleri konu edinmekte, "Gerçek Yalanlar" adlı film, hükümetin Ortadoğulu teröristlerin dağılan SSCB'den nükleer bomba aldığını öğrenmesi üzerine hazırlanan gizli operasyonu anlatmaktadır. "Kritik Karar" filmi, Amerikan ordusundan bir grubun hava korsanlarının ele geçirdiği bir uçağa fark edilmeden girip bombalı teröristleri yakalayarak yolcuları kurtarmalarını hikaye etmektedir. "Dünya Ticaret Merkezi" adlı film ise, teröristlerin ülkeye verdiği zararla birlikte bireylerde oluşturduğu hayal kırıklığı, korku, kaygı, psikolojik rahatsızlıklar gibi unsurları gündeme getirmekte, Müslüman terörist imajı da pekiştirilmektedir. Böylece önceleri hakim olan mistik, gizemli, egzotik doğu algılayışı yerini terörist, korkulan, istenmeyen düşman algılayışına bırakmaktadır. Son dönem hollywood filmleri ile doğuyu tanımlayan oryantalist söylemler de değişikliğe uğramaktadır.[516]

---

514 Ömer Akgül, *Din Karşıtı Propaganda ve Dindarlık (11 Eylül Örneği)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007), s.31.

515 Ekrem Dumanlı, "Hollywood Müslümanlardan Özür Diler mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 24.01.2009.

516 Zehra Yiğit, "Hollywood Sineması'nın Yeni Oryantalist Söylemi ve 300 Spartalı", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, (Temmuz 2008), s. 242,243.

Dr. Jack G. Shaheen'in 2001 yılında ortaya koyduğu araştırma sonuçlarına göre Müslüman karakterler içeren 900 Hollywood filminde sadece 12 olumlu tipleme yer almakta, 50 filmde ise iyi-kötü karışımı karakterlere yer verilmektedir. Bunların dışındaki 800'den fazla filmde Müslüman karakterler halk düşmanı, gaddar, kalpsiz, barbar ve terörist tiplerdir.[517]

Hollywood animasyon filmlerde bile bu olumsuz tavrını sürdürmektedir. Masalsı Arap ülkesinde geçen Alaaddin filminde bütün kötü karakterler sakallı ve esmerdirler. Ayrıca Arap aksanıyla konuşmaktadırlar. Filmin kahramanı Alaaddin ve sevgilisi Jasmine ise açık tenlidirler ve Amerikan aksanıyla konuşmaktadırlar. Aslan Kral gibi kahramanları hayvanlardan oluşan animasyon filmlerde ise kötüyü temsil eden hayvanlar yabancı aksanı ile konuşurken (günün politik ortamına göre İngiliz, Koreli, Arap vb.) iyi olan hayvanlar hep Amerikan aksanını kullanmaktadırlar.[518]

Amerikan Dış siyasetiyle paralellik arz eden Hollywood'da son yıllarda olumlu Müslüman karakterler de görülmeye başlanmıştır. Hollywood filmlerinde görülen bu yumuşama Başkan Obama'nın Türkiye ve Mısır'daki ılımlı konuşmalarının habercisi olarak yorumlanabilir. Bu filmlerden biri olan "Traitor" (Hain-2008) filminde Samir adlı Müslüman karakter olumlu bir karakter olarak sunulmakta ve Kur'an'dan alınan âyetlerle İslâm'ın iyi olanı merkeze oturtan bir dünya düzeni kurduğu vurgulanmaktadır.[519] "Flightplan" (Uçuş Planı-2005) ve "Rendition" (Yargısız İnfaz-2007) filmlerinde de masum Müslümanlara terör suçlamasıyla yapılan zulümler konu edilmektedir.

İslâm'ın ve Müslümanların Hollywood filmlerinde olumsuz olarak sunulması din eğitimcileri için hem bir zorluk oluşturmakta hem de bir fırsat sunmaktadır. İslâm'a karşı önyargılar taşıyan insanlara din eğitimi vermek elbetteki daha zor olacaktır. Einstein'ın "Atomu parçalamak önyargıları parçalamaktan kolaydır." şeklinde ifade ettiği bu durum din eğitiminin önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. 11 Eylül ve sonrasında yaşanan

---

517 Jack G. Shaheen, *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies A People*, Olive Branch Press, Canada 2001, s. 1-37.

518 Safiye Ünal, "Ötekilere Dikkat", *Yağmur Dergisi*, sy. 42, s. 12.

519 Rasih Yılmaz, "Hollywood Eliyle Medeniyetler İttifakı: Hain", *Bugün Gazetesi*, 06.13.2009

gelişmelerden ötürü Müslüman olmayı düşündüğü halde bundan vazgeçen binlerce insanın varlığı durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır.[520] Din eğitimcileri bu durumda önce ön yargıları ortadan kaldırmak sonra İslâm'ı tebliğ etmek zorunda kalmaktadırlar. Filmlerle oluşan önyargılar da yine filmler vasıtasıyla etkili bir şekilde ortadan kaldırılabilir.

Ortaya çıkan tabloya bakarak 11 Eylülden sonra İslâmın yükselişinde bir azalma olması beklenirken aksine Müslüman olanların sayısında bir artış görülmesi şaşırtıcıdır. 11 Eylül'den sonra İslâm'a girenlerin sayısının dört kat arttığı, yıllık ortalama 25 bin kişi ile İslâm'ın ABD'de en hızlı büyüyen din olduğu[521], hispanic[522] ve zenciler arasında İslâm'ın hızla yayıldığı[523], ifade edilmektedir. Elbetteki insanlar terörizme ilgi duydukları için Müslüman olmamaktadırlar. 11 Eylül'den sonra Müslüman olanların çoğu "terörü emreden dini" merak edip araştıran, böylece İslâm'ın gerçek yüzünü görerek bu dini tercih eden insanlardır.[524] İşte bu merak ve ilgi din eğitimcileri için bir fırsat oluşturmaktadır. Din eğitimcileri insanlardaki bu ilgi ve merakı değerlendirerek gerçek İslâm'ı tanıtma fırsatını yakalayabilirler.

İslâm'ı ve Müslümanları terörle ilişkili gösteren filmlere örnek olarak "The Siege" ve "Traitor" filmleri incelenecektir.

a. *The Siege (Kuşatma)*

Yönetmen: Edward Zwick

Senarist: Lawrence Wright

İlk Gösterim Tarihi: 6 Kasım 1998 (ABD)

Oyuncular: Denzel Washington, Annette Bening, Bruce Willis, Tony

---

520 Faruk Aydıner, "11 Eylül İslâm'ın Yükselişini Hızlandırdı mı?", *Zaman Gazetesi*, 12.09.2007

521 Jodi Wilgoren, "İslâm Attracts Converts By The Thousands, Drawn Before and After Attacks", *New York Times*, 22.10.2001

522 ' İspanyolca konuşulan Güney Amerika ülkelerinde ABD'ye göç eden kişilere hispanic denilmektedir. Genellikle Katolik mezhebine mensup hispanicler, yaklaşık 50 milyonluk nüfusları ile ABD'deki en büyük azınlığı oluşturmaktadırlar.

523 Alexandra Marks, "Islamist Radicals İn Prison: How Many?", *The Christian Science Monitor*, 20.09.2009.

524 Faruk Aydıner, agm.

Shalhoub, Sami Bouajila, Ahmed Ben Larby, Mosleh Mohamed, Lianna Pai, Mark Valley, Jack Gwaltney, David Proval, Lance Reddick, Jeremy Knaster, William Hill, Aasif Mandvi.

İmdb Puanı: 6.1[525]

Filmin Konusu: Amerikan Ordusu'nun Ortadoğu'da bir Müslüman cemaat lideri olan Şeyh Ahmet bin Talal'i kaçırmasından sonra New York şehri terörist saldırıların hedefi olur. İlk önce uyarı niteliğinde boya bombasıyla bir otobüse eylem düzenlenir. Yaralanan veya ölen kimse olmaz. Şeyh Ahmet bin Talal'e bağlı olan terörist hücreler birer birer eylemlerini gerçekleştirmekte ve şeyhin serbest bırakılmasını istemektedirler. Fakat şeyhin Amerikan Ordusu tarafından kaçırıldığını FBI da CIA de bilmemektedir. Serbest bırakma çağrısına anlam veremeyen FBI New York Terörle Mücadele Bölümü şefi Antonhy Hubbard ve CIA ajanı Sharon Bridger (Kod adı: Elise Kraft) ülkeye sızan terör hücrelerini çökertmek için mücadeleye başlarlar. İkinci saldırı bir otobüse, üçüncü saldırı ise FBI binasına yapılır. Yüzlerce kişinin ölümüyle sonuçlanan bu intihar saldırılarından sonra sıkıyönetim ilan edilir. Amerikan Ordusu ağır silahlarla New York'a girer. General William Devereaux ayrım yapmaksızın bütün Arapları tutuklayıp bir stadyumda toplar. Bir şüpheliyi ise işkence ederek öldürür. Son bombacı olan Samir Nazhde, Anthony Hubbard tarafından ölü ele geçirilir. Bu operasyonda Sharon Bridger da hayatını kaybeder. Antonhy Hubard sıkıyönetim sırasında işlediği suçlardan ötürü General Devereaux'u tutuklar.

Filmin Çözümlenmesi: Filmin açılış sekansı dünyanın çeşitli yerlerindeki Amerikan hedeflerine yapılan saldırı haberleriyle başlamaktadır. Spikerler yurtdışında bulunan Amerikan askerlerinin korunmasız olmasından ve gerçekleştirilen terörist eylemlerin sorumlusunun Şeyh Ahmet bin Talal olduğundan bahsetmektedirler. Bundan sonra paralel kurgu ile ABD Başkanı Bill Clinton'ın basın açıklaması ve Şeyh Ahmet bin Talal'in çölde ilerleyen lüks otomobili görülmektedir.

Clinton şöyle demektedir: "Patlama bir terörist saldırı gibi görünüyor. Ve eğer durum buysa bütün Amerikalılar gibi ben de öfke duyuyorum. Bu

525 "The Siege", http://www.imdb.com/title/tt0133952/ ; Erişim: 17.01.2010.

kanlı eylemi gerçekleştiren korkaklar asla cezasız kalmamalı.” Bu sözlerden sonra Şeyh Ahmet bin Talal’in otomobilini görürüz. Böylece “korkak terörist”in kim olduğu görsel olarak ifade edilmektedir. Otomobilin lüks olmasıyla da az sonra yapılacak olan illegal operasyonun mazlumlara karşı yapılmadığı görsel olarak ifade edilmektedir.

ABD ordusu şeyhin otomobiline illegal bir operasyon düzenler. Şeyhin arabasının önü koyunlarla kesilir. Koyunlar kenara çekilirken şeyhin arabası taranır ve ön koltukta oturan iki sivil öldürülür. Şeyh ABD’ye kaçırılır. Bu sahnede otomatik silahların sesinin koyunların yürürken çıkardıkları çan sesinden daha az çıktığı görülmektedir. Böylece işlenen cinâyetlerin oluşturacağı kötü izlenimin önüne geçilmek istenmiştir.

Bundan sonra Clinton: “Amerika ülkesini korumaktadır. Bunu yapanlar asla cezasız kalmayacaktır.” diyerek yapılan eylemin nefsi müdafaa olduğunu ilan eder ve işlenen cinâyetleri meşrulaştırır.

Şekil 41: *“The Siege” Filminde Tehlike İçimizde Mesajı Veren Görüntü*

Şeyh Ahmet’in hapisteki görüntüsünden sonra gelen sahnede namaz kılan Müslümanlar ve New York şehrinde bir binanın üst katında bulunan

kubbeli, minareli bir cami görülür. Kamera minareden açılmaya başlayarak New York şehrini gösterir. Böylece teröristlerin Müslümanlar olduğu ve şehrin içinde bir yerlerde tehlike oluşturdukları (tehlikenin içeride olduğu) görsel olarak ifade edilmektedir.

Bundan sonra ilk eylem gerçekleşir. Bir otobüse mavi boya bombası konulmuştur. Bu eylemden kimse yara almadan kurtulur. Meçhul failler FBI'a "O'nu bırakın" diye bir mesaj gönderirler. FBI dedektifleri Şeyhin kaçırıldığını bilmedikleri için mesajı anlamaya çalışırlar. İlk akla gelen Müslümanlardır. Memurlardan birinin "Bu arada İslâm'ın rengi yeşil değil mi? İslâm'ın bilinen geleneksel rengi yeşilken neden mavi boya kullandılar?" şeklindeki sorusu İslâm dini ile terörist eylem arasında doğrudan bir bağlantı kurmaktadır.[526] Filmin başından beri terörist eylemleri Müslümanların yaptığına dair bir delil bulunmamasına rağmen Müslümanlar suçlanmakta, böylece İslâm ile terör özdeşleştirilmektedir.

Lübnan asıllı FBI ajanı Frank Haddad bile olumsuz özelliklerle sunulmaktadır. Öncelikle hile ile Arap asıllı bir kişinin tutuklanıp sorgulanmasını sağlar. ABD'ye girişte üzerinde bulundurulabilecek yasal sınır olan 10 bin doların 20 dolar altında para taşıyan Arap yolcunun çantasına 20 dolar koyarak onu suçlu duruma düşürür. Şüphelinin Ajan Hubbard tarafından serbest bırakılması üzerine de "Ülkemde güvenlik servisleri bu adamın konuşturulması için her şeyi yapardı. Biz ne yapıyoruz? Onu serbest bırakıyoruz."der. Bu sözlerle hem Haddad ve Müslüman toplumu kötülenmekte hem de ajan Hubbard'ın şahsında Amerikan toplumu olumlanmaktadır.

İkinci eylem yine bir otobüse düzenlenir. Ama bu kez intihar bombacıları bombaları patlatır ve otobüsteki insanlar ölür. Filmde teröristler çok az gösterilmektedir. Özellikle bu sahnede hiç görülmezler. "Otobüs bombalama sahnesinde etkileri doruğa ulaşan bu anlatım tercihi teröristlerin insanlardan müteşekkil bir topluluk olmaktan ziyade "saf kötülük"ün birer temsilcisi gibi tasvir edilmelerine yol açmaktadır."[527]

---

526 Nazım Ankaralıgil, "Van Dıjk'ın Eleştirel Söylem Analizinden Hareketle Kuşatma "The Siege" Filmi Üzerine İdeoloji Çözümlemesi", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (151-166), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 159

527 http://www.resetmagazine.net/resetsayi35/sinema/Hollywood-da-Musluman-Betimlemeleri.html; Erişim: 27.10.2009

İntihar bombacılarından Ali Veziri'nin kimliğine, onun vasıtasıyla da Samir adlı bir Filistinliye ulaşırlar. Samir'i yakalamak için yapılan toplantıda onun hakkında "İntifada sırasında İsrail hapishanelerinde iki yıl kalmış… Kardeşi Ramallah'ta bir sinemayı havaya uçurmuş." denir. Samir yakalandığında hapiste iki yıl kaldığını hatırlatan Frank'e "senin gibi kadınlar dışında herkes hapisteydi" der. Bunun üzerine Frank tarafından darp edilir. Hubbard ise Frank'in zorbalığına karşı hümanist bir yaklaşım sergileyerek "Bir daha bir tutukluya vurursan rozetini alırım."der. Frank'in karşılığı ise "Bir gün sana bu insanların köyüme ne yaptığını anlatırım." şeklinde olur. Bu sahnede de Frank zorba, diğer Araplar terörist olarak nitelenirken Hubbard yüceltilmektedir.

Şekil 42: *"The Siege" Filmindeki Otobüsün Patladığı Sahneden Bir Görüntü*

Samir'in kendileri (CIA) ile çalıştığını söyleyen Sharon onu hapisten çıkarırken yine Filistinlileri kötülemektedir: "Filistinli olmak bazen bir milliyetin ötesinde iyi kazandıran bir meslektir."

"Burada sorun bir anda Filistin-İsrail çatışması temeline dönmüş, İsrail ile ilgili hiçbir söylem yokken Filistinliler bombacı, saldırgan ve para ile satın alınabilecek kişiliksiz insanlar olarak sunulmuştur." [528]

[528] Nazım Ankaralıgil, age, s. 161.

Samir'le Sharon arasında bir ilişki de vardır. Samir çırılçıplak bir vaziyette sigara ve içki içerken Sharon'a kardeşini anlatmaktadır: "Biliyor musun bazı insanlar kampları bırakamıyor. Örneğin kardeşim… Sanki ölmüş gibiydi. Uğruna yaşadığı tek şey direnişti. Sonra bir şeyh geldi ve ona dedi ki: Allah için ölmek güzeldir. Ve eğer bunu yaparsa ailemize çok iyi bakılacaktı. 70 bakire ile cennette yaşayacaktı… yani neden yetmiş? Kardeşimin buna inanmaya çok ihtiyacı vardı. İşte bu yüzden dinamit lokumlarını göğsüne bağladı ve sonra o sinemaya gitti. Birden bire önemli bir insan haline geldi." Böylece Filistinliler bombacı, katil, kadın vaadiyle kandıran ve kandırılan insanlar olarak sunulurken İsrail ile ilgili herhangi bir olumsuz göndermede bulunulmamaktadır.

FBI eyleme hazırlanan 3 bombacıyı evlerinde öldürmesine rağmen ertesi gün bir tiyatro salonunda meydana gelen patlamaya engel olamaz. Merdivenden çaresizce aşağı inen kolu kopmuş genç bir bayan ve diğer yaralıların dramatik görüntüleri şeyhe yapılan operasyonda öldürülen masum insanlardan esirgenmiştir. Onların ölümlerinde dramatik bir vurgu yapılmamış hatta bu ölümler "Amerika'nın ülkesini savunması" olarak gösterilip olumlanmıştır.

Şekil 43: *"The Siege" Filminde Tiyatro Salonundaki Patlama Sahnesinden Bir Görüntü*

Şehirde büyük bir panik havası oluşmuştur. Kaç terörist hücrenin daha ülkede bulunduğu belli değildir. İnsanlar egzoz patlaması sesini bile bomba sanarak yerlere yatmaktadır. Arap kökenli ABD vatandaşlarına da halktan tepkiler gelmektedir. Yapılan toplantıda "Arap vatandaşlarımızı

nasıl koruyacağız?" sorusuna karşılık bir Arap şöyle cevap verir: "Ben New York Arap Kültürü Koruma Birliği temsilcisiyim. İnsanlarımız bu çok zor durumda ne tür adaletsizliklerle karşı karşıya kalırlarsa kalsınlar bizler de bu ülkeye bağlılığımızı göstereceğiz." Arap temsilcinin ifadeleriyle sözel olarak, şehirdeki panik havasıyla da görsel olarak Arap halka yapılacak zulümler makul gösterilmektedir. Halbuki gerçek hayattaki Araplar hiç de öyle düşünmemektedir. Amerikan-Arap Anti Ayrımcılık Komitesi başkanı Hala Maksud "The Siege" hakkında şunları söylemektedir: "Bu film sinsi, tehlikeli ve kışkırtıcı bir filmdir. Milyonlarca Arap-Amerikalı'nın ve müslümanın hayatını etkileyecek, Müslümanlara karşı ayrımcılığa ve şiddete sebep olacak. Umuyoruz ki Hollywood Müslümanları şeytan gibi göstermeyi bırakır da böylece çocuklarımız bu ülkede barış içerisinde ve kültürel miraslarından gurur duyarak yaşarlar."[529]

Bir okulu ele geçiren teröristlerin bomba patlamadan Ajan Hubbard tarafından öldürülmesinden sonra Washington'ta bir toplantı yapılır. Toplantıda perde arkasındaki muhtemel güçler Libya, Irak ve Suriye olarak tahmin edilirken "Peki düşmanı nasıl etkisiz hale getirebiliriz?" sorusuna bir senatörün cevabı "kim olduklarını bulup üstlerine bomba yağdırarak" şeklinde olur. Amerika'daki masumların ölümü acı verici bulunurken adı geçen ülkelerde çok daha fazla masum insanın ölmesine yol açabilecek bombardımanlar makul görülmektedir.[530] Ayrıca senatör "Bir sokak köpeğiyle hayvanları koruma mantığı ile savaşamazsınız. Yapmanız gereken şey daha büyük köpeği alıp onun üstüne salmaktır." sözleriyle de hedefe ulaşmak için her türlü hareketin kabul edilebilir olduğunu savunmaktadır.

Beyaz Saray'da bu toplantı yapılırken FBI'ın New York merkez binasına minibüsle bombalı saldırı düzenlenir. Bina yerle bir olur ve 600 FBI çalışanı ölür. Bunun üzerine sıkı yönetim ilan edilir. Ordu şehre girer ve evleri dolaşıp ayrım yapmadan bütün Arapları (FBI ajanı Frank'in oğlunu bile) bir stadyuma toplayarak sorguya alırlar.

---

529 Anton Karl Kozlovic, "Religious Film Fears 3: Being Sacrilegious, Criticising or Devaluing the Faith", *Quodlibet Journal*, Volume 7, Number 2, (April - June 2005), s. 5.

530 Nazım Ankaralıgil, age, s. 162

Şekil 44: *"The Siege" Filmindeki ABD Ordusunun New York Şehrine Girdiği Sahneden Bir Görüntü*

TV programlarından birinde "İnsanlar şunu anlamalıdır. Arap kelimesi terörist kelimesiyle eş anlamlı değildir. İslâm, barış dinidir. Bu insanlar Kur'an'a karşı geliyorlar." denilmekte ve böylece film denge kurmaya çalışmaktadır. Fakat dikkat edilmesi gereken husus burada sözlerle ifade edilen gerçeğin tam zıddının film boyunca hem sözel hem de görsel olarak vurgulandığıdır.

Teröristlerle bağlantısı olduğu tespit edilen Tarık Hüseyin çırılçıplak soyulmuş halde sandalyeye oturtulur ve işkenceye maruz kalır. Konuşmayınca da "Yüzlerce hayatı kurtarmak için birinin acı çekmesinin zamanı geldi." diyen General Devereaux tarafından öldürülür. Onun bu davranışına ajan Hubbard karşı çıkarak "Eğer ona işkence edersek uğruna çalıştığımız, savaştığımız ve öldüğümüz her şey sona erer. Ve onlar kazanır."der. Böylece generalin davranışı kişiselleştirilmekte ve yine Amerika yüceltilmektedir.

ABD'ye getirilen tek eleştiriyi Sharon yapar: "İki yıl boyunca onları ben yönettim. Samir onları şeyhin müritlerinden seçti ve ben kuzeyde onları eğittim. Şeyh Saddam'ı devirmemize yardım edecekti. Bizim müttefikimizdi. Ona destek veriyorduk. Sonra bir politika değişikliği oldu.

Tam olarak onları sattığımız söylenemez. Sadece yardım etmeyi kestik. Öldürüldüler. ” Bu teröristlerin ABD’ye kaçışını da sağlayan yine CIA’dir. Bu sahnede aslında yaşananların ABD’nin Ortadoğu’da oynadığı kirli oyunların bir sonucu olduğu şeklinde bir özeleştiri bulunmaktadır.

Samir, son terör hücresi ile bağlantı kurduğunu söyleyerek Sharon’la bir hamama gider. Abdest alıp kefen giymeye başlar. Son terörist, ABD ile işbirliği içinde olduğu sanılan Samir’den başkası değildir. Sharon “Kur’an’da böyle bir şey yok” derken Samir “Bana Kur’an’ı öğretmeye kalkma. Önce beni bir pislikmişim gibi Irak’ta bıraktın. Sonra liderimizi kaçırdınız. Kutsal bir adamı tanrının sözlerini yaydığı için hapse attınız. Artık dünyaya nasıl yaşamaları gerektiğini öğretmenizin cezasını çekmeniz gerekiyor.” der. Samir üzerindeki bombalarla dışarı çıkmaya çalışırken ajan Hubbard tarafından öldürülür. Sharon da bu sırada karnından ağır yaralanır. Ölürken Hubbard’la birlikte dua okurlar: “Bizden önce gelenler gibi bizleri affet. Bizi cemaatine kabul et. Bizi kötülüklerden koru. Çünkü sen yüce tanrım bağışlayansın. Bizi krallığına kabul et.”

Şekil 45: *“The Siege” Filminde Arapları Toplandığı Stadyum*

Son teröristin yakalanmasından sonra Ajan Hubbard mahkeme kararıyla sıkıyönetimi kaldırtır ve anti demokratik uygulamalar ve işkenceyle adam öldürmekten General Devereaux’u tutuklar. Ortaya çıkan olumsuzluklar yine Amerika tarafından ortadan kaldırılarak olumsuz tablodan olumluya geçiş sağlanır.

"The Siege" (Kuşatma) filminde İslâm'ın barış dini olduğu, Kur'an'ın terörü emretmediği sözlerle ifade edilse bile birçok sözel ve görsel mesaj Müslümanların terörist olduğu yönündedir. Filmde olumlu bir Müslüman karaktere rastlanmazken (En olumlusu FBI ajanı Frank Haddad da hilekar ve saldırgandır.) olumsuz tek Amerikan karakter general'dir. Film Filistin ve Irak'la ilgili birçok olumsuz mesaj barındırırken İsrail ve ABD ile ilgili Sharon'un itirafı dışında olumsuz hiçbir ifade içermez.

b. Traitor (Hain)

Yönetmen: Jeffrey Nachmanoff

Senarist: Jeffrey Nachmanoff, Steve Martin.

İlk Gösterim Tarihi:27.08.2008 (ABD)

Oyuncular: Don Cheadle, Guy Pearce, Said Taghmaoui, Neal McDonough, Alyy Khan, Archie Panjabi ,
Raad Rawi, Hassam Ghancy, Mozhan Marnò, Adeel Akhtar, Jeff Daniels, Lorena Gale, Scali Delpeyrat, Mehdi Ortelsberg, Aizoun Abdelkader.

İmdb Puanı:7.1[531]

Filmin Konusu: Çocukken gözlerinin önünde arabasına konulan bir bomba ile babası öldürülen Samir Horn, kendisini bu terörist grubu çökertmeye adar. Liseden sonra ABD ordusuna katılıp bomba uzmanı olur. Daha sonra ordudan ayrılıp Afganistan ve Bosna'da savaşlara katılır. Yemen'de Nasir adlı terörist liderin örgütüyle bağlantı kurmaya çalışırken polis tarafından yakalanır ve örgüt üyeleriyle birlikte hapse girer. Hapiste örgüt liderlerinden Ömer'in dostluğunu kazanır ve diğerleriyle birlikte hapisten kaçırılır. Samir Fransa'da örgütün asıl liderleri olan Ferid ve Nasir ile tanıştırılır. Onların da güvenini kazanmak için inşaat halindeki Nice Amerikan Elçiliği'ne bomba koyar. İstemeden sekiz kişinin ölümüne neden olur. Örgütün güvenini kazanan Samir'e asıl plan açıklanır. ABD'de 30 yolcu otobüsüne birer canlı bomba konulacaktır. Canlı bombalar emir beklemektedirler ve birbirlerinden haberleri yoktur. Samir bombaları hazırlayıp teröristlere teslim eder. Fakat hepsine aynı otobüse binmeleri

531 "Traitor", http://www.imdb.com/title/tt0988047/ ; Erişim: 17.01.2010.

talimatını verir. Samir ülkeden kaçmaya çalışan Ferid ve Nasir'i öldürürken canlı bombalar da kendilerini havaya uçururlar.

Filmin Çözümlenmesi: Filmin açılış sekansında Samir'in babasından Kur'an okumayı, satranç oynamayı ve namaz kılmayı öğrendiği görülmekte, devamında ise Samir'in gözleri önünde arabasına bomba konulan babasının ölümü dramatik bir şekilde sunulmaktadır.

Sonraki sekansta ise Samir'in bomba satmak için bir eve gittiği görülmektedir. Samir pazarlık yaparken polis opresyon düzenler. Teröristlerin çoğu öldürülür. Geri kalanlar ise Samir'le birlikte hapse atılır. Hapishane'de Samir'e hain gözüyle bakarlar ve aralarına almazlar. Onlar bir tarafta cemaatle namaz kılarken Samir'in tek başına namaz kılışını ve hücresinde "Subhanallah" diye zikredişini görürüz.

Şekil 46: *"Traitor" Filminde Terörist Grubun Namaz Kılışını Gösteren Sahneden Bir Görüntü*

Samir'in hapishanedeki bir kabadayı ile de başı derde girer. Kabadayının aç bıraktığı zayıf bir adamla yemeğini paylaşması üzerine;

Kabadayı: Burada kimin aç, kimin tok olacağına; kimin yaşayıp kimin öleceğine ben karar veririm. Anladın mı?

Samir: Hayır. Buna ancak Allah karar verir. Anladın mı?

Bunun üzerine çıkan kavgada Samir kabadayının adamları tarafından dövülür. Ertesi gün namaz kılarken Samir'e sataşmaları yüzünden örgütün hapisteki lideri Ömer, kabadayıya karşı çıkar ve onu korumaya alır. Daha sonra da Samir'le dost olurlar.

Onlar hapishanedeyken örgüt İspanya'da bir plaja bomba yüklü bir jeep'le saldırır. Olayda 11 ABD vatandaşı ölür. Olayı inceleyen FBI dedektifleri arasında şöyle bir konuşma geçer:

Dedektif Max Archer: Eleman bir tür şokta olmalı. Cennette 72 bakiresiyle birlikte uyanmayı planlıyordu… sevişmek için kendini havaya uçur. Ne b.ktan bir iş.

Dedektif Roy Clayton: Büyüdüğüm yerde Klanlar insanların evlerinin önünde haçları yakıyor, buna hristiyanlık diyorlardı. Babam ve kiliseden insanlar gelip onları söndürdü. Görünüşe göre her dinin birden fazla görünüşü var.

Bu sahnede diğer filmlerde pek nadir görülen bir tutum sergilenmekte ve Hristiyanlıktaki yanlış uygulamalar ile kıyaslama yapılmaktadır. Her dinin mensuplarının din adına yanlış yorumlar yapabileceği, Hristiyan dünyasında da fanatiklerin bulunduğu etkili bir şekilde ifade edilmektedir.

Şekil 47: *"Traitor" Filminde Terörist Grup Liderlerinin Samimiyetsizliklerini Gösteren, Ferid'in İçki İkram Ettiği Sahneden Bir Görüntü*

Samir, Ömer ve diğer teröristlerle birlikte Fransa'ya kaçırılır. Burada örgütün üst düzey yöneticilerinden Ferid ile tanıştırılır. Ferid'in içki ikramı üzerine aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Ferid: Bu kadar huzursuz olma Samir. Bazen içki içer, traş oluruz. Bazen domuz eti bile yeriz. Kur'an'da buna takiyye denir. Düşmanını yanıltmak için onlar gibi davranmak.

Samir: Kusura bakma Ferid kardeş. Efendimiz (sav) inananların sadece ölüm tehditi altında Müslüman oldukları hakkında yalan söyleyebileceklerini söylemiş.

Ferid: Şu an ölüm tehditi yok mu? Savaştayız. Etkili olabilmek için onlar gibi olmalısın.

Samir: Ama şu anda kimse bize bakmıyor ki.

Ömer: Samir inançlı birisidir.

Ferid: İnançlı olmak iyi, ama emre de itaat etmek gerekir.

Ferid'le Samir'in konuşması aslında samimi bir Müslümanla terörizmi kullanan insanlar arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Samir ehli sünnet çizgisinde bir yorumda bulunurken Ferid işine geldiği şekilde Kur'an'ı yorumlamaktadır. Samir'in kız arkadaşı Leyla'nın Ajan Roy Clayton tarafından sorgulanmasında da samimi Müslümanlarla teröristlerin birlikte değerlendirilemeyeceği ifade edilmektedir:

Leyla: Sizce her Müslüman erkek terörist midir?

Ajan Roy: Aksine ben sadece öyle olanları arıyorum.

Samir örgüte kendini kabul ettirebilmek adına bir eylem yapmaya karar verir. Bunun için tadilatı yapılan Nice ABD Elçiliği'ni seçer. İçeriye soktuğu bombaları uzaktan kumanda ile patlatır. Bu noktada Samir'in CIA ile bağlantılı olduğunu öğreniriz. CIA binayı boşaltacak ve 2 sahte ölüm ilan edilecektir. Fakat Samir akşam haberlerini izlediğinde olayda 8 ölü 5 yaralının olduğunu öğrenir ve yıkılır. Odasına kapanır, gözyaşları içinde mağfiret diler: "Allah'ım beni affet."

Şekil 48: *"Traitor" Filmindeki Samir'in Tövbe Ettiği Sahneden Bir Görüntü*

Samir'in olaydan duyduğu üzüntüyü gören CIA ajanı Carter, örgüte yeni bombalar vermesini, böylece kimliğini saklayıp Nasir'e ulaşabileceğini söyler ve ekler.

Ajan Carter: Bu bir savaş kazanmak için her şey mübah.

Samir: Böyle konuşarak kime benzediğinin farkında mısın?

Ajan Carter: Kime hesap vereceğini unutma.

Samir: Ben sadece Allah'a hesap vereceğim. Hepimiz öyle.

Ajan Carter için ölen insanların bir önemi yoktur. O da diğer teröristler gibi hedefe ulaşmak için her yolu mübah görmektedir. Bu sahne, bir ABD'linin kötü gösterilmesi bakımından kayda değerdir. Ama diğer taraftan farklı bir mesaj da taşımaktadır. Film boyunca terörist olup olmadığında şüpheye düştüğümüz Samir'in terörist olmadığı kanaatine WASP (White-Anglo Sakson- Protestant/Beyaz-Anglo Sakson-Protestan) bir Amerikalı ile kurduğu irtibattan sonra ulaşmaktayız. Bu durum bu tarz filmlerde görülen bir klişedir. İyi olan ya WASP ya da onunla ilişkili olandır.

Ömer ile Samir arasında geçen bir konuşmada İslâm'daki cihad anlayışı doğru bir şekilde yansıtılmaktadır:

Ömer: Benim de Paris'te bir kadınım var. Güzel, çok güzel. Biliyor musun dedikleri doğru. Savaş, küçük cihad. Nefsini yenmek, düzgün yaşamak… En büyük cihad budur.

Samir: Peki bizim yaptığımız bu mu? Kendine hiç sordun mu?

Şekil 49: *"Traitor" Filmindeki Teröristlerin İçinde Bulundukları Otobüsü Havaya Uçurdukları Sahneden Bir Görüntü*

Örgütün güvenini kazanan Samir yıllardır planlanan bir eylemin sorumlusu yapılır. Önceden ABD'ye yerleştirilmiş ve birbirinden haberi olmayan 30 teröriste bomba temin etme ve bunlarla 30 yolcu otobüsünü havaya uçurma görevi Samir'e verilir. Samir bombaları teröristlere ulaştırır. Fakat hepsini aynı otobüse yönlendirdiği için tek bir otobüste patlama olur ve 30 terörist ölür. Samir ise yurtdışına kaçmaya çalışan Ferid ve Nasir'i öldürerek örgütü tamamen çökertir.

Filmin son sekansında Samir ile Ajan Clayton'un konuşmalarında da İslâm adına olumlu mesajlar verilmektedir:

Clayton: Sicilini temizlettim. Artık özgürsün. Ama bize yardımın dokunabilir.

Samir: Özgür müyüm? Bana özgürmüşüm gibi gelmedi. Bilgisayardan sil tuşuna basınca her şey düzeliyor mu? İnsanların yaşamı hakkında seçim yaptım. Biliyor musun Kur'an "Masum bir insanı öldürmek bütün insanlığı öldürmek gibidir." buyuruyor.

Clayton: Ayrıca bir insanı kurtarmak bütün insanlığı kurtarmak gibidir buyuruyor. Sen bir kahramansın.

Traitor filmi birçok Hollywood filminin aksine bazı yönleriyle İslâm'ın gerçek yüzünü göstermeye çalışan bir filmdir. Samimi bir Müslüman olarak Samir karakteri etkili bir şekilde çizilebilmiştir. Teröristlerin din adına samimiyetsiz duruşlarını göstermesi, her dinde fanatiklerin bulunabildiğini (özellikle örneğin Hristiyanlıktan verilmesi önemlidir.) ifade etmesi, samimi bir Müslüman olarak samir karakterine vurgu yapması bakımından film oldukça olumlu bir bakış açısına sahiptir.

Ama Traitor filminin de verdiği olumsuz mesajlar bulunmaktadır. Filmde açıkça her Müslüman'ın terörist olmadığı ifade edilmektedir. Ama film'den "teröristler sadece Müslümanların içinden çıkar" mesajını almak da mümkündür.[532] Filmde yer alan teröristlerin hepsinin Müslüman olması filmin olumsuz yönlerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca teröristlerin eylemlerden önce kendilerinden geçip "Allahu Ekber, Allahu Ekber" demeleri de İslâm adına olumsuz bir imaj çizmektedir. Müslümanlarla samimi ilişkiler kuran insanların %99'u karşılarında Samir Horn'ları göreceklerdir. Ama bu iletişim fırsatını yakalayamayan insanların aklında Müslümanlar terörist olarak kalacaklardır.

7. Yeni Bir Din Oluşturmaya Çalışma

Sinema tarihinde dine yaklaşımını yeni bir din oluşturma şeklinde belirleyen filmler de bulunmaktadır. Bunların bazısı yeni kavramlarla ortaya çıkarken bazısı da mevcut dinlerden bir karma din, yeni bir inanç sistemi oluşturmaya çalışmaktadırlar. Özellikle fantastik konuları işleyen (Harry Potter, Ulak ve Star Wars gibi) filmler yeni bir inanç sistemi oluşturma gayreti içine girmektedirler.

---

532 Bora Tokgöz, "Sıkı Bir Ajan Filmi", http://film.com.tr/film.cfm?fid=4561; Erişim: 31.10.2009

Yerli filmlerden Çağan Irmak'ın yönetmenliğini yaptığı "Ulak" filmi karma bir inanç sistemi oluşturmaya çalışan filmlerden biri sayılabilir. Filmin konusu kısaca şöyledir:

Eski zamanlarda, adı bilinmeyen bir köye gizemli bir seyyah uğrar. Çocuklara masallar anlatan Seyyah Zekeriya, çok yakında köye Ulak İbrahim'in geleceğini söyler. Seyyah Zekeriya'nın anlattığı masalın kahramanı Felçli Mehmet, günlerden bir gün ilahi (!) bir mesaj alır. Eline bir kalem alıp mesajı kâğıda döker. Sonra etrafına 6 havari toplayıp kitabı çoğaltır. Havarilerden biri ona ihanet eder ve kasabalıyı gençlere karşı kışkırtır. Galeyana gelen 'kötü adamlar', evlerinden çıkıp 'Yaradan'a sığının' diye halkı iyiliğe çağıran gençleri ve (Peygamber!) Mehmet'i öldürür. Bu noktada Masalda geçen köyün aslında bu köy olduğu, katillerin de bu köyde yaşadığı anlaşılır. Sonrasında ise büyük bir felaket gelip köyü vurur.[533]

Ulak filminin alt metni okunduğunda karma bir din anlayışının oluşturulduğu ortaya çıkmaktadır. Kendisine vahiy gelen Mehmet'in adı İslâm peygamberinin adını çağrıştırsa da hayat hikayesi Hz. İsa ile daha çok örtüşmektedir. Ona da Hz. İsa gibi havarilerinden biri ihanet etmekte, O'nun da geri geleceğine inanılmaktadır. Fakat "Yaradanın adı ile başlarız." gibi cümleler de Kur'an âyetlerini hatırlatmaktadır.[534]

Seyyah İbrahim'in uğradığı köyün yerleşim düzeni kovboy filmlerindeki kasabaları hatırlatırken halk ege şivesi ile konuşup Aramîce yazmaktadır.[535] Bunca karışıklık içerisinde film birçok soruyu da cevapsız bırakmaktadır: "Mehmet kim, Ulak İbrahim kim? Bu adına din denilemeyen ama dinsel öğretiler içeren inanç biçimi nedir? Havarîlere neden bu ad verilmiş? Şekil olarak sosyalist gençlere oldukça benzeyen bu havarîlerin ellerinde tuttuğu 'kutsal' dedikleri kitap da nedir?"[536] gibi sorular Ulak filminin yeni bir inanç sistemi oluşturmaya çalıştığını söylemeye imkan vermektedir.

---

533 Ömer Çakkal, "Ulak'a, Mesih'e Ne Hacet; İnananlar İçin İslâm Yeter", *Yeni Şafak Gazetesi*, 26.01.2008.

534 Neslihan Osmanoğlu, "Ulak Bulak", http://www.intersinema.com/kritik/kritik.asp?id=489 ; Erişim: 18.11.2009

535 İhsan Kabil, "Güdümlü Bir Masal Ulak", *Star Gazetesi*, 04.02.2008

536 Betül Dündar, "Ulak'ın Derdi Ne?", http://www.sinemasinemadir.com/?ynt=icerikdetay&icerik=4&id=119 ; Erişim: 18.11.2009.

Star Wars filmi ise ürettiği hayali dine taraftar toplamayı başarabilmiş bir yapım olarak dikkat çekmektedir. 1977 yılında ilk Star Wars filmiyle ortaya çıkan Jedi dini internet sayesinde yayılmaya devam etmektedir.[537] Avustralya'da yapılan nüfus sayımında 70.000 kişi din hanesine Jedi yazdırmak istemiş fakat nüfus idaresi tarafından "dini belli değil" şeklinde kaydedilmiştir.[538] Avustralya Star Wars Hayranları Derneği Başkanı Chriss Brennan bu kişilerin komiklik olsun diye böyle söylediklerini iddia etse de[539] Kanada ve İngiltere gibi İngilizce konuşulan ülkelerde Jedi dininin yayıldığı bir gerçektir. 2001 yılında İngiltere'de yapılan nüfus sayımında 390.000 kişi kendini Jedi olarak tanımlamıştır.[540] Ancak Ulusal İstatistik Dairesi Jedi dinini ayrı bir kategori olarak tanımayı reddetmiş ve Jedi'ları da ateist olarak kaydetmiştir. 14.000 Jedi'nın bulunduğu İskoçya'da ise Jedi dinine mensup 8 polis emniyette çeşitliliği ölçen bazı formlardaki din hanesine "Jedi" yazmak istemişlerdir. İngiltere'de bu kadar yaygın olan Jediism'e ait bir kilise yakın zamanda Barney ve Daniel Jones kardeşler tarafından kurulmuştur.[541] Bir diğer Jedi kilisesi de 25 Aralık 2005'te Texas'ta açılmıştır.[542]

Jedi dini mensupları dinlerinin Star Wars filmiyle ilişkisini inkar etmemekte fakat farklı yorumlarla dinlerinin kurgusal, hayal ürünü olduğu gerçeğini inkar etmektedirler. Jedi'lar "Nasıl insanlar güneşe isim vermeden önce de güneş varsa Star Wars filmleri Jedi'lığı isimlendirmeden önce de Jediism vardı." demektedirler. Ayrıca Jediism terminolojisi filmler tarafından oluşturulsa bile kavram ve fikirlerin aslında Jedi dini mensuplarının içsel tecrübeleriyle tanımlandığını ifade etmektedirler. Jedi'lara göre

---

537 Catherine Beyer, "An Introduction To Jedi Religion (Jediism) For Beginners", http://altreligion.about.com /od/alternativereligionsaz/a/jedi_religion.htm ; Erişim: 18.11.2009.

538 "Star Wars Filmi Yeni Din Yarattı", *Hürriyet Gazetesi*, 29.08.2002.

539 Alan Perrott, "Jedi Order Lures 53,000 Disciples", http://www.nzherald.co.nz/nz/news/ article.cfm%3Fc_id%3D1%26objectid%3D2352142&prev ; Erişim: 18.11.2009.

540 Robert Leigh, "Video: Drunk 'Darth Vader' Escapes Jail For Jedi Assault", http://www.mirror.co.uk/news/ weird-world/2008/05/13/video-drunk-darth-vader-escapes-jail-for-jedi-assault-115875-20416824/ ; Erişim: 18.11.2009.

541 "İskoç Polisinde Sekiz Jedi Çıktı", http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/04/090417_jedi.shtml ; Erişim: 18.11.2009.

542 http://templeofthejediorder.org/component/option,com_frontpage/Itemid,1/ ; Erişim: 18.11.2009.

İslâmiyet, Hristiyanlık, Budizm gibi dinlerin de kurgu olup olmadığı bilinemez. Bu bakımdan Jediism'le bir farkları yoktur.[543]

Jediism'e göre; bütün evreni birbirine bağlayan çok kuvvetli bir "Güç" (The Force) vardır. "Güç" tüm canlılar tarafından oluşturulan bir enerji alanıdır. Bizi çevreler, içimize nüfuz eder ve evreni birbirine bağlar.[544] Gücün iki tarafı vardır. Karanlık ve aydınlık taraf. Karanlık taraftan kaçınmak gerekir. Karanlık taraf korkuya, korku nefrete, nefret de acıya sebep olur. Kötüye karşı iyi diğer dinlerde de vardır. Bütün dinler iyi-kötü, doğru-yanlışı belirlemek ister. Ancak Jedi inancına göre doğru ve yanlışı bilmek için "Güç"ü dinlemek gerekir.[545]

"Güç"ün karanlık tarafında olan savaşçılara Sith, aydınlık tarafta olanlara ise Jedi denilmektedir. Sith'ler yalnızca kendilerini düşünen, iktidara sahip olabilmek için savaşan varlıklardır. Jedi'lar ise evrendeki özgürlük ve adaletin savunucularıdır. Sadece başkalarını düşünürler. Jedi savaşçıları Jedi tapınağında eğitim alırlar ve bir nevi manastır hayatı yaşarlar. Kendilerini başkalarına adarlar. Evlenmeleri yasaktır. Jedi eğitimine başlayan bir kişi sırasıyla Padawan, Jedi Şövalyesi, Jedi Ustası ve Jedi Konsey Üyesi olur. [546]

Jedi'ların temel inanç düsturu (Jedi Code) ve ilkeleri (Jedi Creed) ise şöyle ifade edilmektedir:

Jedi Code:

Heyecan yok, huzur var.

Cehalet yok, bilgi var.

Hırs yok, sukunet var.

Ölüm yok, "Güç" var.[547]

Jedi Creed:

Jedi, Evrendeki barışın koruyucusudur.

---

543 http://www.jedichurch.org/jedi-doctrine.html ; Erişim: 18.11.2009.

544 James Hogan, *Reel Parables; Life Lessons From Popular Films*, Paulist Press, New York 2008, s. 9.

545 http://www.jedichurch.org/jedi-doctrine.html ; Erişim: 18.11.2009.

546 "Jedi", http://tr.wikipedia.org/wiki/Jedi ; Erişim: 18.11.2009.

547 "Jedi Code", http://templeofthejediforce.org/ ; Erişim: 18.11.2009.

Jedi, gücünü yalnızca savunma ve koruma için kullanır. Saldırmak için kullanmaz.

Jedi, bütün yaşam formlarına saygılıdır.

Jedi, evrenin iyiliği için başkalarına hizmet eder.

Jedi, bilgi ve eğitimle kendini geliştirmeye çalışır.[548]

"Bizler adalet, sevgi ve öğrenmeye inanan, iyilik için yeteneklerini kullanan insanlarız. Başka dinlerle çatışma içinde değiliz." diyen Jedi'lar isteyen üyelerinin başka dinlere de mensup olabileceklerini ve bu şekilde 5 çeşit Jedi'lığın bulunduğunu ifade etmektedirler. Bunlar Saf Jediism, Yahudi-hristiyan-İbrahimî Jedi, Budist Jedi, Pagan Jedi ve Manevi-Hümanist Jedi'lıktır.[549]

Jedi'lar bulundukları devletlerden resmen tanınma, mecliste temsil edilme, her üniversitede felsefe ve teoloji kürsüsü, dinlerine uygun şekilde giyinme, saç stili belirleme, emlak vergisi ve askerlikten muafiyet, jedi misyonlerine diplomatik pasaport, jedi kurumlarına mali destek, hastane, okul ve hapishanelerde görev alacak Jedi misyonlerlerine mali destek ve radyo-tv'de yayın hakkı gibi birçok haklar istemektedirler.[550]

Jediism'e karşı yoğun olarak bulundukları Hristiyan ülkelerde ciddi tepkiler gelmeye başlamıştır. "Star Wars'un şeytanın aleti olduğu", "asıl gücün Hz. İsa olduğu"[551] vb. ifade edilmekte ve protesto gösterileri düzenlenmektedir.[552] Bütün bu tepkilere rağmen Star Wars filmindeki karakterler ile Hz. İsa (as) ve Jediism'i tanımlayan ifadelerle İncil âyetleri arasında paralellikler bulunduğunu savunanlar da bulunmaktadır.[553]

---

548 "The Jedi Creed", http://altreligion.about.com/od/jedireligion/a/jedi_creed.htm ; Erişim: 18.11.2009.

549 "The Five Traditions", http://templeofthejediorder.org/component/option,com_frontpage/Itemid,1/ ; Erişim: 18.11.2009.

550 "Jedi Demands", http://www.votejedi.co.uk/jedidemands.htm ; Erişim: 18.11.2009.

551 "The Star Wars Is A Tool Of Satan", http://ooze.com/toolofsatan/media.html ; Erişim: 18.11.2009.

552 "The Force is a Tool of Satan - New Star Wars Protest", http://www.youtube.com/watch?v=D0ottTixwbM ; Erişim: 18.11.2009.

553 Robert Short, *The Gospel From Outer Space*, Harper And Row Publishers, San Francisco 1983, s.45-60.

Bu gibi sebeplerle yeni bir din oluşturan filmlere örnek olarak "Star Wars" serisi incelenecektir.

a. *Star Wars (Yıldız Savaşları)*

Star Wars, 6 epizodik (kendi içinde konu bütünlüğü olan) filmden oluşmaktadır. Serinin 4, 5 ve 6. bölümleri gösterime diğerlerinden önce girmiştir. Daha sonra gösterime giren ilk üç epizodda geçmişe dönülerek Cumhuriyetin İmparatorluğa ve Anakin Skywalker'ın Darth Vader'e dönme süreci işlenmiştir. Böylece kendi içerisinde tarihsel bir bütünlük sağlanmıştır. Çalışmamızda Star Wars filmlerinin sadece Jedi dinine kaynaklık eden sahnelerine yer verilecektir.

Epizod 1: The Phantom of The Menace (Asılsız Tehdit)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 19 Mayıs 1999 (ABD)

Oyuncular: Liam Neeson, Ewan McGregor, Natalie Portman, Jake Lloyd, Pernilla August, Ian McDiarmid, Oliver Ford Davies, Ray Park, Hugh Quarshie, Terence Stamp

İmdb Puanı: 6.4[554]

Filmin Konusu: Ticaret Federasyonu, Naboo adlı küçük bir gezegeni istila etmek üzeredir. Galaksi Cumhuriyeti olayları yatıştırması için iki jedi şövalyesini Naboo'ya gönderir. Jedi şövalyeleri işgal altındaki Naboo'luları Gungan adlı yaratıkların da yardımıyla kurtarırlar. Savaş sırasında sığındıkları Tatooine adlı gezegende henüz bir çocuk olan Anakin Skywalker'ı bulurlar. Jedi ustası Qui Gon ölmeden önce öğrencisi Obi Wan Kenobi'ye bu çocuğu bir Jedi olarak yetiştirmesini vasiyet eder.

Filmin Çözümlenmesi: İlk epizodda jedi dinine kaynaklık eden birçok kavram bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Filme göre; Jedi savaşçıları onlarca robot karşısında bile panik yapmadan savaşan, korkusuz ve el işareti ile robotları devirebilmek,

[554] "Epizod 1: The Phantom of The Menace", http://www.imdb.com/title/tt0120915/ ; Erişim: 18.11.2009.

nesneleri hareket ettirebilmek gibi mucizevi özelliklere sahip kişilerdir. Jedi'lar sadece düzeni sağlamak için savaşırlar. Onlar galaksideki özgürlük ve adaletin koruyucularıdır.

Şekil 50: *"Star Wars" Serisindeki Jedi Savaşçılarından Biri*

- Jedi'lar birbirlerinden ayrılırken "Güç seninle olsun." demektedirler. Bu söz Jedi'ların selamlaşma şeklidir.
- "Güç" denilen şey bir nevi tanrıdır. Jedi'lara göre güç her yerde bulunan ve evreni birbirine bağlayan bir enerjidir.
- Ayrıca filmde hristiyanlıktaki kurtarıcı Mesih inancının bir benzeri de yer almaktadır. Çocuk yaştaki Anakin Skywalker kehanete göre güce dengeyi getirecek olan seçilmiş kişidir. Ve Hz. İsa ile benzer bir şekilde babasızdır. Babasının kim olduğu sorulduğunda, annesi "Babası yok. Onu ben taşıdım, ben doğurdum ve büyüttüm. Ne olduğunu açıklayamam" şeklinde cevap vermektedir. Böylece tanrı yerine güç, peygamber yerine de Anakin ve diğer Jedi ustaları benimsenmektedir. Çünkü Jedi ustaları gücü dinleyip onunla iletişime geçebilen kişilerdir.
- Midichlorian denilen mikroskobik yaşam formları da melek ve ruh kavramlarının yerine konulmaktadır. Filmde midichlorian'lar için şöyle denilmektedir: "mikroskobik yaşam formları, bütün

yaşayan hücrelerde bulunurlar. Onlar olmadan yaşam olmaz ve gücün anlamını hiç bilemeyiz. Devamlı bizimle konuşurlar ve bize gücün dileğini söylerler. Zihnini sakinleştirmeyi öğrendiğinde onların seninle konuştuklarını duyacaksın." Jedi savaşçısı olabilmek için hücredeki Midichlorian sayısının çok yüksek olması gerekmektedir. En çok Midichlorian Anakin Skywalker'ın hücrelerinde bulunmaktadır.

- Filme göre öldükten sonra Jedi'ların cesetleri yakılmaktadır. Usta Qui Gon öldüğünde cesedi yakılmış ve bu şekilde bir cenaze töreni yapılmıştır.

Şekil 51: *"Star Wars" Serisindeki Sith Savaşçılarından Biri*

- Sith savaşçıları ise güç'ün karanlık tarafını temsil etmektedirler. Sith'ler sürekli kötülük için savaşmaktadırlar ve Naboo gezegenine yapılan saldırının arkasında da onlar vardır. Her zaman iki tane Sith bulunur. Bunlardan biri usta diğeri öğrencidir. Sith'ler Jedi'ların şeytan yerine kullandıkları kavramdır. Çünkü bu filmde öldürülen sith öğrencisi hristiyani şeytan tasvirlerine uygun olarak siyah elbiseli kırmızı yüzlü ve boynuzludur.

Epizod 2: The Attack of The Clones (Klonların Saldırısı)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 16 Mayıs 2002 (ABD)

Oyuncular: Ewan McGregor, Natalie Portman, Hayden Christensen, Christopher Lee, Samuel L. Jackson, Ian McDiarmid, Pernilla August, Rose Byrne, Temuera Morrison, Daniel Logan, Jimmy Smits, Jack Thompson, Leeanna Walsman.

İmdb Puanı: 6.8[555]

Filmin Konusu: Binlerce güneş sistemi Galaksi Cumhuriyeti'nden ayrılmak istemektedir. Ayrılıkçıların başında Kont Dooku denilen esrarengiz bir kişi vardır. Bu kişi aslında Sith Lordu Sidious'un öğrencisi Lord Tyranus'dur. Güçlü bir Cumhuriyet Ordusu kurulması için oylama yapılacaktır. Bu konuda başkanın en büyük destekçisi olan Naboo senatörü Amidala'ya suikast düzenlenir. Jedi'lar suikastçıyı ararken cumhuriyetin yıllar önce verdiği klon askerleri keşfederler. Savaş bu klonların da yardımıyla kazanılır.

Filmin İncelenmesi:

The Attack of The Clones'daki Jedi'lıkla ilgili sahneleri şöyle sıralayabiliriz:

- Bu ve diğer epizodlarda Jedi'lığın ibadetsiz bir din olduğu görülmektedir. Tanrı olan "Güç"e ibadet edilmemekte, sadece içsel olarak hissedilip, onunla iletişim kurulabileceği ifade edilmektedir.
- Filme göre Jedi'lar güçlü sezgilere sahiptirler. Nesnelerin arkasını görebilir, insanların zihnini okuyabilir ve hastalıkları iyileştirebilirler. Bu özellikleriyle Jedi'lara mucize sahibi peygamberler olarak bakıldığı anlaşılmaktadır.

---

555 "Epizod 2: The Attack of The Clones", http://www.imdb.com/title/tt0121765/ ; Erişim: 18.11.2009.

Şekil 52: *"Star Wars" Serisindeki Anakin Skywalker ile Senatör Amidala'nın Evlendiği Sahneden Bir Görüntü*

- Anakin Skywalker aşık olduğu senatör Amidala ile gizlice evlenmektedir. Çünkü filme göre Jedi Savaşçıları evlenemezler. Hristiyanlıktaki ruhban hayatına paralel bir yaşamla kendilerini başkalarına yardım etmeye, evrendeki özgürlük ve adaleti sağlamaya adarlar.

Epizod 3: Revenge of The Sith (Sith'in İntikamı)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 19 Mayıs 2005 (ABD)

Oyuncular: Ewan McGregor, Natalie Portman, Hayden Christensen, Ian McDiarmid, Samuel L. Jackson, Jimmy Smits, Christopher Lee, Keisha Castle-Hughes, Silas Carson, Jay Laga'aia, Bruce Spence, Wayne Pygram, Temuera Morrison.

İmdb Puanı: 7.9[556]

Filmin Konusu: Ani bir baskınla droid (insansı robot) lider Grievous Cumhuriyet başkentine girmiş ve senato lideri Palpatine'i kaçırmıştır.

556 "Epizod 3: Revenge of The Sith", http://www.imdb.com/title/tt0121766/ ; Erişim: 18.11.2009.

Jedi ustası Obi Wan Kenobi ve öğrencisi Anakin Skywalker senatörü kurtarırlar.

Annesinin öleceğini önceden hisseden ve bir şey yapamayan Anakin, bu sefer de hamile olan eşi Amidala'nın öleceğini hissetmekte ve ölüme çareler aramaktadır. Anakin'in bu durumunu sezen senato başkanı Palpatine, sith lordlarının ölümü engelleyebildiklerini ve kendi öğrencisi olursa bunu öğretebileceğini söyler. Böylece yıllardır Jedi'ların savaştığı sith lordu Sidious'un aslında senato başkanı Palpatine olduğu ortaya çıkar. Anakin eşini kurtarma ümidiyle Sith lordu olur ve "Darth Vader" adını alır. Bundan sonra Palpatine'nin emriyle cumhuriyet askerleri bütün jedi'ları öldürürler. Yalnızca Kenobi, Yoda ve bir senatör kurtulur. Palpatine, emrindeki ayrılıkçı valileri de Darth Vader'e öldürterek savaşı bitirir ve 1. Galaktik İmparatorluğu kurar. Kenobi, öğrencisi Darth Vader'le savaşır ve öldüğünü zannederek bırakır. Daha sonra sith Lordu tarafından kurtarılan Vader elektronik aletlerin yardımıyla hareket edebilecek bir hale gelir. Vader'in eşi doğumda ölür. Kızı Leia ve oğlu Luke güvenilir kişilere evlatlık olarak verilir ve Vader'den saklanırlar.

Filmin Çözümlenmesi: Jedi'lara ait olan bir tapınak bu bölümde Cumhuriyet askerleri tarafından yok edilmekte, içindeki çocuk yaştaki öğrenciler de Vader tarafından katledilmektedir. Bu tapınak Jedi konseyinin kararlar aldığı, Jedi'ların eğitildiği bir mekandır. Hiçbir filmde burada ibadet edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Anakin Skywalker'ın Usta Yoda ve senato başkanı Palpatine'le yaptığı konuşmalar Jedi'lıkla ilgili bilgiler taşımaktadır. Bunlardan ilkinde Anakin'in karısıyla ilgili üzüntüsünü hisseden Usta Yoda ile Anakin arasında şöyle bir konuşma geçmektedir:

Usta Yoda: Ölüm yaşamın doğal bir parçasıdır. Sevinç duy çevrende güce dönüşenler için. Tutma onlar için yas. Özleme onları. Bağlılık kıskançlığa yol açar. Açgözlülüğün gölgesidir bu.

Anakin: Ne yapmam gerekir Usta Yoda?

Usta Yoda: Alıştır kendini, kaybetmekten korktuğun her şeyin gitmesine.

Burada ölen kişilerin yok olmadıkları ifade edilmektedir. Fakat Jedi

inancında bir ahiret düşüncesi de yoktur. Ölen kişiler güce dönüşmekte ve diğer bölümlerde görüldüğü üzere eğer Jedi savaşçısı iseler diğer jedi'lara görünüp onlara yol göstermektedirler. Jedi inancında cennet, cehennem, ceza, mükafat gibi kavramlar bulunmamaktadır.

Şekil 53: *"Star Wars" Serisindeki Usta Yoda'nın Anakin'e Nasihat Ettiği Sahneden Bir Görüntü*

Palpatine ve Anakin arasındaki konuşmada "Güc"ün karanlık ve aydınlık yüzü olan sith ve Jedi'lar hakkında bilgiler içermektedir:

Anakin: Jedi'lar güçlerini iyilik için kullanırlar.

Palpatine: Sith ve Jedi'lar her bakımdan birbirlerine benzerler. Daha fazla güç tutkuları da dahil olmak üzere.

Anakin: Sith'ler gücü ellerinde tutmak için tutkularına güvenirler. Kendileri dışında kimseyi önemsemezler.

Palpatine: Jedi da öyle değil mi?

Anakin: Jedi'lar sadece başkalarını önemserler.

Palpatine: Sith'ler ölümü de engelleyebilirler. Gücün karanlık tarafını öğren. Böylece karını mutlak bir ölümden kurtarabilirsin.

Jedi'lara göre "Güc"ün karanlık ve aydınlık olmak üzere iki tarafı vardır. Karanlık tarafa dahil olan savaşçılar Sith, aydınlık tarafa dahil olanlar ise Jedi adını alırlar. Sith'ler kötülüğe, Jedi'lar ise iyiliğe hizmet ederler.

Epizod 4: A New Hope (Yeni bir Ümit)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 25 Mayıs 1977 (ABD)

Oyuncular: Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Peter Cushing, Alec Guinness, David Prows, Phil Brown, Shelagh Fraser, Jack Purvis, Alex McCrindle, Eddie Byrne.

İmdb Puanı: 8.8.[557]

Filmin Konusu: İmparatorluğa bir saldırı düzenleyen direnişçiler bir gezegeni yok edebilecek güçteki "Ölüm Yıldızı" adlı uzay üssünün planlarını çalmayı başarmışlardır. Böylece bu üssü etkisiz hale getirip halklarını kurtarabileceklerdir. Yakalanan Prenses Leia planları R2 adlı bir droid'e yükler ve Kenobi'ye gönderir. Droide ulaşan Luke Skywalker onu Kenobi'ye ulaştırır. Birlikte önce prensesi kurtarırlar ardından da "Ölüm Yıldızı'nı yok ederler.

Filmin Çözümlenmesi: "A New Hope" 4. Epizod olmasına rağmen Star Wars serisinin ilk filmidir. Ayrıca Jedi'lığın din olarak açıkça belirtildiği ilk epizoddur. Vader ile İmparatorluk komutanlarından biri arasında geçen konuşmada Jedilik açıkça din olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 54: *"Star Wars" Serisindeki Darth Vader Karakteri*

[557] "Epizod 4: A New Hope", http://www.imdb.com/title/tt0076759/ ; Erişim: 18.11.2009.

Vader: İnşa ettiğiniz teknolojik terörle gurur duymayın. "Güc"ün karşısında bir gezegeni yok etme yetisi önemsiz kalır.

Kumandan: Bu büyücülük hikâyeleriyle bizi korkutamazsınız Lord Vader. Bu köhne dine olan hüzünlü sadakatiniz ne çalınan planları ele geçirmenizi ne de bir kahin gibi asilerin gizlendiği yeri görmenizi sağladı.

Vader: (kumandanın boğazını mucizevi bir şekilde dokunmadan sıkarak) İnancınızın zayıflığı rahatsız edici.

Bu sahnede Vader'in mucizevi bir şekilde kumandanın boğazını sıkmasıyla Jedi'lığın köhne bir din olmadığı da belirtilmek istenmiştir.

Ayrıca başka bir sahnede de Vader'e "Jedi'ların nesli tükendi. Sen bu dinden kalan tek varlıksın" denilerek Jedi'lığın bir din olduğu vurgulanmaktadır.

Her ne kadar inanmadığını söylese de Luke Skywalker'ın arkadaşı Han Solo'nun sözleri de Jedi'lığı din olarak tanımlamaktadır:

Han Solo: Bu eski dinler, eski silahlar lazer tabancasının yerini tutamaz. Bunların hepsi sihirbazlık, saçma sapan şeyler. Bütün galaksiyi gezdim, her şeyi kontrol eden bir güç yok. Benim kaderimi belirleyen mistik bir enerji yok.[558]

Kenobi Luke Skywalker'la yaptığı konuşmada gücün ne olduğunu açıklamaktadır:

Kenobi: Vader gücün karanlık yüzünün büyüsüne kapılmıştı.

Luke: Güç mü?

Kenobi: Bir Jedi'nın kuvveti güçten gelir. Güç bütün canlıların yarattığı bir enerji alanıdır. Bizi çevreler içimize nüfuz eder. Galaksiyi bir arada tutar.

Jedi'ların mucizevî hallerine bu epizodda da rastlanmaktadır. Luke Skywalker'a "İçgüdülerinle hareket et. Duyularını serbest bırak. Gözlerin seni yanıltabilir" diyerek ders veren Kenobi Alderaan gezegeninin yok oluşunu hissetmekte ve şöyle demektedir:

Kenobi: "Güç"te büyük bir tedirginlik hissettim. Sanki milyonlarca

---

558 John C. Lyden, *Myths, Morals, And Rituals; Film As Religion*, New York University Press, New York 2003, s. 220.

kişi dehşet içinde çığlık attı. Sonra hepsi birden sustu. Sanırım korkunç bir şey oldu.

Epizod 5: The Empire Strikes Back (İmparatorluk Yeniden Saldırıyor)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 21 Mayıs 1980 (ABD)

Oyuncular: Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Billy Dee Williams, David Prowse, Peter Mayhew, Alec Guinness, Jeremy Bulloch, John Hollis, Jack Purvis, Des Webb.

İmdb Puanı: 8.8[559]

Filmin Konusu: "Ölüm Yıldızı" yok edilmesine rağmen imparatorluk askerleri direnişçileri dağıtmayı başarmıştır. Vader her tarafa gönderdiği robotlarla "Hoth Ice" gezegeninde saklanan direnişçileri aramaktadır. Gezegenin fark edilmesiyle direnişçiler kaçarlar. Luke Skywalker ise Jedi eğitimini tamamlamak üzere Usta Yoda'nın yanına gider. Fakat arkadaşlarının acı çektiğini hissettiği için eğitimini yarıda bırakıp onların yardımına koşar. Burada Vader'le dövüşen Skywalker kolunu kaybeder ve arkadaşlarının da yardımıyla kurtulur.

Filmin Çözümlenmesi: Luke'un eğitimi sırasında Yoda'nın söylediği sözler "Güc"ün karanlık ve aydınlık yüzleri hakkında bilgi vermektedir:

Usta Yoda: Bir Jedi'nın kuvveti "güç"ten gelir. Ama karanlık yüzüne dikkat et. Sinir, korku, saldırganlık gücün karanlık yüzüdür. Kolayca süzülüp seni buluverirler dövüşürken. Bir kere izin verdin mi onlara sonsuza kadar onların ellerinde geçer kaderin. Seni sömürürler. Obi Wan'ın öğrencisine yaptıkları gibi.

Luke: Karanlık yüz daha mı güçlü?

Yoda: Hayır, daha hızlı, daha kolay, daha çekici.

Luke: İyiyle kötüyü nasıl ayırt edeceğim?

---

559 "Epizod 5: The Empire Strikes Back", http://www.imdb.com/title/tt0080684/ ; Erişim: 18.11.2009.

Yoda: Edersin. Huzur, içinde sakinleştiğinde, eylemsiz kaldığında… bir Jedi "Güç"ü bilgi ve savunma için kullanır. Saldırmak için değil.

Filme göre Jedi ve Sith'ler kuvvetlerini aynı kaynaktan alırlar. Ama biri "Güç"ün karanlık tarafı olan sinir, korku, nefreti diğeri ise aydınlık taraf olan sevgi, adalet, özgürlük vb.'yi kullanır. Sith'ler yalnızca kendilerini düşünüp iktidar sahibi olabilmek için her türlü kötülüğü yaparken Jedi'lar başkaları için kendi zevklerinden feragat edip evrendeki özgürlük ve adaletin koruyuculuğunu üstlenmişlerdir.

Şekil 55: *"Star Wars" Serisindeki Yoda'nın Uzay Mekiğini Düşünce Gücüyle Havaya Kaldırdığı Sahneden Bir Görüntü*

Başka bir sahnede Yoda sadece düşünerek bir uzay mekiğini havaya kaldırıyor ve Luke'a şöyle diyor: "Beni boyuma göre mi yargılıyorsun (Yoda bir cücedir). Sakın ha! Çünkü "Güç"tür benim dostum. Ne kadar da güçlüdür o. Hayat doğurur onu, büyütür. Enerjisi bizi çevreler. Etrafımızı kaplar. Işıl ışılız biz. Sadece et ve kemik değiliz. Etrafındaki gücü hissetmelisin. Her yerdeki gücü."

Burada da "Güç"ün bütün evreni kuşatan, evrene nüfuz eden bir enerji olduğu ve Jedi'ların bu enerji'den kuvvet aldıkları ifade edilmektedir.

Ölen Jedi'ların yok olmayıp bu dünya ile ilişkilerinin devam ettiği inancı da bu bölümde işlenmektedir. Önceki bölümde ölmüş olan Usta

Kenobi öğrencisi Luke Skywalker'a görünerek ondan Usta Yoda'ya gidip eğitimini tamamlamasını istemektedir. Ayrıca eğitimi sırasında da görünüp "Nefrete boyun eğme, o seni karanlığa götürür." diye öğüt vermektedir.

Epizod 6: Return Of The Jedi (Jedi'nın Dönüşü)

Yönetmen: George Lucas

Senaryo: George Lucas

İlk Gösterim Tarihi: 25 Mayıs 1983 (ABD)

Oyuncular: Mark Hamill, Harrison Ford, Carrie Fisher, Billy Dee Williams, Peter Mayhew, Sebastian Shaw, Ian McDiarmid, David Prowse, Alec Guinness, Michael Pennington, Admiral Piett

İmdb Puanı: 8.3[560]

Filmin Konusu: Luke Skywalker arkadaşı Han Solo'yu gangster Jabba'nın elinden kurtarır. Bundan sonra İmparatorluğun "Ölüm Yıldızı"ndan daha büyük bir istasyon yaptığını öğrenirler. Bir grup hava saldırısı yaparken diğer grup ta üssü koruyan kalkanın güç kaynağını yok ederler. Böylece bu istasyon da direnişçiler tarafından yok edilir ve bütün imparatorluk kuvvetleri etkisiz hale getirilir. Savaş devam ederken Luke Skywalker da babası Darth Vader ile dövüşmektedir. Babasını alt eden Luke öfkesine hakim olarak onu öldürmez. Lord Sidious'un "bana katıl, babanı öldür ve onun yerine geç" teklifini de kabul etmez. Bunun üzerine Sidious onu öldürmek ister. Luke da bu zor durumunda babasından yardım ister. Darth Vader son gücünü de Sidious'u öldürüp oğlunu kurtarmak için harcar. Oğlunun kollarında ölür.

Filmin Çözümlenmesi: Bu son epizod'da genellikle Jedilikle ilgili önceki filmlerde öğrendiğimiz bilgiler tekrarlanmaktadır. Örneğin Yoda ölmeden önce Luke'a şöyle nasihat etmektedir:

Yoda: unutma bir Jedi'nın kuvveti "Güç"ten gelir. Ama dikkatli ol. Öfke, korku, saldırganlık… "Güç"ün karanlık yüzüdür bunlar. Bir kere saptın mı o karanlık yola sonsuza kadar onların eline geçer kaderin. Sakın

560 "Epizod 6: Return Of The Jedi", http://www.imdb.com/title/tt0086190/ ; Erişim: 18.11.2009.

imparatorun gücünü küçümseme. Yoksa sen de baban gibi acı çekersin. Ben buralardan gidince sen kalan son Jedi olacaksın. Öğrendiklerini başkalarına da öğretmelisin.

Burada Luke'a eğitimi sırasında öğretilen şeyler tekrar edilmekte yalnız son cümlede Jedi'lığı başkalarına da öğretmesi istenmektedir.

Şekil 56: *"Star Wars" Serisindeki Anakin Skywalker, Usta Yoda ve Kenobi Karakterleri*

Filmde Darth Vader'in İmparator Sidious'u öldürmesiyle iyiler

arasına katıldığı da anlaşılmaktadır. Çünkü Luke savaş bittikten sonra Yoda, Kenobi ve babasını (ama Darth Vader değil Anakin Skywalker olarak) gülümserken görmektedir. Buradan Jedi inancında tövbe kavramının da bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Dördüncü Bölüm

BİR DİN EĞİTİMİ ARACI OLARAK SİNEMANIN ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE KULLANIMI

BİR DİN EĞİTİMİ ARACI OLARAK SİNEMANIN ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE KULLANIMI

A- EĞİTSEL FİLMLERİN GELİŞİMİNE KRONOLOJİK BİR BAKIŞ

Eğitsel filmlerin ortaya çıkışı sinema tarihinin başlangıcına yakın bir döneme denk gelmektedir. 1908 yılında Edison tarafından çekilen "The Housefly" (Karasinek) ve "The Frog" (Kurbağa) filmleri bazı öğretmenler tarafından deneysel materyal olarak kabul edilip eğitimde kullanılınca Edison filmlerin eğitim açısından değerini fark etmiş ve eğitsel filmler çekmeye başlamıştır.[561] Bu tarihten itibaren Edison Şirketi tarihi ve bilimsel birçok eğitsel film üretmiştir. 1916 yılında Edison'un yakın arkadaşı Henry Ford da "The Ford Educational Weekly" (Ford Haftalık Eğitsel Filmleri) genel başlığı altında eğitsel filmler üretmiştir.[562] 1922 yılında Eastman Kodak Şirketi ile Yale Üniversitesi Amerikan Tarihi ile ilgili 15 adet film hazırlayıp okullarda uygulamış ve öğrenci başarısının %19'dan %35'e yükseldiğini ortaya koymuşlardır.[563] 2. Dünya Savaşı ve sonrasında kitleleri kısa sürede eğitmek için özellikle ordular tarafından eğitsel filmler

---

[561] W. Arno Wittich-C. Francis Schuller, *Audiovisual Materials*, Harper And Row Publishers, New York 1967, s. 400.

[562] James S. Kinder, *Audio-Visual Materials And Techniques*, American Book Company, Pennsylvania, 1950, s. 205.

[563] W. Arno Wittich ve C. Francis Schuller, age, s.401.

yoğun olarak kullanılmıştır.[564] 1960'lı yıllarda eğitsel filmlerin yanı sıra filmlerin sınıfta nasıl kullanılacağını anlatan öğretmenlere yönelik eğitsel filmler de üretilmiştir.[565]

Cumhuriyetin ilk yıllarında aydınlar arasında sinema bir eğlence aracından ziyade "bir terbiye aracı" olarak görülmüştür.[566] Ülkemizde filmlerin eğitimde kullanılması için ilk gayret eden kişi Kâzım Karabekir Paşa olmuştur. Kâzım Karabekir Cumhuriyetin ilanından 5 ay önce "İbret Yerleri" adlı projesiyle sinema gösterimlerinin yapılıp sinema uzmanların yetiştirileceği mekanlar kurulmasını teklif etmiş ancak maddi yetersizliklerden dolayı proje yürürlüğe girememiştir. Ona göre; "mekteplerin ve halkın ufkunu ve idrakini açmak için ilmi ve fenni ve sınai filmlerin tesiri büyük"tür. Fakat "pek çıplak" olarak nitelediği bazı filmler de toplumun ahlâkını bozabilmektedir. Bu nedenle bir an önce terbiyevî filmler ülkenin dört bir yanına yayılmalı ve terbiyeyi bozan filmler de kontrol altına alınmalıdır.[567]

Kâzım Karabekir'in projeleri hayata geçirilememiş fakat 1941 yılında MEB ABD'den 148.5 makara (1785.5 dk) eğitsel film satın almıştır. "Dünya ve İnsanlar", "Tabiat Tetkiki", "Muhtelif", "Spor", "İlim ve Endüstri", "Küçük Çocuk", "Aktüalite" ve "Sıhhat" şeklinde konu başlıklarına sahip olan filmlerin içerisinde 35.5 dk.'lık "Dini" film de bulunmaktadır. Fakat bu dini filmlerin konuları ilginçtir: "İsa'nın Hayatı" ve "Papa Pi XII'nin Taç Giyme Merasimi".[568]

Ülkemizde görsel-işitsel eğitim materyallerinin üretimine ilk olarak 1951 yılında MEB bünyesinde "Öğretici Filmler Merkezi (ÖFM)"nin kurulmasıyla geçilmiştir. ÖFM'de 1960 yılında film şeridi yapımına başlanmış, 1962'de filmlerin seslendirilmesine geçilmiş, ardından "Radyo ile Eğitim Ünitesi" kurulmuş ve ÖFM'nin adı "Film Radyo Grafik Merkezi(FRGM)" ne dönüştürülmüştür. FRGM televizyonla eğitim

---

564 Fethi Kaba, agt, s. 26.

565 Örnek Eğitsel Film: http://www.archive.org/details/HowtoUse1963 ; Erişim: 20.12.2009.

566 Serdar Öztürk, "Kazım Karabekir'in Sinema Projesi (1923): İbret Yerleri Projesi" *Toplumsal Tarih*, sy. 124, s. 64-67.

567 Serdar Öztürk, *Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema, Seyir, Siyaset*, Elips Yayınları, Ankara 2005, s. 156-157

568 Serdar Öztürk, age, s. 220-225

yayınlarına 1968' de TRT ile aynı yılda başlamış ve merkezin adı "Film-Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi (FRTEB)" olarak değiştirilmiştir. 1998 yılına gelindiğinde Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı (FRTEB) ile Bilgisayar Hizmetleri ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, tek bir kurum çatısı altında birleştirilmiş ve kurum "Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" (EğiTek) adını almıştır.[569]

EğiTek tarafından süreç içerisinde DKAB dersiyle ilgili birçok film üretilmiştir. TRT 4'te yayınlanan bu filmler monoton bir havanın hakim olduğu sıkıcı filmler olmuşlar ve öğrencilerin ilgisini çekememişlerdir. Son yıllarda http://internettv.meb.gov.tr/ adresinde hizmet veren İnternet Tv'deki yayınlarda ilgi çeken eğitsel filmler üretilmeye çalışılmıştır. Bu filmler öncekilere göre çok daha kaliteli yapımlar olsalar da yapımcı-yönetmenin de itiraf ettiği gibi[570] sohbet tarzı terk edilemediği için istenen kaliteyi yakalayamamıştır.

Son yıllarda ülkemizde Ttnet'in sunduğu "Ttnet Vitamin" ürünü içerisinde çok sayıda kaliteli eğitsel film de bulunmaktadır. Fakat maalesef bu eğitsel filmler DKAB dersi dışındaki derslerle ilgili filmlerdir. Dolayısıyla ülkemizde yeterli mikarda DKAB derslerinde kullanılabilecek kaliteli eğitsel filmlerin bulunduğu söylenemez.

B- ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE FİLM KULLANIMININ FAYDALARI

Filmlerin örgün eğitimde kullanımının faydaları aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir.

- İnsanlar okuduklarının % 10'unu, duyduklarının % 20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının % 50'sini, görüp işitip söylediklerinin % 80'ini, görüp işitip dokunup

[569] http://egitek.meb.gov.tr/Egitek/Birimlerimiz/EgitekiTaniyalim.pdf s.4-6 ; Erişim: 20.12.2009.

[570] İbrahim Demirkan, "İşitsel-Görsel Malzemelerin Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılması 3", http://www.tercumaniahval.com/isitsel-gorsel-malzemelerin-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-derslerinde-kullanilmasi-4/#more-1828 ; Erişim: 20.12.2009

söylediklerinin % 90'ını hatırlamaktadırlar.[571] Dolayısıyla ne kadar çok duyu organı öğrenme sürecine dâhil olursa o kadar kalıcı öğrenme gerçekleşmektedir. Filmler ile öğrenciler hem görme hem de işitme yoluyla bilgi edinmektedirler. Gösterim sonrası etkinliklerle sürece söyleme ve yapma da dâhil olunca çok daha etkili bir öğrenme ortaya çıkmaktadır. Böylece filmler farklı zekâ tiplerindeki öğrencilere ulaşarak sınıfın bütününe hitap etmektedirler. Bu özellikleri sayesinde filmler kitaplar ve öğretmen merkezli ders anlatımlarından daha etkili bir araç konumunda bulunmaktadırlar.[572]

- Birçok bilimsel çalışma sonucunda filmlerle işlenen derslerin öğretmen merkezli ders anlatımından daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır.[573] Fakat herhangi bir etkinlik yapmadan sadece film izletmek verimi düşürmektedir. Film gösterimi ve sonrasında etkinlikler yapmak üniteden önce veya sonra yalnızca film izletmekten daha etkili olmaktadır.[574]
- Filmler öğrencilerin derse olan ilgisini de artırmaktadır.[575] Filmler farklı zeka tiplerine hitap ettikleri, bilgi ve eğlenceyi bir arada sundukları, sürekli hareket ve değişim içinde oldukları[576] için daha çok sayıda öğrencinin dikkatini derse toplamaktadır.
- Filmler diğer eğitim araçlarının imkânlarını da içinde barındırdığı için daha kısa sürede daha kalıcı bir öğretim sağlamaktadırlar.[577]
- Sınıfça gidilemeyecek birçok yer, filmler sayesine sınıfa getirilebilir. Din eğitimi ile ilgili bir örnek vermek gerekirse, sınıfça hacca gidip uygulama yapmak mümkün olmadığı halde bir hac belgeseli sayesinde kutsal topraklar öğrencilere daha iyi tanıtılabilir, hac ve umre ibadetinin nasıl yapılacağı öğretilebilir.

---

571 Özcan Demirel, *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, PegemA Yayıncılık, Ankara 2002, s. 45

572 "Using Film in Education", http://curriculalessons.suite101.com/article.cfm/movie_schooling; Erişim: 21.12.2009.

573 W. Arno Wittich-C. Francis Schuller, age, s. 407-408.

574 Sezai Öztaş, "Tarih Öğretimi ve Filmler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 16, (Ekim 2008), s. 552.

575 W. Arno Wittich-C. Francis Schuller, age, s. 405

576 Edgar Dale, *Audiovisual Methods In Teaching*, The Dryden Press, Ohio 1969, s. 391.

577 Edgar Dale, age, s. 412.

- Paul Reed'e göre "Filmler gerçeklikten daha gerçektirler."[578] Gerçeklik hissini bu kadar etkili bir şekilde uyandırdıkları için mesajlarını da etkili bir şekilde aktarabilirler.
- Filmler yavaşlatılmış çekim ile normalde göremeyeceğimiz hızdaki hareketleri görmemizi ya da çok yavaş olan hareketleri hızlandırarak hızlı hareketi daha iyi algılamamızı sağlarlar. Örneğin bir arının kanat hareketlerini, yavaşlatılmış çekim ile daha rahat görebiliriz. Ya da normalde 1-2 gün süren bir çiçeğin açmasını, hızlı çekimle bir dakikada seyredebiliriz.[579]
- Filmler nesnelerin boyutlarını çok büyük ya da çok küçük gösterebilirler.[580] Bu sayede algılanması güç olan nesne ve canlılar kolay bir şekilde görülebilir.
- Filmler geçmişi sınıfa getirebilirler.[581] Tarihi belgeseller ya da filmlerle geçmişte yaşanan olayları sınıfa taşıyabilirler. Bunun en iyi misali Hz. Peygamber'in ve diğer peygamberlerin hayatı, sahabe ve velilerin örnek yaşamları, Kur'an kıssaları vb.nin öğrencilere bu sayede daha kolay ve kalıcı bir şekilde aktarılabilmesidir.
- Filmler davranışlara etki ederler.[582] Özellikle dramatik öğeler barındıran filmlerde insanlar, karakterlerle kendilerini özdeşleştirirler. Eğer bu karakterler ahlâkî erdemlere sahip karakterlerse, izleyiciler de onlara benzemeye çalışırlar. Bu özellikleriyle filmler şahsiyet terbiyesinde önemli bir etkiye sahiptirler.
- Filmler kültür aktarımında önemli bir araç olarak kullanılabilirler.[583] Kendi kültür ve medeniyetiyle barışık yönetmen ve senaristlerin ürettiği filmlerle, kültüre ait değerler kolayca genç nesillere aktarılır.
- Film gösterimi sırasında tartışmalar yapılarak, film gösterimi

---

578 Elizabeth Jeep, *Classroom Creativity: An Idea Book For Religion Teachers*, Herder And Herder Inc., New York 1970, s. 104

579 Edgar Dale, age, s. 392.

580 Edgar Dale, age, s. 393.

581 Elizabeth Jeep, age, s. 105.

582 Edgar Dale, age, s. 396.

583 Adnan Tepecik, *Ortaöğretim Okullarında Grafik Eğitimi ve Kültür Aktarma Aracı Olarak Önemi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 1990), s. 39

sonrasında değerlendirme etkinlikleri yapılarak etkileşimli bir ders ortamı oluşturulabilir. Öğrencilerin katılımı sağlanarak dersin daha zevkli ve verimli geçmesi temin edilebilir.[584]

C- ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE FİLM KULLANIMININ SINIRLILIKLARI VE MUHTEMEL SAKINCALARI

- Film gösterimi için gereken özel cihazlar her okulda bulunamayabilir. Bu yüzden de filmlerin kullanım alanı film gösterim cihazlarını temin edebilen okullarla sınırlıdır.
- Filmlerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi öğretmenin iyi bir plan yapmasına ve aktif olarak sürece müdahale etmesine bağlıdır. Bu hususa dikkat edilmediğinde öğrenciler pasif izleyici konumunda kalabilirler. Ayrıca öğrencilerin seviyesine uygun bir film seçimi yapılmadığı takdirde film gösteriminin etkisi azalır. [585]
- Filmlere üretim aşamasında hiçbir şekilde müdahale edemeyiz. Dolayısıyla kendi elimizden çıkmayan her öğretim materyali zararlı ya da gereksiz içeriklere sahip olabilir. Bu nedenle öğretmenler film gösteriminden önce filmleri dikkatli bir şekilde incelemek zorundadırlar.
- Bazı filmler bilinçaltı (subliminal) mesajlar içerebilirler. Bu durumda faydadan çok zarara yol açabilirler. Örneğin "Little Mermaid", "Pocahontas" "Lion King" gibi çizgi filmlerde cinsel içerikli bilinçaltı mesajlar bulunmaktadır. Bu nedenle bilinçaltı mesaj içerdiğinden şüphe edilen sahneler yavaşlatılmış çekimle incelenmelidir. Bu tür bilinçaltı mesajlara sahip olan filmler kesinlikle kullanılmamalıdır.
- Bazı filmler de alt metinlerinde zararlı mesajlar içerebilirler. Örneğin ormanda yaşayan küçük canlıların hayatını konu edinen "Şirinler" çizgi filminin alt metninde komün hayata ve komünizme

[584] Rob Phillips, *Reflective Teaching of History 11-18*, Continuum International Publishing, New York 2002, s.138.

[585] İsmail H. Demircioğlu, "Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 42, s. 84.

övgü vardır. Şirinlerin işçi-köylü hayatı yaşamaları, hiç para kullanmamaları, köylerinde hiçbir mabedin bulunmaması vb. bu iddiayı desteklemektedir.[586]

- Öğrenciler bazen filmlerden yanlış bilgiler de edinebilirler. Filmler bir nesnenin hareketini olduğundan daha yavaş ya da daha hızlı gösterebilirler. Bir cismin boyutunu çok büyük ya da çok küçük algılamamıza sebep olabilirler. Küçücük bir sinek dev gibi görünebilir. Ya da bir çiçeğin bir günlük büyümesi bir saniyede görünebilir.[587] Özellikle küçük yaştaki çocuklar filmde gördükleri bu gibi yanılsamaları gerçek zannedebilirler.
- İnsanlar duydukları ya da okudukları şeyleri eleştirirken çoğu kez, gördükleri şeyleri eleştirmeden kabul ederler. Bu durum belli bir ideoloji aşılamak için üretilmiş olan filmleri[588] daha da zararlı hale getirir.
- Bazı filmler şiddet sahneleri içermektedir. Diyaloglarında argo kelimeler, küfürler bulunmaktadır.[589] Bu tür filmler de faydadan çok, zarar vermektedirler. Örneğin "Hükümdar Peygamberler" adıyla ülkemizde piyasaya çıkan seride yer alan çizgi filmlerde kan dolu şiddet sahneleri yer almaktadır. Bu tür filmlerin öğrencilerin ruh sağlığı açısından zararları ortadadır.
- Batılı ülkelerden ithal edilen dini filmlerde İncil ve Tevrat'ta yer alıp Kur'an'da yer almayan bilgiler bulunabilmektedir. Bazen de Kur'an âyetlerine ters bilgiler verilmektedir. Örneğin "Hükümdar Peygamberler" serisinin ilk filminde Samuel adlı bir peygamberden bahsedilmektedir. Halbuki Kur'an'da bu isimde bir peygamber bulunmamaktadır. Hz.İsa'nın hayatının anlatıldığı birçok filmde çarmıha gerilme sahnesi bulunmaktadır. Halbuki Kur'an'a göre Hz.

---

586 İbrahim Demirkan, "İşitsel-Görsel Malzemelerin Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılması 2", http://www.tercumaniahval.com/isitsel-gorsel-malzemelerin-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-derslerinde-kullanilmasi-2/ ; Erişim: 21.12.2009.

587 Edgar Dale, age, s. 399.

588 Dominique Chansel, *Beyaz Perdedeki Avrupa Tarih Öğretimi ve Sinema*, çev. Nurettin Elhüseyni, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2003. s. 3.

589 Uğur Atan, agt, s. 39.

İsa çarmıha gerilmemiştir. Batılı ülkelerden ithal edilen filmlerdeki diğer bir sorun da peygamberlerin temsilidir. Batılı toplumlarda peygamberlerin resim ve heykellerinin yapılması hoşgörülmekte, dolayısıyla filmlerde de peygamberleri temsil edecek oyuncu ve çizimlere yer verilmektedir.[590]

- Batıdan ithal edilen filmlerde yaşanan başka bir sıkıntı da örf, adet, gelenek, dua ve ibadet şekillerinin kültürümüze aykırı olmasıdır. Örneğin ülkemizde "Erdemler Dizisi" olarak piyasaya çıkan setin "Tevazu-Alçakgönüllülük" adlı bölümünde 22 dakikalık filmin yaklaşık 15 dakikasında bir kovboyun gururlu kız arkadaşı ile flörtü işlenmektedir. Bu tür bir film gösteriminin DKAB dersinde hangi amaca hizmet edeceği ortadadır.
- Batılı filmlere alternatif olarak ülkemizde İran'dan ithal edilen filmler de bulunmaktadır. Sanatsal açıdan kaliteli olan ve Kur'an'a uygun olarak üretilen bu filmlerde de Fars kültüründe resme yaklaşım hükmü ehl-i sünnetteki gibi olmadığından peygamberlerin temsili sorunu vardır. Peygamberleri temsil eden çizgi film karakterleri çocuklar tarafından peygamberin kendisi olarak algılanabilmektedir.

D- ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE (ÖZELLİKLE DKAB DERSLERİNDE) FİLM KULLANIRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN İLKELER

- Öncelikle film gösterimi için okulun imkânlarının uygun olup olmadığı kontrol edilmelidir.[591] Uygun bir yerin (sınıf, konferans salonu, bilgi teknolojileri sınıfı vb.) ve gerekli cihazların (projeksiyon cihazı, bilgisayar, DVD oynatıcı, ses sistemi vb.) bulunduğundan emin olunmalıdır. Bunlarda bir eksiklik varsa bu eksiklik giderilmelidir. Film gösteriminde kullanılacak cihazlar dersten

---

[590] Stephen Lang, *The Bible On The Big Screen*, Bakerbooks Publishing, Michigan 2007, s. 17.

[591] İsmail H. Demircioğlu, age, s. 84.

önce gösterime hazır hale getirilmeli, dersin süresi hazırlıklar için harcanmamalıdır.

- Filmler mutlaka önceden öğretmen tarafından izlenmeli ve plan yapılmalıdır.[592] Böylece eğitime uygun olmayan filmler ayıklanmış, plan sayesinde de dersin verimi artmış olur.
- Öğretmen önceden filmin tamamının mı yoksa belli bölümlerinin mi seyredileceğine karar vermelidir.[593] Eğer belli bölümler seyredilecekse gösterimden önce bu bölümler kesilerek seyre hazır hale getirilmelidir.
- İlköğretim okullarında DKAB dersi haftada 2 ders (40+40 dk.), ortaöğretim okullarından 1 (40 dk.) derstir. Dolayısıyla film gösterimi ilköğretim okullarında 60 dakikayı, ortaöğretim okullarında 30 dakikayı geçmemelidir. Gösterimden arta kalan sürede filmle ilgili etkinlikler yapılmalı, ya da bu süre film esnasında yapılacak açıklamalar için kullanılmalıdır.
- Öğrencilerin yaş, cinsiyet, çevre vb. faktörlerine göre filmin etkisi de değişir. Bu yüzden öğrencilerin seviyesine uygun filmler seçilmelidir.[594] Örneğin ilköğretim çağındaki çocuklar animasyon filmlere daha çok ilgi duyarken,[595] ortaöğretim öğrencileri bu filmleri sıkıcı bulabilirler. Altyazılı filmler ortaöğretim çocukları için sorun oluşturmazken, ilköğretim çocukları ancak Türkçe seslendirilmiş filmleri izleyebilirler.
- İzletilecek filmin öğrencilere verilmek istenen eğitime uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Eğitsel bir amaç güdülmeden film izletilmemelidir.
- İzletilecek filmin alt metinler ya da bilinçaltı mesajlar içerip içermediği kontrol edilmelidir. Olumsuz alt metin ya da bilinçaltı mesajlara sahip olan filmler kesinlikle kullanılmamalıdır.

---

592 Hannah Elsas Miller, *Films in the Classroom: A Practical Guide*, *The Scarecrow Press*, New Jersey 1979, s. 74.

593 Elizabeth Jeep, age, s. 106.

594 Edgar Dale, age, s. 414.

595 Deniz Güler, "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", *Kurgu Dergisi*, sy. 5, s. 168.

- Öğrenciler filmden önce motive edilmeli, filme hazırlanmalıdır. Önceden film hakkında bilgiler verilmeli, filmin hangi amaçla izleneceği açıklanmalıdır.[596] Filmden önce konu ve filmle ilgili araştırma ödevleri de bu motiveyi sağlayabilir.
- Filmler bir ya da iki kavramı öğretmeli, her şeyi öğretmeye çalışmamalıdır.[597] Her şeyi öğretmeye çalışan, yoğun mesajlar taşıyan filmlerin etkisi daha azdır. Bu tür filmlerin yerine az mesajı daha estetik bir formda sunabilen filmler tercih edilmelidir.
- İzletilecek filmlerin görüntü, ses, müzik gibi özelliklerinin iyi olmasına dikkat edilmelidir.[598] Mümkün olduğunca DVD formatındaki filmler kullanılmalıdır. Kalitesiz ses ve görüntülere sahip filmler öğrencilerin dikkatini dağıtacağı için dersin verimini düşürür.
- Öğretmenin liderliği filmin kendisi kadar etkilidir. Öğretmen film gösteriminin öncesi ve sonrasını iyi planlamalı, film gösterimi sırasında aktif olmalı, gerekli yerlerde filmi durdurarak açıklamalar yapmalıdır.[599]
- Film gösterimi mümkün olduğunca kesilmemeli, sadece öğrencilerin anlamakta güçlük çekecekleri hususlar açıklanmalıdır. Gösterimi sık sık bölerek filmin dramatik etkisi azaltılmamalıdır.
- Filmlerle yapılan öğretimin daha etkili olması için aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır:

  1. Motivasyon: öğrenci konuyu öğrenmeyi ve filmi izlemeyi istemelidir. Öğretmen bu motivasyonu film gösteriminden önce sağlamalıdır.

  2. Uyarıcı: Öğrenci öğreneceği konuyu fark etmeli, filmden ne alacağını bilmelidir.

  3. Katılım: Öğrenci pasif bir şekilde filmi izlememeli. Eğitsel etkinliklerle aktif hale getirilmelidir.

---

596 James S. Kinder, age, s. 211.

597 Edgar Dale, age, s. 413.

598 Hannah Elsas Miller, age, s. 75.

599 "Using Film In The Classroom", http://www.bfi.org.uk/education/teaching/witm/classroom.html#top ; Erişim: 20.12.2009.

4. Pekiştirme/Ödül: Öğrenci filmden beklediği şeyleri elde edebilmeli, zevk ve bilgi alabilmelidir.[600]

- Her derste film kullanımı, film gösterimlerinin cazibesini yitireceğinden bu yöntemin sık kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Ayda bir tam film, ya da 1-2 derste bir 5-6 dakikalık film bölümleri kullanılabilir. Daha sık kullanımlar filmlere olan ilgiyi azaltır.
- Film gösterimi sırasında sınıftaki ışıklar kapatılmamalı, öğrencilere pasif bir şekilde film izlemeyecekleri, aktif olacakları mesajı verilmelidir.[601] Öğrenciler filmlerdeki dini mesajları pasif bir şekilde izleyerek değil, aktif bir şekilde filmi okuyarak almalıdırlar. Bunu sağlamak için öğrencilere bir filmin nasıl okunacağı, nasıl eleştirileceği uygulamalı olarak öğretilmelidir.[602]
- Film gösterimi esnasında öğrencilere filmle ilgili çalışma yaprakları dağıtılmalı, öğrencilerin aktif olması sağlanmalıdır. Film gösteriminden sonra çalışma yaprağı, soru-cevap, drama gibi etkinlikler yapılmalıdır. Böylece konu pekiştirilmeli, eksiklikler varsa giderilmelidir. Öğrencilerin filmle ilgili izlenimleri yazılı ve sözlü olarak alınmalıdır.[603]

E- ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE FİLM KULLANIRKEN YAPILABİLECEK ETKİNLİKLER

1. Çalışma Kağıtları

Filmi daha iyi anlamaya yönelik etkinliklerin bulunduğu basılı materyallerin kullanılmasına dayalı bir etkinliktir. Bu etkinlikte değerlendirme soruları, tartışma soruları, bulmacalar vb. yer alabilir.[604] Bu etkinlik

600 Neal E. Miller, "Graphic Communication And The Crisis In Education", *Audio-Visual Communication Review*, sy. 5, (1957), s. 63.

601 "Tips for Using Video in the Classroom", http://www.iptv.org/exploremore/energy/teacher_resources/video_tips.cfm ; Erişim: 20.11.2009.

602 Ronald A. Sarno, *Using Media in Religious Education*, Religious Education Press, Alabama 1987, s. 260-261.

603 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 84-85.

604 http://www.walden.com/images/uploads/resource/BWD_DVDEdGuide.pdf s.7; Erişim:

öğrencilerin filmi ve verilmek istenen mesajı ne kadar anladıklarını ortaya koyar. Böylece öğretmen eksik veya yanlış anlaşılan hususları düzeltme imkânı bulur.

2. Tartışma

Film esnasında ya da bitiminde yapılacak tartışmalarla filmin daha iyi anlaşılmasına dayanan bir etkinliktir.[605] Bu etkinlikte önceden hazırlanan sorularla konunun daha iyi anlaşılması sağlanır.

3. Not Tutma

Film gösterimi sırasında öğrencilerin filmle ilgili kısa notlar almasına dayanan bir etkinliktir.[606] Bu etkinlik öğrencilerin dikkatlerini filme vermelerine ve film sonrası etkinliklere daha verimli bir şekilde hazırlanmalarına yardımcı olmaktadır.

4. Empati Kurma

Öğrencilerin filmdeki bazı karakterlerin yerine kendilerini koymaları, onlarla empati kurmalarına dayanan bir etkinliktir. Bu etkinlik karakter eğitimi verilirken verimli bir şekilde kullanılabilir. Öğrenciler iyi olan karakterlerle empati kurarak olumlu yönde davranışlarını değiştirirler.[607]

5. Karakter Tahlili

Filmdeki iyi ve kötü şahsiyetli karakterlerin tespit edilmesine dayanan bir etkinliktir. Karakterlere ait iyi ve kötü davranışlar karşılaştırılır.[608] Öğrencilere "Hangi karakterin yerinde olmak isterdiniz?", "Kiminle arkadaş olmak isterdiniz?" gibi sorular sorularak şahsiyet terbiyesi verilmeye çalışılır.

20.12.2009

605 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 85.

606 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 85.

607 http://www.walden.com/images/uploads/resource/IAmDavid_Gameboard.pdf s.3 ; Erişim: 20.12.2009.

608 http://www.filmeducation.org/pdf/film/Braveheart.pdf s.10 ; Erişim: 20.12.2009.

6. Film Karşılaştırmaları

Önceden sınıfça izlenmiş olan filmlerin konu, karakter vb. yönlerden karşılaştırılmasına dayanan bir etkinliktir.[609] Bu etkinlik sayesinde önceki filmler hatırlanır ve bilgiler pekiştirilir. Bilgiler farklı bağlamlarda tekrar edildiği için daha etkili bir öğrenme gerçekleşir.

7. Film-Kitap/Konu Karşılaştırması

Ders kitabında geçen ya da öğretmenin anlattığı derste geçen bilgilerle filmde verilen bilgileri karşılaştırmaya dayanan bir etkinliktir.[610] Bu etkinlikte amaç konunun irdelenmesi ve varsa filmde gerçeğe aykırı olarak verilen bilgilerin ortaya çıkarılmasıdır. Özellikle yabancı ülkelerden getirilen filmlerde bu etkinliğe önem verilmesi gerekmektedir.

8. Görüntü Tanımlama Etkinliği

Filmden seçilen görüntüleri öğrencilerin tanımlamasına dayalı bir etkinliktir. Özellikle küçük yaştaki öğrencilere filmi genel hatlarıyla hatırlatmak ve filmin anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek için uygulanabilir.

9. Hikaye Tamamlama

Filmin sonu ya da belli sahnelerinin devamını öğrencilerin izlemeden söylemelerine dayanan bir etkinliktir. Bu etkinlikte öğrencilere "Bundan sonra sizce ne olmuştur?" "Siz olsaydınız nasıl davranırdınız? ve neden?" "Sizce iyi bir Müslüman bu durumda nasıl davranır?" gibi sorular sorulur. Bu şekilde konu üzerinde öğrencilerin düşünmeleri sağlanır.

10. Drama

Filmde geçen etkileyici sahnelerin öğrenciler tarafından drama olarak

---

609 http://www.walden.com/images/uploads/resource/DIR_ActivityPoster.pdf s.3 ; Erişim: 20.12.2009

610 http://www.walden.com/images/uploads/resource/BWD_MovieVsBook.pdf ; Erişim: 20.12.2009

sunulmasına dayanan bir etkinliktir.[611] Bu etkinlikte kazandırılmak istenen davranışa yönelik sahneler seçilirse etkili bir pekiştirme sağlanmış olur.

11. Film Köşesi Oluşturma

Film gösterimleriyle ilgili sınıfta ya da okul koridorunda pano oluşturmaya dayanan bir etkinliktir.[612] Bu panolarda gösterimi yapılacak filmlerle ilgili tanıtım yazıları, izlenen filmlerle ilgili değerlendirmeler ve öğrenci etkinlikleri bulunabilir. Bu etkinlik sayesinde öğrencilerin film gösterimine olan ilgisi ve motivasyonu artar.

12. Film Yapma

Öğrencilere senaryosunu öğretmenin hazırladığı amatör kısa filmler yaptırmaya dayanan bir etkinliktir.[613] Bu etkinlikte öğretmen amaçlanan hedefler doğrultusunda bir senaryo hazırlar. Öğrenciler kısa filmin çekimini amatör kameralarıyla geçekleştirirler. Daha sonra çekilen film üzerinde sınıfta gösterim ve tartışma yapılır. Bu etkinlikte öğrencilerin aktif katılımı sağlanır. Öğrenciler kendileri sürece dahil oldukları için daha etkili bir öğrenme gerçekleşir.

F- FİLMLERİN ÖRGÜN DİN EĞİTİMİNDE KULLANIM ŞEKİLLERİ

Filmler, örgün din eğitiminde iki şekilde kullanılabilir. Bazı filmler yoğun dini mesajlar içerirler. Dini bilgiler vermek amacıyla üretilmişlerdir. Çoğu kez bu tür filmler DKAB dersinde hedeflenen amaçlara uygun yapımlardır. Bu özelliklere sahip olan filmlerin tamamı izlenmediği takdirde verilen mesajda kopukluklar oluşur ve hedeflenen davranış değişiklikleri yeterince gerçekleşmez. Bu kategorideki filmlerin tamamının izletilmesi ve üzerinde etkinlikler yapılması gerekir.

---

611 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 85.
612 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 85.
613 İsmail H. Demircioğlu, age, s. 85.

Sinema tarihinde üretilen filmlerin bir kısmı ise keçiboynuzu misali 1 gr. şeker yanında 1 kg. odun içerir. Bu filmlerin tamamını izletmek vakit kaybıdır. Diğer yandan bu tür filmlerin içinde faydalı mesajların yanında zararlı mesajlar da bulunabilir. Bazı filmlerde ise zararlı mesaj bulunmasa dahi bizim hedeflerimizi gerçekleştirecek mesajlar bir ya da iki sahnede yer alabilir. Bu kategorideki filmler, ilgili sahneler kesilerek kullanılabilir. Böylece hem zamandan tasarruf sağlanır, hem de kaliteli görsel materyaller elde edilmiş olur. DKAB dersi için kaliteli eğitsel filmlerin çok nadir bulunduğu ülkemizde bu kategorideki filmler çok önemli bir boşluğu doldurabilir.

1. DKAB Dersinde Tamamı Kullanılabilecek Filmler

DKAB dersinde tamamı kullanılabilecek filmleri "Belgesel Filmler", "Biyografik Filmler" ve "Eğitsel Filmler" şeklinde üç grupta inceleyebiliriz.

a. Belgesel Filmler: Kâinat hakkında hazırlanmış olan her belgesel iyi bir din eğitimi materyali olmaya adaydır. Çünkü kâinattaki bütün mahlûklar ve fiziksel, biyolojik kanunlar Allah'ın esmasının tecellilerini taşımaktadır. Bu nedenle Allah, birçok âyette "Bakmazlar mı?", "Düşünmezler mi?" buyurarak insanları kâinattaki varlıklar hakkında düşünmeye davet etmiştir.

Her belgesel görüntüleri itibariyle bir manada Allah'ın isimlerinin tecellilerini taşır ama bazen belgesellerde geçen yorumlar yanlış bilgiler içerebilir. Bu gibi durumlarda bir mü'minin bakış açısıyla yeniden seslendirme yapılmalıdır. Daha önce de işaret edildiği gibi BBC tarafından üretilen "Planet Earth" üst başlıklı belgesel filmlerde varlıkların yaratılması sebeplere dayandırılmakta, Allah'ın yaratmasından hiç bahsedilmemektedir. Orijinal ve etkileyici görüntülere sahip olan bu belgeseller ancak yeniden seslendirme ile bir din eğitimi materyali olabilirler.

Mü'min bakış açısıyla oluşturulmuş belgesellere "Herşey O'nu Anlatıyor" üst başlıklı belgeselleri örnek verebiliriz. 8 filmden oluşan serinin her bölümü yaklaşık 40 dakika sürmekte ve her bölümde Allah'ın isimlerinden 3 tanesi işlenmektedir. Bu setteki belgeseller her yönü ile DKAB

derslerinde kullanılmaya uygundur. Yaklaşık 40 dakika sürdüğü için film hakkındaki etkinliklere yeteri kadar zaman kalmaktadır. Film içerisinde bazı sorular sorularak seyircilerin dikkati verilmek istenen mesaja çekilmektedir. Böylece öğretmenin müdahalesine gerek kalmadan gösterim içi etkinlikler yapılmaktadır. Ayrıca söylenen her şey kainattan görüntülerle ve Kur'an âyetleriyle desteklenmektedir.

Şekil 57: *"Her Şey O'nu Anlatıyor" Belgeselinden İki Görüntü*

Örneğin Rahman isminin anlatıldığı sekansta, Allah'ın (cc) balıklara, böceklere, yavru hayvanlara rızık vermesi, rahmet etmesi ile ilgili görüntülerden sonra Hud suresinin 6. âyeti verilmektedir: "Yeryüzünde rızkı Allah'a ait olmayan hiçbir canlı yoktur. O onların karar kıldıkları yerleri de emaneten durdukları yerleri de bilir. Onların hepsi apaçık bir kitaptadır."

"Beslenen her canlı Rahman ismine aynadır." denilerek diğer canlıların görüntülerine yer verilmekte, "Kim bu bitkilerin feryadını işitip cansız varlıklarla onlara yardım eden?" gibi sorularla Allah'a işaret edilmektedir. Bütün varlıklardan sonra insan üzerindeki Rahman isminin tecellileri gösterilerek sekans bitirilmektedir.

b. Biyografik Filmler: Peygamberlerin, sahabilerin, velilerin, İslâm âlimlerinin örnek yaşamları şahsiyet terbiyesi vermede kullanılabilir. İlk ve ortaöğretim çağındaki öğrenciler model aldıkları kişileri taklit ederek davranışlarına yön verirler. Bu nedenle onlara model alabilecekleri şahsiyetler sunmak son derece önemlidir. Ayrıca DKAB dersi öğrenme alanları içerisinde Hz. Muhammed'in hayatı yer almaktadır. Dolayısıyla her sınıf

seviyesinde Hz. Muhammed'in hayatını farklı yönlerden inceleyen üniteler bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen filmler bu üniteler işlenirken kullanılabilecek etkili eğitim materyalleridir.

Badr International adlı şirket tarafında ürtilen ve Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen "The Last Prophet" (Son Peygamber) adlı animasyon film DKAB derslerinde kullanılabilecek etkili bir materyaldir. Kaliteli çizimlere sahip olan film etkileyici senaryosuyla izleyenlere tesir etmektedir. Filmdeki savaş sahneleri bir toz bulutu ardında sunulmakta, böylece film boyunca şiddet içeren hiçbir sahneye yer verilmemektedir. Bu özellikleriyle film özellikle ilköğretim çağındaki öğrencilere yönelik kaliteli bir yapımdır.

c. Eğitsel filmler: DKAB dersi konularını öğretmek üzere oluşturulmuş filmler, iyi bir senaryoya sahiplerse verimli bir eğitim materyali olabilirler. Fakat çoğunlukla bu filmlerde didaktik bir hava hakim olduğundan verim de düşmektedir. Örneğin EğiTek tarafından DKAB dersleri için üretilen filmler çoğu kez sohbet tarzında kurgulandığı için ilgi çekici, etkili materyaller olamamaktadırlar. Bu konuda "Müslüman'ın 365 Günü", "Müslüman'ın 24 Saati" gibi eğitsel filmler daha başarılıdırlar. Bu filmlerde bir Müslüman'ın bir yıl içerisinde karşılaşabileceği fıkhi sorunlar bir senaryo çerçevesinde kurgulandığı için didaktik hava yumuşatılmakta ve daha etkili bir materyal elde edilmektedir. Ayrıca hac belgeselleri ve namazın kılınışı, abdestin alınışı gibi filmler de bu ibadetlerle ilgili görsel bilgiler sundukları için faydalı eserlerdir. Özellikle hac belgeselleri sınıfça gidilmesi mümkün olmayan kutsal toprakların görüntülerini sunduğu için ayrı bir öneme sahiptir.

2. Bazı Sahneleri Kullanılabilecek Filmler

a. Popüler Filmlerden Sahneler

Din hayatın her alanını kuşatmıştır. Dolayısıyla dini konu edinmese de her filmde dini mesajlar veren sahneler bulunabilir. Bu sahneler kesilerek DKAB derslerinde kullanılabilir. Bu tür parça filmlerin kullanımı bazen tamamı izletilen filmlerden daha etkili olabilmektedir. Çünkü bu şekilde

mesaja yoğunlaşılmakta ve film etkinliklerine daha çok vakit kalmaktadır. Bu kategorideki sahnelere aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

"Horton Hears A Who" (Horton):

Nool ormanının sevilen bir bireyi olan fil Horton bir gün gölde yüzerken bir toz tanesinden gelen çığlığı duyar. Toz tanesinde yardım isteyen canlıların olabileceğini düşünen Horton, toz tanesini bir çiçeğin üzerine kondurur ve koruması altına alır. Kibirli kanguru ise Horton'u bu düşüncesinden vazgeçirmek için elinden geleni yapar.

Daha önce Tebliğ Filmleri kategorisinde de incelediğimiz "Horton Hears A Who" adlı animasyon filmin 09:36-11:40 dakikaları arasındaki bölümünü 5. Sınıf "Allah İnancı" ünitesinde kullanmak mümkündür.

Kanguru: Eğer bir şeyi duyamıyor, göremiyor ve hissedemiyorsan öyle bir şey yoktur. "Benim küçük, hayali arkadaşlarım var" zırvaları hiç buraya göre değil ve Nool ormanında bu tür şeylere müsamaha göstermeyiz.

Horton: Sahi mi? Çünkü emin ol ki, biraz uğraşırsam dediklerime inanacak birini bulabilirim.

Kanguru: Böyle bir şeye kalkışmayacaksın. Böyle bir yalanı kimseyle paylaşmayacaksın. Özellikle de çocuklarla. Onların akıllarını bu tip saçmalıklarla doldurmanı istemiyorum. Toplumumuzun bazı standartları var, Horton. Bu toplumun bir üyesi olarak kalmak istiyorsan bu standartlara uymanı tavsiye ederim.

Dış ses: Vardır aranızda tanıdığım bazıları. Çıkar Ukalâ Kanguru'yla aynı fikirde olanı. "Olur mu hiç bu kadar küçük insan?" Olabilir, hatta oldu da. Çünkü Horton söylemez yalan. (Horton toz tanesine sesini duyurmak için Merhaba diye bağırır) Kat etti bütün yolu bu tek "Merhaba". (toz tanesinin içindeki insanların dünyası görülür.) Ulaştı o küçük şehrin çiçeklerine, pınarlarına. Şehrin adi "Kimler Şehri." "Kimler" ise içinde yaşayanlar. Habersizler, bir yonca üzerindeki toz tanesidir dünyaları.

Filmin bu bölümünde materyalizm eleştirilmektedir. Kanguru görmediği, duymadığı ve hissetmediği şeylerin var olmadığını iddia etmektedir. Halbuki biz bir dakika sonra toz tanesi içerisindeki canlıları görmekteyiz.

Yani kangurunun duyu organlarının toz tanesi içindeki canlıları algılayamaması onların olmadığı anlamına gelmemektedir. Aynı şekilde biz Allah'ı, melekleri, diğer görünmeyen varlıkları duyu organlarımızla algılayamadığımız halde onlar vardır.

"Bacheha-Ye Aseman" (Cennetin Çocukları):

Cennetin Çocukları filminde İran'da yaşayan fakir bir ailenin tüm sıkıntılara rağmen isyan etmeden hayatlarını sürdürmeleri konu edilmektedir. Filmdeki olaylar Ali ve Zehra kardeşlerin tek ayakkabıyı paylaşmaları etrafında şekillenmektedir. Ali tamir ettirmeye götürdüğü kız kardeşi Zehra'nın ayakkabısını kaybeder. Babalarının yeni ayakkabı alacak maddi gücü bulunmadığı için gizlice Ali'nin ayakkabısını kullanırlar. Zehra sabah okula gider. Koşarak eve gelir. Ayakkabıyı alan Ali öğleden sonra başlayan okula yetişmeye çalışır. Ama her seferinde geç kalır. Okullar arası bir spor müsabakasında üçüncülük ödülünün spor ayakkabı olduğunu gören Ali yarışmaya katılır. Amacı üçüncü olarak spor ayakkabıyı kardeşine hediye etmektir. Yarışmanın sonunda panik yaparak hızlı koşar ve birinci olur. Üzgün bir şekilde eve dönen Ali'yi bir sürpriz beklemektedir. Babası Ali ve Zehra'ya yeni ayakkabılar almıştır.

Filmin 11:54-12-42 dakikalar arasındaki bölümü DKAB dersi 6. Sınıf "İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar" ve 8. Sınıf "Din ve Güzel Ahlak" ünitelerinde kullanılabilir. Filmin bu bölümünde bir cami vakfına ait çay salonunda çaycı olarak çalışan baba, camiden kalıp halinde şeker getirmiş, kerpetenle kırmaktadır.

Anne: Zehra, babana bir bardak çay ver.

Baba: Bütün gün işyerinde çay servisi yapıyorum. Ama Zehra'nın elinden içtiğim çayın tadı bir başka… Şekerliği getirmedin, tatlım.

Zehra: Ama burada yeterince şeker var.

Baba: Bunlar caminin. Bunlar bize güvenilerek verildi. Kavanozdan biraz şeker al.

Şekil 58: *"Cennetin Çocukları" Filminden İki Görüntü.*

Burada baba kızına güzel bir ders vermektedir. Babanın önünde yüzlerce şeker olmasına rağmen yine de o kendi şekerliğinden bir şeker alarak çayını içmekte, böylece davranışlarıyla çocuklarına emin bir kimse olmayı öğretmektedir. Filmin 45. dakikasında babanın eğitiminin başarılı olduğu görülmektedir. Ali, camideki cemaatin ayakkabılarını düzeltmektedir. Önünde yüzlerce ayakkabı olmasına rağmen ihtiyacı olan tek ayakkabıyı almamakta ve babasının verdiği terbiyeye aykırı davranmamaktadır.

b. Dini Filmlerden Sahneler

Dini belgeseller, dini konulardaki eğitsel filmler, peygamber hayatları vb. filmlerin tamamını izletmek her zaman için uygun bir yol değildir. Eğer film içerisindeki belli bir bölüm konumuzla ilgiliyse sadece o bölümü kesip izletmek en uygun yoldur. Ne de olsa dini bir film düşüncesiyle filmin tamamını izletmek hem vakit kaybıdır hem de öğrencilerin dikkatini dağıtmaktadır. Örneğin DKAB dersi 8. Sınıf "Zekat, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesi işlenirken Hac belgeselini parçalar halinde izletmek daha yararlıdır. İhram anlatılırken sadece ihramla ilgili bölümler, tavaf anlatılırken sadece tavafla ilgili bölümleri vb. izletmek belgeselin tamamını izletmekten daha faydalı bir uygulamadır.

Şekil 59: *"Hac Belgeseli"nden İhram ve Tavaf İle İlgili Görüntüler.*

Diğer bir örnekte 6. Sınıf "Son Peygamber Hz. Muhammed" ünitesindeki "İlk Vahiy" konusu işlenirken "The Message" (Çağrı) filminin sadece ilk vahyin gelişi ile ilgili olan sahnelerinin gösterilmesi daha isabetli görünen bir karardır. Böylece hem filmle ilgili etkinlikler yapmaya zaman kalır, hem de öğrenciler o derste öğretilmek istenen konuya odaklanır.

3. Ünitelere Göre DKAB Dersinde Kullanılabilecek Film Listesi

DKAB dersi ünitelerinde kullanılabilecek filmlerin listesi aşağıda verilmiştir. Film adlarının altındaki rakamlar ilgili sahnelerin bağlangıç ve bitiş zamanını ifade etmektedir.

Tablo 8
Ünitelere Göre DKAB Dersinde Kullanılabilecek Filmler ve İlgili Sahneleri

Ünite	Film/Sahne	Açıklama/İlgili Konu
4-1: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?	Ahmet ve Sevimli Dostları 04:39-06:56	Yemeğe Besmele ile başlama, Yemekten sonra şükretme.
4-1: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?	O da Bir Çocuktu 31:46-32:15	Selamlaşma Yemeğe besmele ile başlama

4-1: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?	Ahmet ve Sevimli Dostları 10:50-12:10	Niçin Allah'a şükrederiz?
4-1: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 03:27-05:11	Kelime-i şehadet ve anlamı
4-1: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?	Sürgün 34:28-36:34	Güzel söz söyleyelim Güzel davranışlarda bulunalım
4-2: Temiz Olalım	Ahmet ve Sevimli Dostları 06:48-07:38	Beden ve elbise temizliği
4-2: Temiz Olalım	Allah Çocukları Sever 09:09-16:20	Kalp temizliği (dürüstlük)
4-2: Temiz Olalım	Sürgün 33:53-35:10	Çevremi temiz tutar ve korurum
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	Son Peygamber 03:28-08:10	Hz. Muhammed'in doğduğu çevreyi tanıyalım.
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	O da Bir Çocuktu 02:54-07:16	Hz. Muhammed'in doğumunda meydana gelen mucizeler
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	Son Çağrı 29:08-32:10	Hz. Muhammed'in doğumunda meydana gelen mucizeler
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	O da Bir Çocuktu 07:56-13:02	Hz. Muhammed'in süt anneye verilişi ve Hz. Halime'nin köyündeki hayatı.
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	O da Bir Çocuktu 16:45-17:38	Hz. Muhammed'in Kâbe'nin tamiratı sırasındaki hakemliği
4-3: Hz. Muhammed'i Tanıyalım	Son Çağrı 33:15-42:45	Hz. Muhammed'in güvenilirliği, el-Emin lakabını alması.
4-4: Kur'ân-ı Kerîm'i Tanıyalım	Son Peygamber 08:01-11:17	İlk vahyin gelişi.
4-5: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik	Erdemler Dizisi (Arkadaşlık) Tamamı (22 dk.)	Arkadaşlık
4-5: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik	Karakter Okulu cd.1, Bölüm 2 05:10-10:20	Arkadaş seçimi

4-5: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik	Cennetin Rengi 59:35-01:01:45	Allah yarattıklarını sever
4-5: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik	Herşey O'nu Anlatıyor Cd 1: 17:54-30:00	Yaşatmak sevgi işidir.
4-6: Aile ve Din	Habil-Kabil 18:39-21:50	Kardeşler arası yardımlaşma
4-6: Aile ve Din	The Children of Heaven (Cennetin Çocukları) 21:23-22:34	Kardeşlerimle iyi geçinirim
4-6: Aile ve Din	Cennetin Rengi 30:08-30:50	Kardeşlerimle iyi geçinirim
4-6: Aile ve Din	The Children of Heaven (Cennetin Çocukları) 13:18-16:05 ve 18:47-20:04	Ailede sorunları birlikte çözme
4-6: Aile ve Din	Cennetin Rengi 01:07:00-01:07:53	Annem-babam benim iyiliğimi ister
5-1: Allah İnancı	Horton Hears a Who 08:20-11:45	Allah vardır ama duyu organlarımız sınırlı olduğu için onu göremiyoruz.
5-1: Allah İnancı	Her Şey O'nu Anlatıyor Bölüm 2: 04:18-13:35	Allah'ın herşeye gücü yeter
5-1: Allah İnancı	Her Şey O'nu Anlatıyor Bölüm 4: 31:45-41:37	Herşeyi yaratan Allah'tır
5-1: Allah İnancı	Arog 17:43-18:22 ve 20:03-20:27	Evrimin saçmalığı
5-1: Allah İnancı	Her Şey O'nu Anlatıyor Bölüm 7: 16:57-35:30	Allah herşeyi işitir, bilir ve görür
5-1: Allah İnancı	Her Şey O'nu Anlatıyor Bölüm 8: 12:48-21:40	Çalışırım, Allah'ın yardımına güvenirim ve başarırım.
5-1: Allah İnancı	Ahmet ve Sevimli Dostları Cd 2: 29:47-35:22	Evrende bir düzen vardır.
5-1: Allah İnancı	Son Peygamber Cd 1: 45:46-50:03 ve cd 2: 00:00-04:36	Allah bizimle beraberdir

5-1: Allah İnancı	Son Çağrı Cd 2: 02:11-17:33	Allah bizimle beraberdir
5-2: İbadet Konusunda Bilgilenelim	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 15:50-15:58	Farz nedir?
5-2: İbadet Konusunda Bilgilenelim	O da Bir Çocuktu 31:14-32:14	Sünnet nedir?
5-2: İbadet Konusunda Bilgilenelim	Ömer'in Çocukları 11:56-15:14 ve 18:54-23:00	Camiyi tanıyalım
5-2: İbadet Konusunda Bilgilenelim	Ömer'in Çocukları 25:24-34:12	Başlıca ibadetler Niçin ibadet ederiz.
5-2: İbadet Konusunda Bilgilenelim	Ahmet ve Sevimli Dostları 05:35-05:50	Dua nedir?
5-3: Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	O da Bir Çocuktu 25:50-26:50	Hz. Muhammed'in ailesinde komşuluk ilişkilerine önem verilirdi.
5-3: Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	O da Bir Çocuktu 32:16-33:23	Hz. Muhammed aile bireylerini sever aralarında ayrım yapmazdı
5-3: Hz. Muhammed ve Aile Hayatı	O da Bir Çocuktu 36:10-38:50	Hz. Muhammed'in ailesinde öksüzler ve yoksullar gözetilirdi.
5-4: Kur'an'da Kıssalar	Fil Vakası 12:54-38:41	Fil suresi ve anlamı
5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	Erdemler Dizisi (Merhamet ve Yardımseverlik) 02:59-09:46 ve 15:50-20:52	Zor durumda olanlara yardım ederiz.
5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	Karakter Okulu Cd 2 Bölüm 1: 01:16-03:13 ve 09:11-10:02	Zor durumda olanlara yardım ederiz.
5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	Çanakkale Destanı 52:50-53:50 ve 01:12:15-01:13:03	Zor durumda olanlara yardım ederiz.
5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	Slumdog Millionare (Milyoner Varoş Çocuğu) 52:28-53:30	Engellilere sevgi ile bakar sıkıntılarını paylaşırız.
5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	The Willow Tree (Söğüt Ağacı) 18:49-20:45	Hastaları ziyaret ederiz.

5-5: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım	Müslüman'ın 365 Günü Cd 2: 00:00-01:45	Bayramlar sevinçli günlerimizdir
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	Çanakkale Destanı 57:10-57:28	Bu vatanda hepimiz bir milletiz.
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	120 16:36-17:22	Vatan ve millet sevgisi
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	Çanakkale Destanı 25:15-25:40 ve 39:20-40:18	Askerlik yapmak vatan borcumuzdur
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	120 10:00-10:42/46:27-50:01/09:43-13:04/39:52-46:48	Askerlik yapmak vatan borcumuzdur
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	120 49:06-49:50	Şehitlerimizi rahmetle anarız
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	Çanakkale Destanı 59:10-59:53	Şehitlerimizi rahmetle anarız
5-6: Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz	Çanakkale Destanı 07:20-07:30 ve 01:11:48-01:12:14	Vatan savunmasında manevi değerlerin önemi.
6-1: Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç	Son Peygamber 11:20-12:02	Peygamberlerin nitelikleri: Sıdk ve Emanet
6-1: Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç	Son Peygamber 12:48-14:18	Peygamberlerin nitelikleri: Tebliğ
6-1: Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç	O da Bir Çocuktu 16:27-17:44	Peygamberlerin nitelikleri: Fetanet
6-2: Namaz İbadeti	Ömer'in Çocukları 25:24-34:12	Namazla ilgili genel bilgiler
6-2: Namaz İbadeti	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 14:32-16:25	Namaz nedir ve niçin kılınır?
6-2: Namaz İbadeti	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 19:06-21:35	Namaza hazırlık şartları

6-2: Namaz İbadeti	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 21:38-23:46	Namazın kılınış şartları
6-2: Namaz İbadeti	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 25:40-25:50	Namaz çeşitleri
6-2: Namaz İbadeti	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 21:53-28:36	Cemaatle namaz
6-2: Namaz İbadeti	Müslümanın 365 Günü Cd 2: 10:35-13:18	Cenaze namazı
6-2: Namaz İbadeti	Müslümanın 24 Saati 02:52-07:23	Abdestin alınışı
6-2: Namaz İbadeti	Müslümanın 24 Saati 09:11-10:46	Tilavet secdesi
6-2: Namaz İbadeti	Müslümanın 24 Saati 24:15-25:24	Ezan ve ezan duası
6-2: Namaz İbadeti	Çizme 51:32-52:10	Çocuğun kulağına ezan okuma
6-2: Namaz İbadeti	Çizme Cd 2: 06:40-13:35 ve 15:30-19:10	Ezan
6-2: Namaz İbadeti	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 24:53-25:08	Namazı bozan durumlar
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Peygamber Cd 1: 08:01-11:17	İlk vahyin gelişi.
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Peygamber Cd 1: 12:04-18:22	Çağrının yaygınlaşması
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Eyüp Sultan 08:53-10:04	AKâbe Biatı
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Peygamber Cd 1: 45:46-50:03 ve cd 2: 00:00-04:36	Hicret olayı
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Çağrı Cd 2: 02:11-17:33	Hicret olayı

6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Eyüp Sultan 12:10-13:43	Medine'ye varış
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Peygamber Cd 2: 04:48-05:54	Medine'de eğitim-öğretim etkinlikleri
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Peygamber Cd 2: 26:50-35:42	Hubeybiye anlaşması ve Mekke'nin fethi
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Çağrı Cd 4: 03:04-20:51	Veda Haccı
6-3: Son Peygamber Hz. Muhammed	Son Çağrı Cd 4: 22:31-26:54	Veda Hutbesi
6-4: Kur'ân-ı Kerîm'in Temel Eğitici Nitelikleri	Herşey O'nu Anlatıyor Cd 1: 18:02-27:26	Kur'an'da Allah-evren ilişkisi
6-4: Kur'ân-ı Kerîm'in Temel Eğitici Nitelikleri	Herşey O'nu Anlatıyor Cd 2: 04:28-13:40	Kur'an'da Allah-evren ilişkisi
6-4: Kur'ân-ı Kerîm'in Temel Eğitici Nitelikleri	Herşey O'nu Anlatıyor Cd 1: 27:27-30:01	Kur'an'da Allah-insan ilişkisi
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Karakter Okulu Cd 1 Bölüm 3: 01:15-10:46	Yalan söylemek ve hile yapmak
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	The İmam 40:09-41:20	Gıybet
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	The İmam Cd 1: 52:16-56:22 ve cd 2: 01:56-03:20	İftira
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Dini Hikayeler Cd 1 Bölüm 2: 03:05-12:05	Hırsızlık
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Habil-Kabil 09:44-11:26 ve 27:50-32:40	Kıskançlık
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Erdemler Dizisi (Tevazu) 00:00-15:48	Büyüklenmek: Kibir
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Çiftçinin Definesi 01:18-14:59	Kötü davranışlar karşısında duyarsız kalmayalım.

6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	Shrek 01:03:13-01:04:34 ve 01:06:10-01:06:37	Kötü zanda bulunmak
6-5: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar	The Willow Tree (Söğüt Ağacı) 01:09:58-01:12:18	Anne-baba ve büyüklere saygısızlık
6-6: İslâmiyet ve Türkler	Yunus Emre Filmin tamamı	Yunus Emre'nin hayatı
6-6: İslâmiyet ve Türkler	Çocuklarla Bilgi-Kültür Dünyasına Yolculuk 1: 02:20-03:05	Türklerin bilime katkıları: İsmail Cevheri Hezarfen Ahmet Çelebi Lagari Hasan Çelebi
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	Horton Hears a Who 08:20-11:45	Varlıklar alemi: görünmeyen varlıklar
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	The İmam Cd 1: 32:10-32:34 ve cd 2: 16:50-18:16	Toplumda yaygın olan bazı batıl inançlar
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak 19:05-20:20	Toplumda yaygın olan bazı batıl inançlar
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	2012 49:39-49:50/55:06-58:15 01:28:50-01:30:33	Kıyamet sahneleri
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	The Day After Tomorrow (Yarından Sonra) 25:58-28:32 ve 46:53-49:10	Kıyamet sahneleri
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	Ahirete İman 01:15-03:14	Kıyamet sahneleri eşliğinde Tekvir Suresi
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	Minyeli Abdullah 53:02-54:38	Öldükten sonra dirilme
7-1: Melek ve Ahiret İnancı	Ahirete İman (Saltanat Delili) 14:24-17:15	Dünya hayatında yapılanların karşılığı: Ahiret
7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 07:15-08:58	Sahur
7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 37:30-39:30	İftar

7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Ahmet ve Sevimli Dostları İslâm'ın Beş Şartını Öğreniyor 31:29-33:15	İftar
7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 41:30-44:50	Fitre
7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 35:36-37:12	Orucu bozan durumlar
7-2: Ramazan Ayı ve Oruç	Müslümanın 365 Günü Cd 2: 00:00-01:50	Ramazan bayramı
7-3: Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed	O da Bir Çocuktu 26:51-28:47	Hz. Muhammed'in insani yönü
7-3: Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed	İncil'de Efendimiz (Marmara Eğitim) 14:30-37:46	Hz. Muhammed son peygamberdir
7-3: Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed	Son Peygamber 32:30-32:56	Hz. Muhammed insanlığa rahmettir.
7-4: Kur'an'da Akıl ve Bilgi	Kur'an'da Merak Ettikleriniz 1 (Marmara Eğitim) 15:46-19:02	Kur'an aklımızı kullanmamızı ister.
7-5: İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar	Sürgün 30:10-31:03	Alkollü içki içmek
7-5: İslâm Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar	Dini Hikayeler Cd 1 Bölüm 2: 03:05-12:05	Kul hakkı
7-6: Kültürümüz ve Din	Evliya Çelebi Türkiye Belgeseli 1 Bölüm 3: 03:40-07:50	Ayasofya Camii
7-6: Kültürümüz ve Din	Evliya Çelebi Türkiye Belgeseli 1 Bölüm 11: 01:10-05:22	Mevlana Türbesi
7-6: Kültürümüz ve Din	Evliya Çelebi Türkiye Belgeseli 2 Bölüm 6: 01:56-07:47	Bursa Ulucami ve Osman Gazi Türbesi
7-6: Kültürümüz ve Din	Evliya Çelebi Türkiye Belgeseli 2 Bölüm 12: 02:00-04:42	Selimiye Camii

7-6: Kültürümüz ve Din	Evliya Çelebi Türkiye Belgeseli 2 Bölüm 13: 00:58-06:55	Sivas Gök Medrese
8-1: Kaza ve Kader	BBC Nature's Great Events (The Great Melt) (Doğa'nın Büyük Olayları-Büyük Erime) 09:28-14:50	Evrendeki fiziksel yasalar
8-1: Kaza ve Kader	BBC Planet Earth (Caves) (Dünya-Mağaralar) 07:10-10:50	Evrendeki fiziksel yasalar
8-1: Kaza ve Kader	BBC Nature's Great Events (The Great Migration) (Doğa'nın Büyük Olayları-Büyük Göç) 33:10-46:38	Evrendeki biyolojik yasalar
8-1: Kaza ve Kader	BBC Planet Earth (Caves) (Dünya-Mağaralar) 11:10-17:50	Evrendeki biyolojik yasalar
8-1: Kaza ve Kader	Erdemler Dizisi (Çalışkanlık) Tamamı	Emek ve rızık
8-1: Kaza ve Kader	Cennetin Çocukları 50:23-51:22	Emek ve rızık
8-1: Kaza ve Kader	Minyeli Abdullah 46:20-46:50	Emek ve rızık
8-1: Kaza ve Kader	Minyeli Abdullah 45:55-46:17	Ecel ve ömür
8-1: Kaza ve Kader	Cennetin Rengi 01:13:20-01:13:50	Ecel ve ömür
8-1: Kaza ve Kader	Cennetin Çocukları 01:03:07-01:04:06	Tevekkül
8-1: Kaza ve Kader	Monte Cristo Kontu 23:47-27:59 ve 32:54-34:35	Tevekkül
8-2: Zekat, Hac ve Kurban İbadeti	Hacc, Sonsuza Doğru Filmin tamamı	Hac ve umre
8-2: Zekat, Hac ve Kurban İbadeti	Müslümanın 365 Günü Cd 1: 47:30-57:30	Zekat

8-2: Zekat, Hac ve Kurban İbadeti	Müslümanın 365 Günü Cd 2: 23:40-27:10	Kurban
8-3: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	O da Bir Çocuktu 26:00-26:50	Hz. Muhammed insanlara değer verirdi.
8-3: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	Son Peygamber 11:20-12:02	Hz. Muhammed güvenilir bir insandı.
8-3: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	O da Bir Çocuktu 24:03-25:20	Hz. Muhammed hoşgörülüydü.
8-3: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar	Son Çağrı 38:36-39:25	Hz. Muhammed hakkı gözetirdi.
8-4: İslâm Düşüncesinde Yorumlar	Yunus Emre Filmin tamamı	Tasavvufi yorumlar
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Müslümanın 24 Saati 02:50-03:22	Savurganlıktan kaçınmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Dersu Uzala 25:19-27:15	Savurganlıktan kaçınmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Erdemler Dizisi (Tevazu) 00:00-15:48	Alçakgönüllülük
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Erdemler Dizisi (Merhamet ve Yardımseverlik) 02:59-09:46 ve 15:50-20:52	Yardımlaşma
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Baran 73:22-73:55	Başkalarına maddi yardımda bulunmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	The Children of Heaven (Cennet in Çocukları) 34:59-36:53	Başkalarına maddi yardımda bulunmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Erdemler Dizisi (Dürüstlük) Filmin tamamı	Doğruluk
8-5: Din ve Güzel Ahlak	12 Angry Men (12 Kızgın Adam) 01:22-02:24 ve 09:56-13:08	Adaletli olmak

8-5: Din ve Güzel Ahlak	Minyeli Abdullah 56:44-57:29	Adaletli olmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	The Willow Tree (Söğüt Ağacı) 17:55-18:40 ve 01:08:24-01:12:18	Sözünde durmak
8-5: Din ve Güzel Ahlak	Minyeli Abdullah 1 Cd 2: 31:40-32:21	İnsanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Habil-Kabil 02:05-07:10 ve 28:20-38:21	Öldürmemek
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Dini Hikayeler Cd 1 Bölüm 2: 03:05-12:05	Hırsızlık yapmamak
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	The Children of Heaven (Cennetin Çocukları) 11:58-12:44	Hırsızlık yapmamak
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Erdemler Dizisi (Dürüstlük) Filmin tamamı	Doğruluk
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Baran 11:08-12:20 ve 42:20-44:45	İyilik ve yardımseverlik
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Erdemler Dizisi (Merhamet ve Yardımseverlik) 02:59-09:46 ve 15:50-20:52	İyilik ve yardımseverlik
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Minyeli Abdullah 25:08-26:30	Büyüklere saygı küçüklere sevgi göstermek
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Cennetin Rengi 09:55-14:04 ve 01:04:18-01:04:50	Hayvanlara iyi davranmak
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Sürgün 01:12:20-01:13:32	Çevreyi korumak
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Kaç Para Kaç Cd 1: 32:20-34:55 ve cd 2: 23:38-26:36	Yalan yere şahitlik yapmamak
8-6: Dinler ve Evrensel Öğütleri	Sürgün 53:52-55:48	Başkalarının inançlarına hoşgörülü olmak

G- FİLM DEĞERLENDİRME FORMU

Bir filmin DKAB dersine uygun olup olmadığı ile ilgili değerlendirme yapmak için kullanılabilecek örnek form aşağıda verilmiştir.

1	Filmin Adı	
2	Filmin Süresi	
3	Filmin Türü	
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	
7	Filmin Konusu Nedir?	
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	
15	Genel değerlendirme	

Film Değerlendirme Formu ile İlgili Açıklamalar

1. **Filmin Adı:** Hangi film üzerinde değerlendirme yapıldığının belirlenmesi bakımından film adının tam olarak yazılması gerekmektedir.

2. **Filmin Süresi:** İlköğretim okullarında haftada 2 ders (40+40 dk.), ortaöğretim okullarında 1 ders (40 dk.) DKAB dersi bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılacak etkinlikler de göz önünde bulundurularak bir filmin ilköğretim okullarına uygun olabilmesi için 60 dakikayı, ortaöğretim okullarına uygun olabilmesi için 30 dakikayı geçmemesi gerekmektedir. Film

gösterimine daha fazla ders saati ayrılmışsa ya da film bölümler halinde izletilecekse bu durum göz ardı edilebilir.

3. **Filmin Türü:** Filmin türü, filmin hitap ettiği izleyici kitlesini belirlemekte yardımcı olabilmektedir. Genellikle animasyon filmler ilköğretim çağındaki çocukların ilgisini daha çok çekmektedir. Belgesel ve popüler sinema filmleri ise daha çok ortaöğretim çağındaki öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Fakat yine de filmin sanatsal kalitesine, akıcılığına, kullandığı dile göre hitap ettiği kitle de değişebilir. Örneğin animasyon bir film kullandığı dil ve işlediği konu itibariyle ilköğretim çocuklarına hitap etmeyebilir. Ya da 3D animasyon filmler daha büyük yaştaki izleyicilerin de ilgisini çekebilir.

4. **Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?:** Filmin üretildiği yer filmi incelerken dikkat etmemiz gereken noktalarda bize yol göstermektedir. Batılı ülkelerden ithal edilen filmlerde genellikle itikadi ve fıkhi sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu filmlerde ahlâka aykırı sahneler, Kur'an'la çelişen bilgiler, peygamberlerin temsili gibi sorunlar bulunmaktadır. Doğulu ülkelerden (Özellikle İran'dan) ithal edilen filmlerde ise peygamberlerin temsili, şii kaynaklı menkıbeler sorun oluşturmaktadır. Türk yapımı filmlerde ise itikadi ve fıkhi problemler yerine görüntü ve sesle ilgili sorunlarla karşılaşılmaktadır.

5. **Filmin Görüntü ve Renk Kalitesi Nasıl?:** Filmin kaliteli görüntü, çizim ve renklere sahip olması izleyicilerin dikkatini ve ilgisini toplaması bakımından önemlidir. Kalitesiz görüntü özelliklerine sahip olan filmler izleyicinin dikkatini, filmi izleme arzusunu azaltmakta ve mesajın verimli bir şekilde aktarılmasını engellemektedir.

6. **Filmin Ses ve Müzik Kalitesi Nasıl?:** Filmin ses ve müzik kalitesi mesajın aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Sesin aşırı yüksek ya da alçak olduğu, ses ve müziğin birbirine karıştığı, ortam ile ilgisiz müziklerin kullanıldığı filmlerde verilmek istenen mesaj izleyiciler tarafından verimli bir şekilde algılanamamaktadır.

7. **Filmin Konusu Nedir?:** Filmin konusunun belirlenmesi hangi ünite ve konularda kullanılabileceğinin tespit edilmesi bakımından önemlidir.

8. **Film Alt Metin ve Bilinçaltı Mesaj İçeriyor mu?:** Bir film değerlendirilirken sadece konusu değil alt metin ve bilinçaltı mesaj içerip içermediği de incelenmelidir. Filmde geçen görüntü ve diyalogların başka anlamlara da gelip gelmeyeceği, başka şeylerin sembolleri, mecazları olup olmadığı sorgulanmalı, böylece alt metne sahip olan filmler tespit edilmelidir. Bilinçaltı mesajları tespit etmek ise daha zordur. Bu nedenle filmin akışını bozduğundan şüphelenilen anlık görüntü ve seslerin olduğu sahneler yavaşlatılmış şekilde tekrar izlenmeli, bilinçaltı mesajlar tespit edilmeye çalışılmalıdır. "Horton Hears A Who" (Horton) gibi olumlu alt metinlere sahip filmler de bulunmaktadır. Bunların kullanılmasında çoğu kere sakınca yoktur. Sorun, olumsuz alt metin içeren filmlerin kullanımındadır. Olumsuz alt metin ve bilinçaltı mesajlara sahip olan filmler faydadan çok zarar getirmektedir.

9. **Filmde Abartılı Şiddet Sahneleri Var mı?:** Şiddet hayatın içerisinde var olan bir olgudur. Dolayısıyla şiddetin varlığı değil, çocukların ruh sağlığını olumsuz etkileyecek bir şekilde sunumu sakıncalıdır. Örneğin bir insana saplanan kılıcın etrafa kanlar fışkırtan görüntüsü şiddetin abartılı kullanımıdır ve çocuklara izletilmesi uygun değildir. Fakat bir savaş sahnesini toz bulutunun arkasında sunmakta bir zarar yoktur. Dini mesajlar içerseler bile abartılı şiddet sahnelerine yer veren filmler DKAB dersi için tercih edilmemelidir.

10. **Film Ahlaka Aykırı Sahneler İçeriyor mu?:** Özellikle batılı ülkelerden ithal edilen filmlerde kız-erkek münasebetleri, flört uygulamaları gibi İslâm ahlakına uygun olmayan sahneler yer almaktadır. Bu tür filmlerin kullanımı da DKAB dersleri için uygun değildir.

11. **Filmde İtikadi Veya Fıkhi Bir Problem Var mı?:** Batılı ülkelerden ithal edilen filmlerde sık karşılaşılan bir sorun da itikadi ve fıkhi problemlerin var olmasıdır. Superman, He-Man gibi tanrılaştırılan varlıklar ve sihir, büyü gibi çocukların itikadını sarsabilecek unsurlar kullanılmaktadır. Yine bu filmlerde peygamberlerin temsili gibi fıkhi problemler karşımıza çıkmaktadır.

12. **Film Mesajını İlgi Çekecek Biçimde Verebiliyor mu?:** Filmin verdiği mesaj kadar bu mesajı sunuş tarzı da önemlidir. Bir filmin mesajını akıcı bir şekilde sunabilmesi, izleyiciyi sürükleyebilmesi mesajın etkisini

artırmaktadır. Film sürükleyici değilse izleyicinin dikkati dağılmakta ve mesaj gereği gibi aktarılamamaktadır.

13. **Film Hangi Sınıf Seviyesine Uygundur?:** Filmin türü, süresi, konusu vb. göz önüne alınarak hangi seviyedeki öğrencilere uygun olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Sınıf seviyesinin üstünde ya da altında olan filmler öğrencilerin ilgisiz kalmasına ve mesajın verimli bir şekilde aktarılamamasına sebep olacaktır. Ayrıca bu durumda öğrencilerde film gösterimine karşı olumsuz bir tutumda gelişebilecektir.

14. **Film Hangi Ünitede Kullanılabilir?:** Filmin hangi ünite veya konularda kullanılabileceği tespit edilmeli, buna göre bir program dahilinde film gösterimi yapılmalıdır.

15. **Genel Değerlendirme:** Bütün tespitler göz önünde bulundurularak filmle ilgili genel bir değerlendirme yapılmalı ve filmin sınıfta gösteriminin uygun olup olmadığı belirlenmelidir.

H- ÖRNEK FİLM DEĞERLENDİRMELERİ

Ülkemizde piyasada kolaylıkla bulunabilecek bazı filmlerin örnek film değerlendirme formu doğrultusunda yapılan değerlendirmeleri aşağıda verilmektedir.

1	Filmin Adı	Ahmet ve Sevimli Dostları (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 34 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	Çizimler kaliteli değil. Hareketlerde gerçeklik hissi uyanmıyor.
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi.
7	Filmin Konusu Nedir?	Ahmet adlı bir çocuk ve etrafındaki kedi, kuş, deve, kurbağa, at, maymun, arı gibi hayvanların yaşadıkları olaylar.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.

9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Hayır. Hiçbir şiddet sahnesi yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Hayır.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Hareket hissi tam uyandırılamadığı için ilgi ve arzu uyandırma konusunda zayıf kalıyor.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4 ve 5. Sınıf
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. Sınıf 1. Ünite: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz? 4. Sınıf 2. Ünite: Temiz Olalım 5. Sınıf 1. Ünite: Allah İnancı
15	Genel değerlendirme	Film bir hikaye etrafında gelişen olaylara bağlı olarak eğitici mesajlar veriyor. Belirtilen ünitelerde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Tablo Filmler Serisi (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 35 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	Kötü
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	Kötü. Diyaloglar bazen müziğin sesinin yüksekliğinden dolayı iyi duyulmuyor.
7	Filmin Konusu Nedir?	Sahabî ve velîlerin hayatları konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Hayır.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Sabit resimler üzerine ses eklenerek oluşturulmuş. Bu yüzden öğrencilerin ilgisini yeterince çekmemektedir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Uygun değil.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	Filmin kullanılabileceği bir ünite bulunmamaktadır.
15	Genel değerlendirme	Hem konusu hem de kalitesi bakımından DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.

1	Filmin Adı	Çocuklarla Bilgi-Kültür Dünyasına Yolculuk (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 35 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	Kötü
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Gezegenlerle ilgili bilgiler veriliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Hayır
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Filmde bilgileri aktaran profesöre Superman eşlik ediyor. Film boyunca superman çok güçlüdür, çok hızlıdır, her şeye gücü yeter gibi ifadeler kullanılıyor. İlahi özellikler atfedilen bir varlığın kullanılması problem oluşturuyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Superman ile ilgili bölümler filmin akışını bozuyor. Gezegenlerle ilgili detaylı bilgilerin (çapı, hızı, iklimi, gece-gündüz oluşumu vb.) art arda sıralanması eğitsel değerini düşürüyor.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Uygun değil.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	Filmin kullanılabileceği bir ünite bulunmamaktadır.
15	Genel değerlendirme	Sadece gezegenlerle ilgili bilgiler veriliyor. Bunlarla bağlantılı birçok dini mesaj verilebilecekken film bu noktada çok zayıf kalıyor. Ayrıca gereksiz yere kullanılan superman karakteri de fıkhi sorunlar barındırıyor. Bu nedenlerden ötürü DKAB dersinde kullanılması uygun değildir.

1	Filmin Adı	Dini Hikâyeler (Seri)
2	Filmin Süresi	Yaklaşık 11 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	İran Yapımı
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi

6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Sahabe ve Tabiin dönemi ile ilgili menkıbeler anlatılıyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Hayır.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok. Hz. Peygamber ve Sahabilerin yüzü bir ışıkla gösteriliyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Evet. Akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8. sınıflar.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	6. sınıf 5. Ünite: İslâm'ın sakınılmasını İstediği Davranışlar 7. sınıf 5. Ünite: İslâm Dinine Göre Kötü Davranışlar 8. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar
15	Genel değerlendirme	Şii kaynakları bazı menkıbeler göz ardı edilirse DKAB dersinde kullanılmaya uygundur.

1	Filmin Adı	Erdemler Dizisi (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 22 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	İki arkadaşın başlarından geçen olaylar ve bunlarla ilgili ormanda yaşayan hayvan arkadaşlarının anlattığı hikâyeler. Her bölümde doğruluk, cömertlik, alçak-gönüllülük gibi erdemler işleniyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Var. Tevazu-Alçakgönüllülük 2 adlı bölü-mün neredeyse tamamı bir kovboy ile kız arkadaşının flörtünü konu ediniyor.

11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Tevazu-Alçakgönüllülük 1 adlı bölümün konusu Yunan mitolojisine dayanıyor. Arkadaşlık 2 ve sorumluluk 2 adlı bölümlerde sihir ve büyüye yer veriliyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Evet. Film izleyiciyi sürükleyici bir özelliğe sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8. sınıflar.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 5. Ünite: Sevgi Dostluk ve Kardeşlik 5. sınıf 5. Ünite: Sevinç ve Üzüntülerim-izi Paylaşalım 6. sınıf 5. Ünite: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar 8. sınıf 6. Ünite: Dinler ve Evrensel Öğütleri
15	Genel değerlendirme	Yukarıda adı geçen bölümler dışında DKAB dersinde kullanılmaya uygundur.

1	Filmin Adı	Eyüp Sultan
2	Filmin Süresi	47 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi Film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Ebu Eyyub el-Ensari'nin hayatı.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8. sınıflar.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	6. sınıf 3. Ünite: Son Peygamber Hz. Muhammed (sav)
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilecek bir filmdir.

1	Filmin Adı	Fil Vakası
2	Filmin Süresi	41 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi Film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Filmde zemzemin ilk ortaya çıkışı, Abdulmuttalip tarafından tekrar bulunması ve fil vakası işleniyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok. Ebrehe ordusunun yok edilmesi şiddet sahnelerine yer verilmeden işlenmiş.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip. Fakat zemzemi de konu edinmesi filmin bütünlüğünü bozuyor.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'i Tanıyalım 5. sınıf 4. Ünite: Kur'an'dan Kıssalar
15	Genel değerlendirme	DKAB dersinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Habil ve Kabil
2	Filmin Süresi	40 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Film kıskançlığından ötürü kardeşi Habil'i öldüren Kabil'in cinâyetini konu ediniyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.

9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 5. Ünite: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik 6. sınıf 5. Ünite: İslâm'ın Sakınılmasını İstediği Davranışlar 8. sınıf 6. Ünite: Dinler ve Evrensel Öğütleri
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Hacc-Sonsuza Doğru
2	Filmin Süresi	43 dk.
3	Filmin Türü	Belgesel
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Filmde hacca hazırlıktan başlayarak sırasıyla hac ibadetinin yapılışı işleniyor. Ayrıca hacla ilgili ilmihali bilgiler de veriliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	6-7-8. sınıflar.

14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	8. sınıf 2. Ünite: Zekat, Hac ve Kurban İbadeti
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	The Apostles (Havariler)
2	Filmin Süresi	42 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Filmde Hz. İsa'nın havarilerinin Hıristiyanlığı yayma mücadeleleri konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Anlatılan olaylar hristiyani kaynaklara dayanıyor. Kur'an ve hadiste filmde geçen olaylardan bahsedilmiyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Evet.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Uygun değil.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	Filmin konusu ile örtüşen bir ünite bulunmamaktadır.
15	Genel değerlendirme	Filmin DKAB dersinde kullanılması uygun değildir.

1	Filmin Adı	Hükümdar Peygamberler (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 40 dk. (her film birbirinin devamı)
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	İran yapımı
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Yahudilerin Talut, Hz. Davud ve Samuel liderliğinde Kenanlılara karşı giriştikleri özgürlük mücadelesi konu ediliyor.

8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Filmde aşırı şiddet sahneleri yer almaktadır.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Filmin genel konusu Bakara Suresi 246-251. Âyetlere uygun olsa da detaylar Kitab-ı Mukaddese göre oluşturulmuştur. Örneğin Kur'an'da adı geçmemesine rağmen serinin büyük bir kısmı Samuel adlı bir peygamber etrafında gelişiyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Uygun değil.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	DKAB dersinin herhangi bir ünitesinde kullanılamaz.
15	Genel değerlendirme	Bu filmin içerdiği şiddet sahneleri ve konusunun Kitab-ı Mukaddese dayalı olmasından dolayı DKAB dersinde kullanılması uygun değildir.

1	Filmin Adı	Kur'an Kıssaları (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 80 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	İran Yapımı
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. İbrahim, Hz. Nuh, Hz. Salih, Hz. Yusuf'un hayatları konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Peygamberler çizgi karakterlerle temsil ediliyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Seri çok akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8.sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	-
15	Genel değerlendirme	Peygamberlerin temsiline yer verildiği için kullanılması uygun değildir.

1	Filmin Adı	Karakter Okulu (seri)
2	Filmin Süresi	Her cd 10 dakikalık 4 bölümden oluşuyor.
3	Filmin Türü	Stop Motion
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	İran Yapımı
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Filmde Ahmet adlı bir çocuk ve oyuncalarının başından geçen olaylar ve bunlarla ilgili çizgi hikayeler işlenmektedir. Bu hikayelerde ahlaki erdemler konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5.sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 5. Ünite: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik 5. sınıf 5. Ünite: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Nur Çocuk Serisi
2	Filmin Süresi	Ortalama 10 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	Kötü.
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi

7	Filmin Konusu Nedir?	İmanla ilgili bazı konular güzel hikayelerle anlatılıyor. Her hikayenin sonunda öğüt veren ya da hikayeyi açıklayan bir bölüm yer alıyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Hikayeler güzel olsa da sabit resimler üzerine seslendirme yapıldığı için ilgi çekici bir eser ortaya çıkmamış.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	5. sınıf 1. Ünite: Allah İnancı
15	Genel değerlendirme	Öğrencilerin şevkle izleyecekleri bir film olmasa da içerdiği mesajlar ve süresinin kısalığından ötürü DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Ömer'in Çocukları
2	Filmin Süresi	37 dk.
3	Filmin Türü	Eğitsel film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	2 çocuklu bir ailenin çocuklarına din kültürü ile ilgili bir yarışma düzenleyip onları yarışmaya hazırlamaları konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.

12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Filmde akıcı bir senaryo eşliğinde izleyiciye dini bilgiler veriliyor. Fakat bazı sahneler gereksiz uzunlukta (dakikalarca süren cami iç ve dış görüntüleri gibi) ve dikkati dağıtıyor.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	6. sınıf 2. Ünite: Namaz İbadeti
15	Genel değerlendirme	DKAB dersinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Prince of Egypt (Mısır'ın Prensi)
2	Filmin Süresi	87 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. Musa'nın hayatı konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Hz. Musa'nın temsiline yer verilmesinin yanı sıra Hz. Musa, firavun sarayındaki şımarık ve serseri bir prens olarak gösterilmektedir. Ayrıca Kur'an âyetleriyle çelişen bilgiler de yer almaktadır. Kur'an'a göre Firavun suda boğulmuşken filme göre boğulmaktan son anda kurtulmaktadır.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Uygun değil
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.
15	Genel değerlendirme	Film akıcı bir anlatıma ve kaliteli görsel özelliklere sahip olsa da itikadi ve fıkhi problemler taşımasından dolayı DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.

1	Filmin Adı	Son Çağrı (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 50 dk.
3	Filmin Türü	Stop Motion
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Mısır Yapımı
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. Muhammed (sav)'in hayatı konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok. Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ebu Bekir bir ışık hüzmesi olarak gösteriliyor.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'i Tanıyalım 6. sınıf 3. Ünite: Son Peygamber Hz. Muhammed
15	Genel değerlendirme	DKAB dersinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	The Last Prophet (Son Peygamber)
2	Filmin Süresi	90 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. Muhammed'in hayatı konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.

9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok. Savaş sahneleri bir toz bulutunun arkasında gösteriliyor.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok. Hz. Muhammed (sav) Hz. Hamza ve 4 halifenin temsiline yer verilmemektedir. Hz. Hamza bir yay, hz. Ali ise bir kılıçla sembolize edilmektedir.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Film çok akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5-6-7-8.sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	6. sınıf 3. Ünite: Son Peygamber Hz. Muhammed 8. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar
15	Genel değerlendirme	Film etkileyici ve sürükleyici özellikleriyle DKAB dersinde kullanılabilecek bir materyaldir.

1	Filmin Adı	The Message (Çağrı)
2	Filmin Süresi	190 dk.
3	Filmin Türü	Biyografik film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yabancı Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. Muhammed'in (sav) hayatı konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok. Hz. Muhammed'in (sav) temsiline yer verilmemiş.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	Ortaöğretim çağındaki öğrenciler için uygundur.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	9. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'in Hayatı
15	Genel değerlendirme	Film süresinin uzunluğundan dolayı ancak bölümler halinde DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	Yunus Emre
2	Filmin Süresi	50 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli Yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Yunus Emre'nin hayatı konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Çizgi film olsa bile çocukların seviyesinin üzerinde bir dile sahip. Filmde yer alan şiirlerin çoğu çocuklar tarafından anlaşılmaz. Ayrıca tasavvuf düşüncesini anlamak için de erken bir yaşta bulundukları için çocukların seviyesinin üzerinde bir eser. Bu nedenle gösterim sırasında açıklamalar yaparak kullanılabilir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	6-7-8. sınıflar ve Ortaöğretim
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	6. sınıf 6. Ünite: İslâmiyet ve Türkler 9.sınıf 7. Ünite: Türkler ve Müslümanlık
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	The Miracles of Jesus (Hz. İsa ve Mucizeleri)
2	Filmin Süresi	43 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi

6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. İsa'nın incile göre mucizeleri konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Filmde konu edilen mucizeler Kur'an'da değil incil'de geçen mucizelerdir. Ayrıca Hz. İsa ve Hz. Yahya'nın temsiline yer verilmektedir.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	Filmin konusu DKAB dersi üniteleriyle örtüşmemektedir.
15	Genel değerlendirme	DKAB dersinde kullanılması uygun değildir.

1	Filmin Adı	Hz. İsa'nın Dünyadaki Son Günleri
2	Filmin Süresi	38 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. İsa'nın göğe yükseltilmeden önceki son günleri konu edilmektedir.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Filmin aslında Hz. İsa'nın çarmıha gerilme sahnesi var. Fakat Türkçe ses-lendirme yapılırken Hz. İsa'nın çarmıha gerilmediği, ona benzeyen birinin çarmıha gerildiği ifade edilerek bu du-rum düzeltiliyor.

12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	Filmin konusu ile DKAB dersi üniteleri örtüşmemektedir.
15	Genel değerlendirme	Filmin DKAB dersinde kullanımı uygun değildir.

1	Filmin Adı	Horton Hears A Who (Horton)
2	Filmin Süresi	82 dk.
3	Filmin Türü	Animasyon
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Batılı yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Film Horton adlı bir filin içinde küçük canlıların yaşadığı bir toz tanesini koru-maya çalışmasını konu ediniyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Filmde olumlu alt metinler bu-lunuyor. Filmin alt metninde matery-alizm eleştiriliyor. Görmediğimiz, duymadığımız, hissetmediğimiz halde var olan varlıkların olduğu ifade ediliyor. Ayrıca filmde peygamberlerin tebliğ vazifelerini yaparken karşılaştıkları güçlüklere de göndermeler yapılıyor.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film çok akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	İlk ve Orta öğretime uygundur.
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	5. sınıf 1. Ünite: Allah İnancı 6. sınıf 1. Ünite: Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç 7. sınıf 1. Ünite: Melek ve Ahiret İnancı
15	Genel değerlendirme	İçerdiği olumlu alt metinlerden DKAB dersinde kullanımı uygundur.

1	Filmin Adı	Herşey O'nu Anlatıyor (Seri)
2	Filmin Süresi	Ortalama 40 dk.
3	Filmin Türü	Belgesel
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Her bölümde Allah'ın isimlerinden 3 tanesi konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.
9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde vere-biliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahip.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	5-6-7-8. sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	5. sınıf 1. Ünite: Allah İnancı
15	Genel değerlendirme	DKAB derslerinde kullanılabilir.

1	Filmin Adı	O (sav) da bir Çocuktu
2	Filmin Süresi	40 dk.
3	Filmin Türü	Çizgi film
4	Film Yerli Yapım mı, Yabancı Yapım mı?	Yerli yapım
5	Filmin görüntü ve renk kalitesi nasıl?	İyi
6	Filmin ses ve müzik kalitesi nasıl?	İyi
7	Filmin Konusu Nedir?	Hz. Muhammed'in (sav) çocukluğu ve çocuklara karşı merhameti konu ediliyor.
8	Film alt metin ve bilinçaltı mesaj içeriyor mu?	Hayır.

9	Filmde abartılı şiddet sahneleri var mı?	Yok.
10	Film ahlaka aykırı sahneler içeriyor mu?	Hayır.
11	Filmde itikadi veya fıkhi bir problem var mı?	Yok.
12	Film mesajını ilgi çekecek biçimde verebiliyor mu?	Film akıcı bir anlatıma sahiptir.
13	Film hangi sınıf seviyesine uygundur?	4-5.sınıflar
14	Film hangi ünitede kullanılabilir?	4. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed'i Tanıyalım 5. sınıf 3. Ünite: Hz. Muhammed ve Aile Hayatı
15	Genel değerlendirme	DKAB dersinde kullanılabilir.

I- ÖRNEK DERS ETKİNLİKLERİ

DKAB derslerinde film kullanımı sırasında kullanılabilecek etkinliklere aşağıda örnekler verilmiştir. (Etkinlikler "The Last Prophet" (Son Peygamber) filmi ile ilgili etkinliklerdir.)

1. Değerlendirme Soruları

1. İslâmiyet'ten önce Mekke'de insanlar neye inanıyorlardı?

2. İslâmiyet'ten önce Mekke şehrinde fakirlere ve kölelere nasıl davranılıyordu?

3. Hz. Muhammed'e (sav) ilk vahyin gelişini anlatınız.

4. Mekke'nin fethinden önce ve sonra Kâbe'nin içi ve çevresinde ne gibi değişiklikler olmuştur?

5. İlk Müslüman olan kişiler kimlerdir?

6. Hz. Hamza'nın Müslüman oluşunu anlatınız.

7. Müslümanlara uygulanan boykot nasıl sona ermiştir? Anlatınız.

8. Peygamberimizin hicretini anlatınız.

9. Bedir savaşının sebeplerini ve savaşın nasıl sonuçlandığını anlatınız.

10. Bedir savaşında ilk çarpışmayı yapan üç sahabinin adları nedir?

11. Peygamberimizin Müslüman olmayan amcası Ebu Leheb nasıl ölmüştür? Sizce neden o şekilde ölmüş olabilir?

12. Uhud savaşında birçok Müslüman'ın şehit olmasının sebebi nedir?

13. Hendek savaşını anlatınız.

14. Hudeybiye barış anlaşması İslâm'ın yayılışını nasıl etkilemiştir?

2. Bulmaca

										[1]E								
										B								
										U				[2]B				
[3]H						[4]E				T				İ				
A						B				A				L				
B						U				L				A				
E				[5]H	A	L	İ	D	B	İ	N	V	E	L	İ	D		
Ş		[6]H				E				P				İ				
İ		A				H		[7]C						[8]H	Ü	Z	Ü	N
[9]S	Ü	M	E	Y	[10]Y	E		E		[11]O				A				
T		Z			[12]E	B	U	B	E	K	İ	R		B				
A		A			S			R		U				E				
N					R			A						Ş				
					İ			İ						İ				
					B			L										

Sorular:

1. Peygamberimizi çocukluğunda koruması altına alıp büyüten amcasının adı nedir?

2. İlk ezanı okuyan sahabinin adı nedir?

3. Bazı Müslümanların ilk hicret ettikleri ülkenin adı nedir?

4. Peygamberimizin Müslüman olmayan amcasının adı nedir?

5. Mekke'nin fethinden önce Müslüman olan Mekkeli komutanlardan birinin adı nedir?

6. Peygamberimizin Uhud savaşında şehit olan amcasının adı nedir? (Hazreti.......)

7. Peygamberimize vahiy getiren meleğin adı nedir?

8. Peygamberimizin amcası Ebu Talip ve eşi Hz. Hatice'nin vefat ettikleri yıla ne ad verilir? (....... yılı)

9. İlk şehit olan Müslüman kadının adı nedir? (Hazreti ....)

10. Medine şehrinin İslâm'dan önceki adı nedir?

11. Kur'an'ın ilk emri nedir?

12. Peygamberimizle birlikte hicret eden sahabinin adı nedir? (Hazreti...........)

3. Drama Çalışması

Filmin Hendek savaşı ile ilgili bölümü (20:26-26:45 arası) drama olarak sınıfta sunulabilir.

Senaryo: Mekke ve civarındaki Arap kabileleri bir araya gelerek on bin kişilik bir ordu toplayıp Medine'ye doğru yola çıkmışlardır. Peygamberimiz ve sahabiler nasıl savunma yapacakları konusunda görüş alışverişinde bulunmaktadırlar. O sırada İran'lı bir sahabi olan Selmân-ı Farisî söz alır:

Selmân-ı Farisî: Biz İran'da atlıların saldırısından korunmak için çevremize çok büyük bir hendek kazıyorduk.

Selmân-ı Farisî'nin teklifi kabul edilir. Bütün Müslümanlar kısa süre içerisinde Medine'nin etrafını hendeklerle çevirirler. Mekkeli müşrikler Medineye geldiklerinde ilk defa karşılaştıkları hendeği görünce şaşırırlar ve hendeği aşmaya çalışırlar.

Ebu Süfyan: Bu da ne böyle? Daha önce Arabistan'da böyle birşey görmedim. Bunu aşmak imkansız!

Halid bin Velid: Bence bekleyelim.

Ebu Süfyan: En dar yerini bul ve adamlarını oradan geçir. Şimdi!

Günlerce uğraşmalarına rağmen hendeği aşamazlar.

Ebu Süfyan: Denemeye devam edin. Bir taraftan geçmeye çalışın, diğer taraftan hendeği doldurun.

Amr bin As: 30 gündür uğraşıyoruz. Askerlerin cesareti kırıldı.

Ebu Süfyan: O halde onlarla konuş, senin ağzın iyi laf yapar. Onları cesaretlendir. Gerekiyorsa kırbaç kullan.

Amr bin As: Bu işe yaramaz. Allah'ın Müslümanlarla beraber olduğunu düşünüyorlar.

Ebu Süfyan: Pekala. Şafakta son bir saldırı için hepiniz hazır olun. Her yönden saldıracağız, sayıca onlardan çok üstünüz.

O gece Ebu Süfyan putlara dua ederken peygamberimiz de Allah'a dua ediyordu.

Ebu Süfyan: Ey ilahlarım. Ne kadar güçlü olduğunuzu kanıtlamanın zamanı geldi.

(Hz. Muhammed'in duası dış sesle verilir. O'nu temsil eden bir öğrenci bulunmaz.)

Dış ses: Ey Kur'an'ı gönderen ve hesap gününün sahibi Rabbim.

Ebu Süfyan: Muhammed'i koruyan o güç her neyse, onu bertaraf edin.

Dış ses: Topladıkları bu ittifakı darmadağın et.

Ebu Süfyan: Ve bu Müslümanlara gücünüzün büyüklüğünü son kez ispat edin.

Dış ses: İttifaklarını darmadağın et ve ordularını bozguna uğrat.

Sabah olunca bütün ordu toplanıp saldırıya geçecekken bir fırtına kopar. Ebu Süfyan ordusuna hâkim olamaz. Askerlerle develer geri kaçar, çadırlar yıkılır ve müşrik ordusu darmadağın olur. Böylece Müslümanlar Allah'ın yardımıyla büyük bir tehlikeden kurtulmuş olurlar.

4. Karakter Analizi

	İyi Karakterler	Hangi Davranışından Dolayı İyi?
1	Hz. Muhammed (sav)	İnsanları hiçbir karşılık beklemeden Allah'ın dinine davet ettiği, insanların cennete gidebilmesi için hayatını tehlikeye attığı, Allah'ın emirlerine uyup insanları da Allah'ın emirlerine uymaya çağırdığı… için.
2	Hz. Ebu Bekir (ra)	
3	Hz. Hamza (ra)	
4	Hz. Bilâl-i Habeşî (ra)	
5	Ebû Talip	
6		
7		
8		

	Kötü Karakterler	Hangi Davranışından Dolayı Kötü?
1	Ebû Cehil	Peygamber efendimize ve Müslümanlara eziyet ettiği, putlara taptığı için.
2	Ebû Leheb	
3	Ümeyye	
4		
5		
6		
7		
8		

5. Görüntü Tanımlama

Aşağıdaki resimlerin ne ifade ettiğini bir cümle ile açıklayınız.

İlk vahyin gelişi ....

…………………………………………. …………………………………………..

…………………………………………. …………………………………………..

6. Hikaye Tamamlama

Film Mekke'nin fethi ile ilgili bölümden önce durdurulur. Öğrencilerin bundan sonra olacak olayları tahmin etmeleri istenir.

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sizce peygamber efendimiz Mekke'li müşriklere nasıl davranmıştır?

2. Sizce Mekkeliler Müslümanlarla savaşmışlar mıdır? Yoksa Mekke savaş yapılmadan mı fethedilmiştir?

3. Sizce peygamberimiz Kâbe'nin içinde ve çevresinde bulunan putlara ne yapmıştır?

4. Mekke'nin fethinden sonra peygamberimiz Mekke'de mi kalmıştır yoksa Medine'ye geri mi dönmüştür?

SONUÇ

Sinema ve din eğitimi adlı bu çalışmada öncelikle Amerikan, İran ve Türk sinema tarihi incelenmiş, bu ülkelerdeki sinema din ilişkisi değerlendirilmiştir. Konuya dair geniş bir bakış açısı sunan bu tarihi perspektiften sonra sinemanın psikolojik ve sosyolojik gücü (diğer bir deyişle eğitim gücü) somut olaylar ve filmlerle ortaya konmuştur. Bazı film türlerinin din eğitimi açısından elverişli olup olmadığı da değerlendirilmiştir.

Sinemanın örgün ve yaygın eğitimdeki rolü ayrı başlıklar halinde incelenmiştir. Örgün eğitimle ilgili bölümde filmlerin eğitim amaçlı kullanımının tarihçesine, film kullanımında dikkat edilmesi gereken ilkelere, film kullanımının fayda ve sınırlılıklarına, filmlerle birlikte kullanılabilecek etkinliklere yer verilmiş, DKAB dersi için kullanılacak filmlerin seçimi ve değerlendirilmesi amacıyla bir “Film Değerlendirme Formu” geliştirilmiştir. Ayrıca bu forma uygun olarak piyasada bulunan bazı filmler değerlendirilmiştir.

Yaygın eğitimle ilgili bölümde iki ana başlık yer almaktadır. “Din Eğitimine Yardımcı Bir Araç Olarak Sinema” adlı ilk bölümde İrşad ve Tebliğ filmleri, yeni kavramlar olarak ortaya konmuş ve örnek film incelemeleri ile açıklanmıştır. “Din Eğitimini Engelleyen Bir Araç Olarak Sinema” adlı bölümde ise “Dindarları, Dini Kavramları ve Dini Değerleri Küçük Düşürme-Kötü Gösterme”, “Dini Çağrışımlı İsimleri Hedef Alma”, “Dini Konularda Yanlış Bilgilere Yer Verme”, “Sahne Aralarında Olumsuz Mesajlar Verme”, “Bilinçaltına Yönelik Mesajlar (Subliminal Messages) Verme”,

"İslam'ı ve Müslümanları Terörle İlişkili Gösterme", "Yeni Bir Din Oluşturmaya Çalışma" konularına yer verilmiştir.

1894 yılında Edison'un Kinetoskop'u icadı ve 1895 yılında Lumiere kardeşlerin Paris'teki Grand Cafe'de Sinematograf ile ilk gösterimi yapmaları ile yedinci sanat doğmuştur. İlk yıllarda sanat olarak kabul görmeyen ve tiyatro salonlarında gösterilen filmler zamanla hak ettiği değeri bulmuş ve kendi salonlarına sahip olmuştur. İngilizceyi yeterince bilmeyen göçmenler için filmler en önemli eğlence aracı halini almış böylece filmler ABD'de getirisi yüksek bir sektör oluşturmuştur.

Çoğunluğu göçmen Yahudilerden oluşan ve Edison'a te'lif ödememek için Los Angeles'a kaçan küçük film üreticileri Hollywood'u kurmuştur. Ahlaki değerleri zayıflatan Hollywood filmlerine karşı Hıristiyan halktan ve önderlerden tepkiler gelmiş, Hollywood ise Hz. İsa'nın hayatını konu alan dini filmlerle bu tepkileri yumuşatmıştır. Yahudilerin ve samimi Hıristiyanların gayretleriyle günümüze kadar Hz. İsa'nın hayatı ile ilgili yüzlerce film çekilmiştir. Bu filmlerin incelendiği onlarca kitap ve makale yayınlanmış, ilahiyat fakültelerinin bünyesinde bölümler açılmıştır. Ayrıca popüler Hollywood filmlerinin din eğitiminde kullanımı üzerine teorik ve pratik bir çok bilimsel araştırma yapılmıştır.

İslam ülkelerinde ise durum çok daha farklı bir şekilde gelişmiştir. Türkiye ve İran gibi İslam ülkelerine sinema yabancılar veya azınlıklar vasıtasıyla girmiştir. İlk zamanlarda ülkedeki azınlıklar sinemaya ilgi göstermiştir. Sonradan gelen Muhsin Ertuğrul gibi yönetmenlerin ürettikleri filmlerle halkın manevi değerlerine saldırması sonucu dindar halk sinemadan soğumuştur. Bu nedenle uzun yıllar dindar halk film üretmek bir yana film izlemeyi bile günah olarak görmüştür.

1970'li yıllarda milli sinema akımı ile dindar halk sinemaya ilgi göstermeye başlamıştır. Milli sinema akımına mensup kişilerin samimi gayretleri sonucu önemli adımlar atılmış fakat nitelik ve nicelik olarak istenen seviye yakalanamamıştır. Günümüzde de sinema ve din konusunda teorik ve pratik alanda yeterince bilimsel çalışma yapıldığı söylenemez.

Sinema insan üzerindeki psikolojik ve sosyolojik gücü sayesinde çok büyük bir eğitim değerine sahiptir. Hz. Peygamberin "beyanda sihir vardır"

hadisini “Sinemada sihir vardır” şeklinde düşünebiliriz. Sinema filmleri büyülü atmosferler kurarak insanları –özellikle çocukları ve gençleri- etkisi altına alırlar. Şiddet filmleri zayıf karakterli kişileri pısırıklaştırırken, şiddete eğilimli kişileri de saldırganlaştırır. Normal insanlarda ise şiddete eğilim geliştirir. İzlediği filmlerden etkilenerek cinayet işleyen, adam yaralayan, uçmaya çalışan çocuk ve gençler bu durumu ortaya koymaktadır.

Elbette ki filmler sadece olumsuz yönde insanı etkilememekte, olumlu davranışların kazanılmasında da kullanılabilmektedir. Güzel davranışlara yer veren, olumsuz davranışların acı sonuçlarını ortaya koyan filmler insanları iyi davranmaya sevk etmektedir. Ayrıca Film-terapi denilen bir yöntemle de psikolojik rahatsızlıkları olan kişiler tedavi edilmektedir.

Sinema insanlara ulaşma konusunda da eşsiz bir konuma sahiptir. Bu konuda onunla ancak TV bir yarışa girebilir. 2009 yılında ülkemizde en çok okunan kitap 400 bin adet satılmıştır. En çok okunan gazete yaklaşık 800 bin okura ulaşmaktadır. Camilerin, kütüphanelerin ulaştığı insan sayısı da yüz binleri geçmemektedir. Fakat Türk sinemasında en çok izlenen film olan “Recep İvedik 2”i Türkiye ve Avrupa’da 8 milyon 600 bin kişi izlemiştir. Kitaplar ancak binlerce kişiye mesajını iletebilirken filmler milyonlarca kişiye ulaşabilmektedir. Bu durum sinemanın toplum üzerindeki etkisini artırmaktadır.

Sinema milyonlarca insana hızlı bir şekilde ulaşmasına rağmen etkisi yavaştır. Sinema devrim yapmaz. Toplumu yavaş yavaş değiştirir. Önceleri yalnızca filmlerde görülen insanlar bir süre sonra sokaklarda dolaşmaya başlarlar. Bu şekilde sinema yavaş ama köklü değişiklikler oluşturur.

Sinema, İrşad ve Tebliğ filmleri vasıtasıyla din eğitimine yardımcı bir araç olarak kullanılabilir. İrşad filmleri, mesajını açıktan vererek bir dinin mensuplarını bilgilendiren, heyecanlandıran, coşturan filmlerdir. Üç tür İrşad filmi vardır: Epik, belgesel ve eğitim filmleri. “Çağrı”, “Ömer Muhtar” gibi epik filmler örnek şahsiyetlerin hayatlarını destansı bir uslupla anlatır, inananlara coşku vererek onları bilgilendirir. İrşad filmlerinin ikinci türü olan belgesel filmler kainat kitabının ayetlerini içerisinde barındırır. Kainattaki bütün canlı ve cansız varlıklar kendi dilleriyle Allah’ı anlatırlar. Belgesel filmler de kainatın sözcüsü gibidirler. Bu bakımdan belgesel

filmler Kur'an ayetlerinin ışığı altında seslendirildiklerinde iyi bir din eğitimi aracı olurlar. Eğitim filmleri ise sırf bilgilendirme amacıyla üretilen, genellikle namaz, oruç, hac gibi konularda bilgiler içeren, didaktik bir uslup kullanan filmlerdir.

Tebliğ filmleri, dini değerleri ve inançları didaktik bir söylem kullanmadan, mecaz ve semboller aracılığıyla aktaran filmlerdir. Bu filmler mesajlarını sembollerle ifade ettikleri için insanlar tarafından propaganda olarak algılanmazlar ve mesajlarını karşıt görüşteki kişilere de ulaştırabilirler. Bu bakımdan İrşad filmlerinden daha etkilidirler. Tebliğ filmleri üç gruba ayrılır: "Mesajını Alt Metinlerle İleten Filmler", "Evrensel Değerleri İşleyen Filmler", "Yalnızca 1-2 Sahnede Dini Mesaj Veren Filmler". İlk gruptaki filmler en etkili tebliğ filmleridir. Mesajını alt metinlerle, sembollerle ifade ederek izleyicilerin bilinçaltına hitap ederler. Böylece mesaj bilincin tepkisinden kurtularak izleyicilere aktarılır. "Horton Hears A Who" (Horton) materyalizmi, "Animal Farm" (Hayvan Çiftliği) komünizmi, "City Of Ember" (Kor Şehri) cahiliye Mekkesi gibi köhne sistemleri alt metinlerinde eleştirmektedir. Böylece propaganda yaftası yemeden mesajlarını etkili bir şekilde iletmektedirler. İkinci gruptaki tebliğ filmleri ise evrensel değerleri işlerken aynı zamanda dini değerleri de işlemiş olmaktadır. Evrensel ahlak ilkeleri aynı zamanda dini değerleri de ifade etmektedir. Örneğin "Bacheha-Ye Aseman" (Cennetin Çocukları) filmi, diğergamlık, fedakarlık, doğruluk ve sevgiyi işlerken aynı zamanda İslam'ın ahlaki değerlerini aktarmış olmaktadır. Üçüncü gruptaki filmler ise taşı gediğine koymakta ve uzun ahlak dersleri vermek yerine kısa ama etkili mesajlar vermektedirler. Bu tür filmler aynı zamanda dinin hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadırlar.

Sinema din eğitimini engelleyen bir araç olarak da kullanılmaktadır. Sinema çeşitli yollarla insanların din eğitimi almasını zorlaştırmaktadır. Bunlardan ilki dindarları, dini kavramları ve dini değerleri küçük düşürme, kötü göstermedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türk sinemasında dindar karakterler yalancı, düzenbaz, şehvet düşkünü, vatan haini olarak sunulmuştur. Tek parti döneminin tek yönetmeni olan Muhsin Ertuğrul'la başlayan bu olumsuz tutum sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Aşırı

solcu yönetmenlerin elinde dindar düşmanlığına din karşıtlığı da eklenmiştir. Bu filmlerde dindarlar ve din adamları ağanın yanında olan ve halkı ezmesine yardım eden, ya da ev sahibi olup kiracısına zulmeden insanlar olarak resmedilirken din, insanları kandırmak için kullanılan bir afyon olarak sunulmuştur. Böylece dindarların ve din adamlarının toplumdaki itibarı yıkılmak istenmiştir.

Türk sinemasının kullandığı bir diğer yol ise dini çağrışımlı isimleri alay edilen ve toplumun alt sosyo-kültürel ve ekonomik tabakasında bulunan karakterlere vererek bu isimlerin ve temsil ettikleri dinin itibarını yıkmaktır. Böylece din fakirlere, cahillere, saflara özgü olarak algılanmaktadır. Bununla ilgili en somut örnek "Şaban" ismidir. Müslümanlarca kutsal kabul edilen ve erkek çocuklarına ad olarak verilen bu isim günümüzde itibarını kaybetmiştir. 1960'lı yıllarda yılda yaklaşık 3000 bebeğe bu isim verilirken "Hababam Sınıfı" ve diğer bazı filmlerin etkisiyle 2008 yılında sadece 225 bebeğe Şaban adı verilmiştir. Diğer bir çok dini referanslı isimde de durum aynıdır. İki isme sahip olan çocuklar dini referanslı olan isimlerini tercih etmemekte, bu isimlere karşı cephe almaktadırlar.

Filmlerin din eğitimine olumsuz yönde etki eden yönlerinden biri de dini konularda –özellikle ibadetlerle ilgili konularda- yanlış bilgiler, görüntüler içermeleridir. Dini konularda bilgi sahibi olmayan yönetmen ve oyuncuların elinden çıkan filmlerde genellikle böyle hatalara rastlanmaktadır. Yanlış öğrenilen bilgiler zihinde yerleşmekte ve ileriye ket vurma gerçekleşerek sonradan doğru bilgilerin öğrenilmesi güçleşmektedir.

Bazı filmler ise dinle ilgili olumlu ya da olumsuz bir konuya sahip olmazken sahne aralarında olumsuz mesajlar içermektedirler. Bu filmler daha sinsi bir yol takip ederek bilinçaltını hedef almaktadırlar. Örneğin "Wild At Heart" filminde ABD'de ve Hristiyanlar arasında geçen bir olay anlatılırken sahne aralarında İslam'a saldırılmaktadır. Film boyunca Doğuya ait her şey kötülenmekte, Batı huzurun sembolü olarak kullanılmaktadır. Bir sahnede bir cinayet şebekesinin lideri, katillerine bir zarf vererek bu zarfın içindeki şeyi maktulü öldürmeden önce göstermelerini istemektedir. İlerleyen sahnelerde ise zarfın içindekinin üzerinde "Allah" yazılı bir yüzük olduğu görülmektedir. Böylece söz konusu cinayet

sahnesindeki ruh bunaltıcı hava ile Allah lafzı bilinçaltında ilişkilendirilmek istenmektedir.

Sinemayı din eğitimini engelleyen bir araç olarak kullanmanın bir diğer yolu ise bilinçaltı mesajlar kullanmaktır. Bilincin fark edemeyeceği hızda ekrana gelen ya da görüntünün içine gömülen yazı ve resimlerle bilinçaltına yönelik mesajlar verilmektedir. Genellikle cinsellik ve şiddet içerikli olan bu mesajlar insandaki kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiyeyi aşırı şekilde uyararak insan psikolojisindeki dengeyi bozmaktadır. Böylece şahsiyet dengesi bozulan kişilerin din eğitimi de zorlaşmaktadır.

Özellikle Hollywood filmlerinin kullandığı yol ise Müslümanları ve İslam'ı terörle ilişkili göstermektir. Jack Shaheen'in yaptığı bir araştırmaya göre Müslüman karakterler içeren 900 Hollywood filminden sadece 12 tanesi olumlu tipleme içermekte, 50 tanesi de iyi-kötü karışık karakterler olarak sunulmaktadır. Özellikle 11 Eylül'den sonra Müslümanlar terörist olarak gösterilmiş böylece insanların İslam dininden uzak durmaları amaçlanmıştır.

Sinemanın en umulmadık olumsuz etkisi ise yeni bir din oluşturmasıdır. "Star Wars" (Yıldız Savaşları) serisinde geçen ve Jedi savaşçılarının dini olan Jediism günümüzde Hristiyan toplumlarda taraftar bularak yayılmaktadır. Yakın zamanda yapılan nüfus sayımlarında Avustralya'da 70.000 kişi, İngiltere'de 390.000 kişi kendisini Jedi olarak tanımlamıştır. Böylece sinema batıl, hayali bir dinin kurulmasına öncülük etmiştir.

Filmlerin örgün eğitimde kullanımı Edison'un 1908 yılında ürettiği eğitim filmleriyle başlamıştır. Sonraki yıllarda Henry Ford, Eastman Kodak şirketi ve diğer bir çok şirket eğitim filmleri üretmişler ve bir çok ABD üniversitesinde eğitsel filmlerin okullarda kullanımı ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Ülkemizde ise 1941 yılında MEB'in ABD'den eğitim filmleri almasıyla ilk defa eğitsel filmler kullanılmıştır. 1951 yılında "Öğretici Filmler Merkezi (ÖFM)"ni kuran MEB görsel-işitsel materyal üretimine geçmiştir. Günümüzde Eğitek adıyla faaliyetlerini yürüten bu birim DKAB dersi için genellikle sohbet tarzında eğitim filmleri üretmektedir. Dolayısıyla ülkemizde DKAB dersi ile ilgili öğrencilerin ilgisini çekebilecek kaliteli eğitim filmleri üretilememektedir.

Eğitek tarafından üretilen filmlerin istenilen seviyede olmaması DKAB dersinde film kullanılamayacağı anlamına gelmemektedir. Bu noktada popüler filmler imdada yetişmektedir. DKAB derslerinde, eğitim amaçlı hazırlanmayan filmleri iki şekilde kullanmak mümkündür. İlk yöntem tamamı izletilebilecek filmleri tespit edip bunları kullanmaktır. Hz. Peygamberin hayatını anlatan filmler, belgeseller bu konuda DKAB öğretmenlerine zengin bir kaynak sunmaktadır. Bir diğer yöntem ise DKAB müfredatındaki konularla ilgili film pasajlarını keserek kullanmaktır. Bazen popüler filmlerin içerisinde DKAB dersinde kullanılabilecek 1-2 dakikalık bölümler yer alabilmektedir. Bu bölümler kesilerek DKAB dersi için faydalı bir materyal oluşturulabilir.

Filmler öğrencilerin birden fazla duyusuna hitap ettiği, akıcılığı ve hareketliliği sayesinde dikkati topladığı, diğer eğitim araçlarının imkânlarını içerisinde barındırdığı ve bilgi ile eğlenceyi bir arada sundukları için daha etkili ve kalıcı bir eğitim sağlarlar. Filmlerle birlikte ders içi ve ders dışı etkinlikler kullanıldığında bu etki ve kalıcılık daha da perçinlenir.

Güçlü bir eğitim aracı olmasına rağmen yıllarca ihmal edilen filmlerin örgün ve yaygın din eğitiminde kullanılması için:

- İlahiyat fakülteleri ile eğitim fakülteleri bünyesinde bulunan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde din ve medya ilişkilerini inceleyecek, bu alanda çalışmalar yapacak, akademik desteği sağlayacak bölümler, anabilim dalları açılmalıdır.
- MEB aracılığıyla DKAB öğretmenlerine hizmet içi seminerler düzenlenmeli, film kullanımı teşvik edilip gerekli donanımı kazanmaları temin edilmelidir.
- Popüler filmlerden DKAB dersi için kullanılabilecek sahneler tespit edilmeli, yapımcı kuruluşlardan izin alınarak DVD'ler oluşturulmalı ve öğretmenlerin istifadesine sunulmalıdır. .
- Yaygın eğitime yönelik filmlerin üretilebilmesi için dini film üretme konusuna odaklanacak yönetmen, senarist, oyuncu vb.'lerin yetiştirileceği eğitim kurumlarının kurulması teşvik edilmelidir.
- Mecid Mecidî gibi değerli yönetmenler atölye çalışmaları veya film

çekimleri için ülkemize davet edilmeli, yönetmen, senarist yetiştirme konusunda destekleri alınmalıdır.

- Filmlerde yer alan dini konulardaki yanlışlıkların giderilmesi için yapımcıların ilahiyat alanındaki uzmanlardan destek almaları teşvik edilmeli, üniversitelerde yer alan Sinema-TV bölümlerine genel dini bilgilerin verileceği bir ders konulmalıdır.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ve İlahiyat fakültelerinin işbirliğiyle "Dini-Manevi Filmler Festivali" organize edilmeli, değerli görülen filmler maddi yardımlarla desteklenmelidir.
- Ülkemizde üretilen dini-manevi filmlerin yurtdışındaki festivallere katılması, yabancı TV ve sinemalarda gösterimi desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Abisel, Nilgün vd. *Vesikalı Yarim Üzerine*, Metis Yayınları, İstanbul, 2005.

Agah Özgüç, *Türk Sineması Sansür Dosyası*, Koza Yayınları, İstanbul 1976.

Aktaş, Cihan. *Şark'ın Şiiri İran Sineması*, Nehir Yayınları, İstanbul 1998.

Bartunek, John. *Inside The Passion*, Dearborn Media Group, West Chester 2005.

Bayraktar, Mehmet Faruk. *İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münâsebetleri*, İFAV Yayınları, İstanbul 1984.

Bernstein, Douglas- Louis Penner- Alison Stewart- Edward Roy. *Psychology*, Houghton Mifflin Company Press, Boston 2000.

Budd, John. *Halkla İlişkilerde Etik İkilemleri*, çev. İbrahim Çamlı, Rota Yayınları, İstanbul 1998.

Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *El camiü's- sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Chansel, Dominique. *Beyaz Perdedeki Avrupa Tarih Öğretimi ve Sinema*, çev. Nurettin Elhüseyni, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2003.

Christensen, Terry. *Reel Politics: American Political Movies From Birth Of A Nation To Platoon*, Basil Blackwell Publishing, New York 1987, s. 6.

Çamdibi, Hasan Mahmut. *Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.

Daldal, Aslı. *1960 Darbesi ve Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik*, Homer Kitabevi, İstanbul 2005.

Dale, Edgar. *Audiovisual Methods In Teaching*, The Dryden Press, Ohio 1969.

Demirel, Özcan. *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, PegemA Yayıncılık, Ankara 2002.

Diriklik, Salih, *Fleşbek- Türk Sinema-TV'sinde İslâmi Endişeler ve Çizgi Dışı Oluşumlar*, Söğüt Ofset, İstanbul 1995, C. 1-2.

Dorsay, Atilla. *Sinemayı Sanat Yapanlar*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1985.

Dönmez-Colin, Gönül. *Kadın, İslâm ve Sinema*, Deniz Koç (çev.), Agora Kitaplığı, İstanbul 2006.

Ertuğrul, Muhsin. *Benden Sonra Tufan Olmasın (Anılar)*, Dr. N. Eczacıbaşı Vakfı Yayınları, İstanbul 1989.

Evren, Burçak. *Başlangıcından Günümüze Sinema Dergileri*, Korsan Yayınları, İstanbul 1993.

Evren, Burçak. *Sigmund Weinberg: Türkiye'ye Sinemayı Getiren Adam*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995.

Evren, Burçak. *Türk Sinemasında Cinsellik ve Erotizm*, Ad Yayıncılık, İstanbul 1995.

Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed. *Kimyâ-i Saâdet*, trc: A. Faruk Meyan, Bedir Yayınevi, İstanbul 1990.

Giannetti, Louis. *Understanding Movies*, Pearson Education Publishing, New Jersey 2008.

Gomery, Douglas. "Hollywood Sisteminin Dönüşümü", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (504-513) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Gomery, Douglas. "Yeni Hollywood", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (538-547) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Gökmen, Mustafa. *Eski İstanbul Sinemaları*, Turing Yayınları, İstanbul 1991.

Gökmen, Salih *Bugünkü Türk Sineması*, Fetih Yayınevi, İstanbul 1973.

Gövsa, İbrahim Alaattin. Çocuk Psikolojisi, Hayat Yayıncılık, İstanbul 1998.

Hadimi, Ebu Said Muhammed. *Tarikat-ı Muhammediyye Şerhi Berika*, Kahraman Yayınları İstanbul C. 4.

Hamaney, Âyetullah. "Tiyatro ve Sinema Üzerine", *Hüner*, Şark-Garb Yayınevi, Bakü, 1994.

Haylamaz, Reşit. *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz 2*, Işık Yayınları, İstanbul 2007.

Hilmes, Michele. "Televizyon ve Film Endüstrisi", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (528-538) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Hogan, James. *Reel Parables; Life Lessons From Popular Films*, Paulist Press, New York 2008.

İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhammed Abdullah İbn Müslim İbn Kuteybe. *Sünen-ü İbn Mâce*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Ivlaltby, Richard. "Sansür ve Kendi Kendini Düzenleme", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (276-291) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

İmançer, Dilek. "Türk Sinemasında İslâm'ın Temsili: Takva", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (37-66), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008.

Jeep, Elizabeth. *Classroom Creativity: An Idea Book For Religion Teachers*, Herder And Herder Inc., New York 1970.

Johnston, Robert K. *Reel Spirituality; Theology And Film In Dialogue*, Baker Academic Publishing, Michigan 2006.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul 1988.

Kanad, Halil Fikret. *Ailede Çocuk Terbiyesi*, MEB Yayınları, İstanbul 1976.

Kaplan, Yusuf. "Türk Sineması", Geoffrey Nowell-Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (740-745), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2003.

Key, Wilson Bryan. *The Clam-Plate Orgy: Other Sublimimals the Media Use to Manipulate Your Behavior*, Prentice Hall, New Jersey, 1980.

Key, Wilson Bryan. *The Age of Manipulation – The Con in Confidence, the Sin in Sincere*, Madison Books, New York, 1989.

Key, Wilson Bryan. *Subliminal Seduction: Ad Media's Manipulation of a Not So Innocent America*, The New American Library Inc., New York 1973.

Khomeini, Ruhollah. *İslâm And Revolution: Writings And Declarations of İmam Khomeini*, Mizan Press, Berkeley 1981.

Kinder, James. *Audio-Visual Materials And Techniques*, American Book Company, Pennsylvania, 1950.

Kinnard, Roy -Tim Davis, *Divine Images*, Carol Publishing Group, New York 1992.

Köknel, Özcan. *Korkular, Takıntılar, Saplantılar*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1995.

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meali, (çev.) Özek, Ali vd., Kral Fehd Mushaf-I Şerif Basım Kurumu, Medine 1992.

Küçükkurt, Mehmet. "Televizyon ve Çocuk", *Aile Yazıları 3*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Lang, Stephen. *The Bible On The Big Screen*, Bakerbooks Publishing, Michigan 2007.

Lyden, John C. *Myths, Morals, And Rituals; Film As Religion*, New York University Press, New York 2003.

Makal, Oğuz. *Tarih İçinde İzmir Sinemaları*, Güsev Yayınevi, İzmir 1999.

Malone, Peter. *Movie Christ And Antichrist*, Crossroad Publishing, New York 1990.

Marsh, Clive. *Cinema And Sentiment*, Paternoster Press, London 2004.

Miller, Hannah Elsas. *Films in the Classroom: A Practical Guide*, *The Scarecrow Press*, New Jersey 1979.

Milli Sinema Açıkoturumu, MTTB Sinema Kulübü Yayınları, İstanbul 1973.

Mitchell Jolyon-S. Brent Plate. *The Religion and Film Reader*, Routledge Publishing, New York 2007.

Monaco, James. *Bir Film Nasıl Okunur?*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 2009.

Nafisi, Hamid. "İran Sineması", Geoffrey Nowell-Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (766-772), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2003.

Nazım Ankaralıgil, "Van Dıjk'ın Eleştirel Söylem Analizinden Hareketle Kuşatma "The Siege" Filmi Üzerine İdeoloji Çözümlemesi", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (151-166), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008.

Odabaşı, Sefa. *20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü*, Konya Valiliği Yayınları, Konya 1998.

Olson, Jerry ve Keith Sentis. *Advertising and Consumer Psychology*, Praeger, New York 1985.

Onaran, Alim Şerif. *Muhsin Ertuğrul Sineması*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

Onaran, Alim Şerif. *Türk Sineması*, Kitle Yayınları, Ankara 1999, C. 1.

Osmanoğlu, Ayşe. *Babam Sultan Abdülhamit (Hatıralarım)*, Selçuk Yayınları, İstanbul 1960.

Öngören, Mahmut Tali. *Sinemada Kadın ve Cinsellik Sömürüsü*, Dayanışma Yayınları, Ankara 1982.

Özgüç, Agah. *Kronolojik Türk Sinema Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Özgüç, Agah. *Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2003.

Özgüç, Agah. *Türk Sinemasında İlk'ler*, Yılmaz Yayınları, İstanbul 1990.

Özgüç, Agah. *Türlerle Türk Sineması*, Dünya Aktüel Yayınları, İstanbul 2005.

Özön, Nijat. *Sinema Sanatına Giriş*, Agora Kitaplığı, İstanbul 2008.

Özön, Nijat. *Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1981.

Öztürk, Serdar. *Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema, Seyir, Siyaset*, Elips Yayınları, Ankara 2005.

Özuyar, Ali. *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, Öteki Yayınevi, İstanbul 1999.

Packard, Vance. *The Hidden Persuaders*, Davit McKay Company Inc., New York, 1957.

Parsa, Alev. "Mutluluk Paradoksu, Greimas'ın Eyleyensel Örnekçesiyle", Seyide Parsa (Ed.), *Film Çözümlemeleri* içinde (67-88), Multilingual Yayıncılık, İstanbul 2008.

Phillips, Rob. *Reflective Teaching of History 11-18*, Continuum International Publishing, New York 2002.

Refiğ, Halit. *Düşlerden Düşüncelere Söyleşiler*, İbrahim Türk (röp), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2001.

Refiğ, Halit. *Sinemada Ulusal Tavır "Halit Refiğ Kitabı"*, Şengün Kılıç Hristidis (röp), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.

Refiğ, Halit. *Ulusal Sinema Kavgası*, Hareket Yayınları, İstanbul 1971.

Ryan, Michael ve Douglass Kellner. *Politik Kamera*, Elif Özsayar (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1997.

Sarno, Ronald A. *Using Media in Religious Education*, Religious Education Press, Alabama 1987.

Sartelle, Joseph. "Bir Hollywood Gişe Filminde Düşler ve Kabuslar", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (584-597) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Scognamillo, Giovanni. *Türk Sinema Tarihi*, Metis Yayınevi, İstanbul 1987.

Sevinçli, Efdal. *Meşrutiyetten Cumhuriyete Sinemadan Tiyatroya Muhsin Ertuğrul*, Broy Yayınları, İstanbul 1987.

Shaheen, Jack. *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies A People*, Olive Branch Press, Canada, 2001.

Short, Robert. *The Gospel From Outer Space*, Harper And Row Publishers, San Francisco 1983.

Smith, Geoffrey Nowell. "Savaştan Sonra", Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (496-504) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Stephenson, Ralph. *The Animated Film (The International Film Guide Series)*, Tantivy Press, New York 1973.

Sunal, Kemal. *TV ve Sinemada Kemal Sunal Güldürüsü*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2005.

Şener, Erman. *Yeşilçam ve Türk Sineması*, Kamera Yayınları, İstanbul 1970.

Şirin, Mustafa Ruhi. Televizyon, Çocuk ve Aile, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.

Tapper, Richard. *Yeni İran Sineması*, Kapı Yayınları, İstanbul 2007.

TDV, *İlmihal I (İman ve İbadetler)*, TDV Yayınları, Ankara 2002.

Teksoy, Rekin. *Dünya Sinema Tarihi*, Oğlak Yayınları, İstanbul 2005.

Tirmizî, Muhammed İbn. İsâ bin Sevre. *Sünenü-t Tirmizî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

Topaloğlu, Bekir. *Allah İnancı*, İsam Yayınları, İstanbul 2006.

Topçu, Nurettin. *İsyan Ahlakı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1995.

Tübitak Temel Bilimler Araştırma Grubu, "Görsel Algı Süreçlerinin Nörofizyolojik Temelleri: Eşikaltı Uyaranların Nesnel Fizyolojik Karşılıklarının Araştırılması İle Yaklaşım", Proje No: TBAG 1102, İstanbul 1995.

Uçakan, Mesut. *Türk Sinemasında İdeoloji*, Düşünce Yayınları, İstanbul 1977.

Valenti, F. Miguel. *More Than A Movie-Ethics In Entertainment*, Westview Press, Colorado 2000

Valantine, Jean Michel. *Hollywood, the Pentagon and Washington: The Movies And National Security*, Anthem Press, London 2005.

Vasey, Ruth. "Sinemanın Dünya Çapında Yaygınlaşması" Geoffrey Nowell Smith (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi* içinde (75-85) Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Wall, James M. *Church and Cinema*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan 1971.

Walsh, Frank. *Sin And Censorship; The Catholic Church And The Motion Picture Industry*, Yale University Press, New Haven 1996.

Watkins, Gregory J. *Teaching Religion And Film*, Oxford University Press, New York 2008.

Wittich, W. Arno ve C. Francis Schuller, *Audiovisual Materials*, Harper And Row Publishers, New York 1967.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, Akçağ Yayınları, Ankara, tarihsiz, C.6

Süreli Yayınlar:

Adak, Nurşen. "Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet", *Bilig Dergisi*, sy. 30.

Akarcalı, Sezer. "Televizyon ve Şiddet", *Yeni Türkiye*, sy. 11 (Eylül-Ekim 1996).

Aktaş, Kubilay. "Bilinçaltımıza Öyle Mesajlar Geliyor ki", *Yenişafak Gazetesi*, 18.01.2009.

Aras, Köksal. "İslâmiyet'in Mesajına Çağrı Yaptı", *Sinemalife Dergisi*, sy. 11.

Arslan, Elif. "Televizyon Çağında Aile Olmak", *Diyanet Dergisi*, sy. 160, (Nisan 2004).

Atam, Zahit. "Sosyolojik Bir Yaklaşım ya da Sinemamızın Kentsel Kültür Dönemi", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, (2002).

Aydıner, Faruk. "11 Eylül İslâm'ın Yükselişini Hızlandırdı mı?", *Zaman Gazetesi*, 12.09.2007.

Bahadır, Abdülkerim. "Çocukluk Dönemi Din ve Değer Yapılanmasında TV Yayınlarının Olumsuz Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Selçuk Ünviversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 2005, sy. 20.

Beyoğlu, Süleyman. "Osmanlı Sinema Tarihine Dair Bazı Bilgiler", *Simurg: Kitap Kokusu*, C. 1, sy. 2-3, (2000).

Can, Akif. "İslâmın Emrinde Sinema", Tohum Dergisi, sy. 32,(Ekim 1967)

Canşen, Efkan. "ABD Politikası ve Hollywood", *Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, C. 2, No:1.

Coş, Nezih. "Materyalist Sinemadan Ne Anlıyoruz", *Yedinci Sanat*, sy. 20, (Aralık 1974).

Coş, Nezih ve Engin Ayça. "Vedat Türkali İle Konuşma", *Yedinci Sanat*, sy. 16, (Haziran 1974).

Çakkal, Ömer. "Ulak'a, Mesih'e Ne Hacet; İnananlar İçin İslâm Yeter", *Yeni Şafak Gazetesi*, 26.01.2008.

Çakmaklı, Yücel. "Milli Sinema İhtiyacı", Tohum Dergisi, sy. 11(Ağustos 1964)

Çakmaklı, Yücel. "Yaşamda Varolanı İslâmi Duyarlılıkla Anlattım", *Antrakt*, Burçak Evren (röp), sy. 72, (Eylül 2003).

Çalışkan, Mehmet. "Rekoru Tersten Kırdılar", *Sabah Gazetesi Günaydın Eki*, 28.11.2008.

Daldal, Aslı. "Haremde Dört Kadın", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227.

Demircioğlu, İsmail Hakkı. "Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi", *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 42.

Diriklik, Salih. "Milli Sinemanın 'İnanç'la Yamulması", *Sonsuzkare*, sy. 4, (Mart 2004).

Diriklik, Salih. "Milli Sinema Otokritiği", *Milli Gençlik*, (Mart 1975).

Dorsay, Atilla. "Dinsel Filmler: İslâmî Sinema Yeniden Doğuyor mu?", *Sonsuzkare*, sy. 9, (Ocak 2006).

Dumanlı, Ekrem. "Hollywood Müslümanlardan Özür Diler mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 24.01.2009.

Dumanlı, Ekrem. "İnsan Gerçeğini Daha Yakından Temaşa Edebilmek İçin", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 10.10.2009.

Dumanlı, Ekrem. "Mecazın Kollarında Yeni Bir Sinema Düşlemek", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 19.09.2009.

Dumanlı, Ekrem "Misyoner Sinema Vizyoner Sinema", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 08.08.2009

Dumanlı, Ekrem "Sinemada Mesajın Zerafeti", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 25.07.2009

Dumanlı, Ekrem. "Soldan Sağa Yeşilçam'ın Dinle İmtihanı", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 7 Mart 2009.

Dumanlı, Ekrem. "Türk Sinemasının Kendisini Keşfetmesi İçin Yeni Bir Ayna: Epik Sinema", *Zaman*, 29.08.2009.

Dumanlı, Ekrem. "Yeşilçam'ın Dini Keşfetme Serüveni", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 21 Şubat 2009.

Dumanlı, Ekrem. "Yeşilçam Kendini Affettirebilecek mi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 4 Nisan 2009.

Dumanlı, Ekrem. "Yeşilçam Müslümanlardan Özür Dileyecekmi?", *Zaman Gazetesi Cumartesi Eki*, 7 Şubat 2009.

Engin Ayça, "Türkiye'de İleriye Dönük Sinema", *Yedinci Sanat*, sy. 16, (Haziran 1974).

Evren, Burçak. "İddia ve Gerçek", *Sonsuzkare*, sy. 5, (Haziran 2004).

Evren, Burçak. "Sinemamızın İlk Türk Müslüman Kadınları", *Sinematürk*, sy. 1, (Ekim 2006).

Güçhan, Gülseren. "Sinema-Toplum İlişkileri", *Kurgu Dergisi*, sy. 12.

Gönenç, Mehmet. "Halkla Biraz Daha Körlük", *Genç Sinema*, sy. 3, (Aralık 1968).

Gözaydın-Savaşır, İştar. "Tarih Yaratma Aracı Olarak Sinema", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227.

Gülcan, Büşra. "Türk Korku Filmleri Kıyametinin Alameti Olan Film: Dabbe", *Hayal Perdesi*, sy. 8, (Mart-Nisan 2006).

Güler, Deniz. "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film", *Kurgu Dergisi*, sy. 5.

Güven, Ali Murat. "Türk Sineması'nın Din ve Dindarlıkla 95 Yıllık İmtihanı", *Din ve Hayat Dergisi*, (Ekim 2009).

Hazar, M. Nedim. "Milli Sinemanın Serüveni", *Antrakt*, sy. 72, (Eylül 2003).

İbrahimi, Nadir. "1. Sinema Gözüyle Din Sempozyumu Bildirisi", *Negd-i Sinema*, no:8.

İşçibaşı, Yaprak. "Televizyondaki Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Saldırganlık Etkisi", *Kurgu Dergisi*, sy. 18.

Kabil, İhsan. "Güdümlü Bir Masal Ulak", *Star Gazetesi*, 04.02.2008.

Kara, Cuma Ali. "Tevhid Çağrısı Ezan", *Rehber Dergisi*, sy. 39.

Karacoşkun, Mustafa Doğan. "Televizyon Yayınlarının Çocuk Ve Gençler Üzerindeki Olumsuz Etkileri", *Somuncubaba Dergisi*, sy. 67, (Mayıs 2006).

Kaya, Ahmet. "Korku Filmi Gibi Din Dersi", *Hürriyet Gazetesi*, 19.04.2008

Koroghlanian, Carol ve James D. Klein. "The Effect of Audio and Animation in Multimedia Instruction", *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, Volume 13, (2004).

Kozlovic, Anton Karl. "Religious Film Fears 1: Satanic Infusion, Graven Images and Iconographic Perversion", *Quodlibet Journal*, Volume 5 Number 2-3, (July 2003).

Kozlovic, Anton Karl. "Religious Film Fears 3: Being Sacrilegious, Criticising or Devaluing the Faith", *Quodlibet Journal*, Volume 7, Number 2, (April - June 2005).

Kuburlu, Ceyhun ve Hanife Baş. "ABD Gişede 10 Milyar Dolara Çıktı, Türkiye 200 Milyon Dolar Bekliyor", *Hürriyet*, 15.11.2009.

Kurt, Nurettin. "Polat Alemdar'a Özenip Avukatı Dizinden Vurdu", *Hürriyet Gazetesi*, 20.05.2009.

Kutay, Uğur. "Muhafazakarlığın Apokaliptik Düşlemi: Bilim-Kurgu Sineması", *Karizma Dergisi*, C. 5, sy. 17.

Kutlu, Mustafa. "Önce İnsan Sonra Bina", *Yenişafak*, 23 Mart 2003.

Macit, Yusuf. "Din Hizmetlerinde Sunum", *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1/5 (Sonbahar 2008).

Maktav, Hilmi. "Cumhuriyetin Sinemacısı Muhsin Ertuğrul", *Tarih ve Toplum*, C. 38, sy. 227, (Kasım 2002).

Marks, Alexandra. "Islamist Radicals İn Prison: How Many?", *The Christian Science Monitor*, 20.09.2009.

Mayer, Richard ve Richard Anderson. "Animations Need Narraitons: An Experimental Test Of a Dual Coding Hypothesis", *Journal of Educational Psychology,* Volume 83(4), (December 1991).

Menekşe, Ömer. "Türk Sinemasında Din ve Din Adamı İmajı", *II. Uluslar Arası Dinî Yayınlar Kongresi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 05-07 Kasım 2005.

Miller, Neal. "Graphic Communication And The Crisis In Education", *Audio-Visual Communication Review*, sy. 5, (1957).

Naficy, Hamid. "İranian Writers, The İranian Cinema, And The Case Of Dash Akol", *İranian Studies* 28/2-4, (İlkbahar-Sonbahar 1985).

Nafisi, Hamid. "İran'da İslâmi Film Kültürü", *Selam*, (10 Eylül 1997).

Önder, Mustafa. "Medya Kıskacındaki Çocuklar", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 8, sy. 4, (2008).

Özön, Nijat. "Türk Sineması", *Türk Dili*, C. 17, sy. 196, (1968).

Özsoy, Güngör. "İmamlar İçki İçmez Dedim, Setten Kovuldum", Ülkü Özel Akagündüz (röp), *Zaman Gazetesi Pazar Eki*, 9 Ağustos 2009.

Öztaş, Sezai. "Tarih Öğretimi ve Filmler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 16, (Ekim 2008).

Öztürk, Serdar. "Kazım Karabekir'in Sinema Projesi (1923): İbret Yerleri Projesi" *Toplumsal Tarih*, sy. 124.

Özuyar, Ali. "Osmanlı'da Sinemaya Dair Sansür Notları", *Sinematürk*, sy. 7 (Mayıs 2007).

Pösteki, Nigar. "Sinema ve muhafazakarlık İlişkisi Üzerine Bir Deneme", *Karizma Dergisi*, C. 5, sy. 17.

"Recep İvedik James Bond'la Yarışıyor", *Star Gazetesi*, 17.05.2009.

Refiğ, Halit. "Osmanlı'da Sinema", *Yeni Türkiye*, C. 34, sy. 701-7.

Refiğ, Halit. "Sinema'da Türk-Arap İlişkileri", *Türk-Arap İlişkileri: Geçmişte, Bugün ve Gelecek: I. Uluslar arası Konferansı Bildirileri*, Ankara, 18-22 Haziran 1979.

Rogers, Stuart. "How a Publicity Blitz Created The Myth of Subliminal Advertising", *Public Relations Quarterly*, Vol. 37 Issue 4, (Winter92/93).

Sarıcı, Necip. ""Naci Bey'in Raporu'nu Sunuş", *Sonsuzkare*, sy. 9, (Ocak 2006).

"Sinematek Amerikan Kültür Emperyalizminin Oyununa Geldi", *Genç Sinema*, sy. 15, (Mayıs 1970).

"Star Wars Filmi Yeni Din Yarattı", *Hürriyet Gazetesi*, 29.08.2002.

Sungur, Suat. "Bilinçaltı Reklamcılık ve Toplumsal Etkileri", *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 29.

Şen, Ali. "İşte Gerçek Pokemon", *Milliyet Gazetesi*, 30.10.2000.

Şener, Erman. "İlk Filmlerimiz", *Eskişehir Televizyonla Öğretim ve Eğitim Fakültesi Dergisi(Kurgu)*, Eskişehir 1979 sy. 1.

Turan, İbrahim "Televizyonun Birey ve Toplum Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri", *Diyanet İlmi Dergi*, C. 41, S. 1.

Uçakan, Mesut. "Her Dönüş Bir Rüzgâra Gebe", *Sonsuzkare*, Ömer Çakkal (röp), sy. 6, (Eylül 2004).

Ünal, Safiye. "Ötekilere Dikkat", *Yağmur Dergisi*, sy. 42.

Ünser, Orhan. "Din ve Sinema", *Antrakt*, sy. 72, (Eylül 2003).

Vardar, Bülent. "Türkiye'de Sinemanın Gelişimi ve Ulusal Sinema Tartışmaları", *Sinematürk*, sy. 2, (15 Kasım 2006).

"Vije-i Sinema-i Dini", *Negd-i Sinema*, no:11, Tabistan 1376.

Wilgoren, Jodi. "İslâm Attracts Converts By The Thousands, Drawn Before and After Attacks", *New York Times*, 22.10.2001.

Yılmaz, Rasih. "Hollywood Eliyle Medeniyetler İttifakı: Hain", *Bugün Gazetesi*, 06.13.2009.

Yiğit, Zehra. "Hollywood Sineması'nın Yeni Oryantalist Söylemi ve 300 Spartalı", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, (Temmuz 2008).

Tezler:

Akgül, Ömer. "Din Karşıtı Propaganda ve Dindarlık (11 Eylül Örneği)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007.

Aksu, Ayşe Betül. Medya Çocuk ve Din Eğitimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE 2004.

Albayrak, Ahmet. "Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, 1995.

Altıntaş, Muhammed Esat. "Din Eğitimi Açısından Sihir ve Büyü İçerikli Filmlerin Etkilerine İlişkin Çocukların Algıları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2008.

Aşçı, Ezgi. "Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi FBE, 2006.

Aşkaroğlu, Belgüzar. "Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin İlköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerinde Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi EBE, 2006.

Atan, Uğur. "Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 1995.

Candemir, Özden. "Türk Sinemasında Dini Filmler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, 1986.

Çelebi, Burhan. "İlköğretim II. Kademe Öğrenci Korkuları: Akademik Başarıya Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi SBE, 2007.

Çelik, Ercan. "Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Bilgisayar Destekli Animasyon Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007.

Çelik, Metin. "Reklamda Tüketicinin Yönlendirilmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2000.

Daşdemir, İkamettin. "Animasyon Filmlerinin İlköğretim Fen Bilgisi Dersinde Akademik Başarıya ve Kalıcılığa Olan Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi FBE, 2006.

Ertaylan, Arzu. "1990 Sonrası Türk Sinemasında Yabancılaşma Olgusu", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi SBE, 2007.

Furat, Ayşe Zişan. "Yetişkinlerin Yaygın Din Eğitiminde Televizyonun Yeri ve Fonksiyonları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2008.

Güler, Handan. "Algıların Ötesi: Bilinçaltı Reklamcılık, Bilinçaltı Reklamcılığın Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2008.

Güler, Hasan "Humeyni Sonrası İran Sinemasında Kadın", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, 2006.

İnci, Fuat. "Milli Sinema ve Yücel Çakmaklı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1996.

Kaba, Fethi. "Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE, 1992.

Kanat, Fatin. "İran Sinemasında Kadın: Kadın Temsili ve Kadın Yönetmenler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2006.

Karakaya, Handan. "Türk Sinemasında Din Adamı Tiplemesi", Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, 2008.

Lüleci, Yalçın. "Sinema ve Din: Türk Sineması Örneği", Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2007.

Şerefli, İsmail. "30-40 Yaşlar Arası Kişilerde İnanç-Korku İlişkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE, 2008.

Tepecik, Adnan. "Ortaöğretim Okullarında Grafik Eğitimi ve Kültür Aktarma Aracı Olarak Önemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 1990.

Özcan, Ferhat. "Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Öğretiminde Animasyonların Yeri ve Önemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2008.

Özer, Yavuz. "Sinemada Korku ve Gerilim Türleri: Alfred Hitchcock Sinemasında Gerilimin Oluşturulması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2006.

Velioğlu, Özgür. "70'li Yıllar Türk Sineması Köy Filmlerine Türklerin İslâmiyet Öncesi Dini İnançlarının ve İslâmiyet İnancının Yansımaları", Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2004

İnternet Kaynakları:

Abbas Kiyarüstemi, http://tr.wikipedia.org. Erişim: 24.04.2008.

Aksoy, Zeynep. "Hollywood Radikal mi", http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=2167. Erişim:10.11.2008.

Aktaş, Kubilay. "Bilinçaltımıza Öyle Mesajlar Geliyor ki", http://kubilayaktas.com/index.php?cID=4&pID=5 Erişim: 06.11.2009

Anka Kuşu, http://www.imdb.com/title/tt0426899/ Erişim: 15.01.2010.

Ateş, Emir. “25. Kare; Bilinç Altına Gizli Mesaj Yerleştirme”, http://gerceginotekiyuzu.wordpress.com /2007/09/09/25-kare-bilinc-altina-gizli-mesaj-yerlestirme/ Erişim: 05.11.2009

Balcı, Kerim ve Esra Demirkıran. “Sinema Dine Sarılıyor”, http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-14114-sinema-dine-sariliyor.html Erişim: 24.01.2010.

Beyer, Catherine. “An Introduction To Jedi Religion (Jediism) For Beginners”, http://altreligion.about.com /od/alternativereligionsaz/a/jedi_religion.htm Erişim: 18.11.2009.

“Bilinçaltı md.”, *TDK Sözlüğü*, www.tdk.org.tr Erişim: 05.11.2009.

“Cecile B. De Mille”, http://en.wikipedia.org/wiki/Cecil_B._DeMille, Erişim: 18.11.2008.

Çakıcı, Deniz Keziban. “Sinema, İz Bırakır… Değiştirir”, Esma Belgin Özdemir (röp.), http://www.sinemalife.com.tr/oku.asp?makale_id=641 Erişim: 25.11.2009.

“Çocuklarımızı TV’mi Öldürüyor?”, http://www.tumgazeteler.com/?a=3884128 Erişim: 23.11.2009.

“Da Vinci Şifresi”, http://tr.wikipedia.org/wiki/Da_Vinci_%C5%9Eifresi_(film), Erişim: 18.11.2008

Demirkan, İbrahim. “İşitsel-Görsel Malzemelerin Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılması 3”, http://www.tercumaniahval.com/isitsel-gorsel-malzemelerin-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-derslerinde-kullanilmasi-4/#more-1828 Erişim: 20.12.2009

Demirkan, İbrahim. “İşitsel-Görsel Malzemelerin Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanılması 2”, http://www.tercumaniahval.com/isitsel-gorsel-malzemelerin-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-derslerinde-kullanilmasi-2/ Erişim: 21.12.2009.

“Demographics of Zimbabwe”, http://www.abacci.com/atlas/demography.asp?countryID=366, Erişim: 01.11.2009.

Deniz, Tuba Özden. “Türk Sinemasının Dinle İmtihanı”, http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=29814, Erişim: 17.03.2008.

“Din Adamı Olarak Nasreddin Hoca”, http://www.hocanasreddin.net/kisiligi4.asp Erişim: 27.11.2009.

“Dr. Mugabe Kimdir?”, http://www.guncel.net/gundem/dunya/2008/06/29/robert-mugabe-kimdir.htm Erişim: 01.11.2009

Dündar, Betül. "Ulak'ın Derdi Ne?", http://www.sinemasinemadir.com/?ynt =icerikdetay&icerik=4&id=119 Erişim: 18.11.2009.

Ekrem, İsmail. "Medya Kıskacında Dil, Din ve Aile", http://www.medeniyet.org.tr/bulten /metinler.php?Kat_id=143 Erişim: 22.11.2009

"Epizod 1: The Phantom of The Menace", http://www.imdb.com/title/tt0120915/ Erişim: 18.11.2009.

"Epizod 2: The Attack of The Clones", http://www.imdb.com/title/tt0121765/ Erişim: 18.11.2009.

"Epizod 3: Revenge of The Sith", http://www.imdb.com/title/tt0121766/ Erişim: 18.11.2009.

"Epizod 4: A New Hope", http://www.imdb.com/title/tt0076759/ Erişim: 18.11.2009.

"Epizod 5: The Empire Strikes Back", http://www.imdb.com/title/tt0080684/ Erişim: 18.11.2009.

"Epizod 6: Return Of The Jedi", http://www.imdb.com/title/tt0086190/ Erişim: 18.11.2009.

"Erich von Stroheim", http://en.wikipedia.org/wiki/Erich_von_Stroheim, Erişim: 18.11.2008.

"Fıtratın Diliyle Konuşan Yönetmen" http://www.aksiyon.com.tr. Erişim: 24.04.2008.

"Fovea" http://en.wikipedia.org/wiki/Fovea Erişim: 05.11.2009.

"Gülün Adı", http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCl%C3%BCn_Ad%C4%B1_(film), Erişim: 18.11.2008

"Hababam Sınıfı", http://www.imdb.com/title/tt0252487/ Erişim: 23.10.2009.

"Hollywood", http://tr.wikipedia.org/wiki/Hollywood, Erişim: 09.10.2008.

"Horton Hears A Who", http://www.imdb.com/title/tt0451079/ Erişim: 16.01.2010.

"How To Use Film In The Classroom", http://www.archive.org/details/How-toUse1963 Erişim: 20.12.2009.

İhsan Kabil, http://yenisinemacilar.blogspot.com/ erişim: 19.10.2009.

"İskoç Polisinde Sekiz Jedi Çıktı", http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/04/090417_jedi.shtml Erişim: 18.11.2009.

"Jedi", http://tr.wikipedia.org/wiki/Jedi Erişim: 18.11.2009.

"Jedi Code", http://templeofthejediforce.org/ Erişim: 18.11.2009.

"Jedi Demands", http://www.votejedi.co.uk/jedidemands.htm Erişim: 18.11.2009.

Kavukluoğlu, Suat. "Edebiyat Para Kazandırır mı?" http://www.ntv.com.tr/id/24997224/ Erişim: 21.11.2009.

Kaymak, Abdurrahman "İntihar ve Din", http://www.psikolojikdanisma.net/dinpsikolojisi.htm#intiharvedin Erişim: 25.11.2009.

Kılıç, Yurdaer. "Subliminal Telkin Verme Yöntemi", http://www.yurdaerkilic.com/index.php?view=article&catid=14:Kt.+7&id=96:Seminer+No+:+1&option=com_content&Itemid=78 Erişim: 17.01.2010.

Klimov, Blagoy. "There, Did You See It? Care, They Do See You", http://mpra.ub.uni-muenchen.de/4257/1/MPRA_paper_4257.pdf Erişim: 10.11.2009.

"Kurtlar Vadisi", http://www.imdb.com/title/tt0421384/ Erişim: 22.11.2009.

"Kütüphane Türüne Göre Kütüphaneden Yararlanan Kişi, Kayıtlı Üye ve Personel Sayısı Verileri", http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=15&ust_id=5 Erişim: 21.11.2009.

Leigh, Robert. "Video: Drunk 'Darth Vader' Escapes Jail For Jedi Assault", http://www.mirror.co.uk/news/ weird-world/2008/05/13/video-drunk-darth-vader-escapes-jail-for-jedi-assault-115875-20416824/ Erişim: 18.11.2009.

"Mustafa Akad'ın İçinde Kalan İki Film Projesi", http://www.haber7.com/haber/20051111/Mustafa-Akadin-icinde-kalan-2-film-projesi.php Erişim: 22.11.2009.

"Nickelodeon (Movie Theater)", http://en.wikipedia.org/wiki/Nickelodeon_(movie_theater) Erişim: 16.01.2010.

Oran, Sedef. "Sinemada Sansür Ve Korumacı Sınıflandırmalar", www.istanbulfilmhouse.com/index.asp?page=ayinkonusu&id=41. Erişim: 10.11.2008.

Orhan, Hilmi. "Takva", www.zaferdergisi.com Erişim: 09.12.2006.

Osmanoğlu, Neslihan. "Ulak Bulak", http://www.intersinema.com/kritik/kritik.asp?id=489 Erişim: 18.11.2009.

Özden, Tuba. "'Millî Sinema' Dönüyor", http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/news-13667-millî-sinema-donuyor.html Erişim: 24.01.2010.

Perrott, Alan. "Jedi Order Lures 53,000 Disciples", http://www.nzherald.co.nz/nz/news/ article.cfm%3Fc_id%3D1%26objectid%3D2352142&prev Erişim: 18.11.2009.

"Planet Earth", http://www.imdb.com/title/tt0795176/ Erişim: 16.01.2010.
"Pocahontas Subliminal Messages", http://www.youtube.com/watch?v=bZDyL316x0E&feature=related Erişim: 06.11.2009.
"Radyo ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanun Md. 20", http://www.tbmm.gov.tr/genser/kanun16.html Erişim: 05.11.2009
"Radyo ve Televizyon Kuruluşları Reklam Yayın İlkeleri ve Usulleri İle Reklam Gelirleri Üst Kurul Paylarının Ödenmesi Hakkında Yönetmelik, Md. 11", http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=46551fcc-7598-448b-ae59-8ecb4a84d497 Erişim: 05.11.2009
"Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas Ve Usulleri Hakkında Yönetmelik md. 15", http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046 Erişim: 06.11.2009.
"Reng-i Huda", http://www.imdb.com/title/tt0191043/ Erişim: 16.01.2010.
Richards, Jef. "Subliminal Appeals", http://advertising.utexas.edu/resources/law/PROD75_016511.html Erişim: 05.11.2009.
"Robert Mugabe", http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Mugabe, Erişim: 01.11.2009
Rosier, Jami. "Hidden Sexual Messages Found İn Walt Disney Movies", http://www.bgsu.edu/departments/tcom/faculty/ha/tcom103fall2003/gp13/gp13.pdf Erişim: 06.11.2009.
Salim, Mehmet. "Milli Güvenlik Sineması Hollywood", http://www.sinemasinemadir.com /?ynt=icerikdetay&icerik=1&id=130# Erişim: 21.11.2009.
"Sinema, Gösterilen Film ve Seyirci Sayısı", http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=15&ust_id=5 Erişim: 21.11.2009.
"Takva", http://www.imdb.com/title/tt0499262/ Erişim: 16.01.2010.
"Takva'daki inanç Açmazı", www.radikal.com.tr, Erişim: 09.12.2006.
TDK Sözlük, http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=polat&ayn=tam Erişim: 22.11.2009.
"The Five Traditions", http://templeofthejediorder.org/component/option,com_frontpage/Itemid,1/ Erişim: 18.11.2009.
"The Force is a Tool of Satan - New Star Wars Protest", http://www.youtube.com/watch?v=D0ottTixwbM Erişim: 18.11.2009.
"The Hays Office Original List of "Don'ts" And "Be Carefuls" For Hollywood Films", http://www.eurekacityschools.org/ehs/middlemissp/Film%20Crit/production%20code%20lists. Erişim: 10.11.2008.

“The Interpreter”, http://www.imdb.com/title/tt0373926/ Erişim: 17.01.2010.
“The Interpreter”, http://en.wikipedia.org/wiki/The_Interpreter#Matobo_and_Ku, Erişim: 01.11.2009
“The Jedi Creed”, http://altreligion.about.com/od/jedireligion/a/jedi_creed.htm Erişim: 18.11.2009.
“The Message”, http://www.imdb.com/title/tt0074896/ Erişim: 16.01.2010.
“The Siege”, http://www.imdb.com/title/tt0133952/ Erişim: 17.01.2010.
“The Star Wars Is A Tool Of Satan”, http://ooze.com/toolofsatan/media.html Erişim: 18.11.2009.
Thomas, Timothy. “The Mind Has No Firewall”, https://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/98spring/thomas.htm Erişim: 10.11.2009.
“Ticari Reklam ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik md. 7”, http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=550&Itemid=33
“Tips for Using Video in the Classroom”, http://www.iptv.org/exploremore/energy/teacher_resources/video_tips.cfm Erişim: 20.11.2009.
“Tiraj Raporu”, http://www.nethaber.com/Ekonomi/123027/Gazete-bayilerinde-17-bin-952-adet-satan Erişim: 21.11.2009.
Tokgöz, Bora. “Sıkı Bir Ajan Filmi”, http://film.com.tr/film.cfm?fid=4561, Erişim: 31.10.2009
“Traitor”, http://www.imdb.com/title/tt0988047/ Erişim: 17.01.2010.
“Turkey All Time Openings”, http://www.boxofficemojo.com/intl/turkey/opening/ ve http://sakizimu.blogspot.com/2009/04/en-cok-izlenen-turk-filmleri.html Erişim: 21.11.2009
“Türk Film Sektörünün Hızlı Yükselişi”, http://www.beyazgazete.com/turk-film-sektorunun-hizli-yukselisi.html Erişim: 21.11.2009.
“Using Film in Education”, http://curriculalessons.suite101.com/article.cfm/movie_schooling Erişim: 21.12.2009.
“Using Film In The Classroom”, http://www.bfi.org.uk/education/teaching/witm/classroom.html#top Erişim: 20.12.2009.
“Wild at Heart”, http://www.imdb.com/title/tt0100935/ Erişim:19.10.2009.
“Will H. Hays”, http://en.wikipedia.org/wiki/Will_H._Hays. Erişim: 10.11.2008.

"Will H. Hays", http://en.wikipedia.org/wiki/Will_H._Hays. Erişim: 10.11.2008.

Yılmaz, Fatma. "Transfer ve Ket Vurma", http://www.pdrciyiz.biz/transfer-ket-vurma-t5530.html Erişim: 12.11.2009.

"Züğürt Ağa", http://www.imdb.com/title/tt0201368/ Erişim: 21.10.2009.

https://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/98spring/thomas.htm Erişim: 10.11.2009.

http://collectingtokens.files.wordpress.com/2008/06/silence_of_the_lambs_ver2.jpg Erişim: 06.11.2009

http://egitek.meb.gov.tr/Egitek/Birimlerimiz/EgitekiTaniyalim.pdf , Erişim: 20.12.2009.

http://farsca.blogcu.com/Iran+Sinemasi. Erişim: 24.04.2008.

http://oyumben.blogcu.com/bazi-seyler-gorulmesi-icin-saklanir-2_3220462.html Erişim: 10.11.2009

http://templeofthejediorder.org/component/option,com_frontpage/Itemid,1/ Erişim: 18.11.2009.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammed_Rıza_Pehlevi Erişim: 24.04.2008.

http://yenisafak.com.tr/arsiv/1999/subat/27/dusunce Erişim: 24.04.2008.

http://yenisinemacilar.blogspot.com/ Erişim: 19.10.2009

http://www.becerikli.net/showthread.php?t=60766 Erişim: 19.10.2009.

http://www.boxofficemojo.com/intl/turkey/opening/ Erişim: 27.11.2009.

http://www.dergibi.com/sinema Erişim: 24.04.2008.

http://www.filmeducation.org/pdf/film/Braveheart.pdf s.10 Erişim: 20.12.2009.

http://www.hussoloji.com/iran-sinemasi-2. Erişim: 24.04.2008.

http://www.jedichurch.org/jedi-doctrine.html Erişim: 18.11.2009.

http://www.legabon.org/uk/indic.php?Id=0, Erişim: 01.11.2009.

http://www.pilotfriend.com/aeromed/medical/fovea.htm Erişim: 05.11.2009.

http://www.resetmagazine.net/resetsayi35/sinema/Hollywood-da-Musluman-Betimlemeleri.html, Erişim: 27.10.2009

http://www.seyhbedreddin.net. Erişim: 24.04.2008.

http://www.sinematurk.com/search.php?action=goToResults&src_opt=1&ara=%FEaban Erişim: 22.10.2009.

http://www.walden.com/images/uploads/resource/BWD_DVDEdGuide.pdf Erişim: 20.12.2009

http://www.walden.com/images/uploads/resource/IAmDavid_Gameboard.pdf Erişim: 20.12.2009.

http://www.walden.com/images/uploads/resource/DIR_ActivityPoster.pdf Erişim: 20.12.2009

http://www.walden.com/images/uploads/resource/BWD_MovieVsBook.pdf Erişim: 20.12.2009.

http://www.yakindoguhaber.com Erişim: 24.04.2008.

http://www.youtube.com/watch?v=AKhOsLgtxQE&feature=related Erişim: 21.11.2009.

www.dergibi.com/roportaj/cihan_aktas.asp, Erişim: 24.04.2008.

www.filmeducation.org

www.iramer.org/irsam/news/5.html. Erişim: 24.04.2008.

Diğer Kaynaklar:

Çağrıcı, Mustafa. "Davet", *TDV İslâm Ansiklopedisi*,C. 9

Topaloğlu, Bekir. "İrşad", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.22

28/10/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün 582 Sayılı Cevabı.

14/04/2009 Tarihli Bilgi Edinme Başvurumuza İlişkin T.C. Nüfus Müdürlüğü'nün Cevabı.